

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
11 M 1
24

OPERUM
BARTHOLOMÆI
RICCII
LUGIENSIS

TOMUS SECUNDUS,

CONTINENS EPISTOLAS

AD

ATESTIOS PRINCIPES,

AD JO. BAPTISTAM CAMPEGIUM

Balearium Majoris Episcopum,

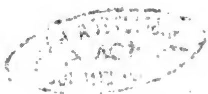
ET AD FAMILIARES.

Accedunt Epistolæ quædam ineditæ, Argumenta, Epistolarum, & Rerum Indices.

PATAVII, Typis Seminarii. MDCCXLVII.
Apud Joannem Manfrè.
Superiorum Permissu, & Privilegio.

BARTHOLOMÆI RICCII

AD

HERCULEM ATESTIUM

Ferrariæ Principem

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

LUCRETIÆ, & LEONORÆ

Sororibus Ateſtiis Principibus

Bartholomæus Riccius S. D.

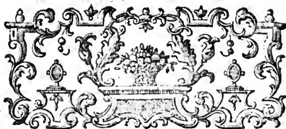
T ſi nullus mos eſt in edendis Epiſtolis, ut cuiquam ſeparatim volumen integrum inſcribi ſoleat, quippe quæ ſingulæ ſingulis, atque adeo multæ multis ſcribantur; nos tamen hac una Epiſtola cæteras omnes, quæ in hos duos libros digeſtæ ſunt, vobis, Lucretia, atque Leonora Ateſtiæ, Regiæque adoleſcentulæ ea ratione dicavimus, quod vos ſolæ ex veſtra Illuſtriſſima Familia mihi ſupereratis, quibus nihil adhuc aut Literarum ſcripſiſſem, aut Librorum inſcripſiſſem; quando eorum alterum nihil opus fuit; alterum non commode, ut facerem, accidit. Nunc vero üt hæc ſeſe prima occaſio obtulit, eam arripui, ut veſtrum

 hunc

hunc locum in meis ſcriptis haberetis ; multo etiam ampliorem , quoties uſus ferat , habituræ. Quare vobis , ut eſtis , cariſſimis Sororibus , quod veſtris omnibus ſeparatim ſcripſi , id omne inſcribere placuit ; ut quod ſinguli ſuum habent , id omne vos duæ ſimul veſtrum haberetis ; atque hoc modo quaſi quintum Fabulæ actum mihi optime clauderetis. Quod non dubito , cum quod cum veſtris, tum nobiſcum etiam ipſis ſimul una , ut ſemper & animis , & ſtudiis fuiſtis , hac mea quoque inſcriptione conjunctas eſſe vos videtis , quin id vobis gratiſſimum ſit futurum. Valete ut facitis , unanimes Sorores.

HER-

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Instituendi in humanioribus litteris filii Principis, qui ne prima quidem elementa componere norit, ratio facillima arte plenissima, mirumque docendi genus ad aliquod tempus sine libro.

1. PEtis a me, Hercules Princeps, ut tibi per literas significem, quam ego docendi rationem sequerer, si mihi Alphonsum Filium tuum in humanioribus studiis instituendum committeres, ut cum instituendi formam perspexeris, qualis futura tota sit institutio mea, facile postea cernas. In quo ego tibi libenter obsequor, cum quoniam rem a me tam facillimam, quam etiam tibi æquissimam petis, tum quia spero, me illam ita tibi esse comprobaturum, ut minime contemnatur. Duo igitur sunt, Princeps, magister, & literæ, quorum utriusque magna ratio in nostris studiis adhibenda est. Nam si forte alterutrius odium puerum ceperit, de ejus studio actum est. In utroque igitur probe cavendo continuo omnem animum, atque diligentiam intenderem; ac quantum ad magistri odium, atque fastidium declinandum, ego læto semper vultu ad puerum accederem, eumque inter docendum pari præstarem ratione, blandum, comem, hilarum in omnibus illi me præberem; nisi res tamen ea incideret, quæ humanitati illi meæ aliquid etiam gravius ascisceret, in qua re tum mihi graviori vultu, verbis etiam cum vultu consentientibus

præſto adeſſem. Sed in eo totus eſſem, ut puerum belle inducerem, fallerem, deciperem. Hunc enim fabellis aſſidue oblectarem honeſtiſſimis, ex quibus poſtea ſemper aliquid explicarem, quod ad Principis vitæ rationem pertineret. Deinde a te Patre omnibus præmiolis illum facile allicerem, atque in officio continerem, neque etiam ab æmulatione nihil mihi ſumerem adjumenti. Alias alia ratione, prout rem ipſam ferre viderem, animum ejus mihi compararem. Certe in verberando aut nullus, aut perparcus eſſem. Neque enim is Filius eſt, qui hoc vel a te Parente ſuo expectet; neque is ego ſum, qui vi magis, quam blanditiis literas ingenuos, nedum Filios Regios, doceri exiſtimem; verum flagri loco hac ego arte uterer, ut cum puerum meum aut longiori ſtudio, aut animi aberratione aliqua rem aliam agere ſentirem, quorum utrumque crebro accidere ſolet, quoniam vel unus verſus puero ſatietatem affert; vel quavis leviſſima de re, quæ illi incidat cogitatio, continuo totum eum abalienat, atque a mente aufert, hunc ego tum aut pauliſper miſſum facerem, aut aliquo ridiculo uſque eo oblectarem, quoad ejus animum ad priſtinum ſtatum reduxiſſem; tum ego quoque ad rem redirem, brevique partem illam abſolverem. Quo uno ſtudio, atque ſi quo alio eſt opus, diſcipulum meum in mei amore prorſus continerem. Quod vero ad hanc eandem ejus benevolentiam in literas conciliandam, & retinendam ſpectat, mea multiplex eſſet ratio. Eas enim ego illi continuo omnibus laudibus in Cœlum efferrem. Reginas eſſe rerum omnium literas, idque exemplis, atque rationibus, quantum ejus captus eſſet, comprobarem. Multos præterea commemorarem, qui harum præſidio ad maximas dignitates evecti ſunt, idque adderem, has ſolas illuſtres viros, atque immortales reddere, & in ſempiterna hominum memoria fideliter retinere. Poſtremo ei demonſtrarem, nihil ad Principem tam attinere, tamque illi neceſſe eſſe, quam rei literariæ cognitionem. Hujus autem addiſcendæ facilitatem, quod omnium mihi maxime cauſæ meæ conducere videtur, ſummam illi commonſtrarem; quin eas ego illum ita docerem, ut vix ſentiret quid ageret. Nam cum res, ut audio, cum eo puero mihi futura eſſet, qui ne prima quidem elementa componere norit, & ingenii præſtan-

ſtantia longe ætatem ſuperet, ego primum illud tempus, non quemadmodum alii in literarum cognitione, atque conjunctione fruſtra cum eo contererem, ſed huic in digitis quaſi librum, unde prima artis rudimenta, hoc eſt, quæ ad Nomen, quæque ad Verbum pertinent, facillime ediſceret, meo novo deſcriberem inſtituto; qua una hac mea diligentia hæc quoque ſequerentur commoda, ut primum, quod in Principis Filio maxime providendum eſt, nihil temporis omitteretur. Nam ſi mihi expectandum ſit, dum literas probe cognoſcat, dum eas inter ſe ſingulas ad ſyllabam conjungat, poſtremo ad vocem formandam componat, annus, atque adeo plus abibit. At omnino hæc etiam addiſcenda. Recte quidem; ſed lentius id fieri poteſt; quod etiam leviter interea quotidie attingerem, ac quaſi rem aliam agens, id quoque illum docerem. Deinde quod puero hoc modo diſcenti ludere videretur. Nam ſi ad librum eum inſtituerem, ac ei proponerem quæ memoriæ mandanda eſſent, continuo puer frontem contraheret, ſtomacharetur, literas odiſſet, magiſtrum etiam non amaret; cum ea pleraque ex libro addiſceret, ſi vulgares regulas ſequamur, quæ neque quicquam illi uſui eſſent futura, quæque etiam ſi ſciat, malim, ut obliviſcatur, quam ut in iis addiſcendis opportuniſſimo tempore abutatur. Hac igitur ratione, inquies, ſi recte percipio, Filius meus abſque libro eſt docendus. Recte quidem, ſed ad aliquod tempus, atque ea, quæ ſine libro doceri poſſint, docendus. Miror novum docendi genus. Nova ſecum aliquam ſemper afferunt admirationem, ſed cum ſunt poſtea percognita, miram afferunt etiam voluptatem. Sed quid hoc tam mirum, quædam memoriter, hoc eſt, ſine libro doceri Filium tuum? Quaſi vero nutrix ipſa dum eum veſtit, dum ſpoliat, *Patris noſtri deprecationem*, ac *Virginis ſalutationem*, cæteraque, quæ Chriſtiani viri ſcire maxime intereſt, ſine libro, atque ex ore ſuo non eum doceat, ac quæ is præterea quotidie loquatur, non de omnibus addiſcat, nihil ex ullo libro. Sed rediens ad inſtitutum, cum ad orationis rationem ventum eſſet, primum eum in pura, ac ſimplici dictione exercerem, ut quo Nomen caſu, quo Verbum tempore poni deberet eum docerem, idque ſatis lente; deinde cum mihi videretur, Terentium, aut aliquid ex Cicerone, quod

cum pueri ingenio conveniret, quasi articulatim exponere inciperem; in quo uno efficiendo, continuo ei quam orationis structuram ante eum docuissem, eorum exemplo comprobarem. Postea vero pro ejus captu sensim ad dictionis elegantiam, ac copiam venirem, quid simpliciter, quid figurate diceretur, ostenderem. In re vero una, non uno modo dicenda, multum eum versarem. Hoc vero magis præsenti oratione, quam scriptione facerem, nullam certe sumptam partem, quam lectionem isti appellant, omitterem, ex qua non illi decerperem aliquid, aut ad nobiliorem vocis significationem, aut ad locutionis vim elegantiorem, idque ut in adversaria sua referret, exemplo commonstrarem. Cætera, quæ aut Historiæ essent, aut ad artem pertinerent, commode in locum adducerem; ex his vero ut nobiliora memoriæ mandaret, efficerem. Postremo quicquid ex Latinis ei expofuissem, id mihi in nostram Linguam ut transferret, probe, ac diligenter curarem. Hoc vero ad Auctorum interpretationem, atque cognitionem; reliquum est, quod ad scribendum pertinet. In hoc ab uno Cicerone, & cæteris paucis bonis nunquam eum abducerem, sed in uno Cicerone in primis occuparem. Id autem cum ejus assidua lectione, tum etiam ad ejus ipsius imitationem creberrima scriptione facile exequerer. Primum ego ei partem integram Ciceronis a me in nostram Linguam conversam, quam is iterum in Latinam transferret, quotidie proponerem, in quo quasi equus faceret, qui in orbe molam vertit, qui panno ob oculos obvoluto, ac quasi cæcus pedem tamen extra orbem suum non ponit, neque quicquam oberrat. Sic ipse quasi in Ciceronis orbe facti ignarus iter suum continens, quodam modo rectius ingrederetur. Ut vero longius hoc modo processisset, ac jam sine cortice, ut dicitur, natare posset, huic ego tum paulo altiorem fundum ostenderem, in quo se liberius exerceret; id autem esset, ut quibusdam Ciceronis Epistolis facilioribus suopte ingenio responderet, quorum utrumque studium, quam ad Ciceronis dictionem proxime accedendum, vel solum, vel certe plurimum faciat, arbitror neminem non videre. Ut vero in hoc aliquid eum profecisse vidissem, atque jam liberius suo Marte agere posse, huic quatuor verbis argumentum aliquod proponerem, quod mihi in Epistolam explicaret.

ret. Hoc autem in primis ad Ciceronis imitationem ut faceret, probe demonstrarem, de qua re tota mihi opus in manibus est; jamque ad alterum librum perductum, a scribendo familiariter ad amicos tandem ad dicendi genus oratorium illum adducerem, partes quasdam orationis, quidque cuique earum maxime opus esset, continuo illi declararem, pleraque suis locis commodioribus relinquens, ut sensim ad fictas causas eum traducerem. Atque hactenus de dictione. Nec vero pauca de eruditione. In hac etsi in omnibus id mihi servandum esse scirem, id in primis attenderem, ut a personæ ratione ne pilo, quod dicunt, quidem discederem. Honesta, utilia, ac Principe digna in meo ludo versarentur. Quæ Fabritii, Fabii, Scipiones, Catones, Cæsares; ex Græcis vero Socrates, Epaminondas, Aristides, Themistocles, cæterique optimi cum Principes, tum viri aut prudenter dixissent, aut fortiter gessissent, præsertim hac, qua tuus est, ætate, omnia illi proponerem ad imitandum, quantoque is in dies intelligentia cresceret, contra ego tanto magis in eum & studio, & diligentia incumberem instituendum. Paucis, Princeps, ut vides, docendi Filii tui rationem meam ab initio tibi perstrinxi, quæ si re ipsa mihi contingeret, ut coram ego eam tibi declarare possem, & magnam meam in docendo diligentiam, & pueri in discendo facilitatem multo planius cerneres. Non enim tibi singulas partes explicavi, ut facerem in re ipsa pertractanda, quæ si tibi probabitur, ea tuo arbitratu in tuo Filio, atque in quibus cæteris tibi magis libebit, fideliter uti poteris. Vale. Ravennæ VIII. Kal. Maji. MDXXXVIII.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Se delectum ab Hercule Atestio Ferrariæ Principe ad Alphonsum Filium in humanioribus studiis informandum significat, suumque Ferrariam primo quoque tempore adventum pollicetur.

2. PEr tuas literas, quas strenue tabellarius tuus mihi reddidit, cum certior fio, te me delegisse, qui

Al-

Alphonsum Filium tuum in hisce humanioribus studiis instituerem, tum ut primo quoque tempore istuc advolarem, valde cupere. Quod de me ipse decrevisti, Christus Opt. Max. Filiolo tuo, mihique felix, faustumque esse velit. Quod ad meum istuc adventum attinet, ut a tabellarii tui celerrimo reditu me istic habeas, curabo diligenter. Vale.
Ravennæ IV. Non. Majas MDXLIX.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Nomine Lugiensis Patriæ suæ in exigua frugum omnium messe Herculi Atestio validis, iisdemque elegantibus precibus supplicat, ut eam a magna vi frumenti imperata liberet, vel saltem levet.

3. CUm nulla hoc anno, aut admodum exigua frugum omnium messis sit, ac omnes Civitates quoquo modo id melius possint, annonæ suæ prospiciant, mea, Princeps Amplissime, hoc est, Lugiensis tua, alia ratione nulla suæ consulere potest, quam ut provideat, ne quod pusillum ex agro suo legit, alio exportetur omnino. Sed quoniam huic magna vis frumenti in tuam, atque in quorundam aliorum cellam imperata est, hæc se ut ea summa leves saltem, si minus liberes, te etiam, atque etiam supplicatum accedit. Quin me quoque misera adivit, fortasse rata ex eo loco, cui tu me præesse voluisti, meas preces apud te aliquid omnino valituras, per locum eum obsecrans, ut sibi apud te adesse velim. Patria est, Princeps, fames agitur, res maxime æqua, neque tibi unde partem illam suppetas, qui multis locis abundas, pecunia vero nihilominus indigeas, quicquam deesse potest. Te igitur rogo, oro, atque obsecro, ut quod a me mei petunt, id ego a te unus ex tuis illis possim concedere. Si Patria vel saluti propriæ anteponenda est, recte mihi nunc accidit, ut quod primum a tua Amplitudine contenderim, id Patriæ meæ contenderim, sed multo rectius, si impetro. Nam & meos ipse Cives in fame juvero, & ipsi ea opinione, quam de nobis habent, animo conceptam, se non frustra eam concepisse, magnam

gnam voluptatem percipient, cum hac quoque causa mea tamen nihilo eorum inferior futura sit lætitia. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Rationem reddit, cur Familiam Principum Atestiorum ita appellandam censeat, nominaque a cæteris Scriptoribus usurpata Atestinorum, vel Estensium prorsus rejiciat. Eruditissimam autem Disputationem instituit lectu, & animadversione dignissimam, a multis agitatam (quo vero successu, non ausim dicere) de triplici nominis ratione, nimirum prænomine, nomine, cognomine, sive cognomento, quo Romani a postremis Regibus ad primos Imperatores continuato ordine vocari consueverunt.

4. QUæris a me, Hercules Princeps, idque jampridem, quidnam id sit, quod ego in Familiæ tuæ nomine cum cæteris Scriptoribus non consentiam; qui, quam alii Atestinam, plerique etiam Estensem inscribunt, solus eam mihi denominem Atestiam? Contra vero isti, a quibus in ea ipsa inscriptione dissentio, quotidie conqueruntur, qui me antiquissimæ inscriptionis correctorem, ac quasi censorem novum accusant. Quare ut tibi abunde satisfaciam, & istis respondeam cumulatissime, paulo altius res est repetenda. Scito igitur, Princeps, Romanos a postremis Regibus ad primos Imperatores continuato ordine hac triplici nominis ratione, prænomine, nomine, cognomine, sive tu mavis cognomento dicere, vocari solitos esse; de quibus singulis multa hoc loco nobis perstringenda sunt, quæ & ad rem nostram, & ad alias etiam Familiares appellationes maxime pertinere arbitramur. Prænomen igitur, id quod vox ipsa facile indicat, nomini præponebatur, ut C. M. T. P. Cn. Sex. cum Julio, Cicerone, Pomponio, Cornelio, Pompejo, Roscio. Pauciora erant omnino prænomina, si ea cum Familiarum numero conferantur. Hæc enim erant, Appius, Aulus, Cajus, Gneus, Decimus, Lucius, Marcus, Publius, Quintus, Servius, Sextus, Spurius, Titus, Tiberius & pauciora quædam alia. Familias autem quis numerabit? Sed nec id tam mirum videri

deri debet, cum hæc omnibus Familiis communia acciderent. Nam, quæ Lucio prænomine uterentur, Familiæ, supra sexaginta numerabantur. Nam qui cum diluculo nascerentur, prænomen Lucium secum ab ortu afferebant. Prænomine vero tantum Romani usi esse videntur. Quare etiam Horatius dicit Sermon. lib. 2. Sat. 5.

Quinte puta, aut Publi, (gaudent prænomine molles Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.

Quo in loco jubet Horatius, ut assentator civem Romanum non gentis nomine, sed prænomine appellaret, quasi quo magis delectaretur, contra quam hoc tempore fieri videmus. Malumus enim omnes gentis nomine appellari, ut Gypsius, Cavalcantius, Gyraldius, Manutius, Ruscellius, Areostius, Abiosius, Riccius, quam Lanfrancus, Gregorius, Paulus, Hieronymus, Ludovicus, Augustinus, Camillus. At in cognomine multo illustrior laus sentitur. Quis enim neget in Cn. Pompejo Magno, *Magno* vocem Pompejo magis arrisisse, atque adeo majorem quasi voluptatis titillationem movisse, quam & Cn. & Pompejum? Ita in Africano, Numidico, Asiatico, & in cæteris ejus generis? Recte quidem, sed omnes non sunt Magni, Africani, Numidici, Asiatici. Quare Horatius magis dixit prænomine, quam cognomine Romanum gaudere; nisi Lucium Calpurnium Bestiam voce Bestia, quam Lucio prænomine, & Calpurnio nomine; item, Cajum Fannium Strabonem Strabone voce, quam Caji prænomine, & nomine Fannio: item Cn. Cornelium Asinam, voce Asina magis, quam Cneo & Cornelio gavisum esse dicendum sit. Sed redeo ad prænomen Hujus autem inscriptio erat aut singulis literis, ut C. L. T. P. aut duabus, ut Cn. aut tribus, ut Sex. Certe hoc nunquam omnibus literis explicatum legitur. Illud vero addo ad Tiberii & Titi differentiam. Titum unica litera scribi solitum sic, T. duabus autem Tiberium sic, Ti. quod imperitos multos induxit in errorem, ut pro Tiberio Claudio, & Tiberio Sempronio corrupte legerent Tito. Hoc præterea tantum simplex nomini suo præponebatur. Quis enim diceret T. P. Cornelium Scipionem? aut P. L. Cornelium Syllam? & reliqua ejus generis? Nam ubi legitur apud Livium C. Publius & C. Appius, in Publio & Appio mendum esse arbitror, ac pro Publio, Publicio vel Publilio, pro Appio, Appustio, vel Ampio

for-

fortasse corrigendum esse non negarem. Certe ex Cicerone ad Atticum, ubi legitur C. Appius, alterum prænomen est tollendum. Hoc autem prænomine & pater, & primus filius communiter appellabantur; reliquis autem filiis aliud prænomen præponebatur; ut in tribus Antoniis fratribus factum videmus. Nam M. Antonius, quia natu maximus erat, a patre Marcus est dictus, cæteri, alter Lucius, Cajus alter sunt prænominati. Quod vero Q. Metellus Celer, & Q. Metellus Nepos fratres eodem prænomine sint dicti, non germani fratres fuerunt, sed patrueles, quos etiam fratres appellabant. Verum cum adhuc vivente patre ambigi posset, utrum de patre, an de filio in communi appellatione ageretur, eam quasi notam apponebant, ut aut patris, aut filii vocem adderent, ut in M. Tullio patre, & in M. Tullio filio plane factum videtur. Quin etiam si quis ex filio, adhuc avo superstite, natus esset, is eo quoque prænomine inscribebatur. Ad eorum item differentiam *nepotis* voce addita, hoc modo; *M. Tullius Cicero nepos*. Jam vero cum virorum tantum prænomen esse videatur, quædam tamen mulieres hac quoque appellatione sunt dignatæ, ut C. Cæcilia, & C. Tarraria, in quo tamen scribendo, ut mulieres a viris distinguerentur, cum prænomen mulierem significabat, C. hoc modo inversum. Ↄ. scribebatur; ita & in cæteris. Sane vero hæc duo Cajus, & Cneus tametsi utrumque per C. primam literam scriberetur, mitius tamen per G. literam pronuntiabatur, hoc modo, Gajus, Gneus. Nam quod quidam rati sint, prænomen etiam a nomine fieri eo tempore, quo nos dicimus hanc appellandorum hominum rationem recte servatam esse, mea quidem falluntur sententia. Ac quod ad Svetonii locum, qui ita in Claudio ait: *Claudius est natus Julio Antonio, & Fabio Coss.* ubi *Julius* est nunc prænomen, alias autem Cæsaris gentis nomen dictum est, jam tum morem hunc nominandorum hominum labi cœpisse. Certe in Sergio, quod modo prænomen, modo etiam nomen legatur, mendum esse affirmare non dubitarem, & tantum esse gentile Sergium dicerem. Erroris autem causa quæ fuerit neque obscura est. Nam cum Servius prænomen scribatur hoc modo tribus tantum literis Ser. errore interdum additum est g, & ita factum est Serg. Itaque in locum Servii irrepsit hominum incuria Sergius; ut ego ubique

bique Ser. prænomen nusquam Serg. legendum esse existimem. In Decimo vero Bruto cum Decimus ita scribatur Dec. imperiti item in ea voce explicanda Decium fecerunt, quam docti contra Decimum pronuntiant. Qui vero in alienas Familias adoptati essent, etsi pari ratione in prænominis, nominis, & cognominis hæreditatem venisse videbantur, sua tamen interdum etiam retinebant prænomina, nomina, & cognomina, ut in T. Pomponio Attico, qui quamvis ab avunculo Q. Cæcilio adoptatus esset, a Cicerone tamen semel Q. Cæcilius est inscriptus, alias autem semper T. Pomponius Atticus est dictus. In Scipione autem Africano posteriore non ita; qui cum a P. Scipione majoris Africani filio adoptaretur, eodem prænomine, & nomine, & cognomine semper est postea appellatus, quibus is, a quo adoptatus fuerat, P. Cornelius Scipio appellabatur. Ad nostram autem præsentis temporis nominandi rationem, si quid hoc quoque ad rem facit, ego ea prænominis loco ponenda nomina esse dicerem, quæ nostri sua lingua propria appellant nomina, ut Hercules, Ferantus, quæ cum suis Familiis sic se habent, ut C. L. & reliqua prænomina sese cum suis habebant. Atque ita facerem Herculem Atestium, Ferantum Gonzaghium. Atque hoc quidem ad prænomen. Sequitur, ut de nomine videamus. Sed nunc mihi tecum liceat ordinem commutare, atque ad tertiam propositi nostri partem transgredi, ut ultimo in loco postea de nomine commodius agatur, quod tamen antequam aggrediar, locus postulare videtur, ut quædam explicem, quæ ab hoc nostro instituto minime sunt aliena. Nam cum non defuerint, qui Familiæ nomen id esse vellent, quod nos tertio in loco posuimus cognomen, [tametsi nunc idipsum in secundo peragimus,] isti prius jure optimo confutandi sunt. Id quod planissime effecero, cum Ciceronis & bonorum cæterorum [nam eorum rationibus respondere, atque adeo proferre maxime pudet] certissimis exemplis comprobaro. Cicero igitur, cum de Senectute agit, sic ait: *Cato quasi cognomen jam habebat in senectute Sapientis*. Quæro ego de istis, ubi nunc sit cognomen hoc, an in gentis nomine, quod nullum est ascriptum? an in Sapiente? Certe est in posteriore. Itaque cognomen nihil ad Familiam. Item secundo libro de Officiis ait: *P.*

Craf-

Crassus cum cognomine dives, tum copiis. Quæro item, utrum Licinia familia Crasso divitis nomen dederit, an ejus copiæ? certe copiæ. Item libro tertio, *atque*, inquit, *hic T. Manlius is est, qui ad Anienem Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto, cognomen sibi invenit*. Cognomen hoc quod fuit? Manlium, an Torquatum? certe Torquatum e torque factum est, non autem Manlium. Ciceronem is sequitur, qui ad Herennium scribit. Ita enim ait. *Cognomen, quod pro certo nomine collocamus*. Si cognomen pro certe nomine ponitur, certe Cæsarem, Atticum, Scipionem, Ciceronem, pro Julio, Pomponio, Cornelio, Tullio magis poni videmus, quam contra. Hic item, cum agit de prænominatione ait; *qui sicuti cognomine quodam extraneo demonstrat id, quod suo appellari non potest; ut si quis de Gracchis loquatur, dicat; at non Africani nepotes*; ubi vides, quia *Africani* erat dicturus, cognomine dixisse, non autem nomine. His Maro quoque assentitur, cum dicit, *nostrumque in nomen ituras*, hoc est, in gentem nostram. Est enim cum Anchises Æneæ filio ostendit in Elysiis campis, qui ex sua Familia illustres essent futuri. Postremo si prænomen inde dictum est, quod nomini antecedat, in M. Tullio Cicerone certe prænomen est M. Sin vero hoc nomen antecedit, Tullius sequitur; ergo Tullius necessario nomen, non autem Cicero, quod postremum est, ut ratione etiam isti de sua sententia ista prorsus dejiciantur. Sed jam ridiculos istos missos faciamus, atque cognomen ipsum agamus. Continuo igitur, quoniam cognominandi prope innumerabiles caussas veteres habuerunt, ea quoque ratione factum est, ut plura eorum legantur cognomina. Hæc ad sua certa capita ut reducantur, non est, quod expectes. Nam si dicam, aut ab animo, aut a corpore, aut a fortuna ea trahi solere, multo plura tamen relinquentur, quæ sub hæc genera non veniunt, ut Fidenas, Merenda, Lanatus, Augurinus, Priscus, & multa alia, quæ nos in librum unum ad Camillum filium ad ingentem numerum collegimus. Hoc tantum dicam, videri interdum cognomen fieri ex nominibus alienis, ut in L. Porcio Licinio, item in M. Fabio Licinio, in quorum utroque Licinio cognomen est, quod alias nomen est Liciniæ familiæ, ex qua L. Licinius Crassus, & C. Licinius

nius Stolo. Item apud Asconium. *Q. Pacuvii fratres cognomine Claudii*; ubi *Claudii* cognomen est Pacuviæ Familiæ, alias Familiæ nomen nobilissimæ. Hujus autem natura est, ut nomen sequatur, ut in M. Tullio Cicerone, & C. Julio Cæsare, & eadem ratione in cæteris. In quibusdam tamen usus obtinuisse videtur, ut cognomen etiam nomini præponatur, ut in Paulo Æmilio, in Crispo Sallustio, quorum tamen utriusque recta scribendi hæc fuit ratio, L. Æmilius Paulus, C. Sallustius Crispus. Quemadmodum autem prænomen unum multis Familiis æque præponebatur, sic interdum cognomen unum multis gentibus deserviebat, ut Barbatus, quod tam Quintiæ, quam etiam Horatiæ cognomen fuit Familiæ. Item Capitolinus, quo uno & Quintia, & Tarpeja, & Manlia usa est cognomine. Quin duos etiam germanos fratres eodem cognomine de altero tantum dicto nominatos esse comperio. Ii sunt M. Tullius Cicero, & Q. Tullius Cicero. Immo vero Cicero & suum, & Q. fratris filium Cicerones appellat. Cum vero uno cognomine plerique contenti essent, non defuere tamen, qui pluribus cognominibus honestari voluerunt; ut M. Æmilius Lepidus Porcina; & P. Cornelius Lentulus Cethegus; & Q. Cæcilius Metellus Celer; & C. Posthumus Ebutius Helia Cornicen. Nam quod isti agnomen vocant, idem esse cum cognomine, Ciceronis testimonio facile comprobatur; qui hoc ipsum modo cognomen, modo cognomentum, nunquam autem agnomen appellat. Utrum autem omnia cognomina æque ad posteros pervenirent, in multis equidem arbitror factum esse. Nam Marcelli usque ad ultimum Reipublicæ tempus fuerunt. In quibusdam etiam contra factum esse non negarim. Nam etsi in M. Tullio Cicerone tam filio, quam patri datum sit Cicero cognomen; non ita tamen in Africani filio. Non enim hic Africanus est dictus, sed tantum Africani filius. Verum qui in aliam Familiam per adoptionem venissent, si qui adoptassent, nullum cognomen habuissent, suum ipsi retinebant, ut in T. Pomponio Attico, qui a Q. Cæcilio adoptatus Atticus semper cognominatus est, quia Cæcilii nusquam cognomen legitur, hoc modo, *Qu. Cæcilius, Q. F. Pomponius Atticus*. Qui vero non habuissent, adoptatoris occupabant, ut Octavius, qui a Cæ-

sare

ſare adoptatus, poſtea eſt dictus Cæſar Octavianus. Nuſquam enim Octaviorum cognomen reperio. Id unum mirum videri poteſt, quod Florus pro prænomine cognomen dixit, cum ait; *ne cui de Manlia gente Marco cognomen eſſet*, ubi vides *Marco*, quod ſemper prænomen eſt, pro cognomine a Lucio uſurpari. Quam rem tamen eamdem Livius magis proprie dixit. Sic enim ait; *quod gentis Manliæ decreto cautum eſt, ne quis deinde Marcus Manlius vocaretur*. Hactenus de cognomine. Reſtat, ut de nomine, cujus cauſa cauſſam hanc ſuſcepimus, pluribus agatur. Hoc autem cum res omnes notentur, de eo nos nunc tantum agimus, quo Familiæ indicantur. Continuo igitur hoc ſcito, Princeps, nomen, quod vere nomen eſt apud Latinos, vocem ſuam in *ius* terminare, ut Sempronius, Fabius, Poſthumius, Valerius, Sulpitius, Furius, Porcius, Junius, Cornelius, Pomponius, Manlius; quædam tamen in *ejus* terminantur, ut Pompejus, Coccejus, Vultejus, Lucejus, Annejus, Sejus, Hejus, & reliqua nonnulla; niſi in his quoque *i* vocalem potius, quam conſonantem facimus, ut omnia in *ius* terminent. Solum autem nomen primo [ut ita dicam] genitæ ſequebantur. Nam ut primogeniti tantum in patris prænominis poſſeſſionem veniebant, ſic primogenitæ generis nomen jure optimo poſſidebant. Hinc Pomponia, Clodia, Tullia, Cornelia, Sempronia, Julia de Familiis ſuis ſunt appellatæ; reliquis vero filiabus aliis alia nomina addebantur, ut, tertia, quarta, quinta; ut, Quinta Claudia. Unde quidam putant Quintam prænomen ei fuiſſe, contra quam vetus conſuetudo fert. Scribendi autem nominis ratio ea eſt, ut omnibus ſuis literis ſcribatur, hoc modo; *Tullius*, *Julius*, *Cornelius*; quemadmodum & cognomen, contra quam in prænomine fieri paulo ante docebamus; quod nunquam integre perſcribitur. Nomen etiam interdum non apponebatur, ſed prænomine, & cognomine tantum vir ſignificabatur, ut in P. Sylla, P. Lentulo, L. Catilina, M. Catone, & multis aliis. Qui vero Civitate donabatur, cujus beneficio in Civitatem veniſſet, ejus nomine etiam donabatur; ut Demetrius Mega Siculus, qui in Civitatem receptus P. Cornelius eſt dictus. Eodem modo qui in alienas Familias per adoptionem veniebant, eorum etiam a quibus adoptarentur,

nomen ferebant, ut in P. Cornelio Scipione posteriore, & in Julio Cæsare Augusto videtur; quorum alter ex Æmilia in Corneliam, alter ex Octavia in Juliam adoptatus est Familiam. Hic enim Julius, ille vero Cornelius est semper dictus. Etsi scio, superiorem invidos magis Octavium, quam Julium appellitasse; cum hi tamen Gentis quoque suæ nomen non prorsus amitterent. Aliud enim ex ea sibi efficiebant in *anus* terminatum, ut in hisce duobus principibus Viris, P. Cornelio Scipione Æmiliano, & Julio Cæsare Octaviano cernitur; quorum alter ex Æmilia Æmilianum; alter ex Octavia Octavianum sibi confecerunt. Servi item libertate donati nomen Heri sui una cum libertate assequebantur; ut T. Ampius Menander, qui libertus fuit T. Ampii Balbi; ita Eutychides, qui T. Servilio servivit, qui manumissus T. Cæcilius Eutychides est dictus. Observo item a nominibus magis Leges denominari, quam a cognomine, ut dicatur Lex Julia, Cornelia, Calphurnia, Portia, & sic in cæteris; non autem Cæsaria, Scipionia, Pisonia, Catonia. Sed redeo ad te tandem, Hercules Princeps, atque ad tuum nomen. Hoc autem isti, sive Estense, sive Atestinum esse velint, ab Ateste oppido utrunque esse non negant. Sed quod ad Estense attinet, jam vox ea pro barbara explosa est. Restat, ut videamus, utrum Atestinum [quod quidem Latinum est] cum Familia tua convenire possit; quod nullis rationibus fieri posse video. Primum enim, quod vox Atestina, quæ pro Gentis tuæ nomine ponitur, Familiarium nominum terminationem in *ium* certissimam non servat. Deinde, quod cum idem Atestinus sit, quod & Patavinus, ne longe a loco discedamus, & Vicentinus, & Tarvisinus, omnia hæc nomina Civem ex aliqua earum Urbe, aut aliquid, quod ad Urbem pertineat, prorsus significant, ut T. Livius Patavinus, ut Historia Patavina, & cætera his similia. Ac ne a simili voce aberremus, fac idem a Præneste Prænestinum; quid id aliud erit, quam aut Civis ex Præneste oppido, aut quod ad Præneste attineat? Si igitur ita est, ut hujusmodi vocum derivatio proprie Patriam significet, aut aliquid ad Patriam pertinens, nunquam autem Gentem, aut Familiam, qui isti dicent, Atestinum Familiam tuam indicantes? Equidem Latinæ linguæ tam ru-

rudem arbitror esse neminem, qui idem & Patrium nomen, & Gentile cuiquam videri posse ineptius contendat. Ut continuo videas, quæ Illustrissimæ Familiæ tuæ ab istis offusæ sint tenebræ; qui clarissimum ejus nomen cum infima etiam plebecula communicare non dubitarint. Nam si Atestinus est ex oppido Ateste, quemadmodum revera est, quid Leonelli tui, Borsii, Hercules, Alphonsi vel a resarcitore Atestino different, si omnes eodem appellentur nomine? Hercle, Hercules, tam is erit Atestinus ex Ateste oppido, qui naviculariam exercet, quam tu secundus Hercules Ferrariensium Princeps. Franciscus Frater tibi est. Is hoc bello adversus Germanos rebelles sub Cæsare meret. Fac, Princeps, ut sit alter Franciscus ex Ateste oppido, vir non ignobilis, quique sub eodem Cæsare hoc ipso bello mereat; horum uterque res Historia dignas fac æque ut gerat; quæro ego, cum Historiæ Scriptor ad Fratrem tuum pervenerit, qui eum ab illo discernet, si uterque iisdem nominibus & Francisco, & Atestino appelletur? Siquidem ea ratione hominibus nomina, ut cæteras res omittam, imponuntur, ut quisque suo certo vocabulo a cæteris dignoscatur. Hic expecto, ut isti mihi dicant qua ratione Scriptor hos discreverit, si æque uterque & Franciscus, & Atestinus nominetur? Ut hac quoque ratione manifeste videas, aut alios in tuam Familiam indigne irrepere, aut te a Familiæ tuæ clarissimo nomine in oppidanorum nomen transire. Atque hoc de viris est. Quasi vero non fœmellæ quoque nomen hoc pari sequantur ratione. Nam si quæras de quavis ejus oppidi muliercula, quæ etiam & lana, & colo victum quæritet, cujas ea sit, continuo se Atestinam esse respondebit. Et si Anna Filia tua Regia fœmina, pari ratione interrogetur, qua ex Gente sit, eodem nomine respondebit; certe neque ex dignitate, neque ex vero id fiet. At isti, inquient, Gentis dignitas nominis communitate non corrumpitur. Neque enim propterea quod Clodii tres sorores turpissime vixerint, quicquam de Appii Cæci dignitate detractum est; ut hoc nihil sit, quod interdum etiam multum esse solet, [neque enim unquam Catilinam Familiæ suæ ornamento, neque contra Lucretiam turpitudini fuisse convincent] quid ad vocis rationem? Num etiam obstinate pergent tenere, idem & Patriæ, & Gentis nomen esse

 posse?

posse? Num tandem efficere conabuntur, ut Ferrarienses, Pisaurienses, Pisani, Vincentini, Tarvisini, nomina a suis Urbibus facta, suis etiam Civibus communia, sint idem cum earum Familiarum nominibus, quæ inde quodammodo nomen Gentis suæ mutuatæ esse videantur? Falluntur, si ista sunt sententia; multoque eorum & verior, & sanior est, qui hosce Ferrarios, Pisaurios, Pisanios, Vincentios, Tarvisios suo nomine appellant. Ad quarum Familiarum rationem nos quoque tuam Atestiam fecimus; Atestinam autem istorum, hoc est, alienissimam contempsimus. Esto, isti, inquient; quid vero, siquis in istis tuis Familiis de Gentis suæ nomine appellatus sit? ut Vincentius ex Vincentia, ut etiam ex tua Riccia Riccius? quid tum agendum? num fortasse vox illa erit geminanda? ut una quasi prænomen, altera nomen significet? Respondeo, ad Latinam rationem, quam nos sequimur omnino, id nunquam esse factum. Nemo enim ex Terentiis Terentius, ex Juliis Julius, ex Antoniis Antonius est unquam nominatus. Sed quando nostris mos est, ut multi a Gentis nomine mares, quod apud veteres tantum fœminarum esse dictum est, denominentur, cum eos Latine tractabimus, ea ratione fortasse tractabimus, ut prænomen nobis leniter adaptemus ad nominis differentiam; ut prior Vincentius, atque Riccius, fiant Vincenzus, & Rizzus; atque ita dicamus Vincenzum Vincentium; Rizzum Riccium; quod in multis etiam suapte natura sequetur, ut Delphinus Delphinius, Contarenus Contarenius, Guidotus Guidotius, Manzolus Manzolius, Guarinus Guarinius. Quod si minus Latinum videbitur, habeo etiam qui melius id dicam, si, parenti prænomine addito, ea differentia explicetur, hoc modo, Riccius Nicolai Riccii filius; ita Vincentius Andreæ Vincentii filius; nisi isti hoc quoque loco clament, me ex uno nomine multa efficere nomina; qui si me doceant qua ratione rationem hanc barbaram ad Latinam melius redigere possim, non solum id de illis discam libenter, sed ea ratione plurimum illi etiam debebo. At doctissimi Viri in suis Familiis inscribendis secus ubique & sentiunt, & factitant, ut Alexander ab Alexandro, & tuus Lanfrancus a Gypso. At Alexander ab Alexandro sane doctissimus Scriptor fuerit, certe in Familiæ

suæ

ſuæ inſcriptione prudentior fuiſſet, ſi ſe magis Alexandrium, quam ab Alexandro appellandum eſſe vidiſſet. Quod vero ad Lanfrancum attinet, miror, qui in ſuis ſcriptis, quæ modo doctiſſima in vulgum edidit, non iſto veſtro modo a Gypſo, ſed meo potius Gypſius legatur. Quid vero Guarini, Trocti, Areoſti, Muſti, Sacrati, Taſſoni, & innumerabiles ubique gentium voces aliæ ad iſtam rationem tuam minimæ factæ? Non recte Latinæ factæ, quas ſi quis reſtituere ſtudeat, eas Guarinias, Troctias, Areoſtias, Muſtias, Sacratias, Taſſonias, item in cæteris aliis faciendum curabit. Ergo Pontanus, Bembus, Sadoletus, Corradus, Barbarus in ſuis Familiis ſcribendis barbari? Certe in ea voce non tam Latini fuerunt, quam Sannazarius, Longolius, Navagerius, Daneſius, Alcyonius, Ruſcellius, Fracaſtorius, Manutius, Ramnuſius, Majoragius, Bocchius, Bonfadius, Nizolius, Perionius, Palearius. Ac ne te diutius teneam, Princeps, atque adeo in tuis una, ut ajunt, plaga rem totam abſolvam, paucis audi. Si Hippolytus Frater tuus Cardinalis Ateſtinus inſcribatur, quid hæc inſcriptio aliud ſignificabit, quam eum Ateſtis oppidi primarium eſſe Antiſtitem, quem Epiſcopum vocant? ſicuti etiam Piſanum Patavinum, & meum Cornelium Tarviſinum deſignatum dicimus. Certe Frater tuus multorum, eorumque nobiliſſimorum Sacerdotiorum nominibus appellatur. Eſt enim Mediolanenſis, Lugdunenſis, Heduenſis primarius Antiſtes. Si item Ateſte oppidum accedat, quo nomine alio, quam Ateſtino appellandus ſit, ut me iſti doceant, expecto. Atqui Ateſtinus appellabitur, & recte quidem. Quid vero ſi quemadmodum fit, Familiæ nomen addere velit? qui id efficiet? Num fortaſſe bis Ateſtinum ponet? hoc modo; Hippolytus Ateſtinus, Ateſtinus Epiſcopus [non enim hic iſti ſe corrigere poſſunt, quemadmodum ipſi paulo ante feceramus in voce altera paulum commutanda, aut etiam Patris nomine ſuperaddito; vox enim ea ſemper erit utrobique Ateſtina] quid inquam tum efficient? Num ita dicent, Hippolytus Ateſtinus, Ateſtinus Epiſcopus? Hui, dicendi genus maxime ineptum. Sed multa ipſi ad hunc modum faciamus licet. Sit Franciſcus ex Familia Piſania Piſanus Epiſcopus. Sit Camillus ex Vincentia Vincentinus, Cæſar ex Piſauria Piſau-

riensis, Antonius ex Tarvisia Tarvisinus, Hieronymus ex Ferraria Ferrariensis. Si hos ita appellabimus, quemadmodum vos vultis, Franciscum Pisanum, Pisanum Episcopum; Camillum Vincentinum, Vincentinum Episcopum; Cæsarem Pisauriensem, Pisauriensem Episcopum; Antonium Tarvisinum, Tarvisinum Episcopum; postremo Hieronymum Ferrariensem, Ferrariensem Episcopum, qui magis non solum vocum nulla proprietate, sed quodam etiam earum subagresti dicendi genere insanire poterimus? At, si veram Familiarum vocem sequemur, omnia fient propria, ac mitiora. Ea autem erit Pisania, Vincentia, Pisauria, Tarvisia, Ferraria, tua vero Atestia. Itaque illi scribentur rectius, Franciscus Pisanius, Pisanus Episcopus; Camillus Vincentius, Vincentinus; Cæsar Pisaurius, Pisauriensis; Antonius Tarvisius, Tarvisinus; postremo Hieronymus Ferrarius, Ferrariensis; ita & Hippolytus Atestius, Atestinus Episcopus scribetur. Quibus rationibus credo ego, te, Hercules Princeps, jam facile videre, quo Familia tua nomine sit vere inscribenda, quæ omnino aliud est, quam Civis ex Ateste oppido, aut quid ad Ateste oppidum pertinens. Istos vero cum barbarorum usu, tum veterum Scriptorum ignoratione se in manifestum errorem esse delapsos, prorsus sentire pari arbitror ratione. Qui mecum posthac rectius facturi sunt, si cum aut de te, aut de tuis Latine & loquantur, & scribant, hoc modo magis Familiam tuam Atestiam, quam veteri Atestinam, aut etiam si Diis placet, Estensem appellitent. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Postquam de cura sua in instituendo viva voce Filio mentionem fecit, opus de Imitatione a se compositum Patri, & Filio exhibet, antequam in aliorum manus perveniat.

5. EN, Hercules Princeps, hic quoque mei in Alphonsum Filium tuum amoris vestigia non leviter impressa. Nam cum sex hosce annos ei viva, quod dicunt, voce in nostris humanioribus studiis nunquam de-

desuissem, hac quoque docendi ratione illi deesse nolui. Utinam, Hercules, tantum tibi a rebus publicis otii daretur, ut nostrum hoc opus de Imitatione posses percurrere, haud id fortasse & tua lectione, & filio tuo munus indignum judicares. Certe mea in eum studia, fidem autem in te inde quoque spero, maxime comprobares. Hoc volumen post carissimum Filium tuum tibi quoque Parenti optimo mittere placuit. Non enim par mihi visum est, cum opus omnino ad te perventurum scirem, id potius, ut a quovis alio, quam a me ipso in manus tuas venire permitterem. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Amici Ferrinii mortem Oratione, quæ publice haberi non potuit, prosecutus eamdem communibus amicis de scripto recitatam publica descriptione ad eum, & alios mittit, ut amici sui liberos ab omni re imparatissimos singulis commendet.

6. FEci, Hercules Princeps, in Ferrinii tui funere Orationem, quæ quoniam haberi non potuit, a me privatim, ne cum eo tota interiret, multis communibus amicis de scripto recitata est. Qui omnes, quæ in eum summa erat illorum benevolentia, cum me rogarent, ut sibi ejus copiam facerem, neque ego quicquam facilius facerem, quam ut in re honestissima amicis obsequerer, nihil autem difficilius, quam cum aliquid describerem, hoc modo, hoc est, publica descriptione, & meum officium erga amicos secutus sum, & me ab describendi molestia prorsus liberavi. Quoniam vero cum ea te præsente habita esse videtur, tum etiam quoniam is eum locum apud te tenuit, qui haud postremus habetur, eam tibi in primis legendam misi. Lege igitur, Princeps amplissime, ac Ferrinii tui memoriam, quod tua sponte facis, hac etiam Oratione aliqua ex parte cum illi, tum ejus etiam liberis, quos ab omni re imparatissimos reliquit, præsta. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Filiolo infanti unico a se sene in rei perexiguæ tenuitate providendum ostendit, ac propterea orat, ut possessionem Fisco obstrictam venalem a veteri Domino ad se novum Dominum transferri permittat.

7. NOn me, Hercules Princeps, ulla senectutis avidior cupiditas, cui ego valde semper sum adversatus, non naturæ meæ minus explebilis ratio, quæ vel multo eo tenuiore, quam quod a te in singulos annos adhibetur, contenta esse posset, non Familiæ magnitudo, non ejus intolerabiles sumptus, quæ mihi perpusilla est, & ad omnem frugalitatem modice temperata, sed unici infantis filioli solicitudo, atque cura ad hoc, quod facio, impellit, cogit, adigit. Est enim mihi filius, in qua voce quantum insit pietatis, nihil attinet dicere, parenti præsertim optimo, atque filiorum amantissimo. Sed hoc mihi accidit, qui mihi seniori parenti, atque in rei perexigua tenuitate constituto infans est filiolus, cui ad vitæ totius viaticum, siquid interea mihi humanitus accidat, magnopere providendum est. Sed cum hujus duæ sint in primis viæ, una, quæ in rei uberioris copia, altera, quæ in rerum nobiliorum certa cognitione versatur; quanto mihi de nobiliore, multoque certiore per ejus infantiam illi minus consulere licet, tanto ejus ætas, in inferiore majorem ut curam ponam, postulat. Itaque ea cura dies noctesque me angit, atque solicitat, studeoque, ut ad boni parentis nomen hoc etiam accedat, ne ipse prorsus inops, atque cum parentis studiis eorum quoque acquirendorum facultas omnis concidisse videatur, ad quæ si unquam perveniat, non magis meo, quam Principi filio tuo, cui eum ab ejus ortu addixi, & honori, & utilitati futurum confido. Sed in tua benignitate positum est, Princeps optime, ut nunc perpusillæ rei patriæ adaugendæ facultatem habeam non mediocrem. Ea autem est ejusmodi. Paulus Antonius Patarejus, Civis meus, possessionem habet in agro Lugiensi ex tertia parte, si veneat, Fisco ob-

stri-

ftrictam. Is nunc fui commodi caufsa eam venalem habet; quam venditionem fi mihi benignitas tua ex tertia illa Fifci parte leviorem efficiat, hoc eft, fi a vetere Domino ad novum tantum Dominum Fifci rationem transferre permittas, ego cætera cum Patarejo facile transigam. Rem equidem, Princeps, tibi ufitatiffimam, quamquam tuis fæpius concedis, me abs te petere fcio, & propterea etiam ad impetrandum facillimam; fed eam fcito mihi tamen eo muneris loco futuram, quo folet effe, quam vix uni ex tuis intimis concedere foles. Non Fifcum inquam tollo; non Fifci rationem veterem ullam impedio; fed ut hac mea emptione tantum jaceat, in cæteris autem ejus conditio, quæ nunc eft, conftanter permaneat, per me liceat, fiatque tantum a Patarejo ad Riccium poffeffionis tranfitio, remanente Fifco, ut nunc eft, integro, rogo, atque oro. Summa vero, quæ ad Fifci rationem fpectat X. HS. plus minus, ad noftram autem rationem CCL. Scutatos aureos conficere poteft. Amplitudini tuæ id quidem fatis exile, atque paruum; meo fortaffe in tuis filiis ftudio non maximum; certe meæ fidei perexiguum eft; qua ego una fretus, fi cafus ferat, integram poffeffionem auferre non dubitem. Epiftolæ vero locus hic poftulare videtur, ut me gratiffimum maximeque memorem, fi id impetro, tibi recipiam. Quam autem grati animi fignificationem ut pollicear, non fatis video. Nam quod officium meum [quando re parem gratiam neque ipfe poffum referre, neque tu eam expectas] aut ftudiofius, aut diligentius tibi promittam; nulla datur faciendi facultas, qui ea femper in utroque diligentia, atque ftudio verfatus fum, quam tui omnes, tuque in primis omnibus laudibus profequi non dubitafti. Multo vero minus ad fidem quicquam adjungi poteft meam, quam ita perpetuo ab ufque initio tibi integram fervavi, ut eam neque ulla unquam vel tacita cogitatione violarim. Neque eft, quod a me expectes, ut tibi promittam me in horum utroque præftando, tamdiu permanfurum, quamdiu in vita mihi manendum fit. Nam etiamfi hoc minime impetro, id mihi mea tamen conftantia faciendum effe ftatuo. Sed ea tibi erit, Princeps, a nobis relata ampliffima gratia, quæ liberaliffimis Principibus, quique fe in dando ad veram liberalitatis rationem metiuntur, referri folet; vetus officium tuum recenti officio tuo
quo-

quotidie cumulare, atque adaugere benignissime curabis? Eam enim voluptatem, quam in recte officio tuo crebrioribus officiis cumulando capies maximam, pro maxima gratia tibi relata existimare debebis. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Orationem, qua agri Ferrariensis fines adversus Bononiensem populum defendit, a se compositam mittit, in qua modeste, si nihil repererit ad caussam sublevandam, amoris saltem sui vestigia impressa ipsum visurum significat.

8. MItto ad te, Hercules Princeps, Orationem meam, qua Ferrariensis agri tui fines adversus Bononiensem populum defendo. Utinam illa & ea arte, atque dicendi vi, atque facundia scripta esset, quo animo, atque benevolentia est elucubrata. Profecto jam causa tibi esset adjudicata; sed, quod potui, libenter præstiti. Neque enim id a me, quod ab optimo Jurisconsulto, multo vero minus quod duo fratres Phyleni Patriæ suæ præstitere, fuit expectandum, qui ne Jus quidem Civile attigi. Factum autem Phylenorum neque Religio Christiana in suis admittit, neque si admittat, ne quid tibi aduler, tam fortis essem, ut paterer, vel omnibus propositis præmiis me vivum defodi. Hoc, quod possum, do perlibenter. Si quid in eo repereris, quo causa tua sublevetur, mihi eum laborem non frustra accidisse lætabor; sin contra nihil opis ei a nobis accesserit, id quoque non erit ingratum, quod videris hac quoque parte vestigia amoris erga te mei non leviter impressa. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Agri parvi donationem sibi factam largiori beneficio pro ejus amplitudine, & sua in eum fide, ubi opportunior, atque expeditior facultas dabitur, auctum iri confidit.

9. EX ista tua agri mihi largitione facta, Hercules Princeps, eum solum percipio fructum, quem mi-

mihi animi tui benignitas protulit, quando id beneficii tua ſponte a nullo invitatus in me contuliſti. Qui autem inde ullo alio commodo utar, nihil eſt. Nam quæ mea pars ad mille aureos, ut noſtri loquuntur, pervenire putabatur, vix ejus dimidium complet, neque eo quoque, qui frui poſſim, ulla ratio eſt. Res enim tota inter fratres ſex conſortes octo millibus denariorum æſtimatur. Mihi a te ſexta pars venit; continuo vides quid agelli, deinde qui ego illo frui poſſim. Nam proprius colonus in tam parvo agro haberi non poteſt. Si vero communi cum illis utar, rei meæ minime conducet. Quin hanc particulam meam illis ſi vendere cupiam, negant ſibi eſſe, unde pro ea diſſolvant. Qui vero ego eorum poſſeſſionem integram emam, neque mihi a pecunia ulla eſt facultas, neque fortaſſe, etiamſi adſit, ipſi eam venditionem faciant; ut ego me tua liberalitate, quod ad animi tui erga me benigniſſimam rationem maxime obſtrictum ſentiam, commodo autem ullo minime auctum videam, qui inde fructum nullum ſim percepturus. Ad hæc accedit, quod ex patris teſtamento hæc bona ex fidei commiſſione, ut dicunt, abalienari non poſſunt. Pro quo ego tibi maximas tamen gratias ago, multo etiam majores acturus. Non enim dubito, cum videris quam leviter meis rationibus conſulueris, quin largius, tuaque amplitudine, meaque fide dignius, cum opportunior, atque expeditior facultas dabitur, hanc benigne faciendi rationem exerceas. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Hortatur, ut perpetuam de rebus ab Ateſtiis Principibus præclare geſtis Hiſtoriam conſcribi mandet, qua ex obſcura hominum ignoratione in ſempiternum ſplendorem, quaſi in vitam alteram, revocentur. Addit Hiſtoriæ laudes, qualiſque Hiſtoricus eſſe debeat, oſtendit.

10. CUm multa, Hercules Princeps, Viris illuſtribus accidere ſoleant, quibus ad eam gloriam, quam ſibi propoſuerant ſempiternam, aſpirare non poſſint, nihil eis tamen magis adverſum accidere poteſt, quam nul-

nullum habere, qui quæ ipsi cum prudenter, tum fortiter gesserint, ullis Historiæ mandet monimentis. Adversissimum id quidem Viro forti est, atque Imperatori egregio, cum multa bella confecerit, multas nationes debellarit, fortissimos hostes subegerit, aut in medio virtutis suæ cursu a perpetuo fortunæ vento destitui, aut etiam quasi de ipsius triumphi curru violenter dejici, aut eo denique acto, pene in calamitosam vitam misere deturbari. Quemadmodum Annibali contigisse memoriæ proditum est, qui ex victore totius Italiæ, ac prope Romæ ipsius in eam calamitatem adductus est, ut victus in Africa non tam Romanos, quam etiam suos turpiter fugere coactus sit. Alexandro vero vere Magno præpropera mors quantum de gloria detraxerit, dici non potest. Eo enim tempore moritur, cum vix virum agere cœperat, cum tantam tamen adhuc Orbis partem devicisset, atque sub felici ditione teneret, quantam postea plures Reges non tenuerunt. Ad Scipionis autem Africani laudem cumulatissimam id postremo defuit, quod, iniquissimo suorum Civium odio ex ea Urbe, quam solus ex Pœnorum faucibus eripuerat, discedere, atque Linternum in villam suam, ubi reliquum vitæ prorsus inglorius egit, secedere coactus est. Quibus tribus optimis Imperatoribus, ne cæteros, quorum infinitus est numerus, qui talia sunt perpessi, hoc loro referam, iniquissime accidisse dici potest. Sed longe tamen cum iis etiam iniquius actum esset, si quæ præclara gessere, una cum iis prorsus interiissent, ac nulla omnino eorum extaret memoria. Quid enim, quæso, calamitosius, aut quid magis adversum optimo Principi, strenuoque ac forti Imperatori accidere potest, quam cum hic domi Remp. rectissime administrarit, ille militiæ omnia Imperatoria munera fortissime obiverit, nullum laborem omiserit, omnia pericula confidenter adiverit, eaque prudenter explicuerit, postremo de fortissimis hostibus sæpius triumpharit, si unum id ei desit, quo hæc omnia in perpetua hominum memoria fideliter conserventur? si nullus, inquam, Scriptor ea suo stylo excipiat, atque, qua una ratione comparata sunt, immortalitati commendentur? Quod eo etiam indignius accidere videtur, si eorum ipsorum fortissimorum Virorum culpa contrahatur aliqua. Sunt enim quidam, qui hoc posterioris lau-

dis

dis nihil admodum laborent, nihilque ſtudeant, propterea quod ad mortuos, quæ eos ſequuntur, nihil, aut parum omnino pertinere arbitrantur. Quidam tantum præſenti laude contenti, hanc, quæ ex Hiſtoria continenter confici ſolet, a ſuis poſteris magis expectari cenſent. Nam quod ad eos attinet, qui totum hominem extingui volunt in morte, tametſi, quantum ad Hiſtoriam, multas rationes habere videntur, quibus ſententiam ſuam tueri poſſint, hoc loco tamen Majorum auctoritas apud me multo pluris eſt, qui huic uni venturæ gloriæ, quaſi alteri vitæ, aut ſuis ipſis, aut alienis ſcriptis ſtuduere; ut Cicero etiam [ſi Diis placet] ſuis locupletiſſimis voluminibus, quibus non ſolum ſibi, ſed innumerabilibus aliis in perpetuum nomen illuſtravit, non prorſus acquieſcens, aliquando L. Lucejum, ut Hiſtoriam ſuam ſcribere maturaret, palam ambire non dubitarit. At ſit ita; nihil prorſus ſentiant mortui ex iis, quæ ſe mortuos ſequuntur, ac una ſecum omnis eorum gloria extinguatur, num id fortaſſe parum eſt, quod dum vivunt, hac etiam altera voluptate, cum ſe non omnes interituros vident, læti perfruuntur, atque etiam latius nomen gloriæ ſuæ hac una ſcriptorum ratione diffundi planiſſime ſentiunt? Ii vero, qui recte factorum ſuorum præſenti gloriæ acquieſcunt, neque quicquam præterea affectant amplius, ac eorum Hiſtoriam a poſteris ſuis expectare malunt, multa peccant. Primum, quod immaniſſimæ impietatis notam ſubire videntur, qui in quo poſteros ſuos etiam mortui plurimum ad immortalem gloriam ſuo ipſorum exemplo urgere, quid enim dicam juvare? perpetuo poſſent, tam impie contempſerint, ac unis in ſe ipſis priuſquam nata eſſet, eorum gloriam extingui permiſerint. Deinde quod ſummæ imprudentiæ accuſari poſſunt, ut quod omnibus periculis, atque ſummis difficultatibus adepti ſunt, ea brevi ſua ſtultitia prorſus ſint perdituri, quando quod a ſe non obtinent, id ab aliis ſperant, atque ab iis interdum, qui quid ſit gloria ſi interrogentur, reſpondebunt, ne umbram quidem ejus ſe noviſſe. In quorum numero Majores tuos, Hercules, fuiſſe ſatis mirari non poſſum, qui cum omnia ubique egregia facinora ediderint domi, & militiæ, rem cum prudenter, tum etiam fortiter geſſerint, triumphis denique innumerabilibus Fami-

miliam suam illustrarint, nihil tamen curæ adhibuerint, ut hæc ullis doctissimorum Virorum scriptis, ut digna erant, maxime illustrarentur. Nulla enim separatim extat, quæ de præclaris illorum rebus gestis perpetua legatur Historia. Cum neque mihi tamen eorum deinceps posteri sua aliqua culpa caruisse videantur, qui id aliquando non viderint, atque eos tandem, ut melius facere possent, ex perpetua hominum ignoratione in sempiternum Historiæ splendorem, quasi in vitam alteram, revocarint. Quod cum ipse quoque videres, ac ad tuam gloriam quasi a Diis immortalibus hoc etiam tibi reservatum esse duceres, tantam occasionem subito arripuisti, cum quæ privatis in omnibus Annalibus, ac ex universa Historia excipi possent, diligenter, ut colligerentur, ac in suum postea corpus ea omnia optime constituerentur, proxime jussisti. Ad quam unam tuam magis, quam tuorum gloriam, ut te horter, nihil attinere arbitror, nisi currenti, ut dicunt, calcar addere velim; tamen, ut meam fidem tibi hac quoque in parte non leviter probem, cum tua sententia hæc pauca conjungere placuit. Certe, Hercules, omnibus Scriptoribus materiam præbere ad scribendum honestissimam maxima est gloria; cum quis scilicet fortiter, juste, splendide, prudenter, moderateque vitæ suæ cursum omnem traducit; sed una ea in primis vera, ac solida laus est, quam ex officiis in alios conferendis homines sibi comparant. Cum autem tria sint hominum genera, de quibus optime mereri possimus, unum eorum, qui jam decessere; alterum, qui adhuc nobiscum agunt; tertium, qui post nos venturi sunt, equidem existimo, trium horum maximum esse officium, quod in mortuos confertur. Nam prodesse viventibus, ut omittam quod expectari potest, ut aliqua gratia nobis aliquando referatur, quod omnem liberalitatem tollit, iis adsumus, qui ipsi sibi sæpius adesse possunt. Quod vero ad posteros attinet, equidem gloriosum est iis viam commonstrare, qua Majorum suorum vestigiis ad veram gloriam contendant; sed hi omnino nondum sunt, neque quicquam certo scimus, utrum sint etiam futuri. Majorum autem suorum, quique ab hinc infinitos annos decessere, atque in ignorationis tenebris toti obruti jacuere, curam eam gerere, qua inde in lucem eruantur, ac quasi ite-

si iterum in vitam, eamque longe diuturniorem, restituantur, multo gloriosius, multoque splendidius est; quique hoc facit, tanto ille cæteris viris præstat, quo majus est omnino mortuis vitam reddere, quam eis, qui fortasse nulli sunt futuri, certe non perpetuo permansuri, sua virtute omnia vel ad summam gloriam comparare. Tametsi cum ego rectius considero, tu hæc tria uno isto tuo officio optime complexus es. Neque enim cum mortuis tam officiose consulis, non parum etiam vivis, non minimum posteris in eo ipso officio prospicis, qui utrique æque inde ea sumere poterunt, quibus ad summam laudem, atque æternam gloriam inflammentur. Quare, Hercules, etsi hoc antea me facturum esse negaram, te rogo, atque oro, ut quod semel aggressus es, continuo perficias, ac quod Herculis proprium semper fuit nulli deesse, tuis ipse nunc adsis. Effer tandem in lucem hanc Cerberum, hoc est, mortuorum tuorum virtutes sepultas in hominum linguas, atque in memoriam sempiternam erue. Sed in hoc egregie perficiendo illud etiam, atque etiam diligenter videbis, ut hujus scriptio ei viro demandetur, qui id optime facere didicerit. Neque enim ad unam tantum veritatem, [quæ una in primis, ut in tua Historia explicetur, non autem ut ad assentationem legatur, diligenter providebis,] atque etiam rerum ordinem Historiæ lex universa referenda est. Sunt enim complura alia, quæ illi accidunt, haud his faciliora, quæ qui nesciverit, is multum sibi ad eam optimam scribendi rationem deesse sciat, ut statim locorum descriptiones, consiliorum comprobationes, præliorum multiplex certamen, fortuna varia, Urbium oppugnationes, ac quæ in earum miseris fiunt direptionibus; his conciones, atque hortationes accedunt, quæ totæ ab Oratore sunt petendæ, sed ea ratione, ut earum oratio fluens magis trahatur, quam acriter insistat; & cætera ejus generis multa, quæ prudentissimum Scriptorem desiderant. In primis autem permagni interesse scito, qua dictione ea scripta sit. Sunt enim quidam Scriptores, qui ita barbare, ita insulse, ita inepte illustrium Virorum Historias scribunt, ut legendo vix ad primam paginam ferri possint. Natura enim comparatum est, quod usus, & ars postea comprobavit, ut pro dignitate unumquodque tractetur. Itaque tu, Princeps, Filios tuos, suos Cives

tui,

tui, agricolæ item ſuos pro cujuſque conditione veſtitis. Neque enim par eſſet, ſi alius veſtitu alius abuteretur, quemadmodum neque deceret, ſi nobiliſſimus equus magis ephippiis craſſiori canabo confectis, quam ſerico, atque auro etiam contextis indueretur. Quam naturæ decentiam Alexander ubique vere ille Magnus mire intuebatur, ut cum interrogatus eſſet, quid in capſula, quæ illi ex Darii præda allata eſſet, & materia, & opere pretioſiſſima, reponi vellet, continuo Homerum reſpondit, videlicet rem præclariſſimam rei præclariſſimæ componens. Quod ipſum decorum tum quoque ſequebatur, cum ſe a nullo alio aut pingi, aut cælari, quam ab uno Apelle, aut Lyſippo, paſſus eſt. Vix a tanto Rege diſcedere potero. Iſte, inquam, ipſe, cum gloriam ſuam cum Achillis gloria conferret, id quod ſæpius faciebat, unum illi tantum Homerum invidebat, qui de eo tam magnifice, tamque præclare ſcripſiſſet. Neque enim quicquam tantus Imperator tam exoptavit, quam eum Scriptorem rerum ſuarum habere, qui alter eſſet Homerus, ut cum quidam aliquando ex ejus familiaribus neſcio quid magnum ad eum nunciatum accurreret, longe ille prius fertur de eo quæſiviſſe, nunquid Homerum ab Inferis rediiſſe, afferret? Videbat enim prudentiſſimus Rex de virtute ſua, ac rerum ſuarum præſtantia multum iri detractum, niſi eæ a pari Scriptore poſteris memoriæ proderentur, atque a fortiſſimo Imperatore eſſent geſtæ. A quo tanto decoro neque C. Julius Cæſar diſceſſit, qui cum & ipſe rerum ſuarum optimus æſtimator eſſet, eas ipſe ſcribere, quam ab aliis ſcribendas relinquere, maluit. Cicero vero pater eloquentiæ neque hoc judicio caruit, qui cum ipſe quoque res ſuas præclare geſtas, de quibus ipſe quoque tamen paſſim in ſuis ſcriptis egerat, in unum corpus componi vellet, id ab eloquentiſſimo ejus ætatis Viro, ut etiam paulo ſupra dicebamus, L. Lucejo per eas literas, quæ adhuc extant, nobiliſſimas ſummis precibus oravit. Prudentiſſimus item Senatus Romanus publico decreto T. Livio Hiſtoriam ſuam ſcribendam tradidit. Ac, ut propius accedam, atque in noſtris conquieſcam, Senatus Venetus rerum ſuarum & decreto, & mercede publica tres Scriptores habuit, Sabellicum, Navagerium, etſi hujus ſcripta deſiderantur, Bembum; Neapolitani Reges unum in primis Jo. Pontanum; Mediola-

nen-

nensium Principes Merulam; Paulus III. Pontifex Max. Bernardum Maffejum, qui Scriptores, [ne omnium nunc populorum, & rerum publicarum Historicos persequar] quantum quisque suam Historiam dicendo illustrarit, eorum scripta facile declarant; ut non minus diligentiæ in iis rebus, quas strenue gessit, describendis debeat Imperator adhibere, quam in iis ipsis agendis summæ adhibuerit fortitudinis. Certe, Princeps, quæ per se pulchra sit Virgo, etiam si indecoro, atque agresti vestitu induatur, pulchra etiam videbitur; verum si ad naturalem pulchritudinem & corporis vestitus ornatior, & capitis comptior ornatus accesserit, multo formosior, multoque splendidior extiterit ad conspiciendum. Neque ejus parens, præsertim cui egregiæ vestis summa copia sit, recte accusari non poterit, si eam turpiori quasi involverit vestitu. Ac quoniam Virginis mentio facta est, his proximis diebus Annam filiam tuam formosissimam Virginem cum effingi velles, id negotii ei pictori dedisti, quem scires illam optime esse expressurum, quemque etiam aliquid penicillo, atque artificio suo ejus pulchritudinem adjuturum probe noras. Te, te, Princeps, in hoc de Historia, si me audies, imitabere, ac quemadmodum in pulcherrima Filia depingenda optimo pictore es usus, in tanta item Historia posteris tradenda eum Scriptorem adhibebis, qui & ejus præstantiam stilo suo peræquet, & sic illam ea dictione persequatur, quæ cum cupide legatur, tum attente, ac summa cum voluptate audiatur. Certe si tuorum illustrium Virorum ab hinc mille amplius annos mortuorum nomen in lucem, ac quasi in vitam alteram revocare studes, id eis spiritus, ac luminis comparare debes, quod non quo incensum esset, eodem extingueretur die. Nam ea scripta, quæ hac elegantia carent, vix legi cœpta sunt, cum deponuntur. At etiam pretiosissimæ gemmæ in plumbo interdum illigantur; at si in auro illigentur, magis decere, hocque ad rationem, illud magis monstro simile esse, neque ipse inficiabere. Tametsi hoc longe aliud est de gemma. Nam ea aut in arca conclusa custoditur, aut in digito paucis ostentatur, aut ut magis illustris appareat, si minus obscuræ materiei conjuncta sit; scripta autem Historia quid magis apertum? magisque omnium oculis obvium? aut ab infanti Scriptore magis abhorret? Quare maxime providere debebis,

bis, ne illi ſcilicet eam demandes Scriptori, qui illam omni barbarie, atque infantia coinquinet, atque conſpurcet. Noſti, Princeps, atque adeo amas plurimum Alexandrum Manzolium, prudentiſſimum, neque ab his ſtudiis abhorrentem Virum, ex ea Familia, ex qua tot Principes Sfortii extitere, ortum. Hic cum a quodam propinquo ſuo, viro quidem bono, ſed Scriptore ineptiſſimo Sfortiorum Hiſtoriam vulgo editam comperiſſet, accurrit ad eam Bibliothecam, ubi venale opus propoſitum erat, omnes libros emit, quanti ſunt judicati, quos, ut primum domum rediit, ſua manu combuſſit. Factum mea quidem, atque adeo omnium ſententia ſplendidiſſimum. Maluit enim optimus Civis nullam Familiæ ſuæ memoriam ſcriptam extare, quam eo modo indigne perpetuo legi. Quare, Princeps, ut cætera in Hiſtoriæ tuæ Scriptore comprobabis, hoc ante omnia maxime providebis, ut Latino viro eam committas, quique dicendo eam non minus ornet, quam vere, atque ordine explicet; quando res ſordide dictæ cito conſeneſcunt, quæ vero ſua dictionis elegantia non carent, perdurant in omnium hominum memoria. Quæ omnia, Princeps, cave tamen in eam partem a me dicta eſſe ſuſpiceris, ut ego hanc ſcriptionem hoc modo mihi ambirem; quando meam ſcribendi rationem cum eorum, qui haud inepte ſcribunt, conjungere ſoles. Primum enim is ego non ſum, qui mihi id cæteris præſtare poſſe ſperem, quod ego in Hiſtoriæ tuæ Scriptore cupiebam; deinde, ſi omnia mihi abunde adſint, & ad eam veriſſime cum ſcribendam, tum omni dictionis elegantia ornandam facile ſuppeditet, ætas mea tamen, quam vides jam ingraveſcentem, non patitur, ut tantum onus ſuſcipiam, qui in ipſius initio facile deficere poſſem. Sed quicquid tecum egi, id omne ſedulo, atque ea ratione egi, ut quemadmodum quæ tuorum præclaræ res geſtæ ſunt, ita præclare etiam ſcriberentur, æque provideres. Vale.

PRIMI LIBRI FINIS.

AD EUMDEM

HERCULEM ATESTIUM,

Ac reliquos Principes Atestios

BARTHOLOMÆI RICCII

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Carmen a Francisco Luysinio adolescente in Annæ Filiæ Nuptiis compositum exhibet, cujus virtutes & ipse hac Epistola ob oculos ponit.

Um ego Venetiis essem apud meos, atque etiam tuos Cornelios, ac, ut fit cum hospite, de me illi quærerent, quidnam ego Ferraria novi afferrem, atque in primis de Anna Filia tua, cujus nobilissimæ per hosce dies Nuptiæ celebrantur, studiosius videre viderentur, ego illam iis virtutibus ornatam esse dixi, quibus revera est ornatissima, hoc est, quæ summo, atque humanissimo ingenio esset, quæ in literis, quæ in musicis tantum profecerit, quantum in multo grandiore natu viro quovis non facile reperiri posset, quæ denique iis moribus, eaque educatione [ut acus scientiam egregiam, ac totius corporis formam egregiam nunc omittam] prædita esset, quibus probatissimæ Principes sunt præditæ., ad quæ omnia, quæ a me pleno etiam ore dicebantur, sensi omnes ea admiratione commotos, ut ei in hisce Nuptiis una voce bene, ac feliciter ominarentur. Aderat Franciscus Luysinius adolescens ad carmina scribenda natus, qui nunc alterum & vigesimum attigit annum. Huic ego; mi, inquam, Luysini, vides quan-

tam Principis meæ virtutes materiam Poetis præbeant ad ſcribendum. Cur tu, qui in eorum numero locum jam obtines non ultimum, & mox a primo propriorem occupabis, aliquid tuis verſibus in hujus Nuptiis non ludis? Arriſit ad meam laudem adoleſcens, atque una ſimul modeſtiſſime erubuit, ac paulo poſt inquit; grave eſt, Ricci, quod a me petis, ut tot virtutes, quæ ab omnibus Scriptoribus vix multis voluminibus complecti poſſent, ego unus infans paucioribus verſibus perſequi audeam. Experiar tamen, ſi quid poſſim, idque magis ut tibi teſter, me nihil habere jam, quod tua cauſſa nolim, quam quod ſperem, me tibi in hac mea luſione ſatisfacere poſſe. Tum ei gratias egi, ejuſque ſermonis finis eſt factus. Poſtridie ejus diei me convenit, atque Eridanum in manum affert, id enim centum verſus eſt, quibus Padum ipſum Annæ Principis Filiæ tuæ diſceſſum, quaſi Solis, qui alium Orbem ſuo lumine ſit illuſtraturus, noſtrum autem unde diſcedit, in denſiſſimis tenebris relinquat, flebiliter querentem inducit, cui poſtremo feliciſſimas haſce Nuptias exoptat. Eum ad te mitto, non ut hoc meo officio fidem erga tuos meam hinc quoque tibi quicquam magis probare velim, qui jam multos annos habes quam probatiſſimam, ſed ut hæc legens & tuorum laudibus non parum gratuleris, & tecum animo plurimum gaudeas, qui ſentias, te tantum Principem in hoc quoque ſcriptorum genere tantum profeciſſe, ut non ſolum ea optime intelligas, ſed de iis etiam prudentiſſime judices. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Rogat, ut pecuniam vectigalium a Petro Vandinio debitam duabus, aut tribus penſionibus ad diem conſtitutum diſſolvi permittat, ut redemptores hac benignitate moti ad ſuperiorem locationem etiam ad quid amplius in redimendo addendum excitentur.

2. PEtrus Vandinius affinis meus eſt; ſed affinitas cum multis communis eſſe poteſt, benevolentia vero, qua ego illum proſequor maxima, non poteſt. Ejus

Ejus enim antiqua bonitas facit, ut multis etiam propinquis in amore eum præponam. Is ex vectigalibus Bagnacaballensibus particulam quamdam de Gajaniis redemptoribus redemptam habet, ex qua eis ad quadringentos Scutatos, ut nostri dicunt, aureos debet, sed sua bonitate nullo dolo, nullaque fraude debet. Nam cum negotia sua Venetiis procuraret, proneptis suæ viro CC. aureos dat, filio Lugum perferendos, quos ipse postea Gajaniis dissolvat. Ille bonus vir cum ingenti illa pecunia nusquam postea apparuit. Quare Petrus, relictis omnibus, quæ Venetiis curabat, eum quaque quærere instituit, cumque fere universam citeriorem Galliam [est enim ille Mantuanus] obivisset, tandem Brixiæ illum reperit, qui tabernam vestibus cujusque generis usiratis, quas ex ea pecunia sibi comparat, plenam apetuerat, easque iterum vendebat. Hunc in judicium vocat. Jam annus est, cum res ad Judices dilationibus, vadimoniis, ac implicationibus judicialibus ducitur. Fratres enim is duos habet in Divi Dominici familiam cooptatos, qui suo illo sacrosancto Sacerdotio, ac Divi Dominici auctoritate in re tam turpi abutentes, Vandinium obtortis ad sanctitatem collis quaque via, quaque ratione oppugnant. Quo item tempore & in publico hospitio, & in patronis, cæterisque, quæ ad litem conficiendam innumerabilia pertinent, ingentem pecuniam consumpsit. Quo uno tanto incommodo affectus, Princeps, supplicat, ut a Gajaniis id pecuniæ nihil exigi velis, a se eam peti, nomenque suum a Gajaniis ad te transferri jubeas. Id quod commodissime facere potes, & aliis, quæ tua summa est benignitas, sæpe alias fecisti. Quam pecuniam ipse postea tibi dissolvet ad eum diem, quem ei commodum dederis aut duabus, aut tribus pensionibus ad dissolvendum. Is enim totam eam pecuniam habet in nominibus, quam per hanc caram annonam Vincentius filius exigere nequivit, quam interea commodius exiget, exactam tuis fideliter dinumerabit. Quare te rogo, ut in quo nullum tibi incommodum, Vandinio vero omnis fortunarum suarum incolumitas sit accessura, ei subvenias, publicanosque tuos optimos viros subleves, ut cum novi redemptores intelligant, se in exigendo te tam benigno usuros, ad superiorem locationem etiam quid amplius in redimendo addere non dubitent, atque

a præsentibus tuis Civibus, ac sociis facis, ita a posteris etiam hoc modo optime ut audias, tuis istis officiis, tua ista summa benignitate efficies. Vale. III. Non. Maji MDLI.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Hortatur, ut pacem armis anteferat, & pristinam concordiam, oratione, consilio, & auctoritate sua tumultibus compositis, restituat.

3. SI vales, bene est, Tui Filii, & universa Familia bene habet, nisi quod omnes tui uno desiderio jam confecti sumus. Sed cum tamen caussam, quam ob rem abes, consideramus, id nobis molestiam illam magnopere lenit, atque comminuit. Effice vero, Princeps, ut tuo quoque exemplo res urbanas, atque consilium militaribus rebus recte anteferri, atque tuæ prudentiæ inermi omnia arma, quibus jam magna ex parte Italia premi videtur, cessisse planissime constet. Fac, inquam, Princeps, ut illud Ciceronis de te rectius usurpetur, *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ*. Quid enim gloriosius, quam in tanto bello, antequam concurratur, pacem parere, otium constituere, de utraque parte honestissimum triumphum ducere? Hostem enim armis vincere non tam virtutis est, quam Fortunæ; conciliare vero copias jam in acie constitutas, atque ex earum manibus arma sine armis eripere, discordias componere, odia sedare, in pristinam concordiam illas restituere, solum est virtutis, atque prudentiæ; quod qui faciunt, non tam mihi cum hominibus, sed cum Diis immortalibus conferendi esse videntur. Te, Princeps Hercules, Herculem proba; oratione tua, consilio, auctoritate tumultus istos compone, atque extingue. Propositi victor, atque honestissimi voti compos ad tuos redi, infer in Familiam tuam Lauream istam, non ut pugnans hostem fregeris, fugaris, viceris, sed dicendo, consulendoque Italiam in otium suum restitueris. Para omnibus Historiis splendidissimum, ac illustrissimum prudentiæ tuæ factum, quod cum omnes posteri legent, me-

memoriam tuæ gloriæ renovent, teque in Cœlum, unde venisti, extollant. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Orat, ut decimam partem prædioli empti Fisco debitam sibi dono liberaliter largiatur.

4. PRoximis hisce diebus præteritis de Antonio Maria Nigrisolio prædiolum emi in agro Quartisano; ejus summa est ad MCCC. plus minus libras ad nostram rationem. Quoniam vero ex omnibus emptionibus decima Fisco venit, meam partem, quæ ad sexaginta quinque est, a te dono peto, atque, si tua benignitas patitur, rogo. Id quidem quam pusillum tibi sit, plane vides; quam vero mihi & commodum, & gratum sit futurum, ipse intelligo. Brevis sum, Princeps, ne, si multis utar in re non admodum magna, benignitatem tuam offendere videar, quæ in alienos etiam sua sponte largissime quotidie conferre non cessat. Hoc tibi tamen affirmo, id mihi valde gratum fore. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Petit, ut emptum agellum in fundo Quartisano omni labore publico liberet, atque immunem efficiat.

5. HAbeo in fundo Quartisano agellum, partim de Antonio Maria Nigrisolio, partim de Leonora Cichinia emptum. Is totus ad quinque modios pervenire non potest. Hunc mihi, Princeps amplissime, ut omni labore publico liberes, atque immunem efficias, te rogo, atque oro. Scio equidem, quod te rogo, cum singulari mea in te fide, tum tua in omnes tuos summa beneficentia, multo esse inferius; verum id mihi tamen tam gratum futurum polliceor, quam si agrum ipsum mihi utrumque condonasses. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Epitaphium mittit Strotii tumulo inscribendum.

6. UTinam Strotium tuum tibi ab Inferis revocare possem, multo id, quam hoc, quod facio, facerem libentius. Sed cum id optari tantum liceat; quod potui pusillum, tibi libenter præstiti, ut ego quoque in ejus funere & doloris erga illum mei, meæque item in te fidei aliquam significationem darem. Habe igitur, Princeps amplissime, quæ in tanti Viri tumulo inscribi possunt, ut brevius potuit, a me conscripta, teque, tua prudentia, atque ea animi altitudine, qua summa es præditus, isto tanto mœrore, si non prorsus liberes, saltem leva, idque in primis tua, tum etiam tuorum caussa a tuo tanto incommodo obtine. Id Strotius vult, id ratio postulat, id Deus Opt. Max. jubet, ne in unius hominis interitu omnia tua interiisse videantur. Vale.

HERCULI ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Conatur persuadere, ut Municipale jus Ferrariense in aliquibus corrigat, atque ad æquiorem rationem diligentius instituat.

7. INter ea, Princeps Hercules, quæ quotidie in Municipali jure tuo Ferrariensi corrigis, atque ad æquiorem rationem diligentius instituis, id fortasse non postremum esse videtur, quod qui de jure disceptant, alter ex impendio in lite facto nihil metuat, alter nihil speret. Est enim caput, cum quis in judicium alium vocarit, ac inopiam suam jurarit, si is postea caussa cadat, nihil adversario victore quicquam accepti damni sit præstiturus, quod mihi perinique comparatum esse videtur. Hac enim ratione vel levissima de caussa cuique impuro homini securius licebit optimum Virum in judicium vocare, atque in eo quamdiu ei libebit, illum ve-

vexare. Sit, exempli caussa, mulier, cum qua caussidicus clam consuescat, atque ejus amore teneatur, quique non solum ei, ut fit, pro ejus consuetudine quicquam persolvat, verum etiam ex ejus bonis aliquid speret. Hæc vero fraudem aliquam sibi confingat, qua Civem aliquem in jus rapiat, ac de eo per istum certam summam postulet; continuo ut egestatem suam juravit, nihil postea, si caussa cadat, pro caussæ expensis adversario præstare tenebitur. Qua una spe adversarium suum ita torquebit, ut ad centesimam provocationem eum rapere non cesset; qui contra in jure suo tuendo multum in patronis, multo etiam plus in scripturis, cum in Judicibus etiam non parum pro sportulis, ut dicunt, centies interdum amplius, quam pro quo litigatur, impendet. Hoc Princeps cuiquam probabitur? neque ex institutis iis statim eximetur? parque utrique omnis caussa restituetur? At hoc modo egenis, atque peregrinis adimeretur jus suum persequi posse, quorum alter ab egestate, alter quia notum nullum in Urbe haberet, fidejussorem habere non posset, quo nihil immanius, nihilque magis iniquum. At patroni, qui horum caussam æquissimam esse maxime perspectum habent, ii pro iis fidem suam obligent, fidei hanc isti jussionem dent, qua ratione quoque fiet, ut hujusmodi caussæ, quasi præjudicio facto in judicium veniant, neque quisquam petet, nisi jure æquissimo petat. At non ita caussæ explicatæ sunt, ut ab omnibus cerni possint, utrum æquæ, an iniquæ sint. At in veritate nullum dubium; de quo vero ambigitur, id turpe est. Verum ita sit. Cur eas defendunt, si utrum æquæ sint, incertum habent? Probi enim procuratoris est, nisi æque agere, ac quas caussas agendas sumat, eas prius optimas comprobare; quod si is non callet, juris peritiores consulat, eumque deligat, qui cum probe rei naturam pernorit, ad eam postea fideliter judicium suum dirigat; non autem eum, qui lucri caussa in quanque partem eum implicare contendat. Certe verum uno plus esse non potest. Hoc si a juris peritissimo, ac fidelissimo Viro habebit, tunc ita tuto aget, quasi si caussam victam habeat, & qua spe præmii sui eam defendit, ut ex devicta caussa id postea sumatur, eandem in fideijussione retinere poterit. Hoc autem a me, de aliis meliora quæri poterunt, modo hic error aliquo modo corrigatur. At, quid tibi cum jure? Utinam nihil,

aut

aut non hujus saltem generis. Me quædam mulier hac judicii ratione, atque iis tabulis, quæ jam a Prætore tuo, fictæ judicatæ sunt, jam annum integrum ad Judices vexat, pergitque etiam dum omni sumptu cumulare, a quo, illa cum procuratoris, cum quo summa consuetudine conjuncta est, tum etiam a me juratæ inopiæ caussa, si caussa cadat, libera est, ut si queror, & jure æquissimo, & honestissima de caussa id faciam, qui & fictis tabulis opprimar, & cum caussam vicero, ex ejus tamen dispendio, quam quanti caussa sit, plus damni sim facturus. Vale, tuisque, ut facis, æquissime consule.

HIPPOLYTO ATESTIO CARDINALI

Bartholomæus Riccius suorum Civium nomine S. D.

Gratulatio Lugiensium nomine de Cardinalatu ipsi concesso, auguriumque de Suprema Dignitate in Familiam Atestiam aliquando feliciter inducenda.

8. CUm superioribus diebus rumor de Pontificatu tuo nobis allatus esset, tanta statim cujusque nostrum animi voluptatis quasi titillatione affecti sunt, ut parum abfuerit, quin id, quod nunc facimus, publice tibi gratulatum mitteremus. Nunc vero cum non modo fama, verum etiam literis, ac nuntiis de eo certiores fieremus, longius faciendum non duximus, quin a lectis literis tuis & per literas, & per publicos legatos summopere tibi gratularemur. Vere igitur, atque ex toto animo tibi etiam, atque etiam gratulamur, quod majoris etiam dignitatis tuæ ratio habita sit, quodque improborum quorundam iniquitatem honesta tua petitio vicerit. Nam etsi multos habes, ad quos ex isto tuo Pontificatu summa lætitia pervenisse debet, unos scito tamen Lugienses tuos tantum abesse, ut eorum ullo in tui tanta lætitia vinci patiantur, ut ne omnium quidem, si una maxime conjuncta sit, lætitiæ concedant, qui a Diis immortalibus ita precibus omnibus contendunt, quando quod ad te attinet, nihil de virtute tua prorsus dubitant, ut Dignitatem istam ita tibi fortunent, atque adaugeant, ut supremam illam aliquando etiam in Familiam tuam feliciter inducas. Vale.

HIP-

HIPPOLYTO ATESTIO CARDINALI

Bartholomæus Riccius S. D.

Orationem in funere Francisci Regis Galliæ a se Ferrariæ habitam mittit.

9. CUm reliqua funeris Francisci Regis pompa, quæ tuo nomine Ferrariæ celebrata est, Orationem quoque nostram habe, quæ de ejus laudibus & scripta, & habita est. In qua scio te multa desideraturum, neque ea minima; sed neque vitam integram, multo vero minus tanti Regis Historiam eram scripturus; quæ tamen commode poteram, atque etiam debebam, scito illa me nulla aut eorum ignoratione, aut mea negligentia præteriisse; qua autem ratione evenerit, ut omitterentur, tui ad te scribent. Certe si in quo potui dictionem meam exercere, id tibi gratum fuisse intellexero, omnia me tibi cumulatissime præstitisse arbitrabor. Vale.

RENATÆ PRINCIPI FERRARIÆ

Bartholomæus Riccius S. D.

Sub ejus nomine Orationem in vulgus exeuntem de laudibus Francisci Regis Galliæ Sororis Viri recitatam in iis Inferiis, quas Hippolytus Atestius Cardinalis illi Ferrariæ persolvi jusserat, tamquam consolationem offert.

10. FEci Orationem de laudibus Francisci Regis Galliæ, Sororis tuæ Viri, quæ habita est in iis Inferiis, quas Hyppolytus Atestius Cardinalis illi Ferrariæ persolvi jussit. Sed quid ego me illam fecisse dixi? Immo vero, ut veteres rectius loquebantur, eam faciebam. Nam ad illam integram & majori volumine, quam in funere fieri solet, tempore etiam multo longiori peropus erat. Quo impedimento & multæ a me ex ejus laudibus omissæ sunt, & quas attigi, suo ornatu non satis sunt conscriptæ. Hanc tamen, utcunque esset, cum ii, qui Regium funus curarunt, in Galliam Cardinali Hippolyto mittere vellent, atque eo modo mittere, ut

suum

ſuum ſtudium, ſuamque diligentiam inde quoque illi maxime probarent, rati ſunt id eo modo aſſequi poſſe, ſi publica deſcriptione, quemadmodum vides, eam mitterent deſcriptam. Quod cum neque ipſe illis gravate concederem, continuo illis, ut dicunt, excudendam dedi. Sed cum ego viderem quo ipſa quoque luctu, ac mœrore tantum Regem proſequereris, tametſi multo ante cum literis, tum etiam nuntiis tuis de iſto ipſo tuo ſqualore in Gallia auditum eſſe ſcirem; putavi tamen tibi minime ingratum accidere, ſi hæc mea Oratio non ſine aliqua tui mentione & illuc perferretur, & ubique legeretur. Itaque volui, ut ſub tuo nomine in vulgum exiret. Hanc igitur habe, atque cum cæteris, ut Orationem ſi minus juſtam, ſeparatim ſaltem, ut conſolationem fortaſſe, non ingratam lege. Nam in ejus laudibus recenſendis illud ſolatium capies, quod ſi tibi dolorem iſtum tuum univerſum exhaurire non poſſit, certe id magna ex parte ſit tamen levaturum. Vale.

RENATÆ FERRARIÆ PRINCIPI

Bartholomæus Riccius S. D.

Sententiolas quaſdam ex probatiſſimis Auctoribus decerptas ad mores informandos non ſolum Filiis, ſed Filiabus etiam docendis accommodatas ad illam mittit.

11. CUm ego ſcirem natura pueros omnes a ſchola, hoc eſt, a diſcendi ſtudio valde abhorrere; Principum autem, ut qui delitias ſuas optime cognoſcunt, omnium plurimum, omnia in tuis Filiis docendis conquiſivi, qui hanc eis diſciplinam, ſi minus odioſam, ſaltem aliqua ex parte faciliorem efficerem. In primis itaque id unum provideo, ne longum, ac perpetuum eis volumen ullum proponatur ediſcendum, ne ejus magnitudine majus quoque in literas eorum odium excitetur; ſed quaſi more apum, quæ non ex uno roſeto, ſed ex diverſis floſculis materiam illam ſibi deligunt, qua poſtea ſuas cellas nectare compleant, breves quaſdam mihi ſententiolas non tam ad omnium mores maxime aptas, quam optime etiam ſcriptas, ex probatiſſimis Auctoribus decerpo, quibus illos cum ſuaviter la-

lactem, tum etiam ad longiorem lectionem sensim comparem. Has tibi nunc mitto, ut idem, si videbitur, in junioribus Filiabus instituendis cures, ut efficiatur. Nam cum mecum sæpius ageres, ut aliquid eis quoque prodessem in nostris studiis, inde mihi initium sumere placuit, unde cum Filiis exorsus eram. Quod vero ad dicendi rationem attinet, in eo quoque brevi operam dabimus, ut aliquid separatim habeas. Vale.

ALPHONSO ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Patris exemplo ad Liberalitatem, & Clementiam Filium hortatur, eumdemque ad veram gloriam in rebus omnibus gerendis ipsi tamquam ducem proponit.

12. HErcules Pater tuus, Alphonse Princeps, cum videret tibi multa opus esse & ad commodissime agendum, & ad quam geris dignitatem honestissime tuendam, quotidie tum ad rem augendam, tum ad nova, ac magnifica ædificia construenda omne suum studium confert. Hinc vectigalium maximæ accessiones, hinc Berriguardi instauratio amplissima, hinc a fundamentis ipsis in Urbe, quod ad Montem appellant, item in agro *Caput aureum* magnificentissime ædes extructæ sunt. Sed quoniam hæc, quanquam ad Principem maxime spectant, ut habeat & unde Principatum suum tueatur, & ubi cum numerosa familia habitet, caduca, atque ingloria sunt; ne tibi quid a se quoque deesset, quod ad solidam gloriam, atque ad Deos ipsos proxime accedendum pertineret, ille ipse in Repub. feliciter gerenda quotidie aliquod tibi præclarum exemplum aut Justitiæ, aut Liberalitatis, aut Clementiæ edere non intermittit. Sed cum ea multa, atque egregia sint omnia, tamen hoc unum, quod hodierno die inusitatæ Clementiæ exemplum tibi dedit, facile ea omnia superat, cum Paulo Manfronio, quo tam iniquissimo, quam etiam sceleratissimo inimico usus fuerat, multa in se scelera & veneno, & sica excogitata sine ullo cruciatu sua sponte confitenti, sua ipse voluntate, nullorum aut precibus aut gratia ignovit, ac, quam illi jure æquissimo adime-

mere poterat, vitam condonavit, quo quidem clementissimo, atque illustrissimo facto quid ille a patre suo expectare mitius, aut tu a tuo splendidius desiderare potuisses? Fortasse ejus pater in pietate severior fuisset, ubi tuus in vindicta sua Clementissimus, in tui autem ad virtutem instituendi ratione prudentissimns extitit. Alter illi dies ex multis, qui in ejus vita illustres extitere, splendidissimus illuxit, cum Princeps creatur, non quod illum ad tantnm imperium evexerit, sed quod ille eo die Liberalitatem suam largissime exercuit, cum sua sponte in suos amplissima, in alienos rogatus non mediocria contulit munera, cum ab eo nemo quicquid is petiisset, repulsam ullam tulerit. Verum si ejus lux cum hujus splendore conferatur, ille hybernus, hic æstivus dies videbitur. Sed illum Patris Principis partes peregisse, atque adeo quotidie peragere ad tuam præceptionem multum id quidem est, verum nisi tuas ipse quoque perfeceris, [ignosce mihi si paulo liberius partem hanc tecum ago] non solum id tibi ulli gloriæ, sed non parvæ ignominiæ est futurum, qui cum Parentem habueris ad veram gloriam quasi præeuntem, ab ejus gloriosissima via quicquam deflexeris. Quod tamen tantum abest, ut id sis effecturus, ut sperem, te multo eum, [quod scio cum ejus bona pace dictum fore,] in omni Regia virtute superaturum. Si quis tamen aderit, [quando a virtute ad libidinem magis homines inclinant] qui tibi, quod minime honestum sit, sequendum proponat, eum tu pro ejus consilio tractabis. Interea vero ab eo virtutem disce, ac quæ hujus generis quotidie agit, tu ea in interiori memoria fideliter reconde, cum res feret, postea ad tuam utilitatem, atque ad communem utriusque gloriam depromptur: Vale.

AL-

ALPHONSO ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Madium Philosophum commendat reliquis Academiæ Ferrariensis Philosophis anteferens. Eos cum pisce comparat, qui, ut ex aqua extractus est, continuo interit, neque quidquam valet; hunc vero in rebus fere omnibus versatum quemvis hominem secum afferre, *ut ille ait*, *ostendit, ingeniumque suum, quo velit, feliciter convertere. Addit in quibus rebus Philosophiæ dignitas, & splendor versetur.*

13. ETsi plane scio quanti Pater tuus Madium Philosophum faciat, qui paucos habet, quos æque diligat, magis autem neminem; quoniam tamen alienus est, [utinam enim aut is in tua Civitate natus, aut ejus Patria tuæ ditionis esset;] eique confecto suo tempore liberum, atque integrum est, quoquo velit, commigrare, si me audias, ita cum Patre tuo ages, ut tantum Philosophum a Ferrariensi Academia abduci, te vero tanto Viro spoliari non sinat. Cum hoc cæteros Philosophos non confero; sunt enim omnes omni commendatione digni, & Bucchiferrius, vel etiam Buccaurius, Genua, Portius, & si qui sunt alii, qui Philosophiam profiteantur; si quid tamen id eorum scripta, atque ex suggestu publico explicata probe testantur, quique magis, qui minus in abdita Philosophiæ penetralia perveniant, atque rem ipsam acutius perspiciant, atque cernant, facile declarant, hic quidem cum aliis nobilissimis Philosophis in universis scriptis, quæ in omnibus scholis versantur, explicandis, plurimum valet. Verum in eo solus est, qui Aristotelis Poeticam primum ex publico loco, ut cætera facit, feliciter interpretatus est, tum vero in eam ipsam mox locupletissima Commentaria est editurus. Sed redeo ad Philosophos. Hujus quidem generis plerique, ut a suis studiis ad aliarum rerum agendi rationes abducuntur, piscem imitantur, qui, ut ex aqua extractus est, continuo interit, neque quicquam valet; sic isti ubi non agitur de Cœlo, de Anima, de Deo, muti sunt, neque se Philosophos esse rentur, nisi

omnem

omnem in tota vita ſeveritatem præ ſe ferant, agantque etiam in re jocoſa graviſſime; hic vero noſter ut a Philoſophia rerum cauſſas, & cognitionem petiit, ea ſic utitur, ut homo. Hoc in congreſſu nihil urbanius, nihil lepidius, in conviviis nihil ſuavius, ac magis facetum; quicquid agit, de quaque re ſermonem habet, ei rei totam actionem ſuam ſplendide accommodat, gravia graviter, humilia leviter, omnia vero intra ſuum modum æqualiter agens. Illud quoque addas licet, quod hic ad primum aſpectum equorum naturam optime norit, atque de iis rectiſſime judicat, quod deinde tam commode lites componit, atque acerrime inter ſe infenſos animos facillime conciliat. Poſtremo vero [quando nunc ſingulorum gladiatorum multæ cautiones adhibentur,] hoc nemo acutius in ea diſputandi ratione animadvertit; ut non ſolum in Philoſophiæ ſpatiis ingenium ſuum laxe vagari ſinat, ſed etiam, quo velit, illud feliciter convertat. Diogenes Ariſtippo adulationem objiciebat, ille vero illi contra olera objectabat. In noſtro nihil horum, qui & ingenue cum omnibus agit, & ſplendide ex ſuo vivit. Utinam ita commode omnes, ut Madius facit, philoſopharentur. Certe Philoſophia per ſe nobiliſſima eſt, neque quicquam extrinſecus admodum deſiderat, verum ſi ſuis & ipſa ſuorum ornamentis, ut in eo facit, non careat, multo ſplendidius eluceret, multoque apud graviſſimas perſonas majori in honore haberetur. Neque enim in oblongis unguibus, aut nunquam reſecto capillo, aut etiam veſtitu ſordido Philoſophiæ dignitas, & ſplendor exiſtit, ſed poſt rerum omnium cognitionem perfecte perceptam in bene agendi culta ratione conſtat, ut vides in noſtro, & in corporis totius ornatu, & in omni familiæ victu ampliſſimo. Hic ſi, Princeps, his tantum bonis abundet, quæ ad Civilem cultum pertinent, digniſſimus eſſet, quem uſque domo accerſitum, Civem tuum, ac convivam faceres; nunc vero cum accedat tanta rerum omnium ſapientia, nullum dubium eſt, quin perpetuo apud te hunc habere velis, cujus conſilium in multis, iiſque graviſſimis rebus tibi præſto adeſſe poſſit. Contende igitur a Patre tuo, ut tantum Virum tibi concedat, in quo obtinendo nullum erit negotium, quin facile impetres; immo vero tuum iſtud conſilium vehementer laudabit, quem in diligendo tanto Viro optime vidiſſe videat, teque in hoc

quo-

quoque sui simillimum esse, qui idem, quod tu de eo optime senseris, judicabit. Vale.

ALPHONSO ATESTIO PRINCIPI

Bartholomæus Riccius S. P. D.

Gratias agit de salute sibi ab Ænea ejus nomine dicta. Ejusdem adventum in Italiam se magis optare, quam sperare posse, subjicit. Tandem Putium adolescentem validissimum lethargo oppressum interiisse significat.

14. ÆNeas, qui tibi pedes operam dat, modo istinc rediens mihi tuo nomine salutem dixit; quod tam gratum fuit, quam si longissimas tuas literas mihi attulisset. Hac enim summa belli difficultate a Regis latere te nunquam discedere, vixque locum ad respirandum, nedum ad scribendum, facultatem ullam tibi dari, certo sciebam. Cætera, Princeps, recte, si valebis, rectissime vero, si te aliquando ad nos incolumem receperis; quod isti ex Æneæ, atque ejus comitum adventu adduci posse videntur; ut adventare suspicentur. Ita enim faciunt, ut familiam tuam ad itineris commodiorem rationem ita distribueris, ut scilicet nonnullos præmitteres, Nobiliores tecum duceres, reliqui vero te postea sequerentur. Ego vero id magis opto, quam spero, cum tu ad meas longissimas, quas superioribus mensibus tibi conscripseram, quibus multis, iisque omnibus æquissimis rationibus tibi tuum istum reditum tuis omnibus optatissimum persuadere conabar, nihil rescripsisti. Sed Dii te, sive istic remanseris, sive te in Italiam ad tuos te magis receperis, salvum velint. Credo, te de Putio audisse. Is & corporis, & fortunæ, & animi bonis omnibus, ut scis, præditus gravi lethargo interiit; cum statim atram bilem edidisset. Adolescentis validissimi virtus adversus tanti morbi vim amplius triginta dies luctata est; tandem victa succubuit, ut hunc cum multis aliis, quos discedens florentes reliquisti, cum redieris, non sis reperturus. Vale.

ANNÆ ATESTIÆ HERCULIS FILIÆ

Bartholomæus Riccius S. D.

Poſtquam facete in verbo Theſaurus *luſit , neque ex eo a ſe quidquam ſurreptum , ſed quoſdam adulterinos numos in eo repertos a ſe bonos factos ſignificavit , quatuor Virgilii verſuum ex Ecloga VII.* Melibœus *inſcripta interpretationem tamquam ineptam rejicit , ſuamque ſubjicit .*

15. THeſaurum tuum tibi remitto , ſerius fortaſſe, quam oportuit. Ignoſces. In Theſauro verſabar. Magis mirum eſt , quod remiſerim , ac non interverterim potius. Sed is non ejus eſt , ſcis bene quem ſignifico , ampliſſimus Theſaurus , ex quo ditari poſſem; magis , mihi crede , omnes cruciatus tuliſſem, atque ultra omnia aufugiſſem maria , quam eum unquam remiſiſſem. Sed quoniam verborum eſt Theſaurus , neque ego eorum ſum admodum inops , eum tibi remitto , atque integrum remitto itidem , ut accepi. Ac ſi quis ſecus ſuſpicetur , ne aliquid ex eo mihi ſurripuerim , illum adeat , volvat, pervolvat, numeret vel ad literam. Siquid in eo deeſſe offenderit, is mecum poſtea recte furti agat , per me licet. Sin quoſdam in eo , ut qui ex quaque gente tantam vim pecuniæ ſibi confecerit , adulterinos numos a nobis bonos factos eſſe deprehenderis , ecquid erit præmii? Id ſcilicet , ut pars altera in pauciores dies nobis accommodetur. Nam hactenus ad medium tantum viæ perventum eſt , eam ut abſolvamus , in tua poſitum eſt manu. Huic igitur noſtro ingens illud onus [ſatis enim eſt & crure , & pedibus firmus] imponi jubebis , qui ad me vel validiſſimo equo validior id perferat. Ac id a nobis etiam habeas licebit , quod neque ab iſto Theſauro admodum alienum eſt , & tibi ſpero fore pergratum . Nam cum ſchedulam quandam in Codice manu tua , ut arbitror , ſcripta offenderem , eam avide legi. In hac quædam erant in Virgilium , credo ex aliquo tuo Magiſtro tibi explicata. In his id quoque in Melibœo:

Setoſi caput hoc apri tibi , Delia , parvus ,
Et ramoſa Mycon vivacis cornua cervi ,

Si

Si proprium hoc fuerit, lævi de marmore tota
Purpureo ſtabis ſuras evincta cothurno.

In quo quidem loco cum illud, *ſi proprium hoc fuerit*, exponeret, reliquorum ſententiam ſequebatur, ut Mycon deſideraret, ſe ea carmina facere, qualia Codrum paulo ante facere dicebat, quod minime verum eſt. Primum enim verſuum ſcribendorum facultas a Diana non eſt petenda. Quid enim nunc Dianæ cum Muſis? Deinde vox illa *proprium* nihil facit ad eam ſententiam. Ne igitur te multis teneam. Parvus Mycon ſetoſi caput apri, ac veteris cervi ramoſa cornua Deliæ dono dat, ſed ea aliena erant manu victa. Nondum enim Mycon, qui parvus erat, tantum poterat, qui valentiſſimas beſtias ſuperaret. Itaque Deæ promittit, ſi ipſius beneficio, quæ quidem in ſylvis dominetur, tantum munus ſuum proprium poſſit donare, hoc eſt, caput earum ferarum, quas ipſe interfecerit, ſe eam ex læviſſimo marmore in morem venatricis cothurno indutam erecturum. Qua in noſtra ſententia vides & perſonæ rationem maxime convenire, ut venatori adſit Delia in feris ſuperandis, & illud *proprium* non ſolum aptiſſime ad hunc noſtrum ſenſum quadrare, ſed proprium planiſſime ſentis. Vale, atque Academiæ ſalutem dic.

ANNÆ ATESTIÆ PRINCIPI

Bartholomæus Riccius S. D.

In edenda Epiſtola ejus Parenti ſcripta, atque inſcripta ſe ipſi quoque gratum facturum ait, eamque cum Patre habituram, quali ſcriptione in ſuis Latinis literis uti debeat.

16. ETſi, quæ ſequitur, Epiſtola Herculi Parenti tuo Principi optimo ſcripta, atque inſcripta eſt, eaque ſatis ſuperque habere poterat, ſi tanta ejus inſcriptione in vulgus ederetur; ego tamen, Princeps ampliſſima, qui paulo ſum ambitioſior, cum mihi nunc hoc facultatis offerretur, ut tibi quoque in hac ejus editione quodam modo gratificarer, eam cupide arripui, non quod me fugeret, quin tuæ ampliſſimæ virtutes magis dignæ eſſent, quæ multis, ac magnis voluminibus celebrarentur, quam hoc modo, quaſi laudis guttula aſper-

 ge-

gerentur. Sed ea a locupletissimis Scriptoribus tibi expectare licebit, utinam possem, a me quoque fortasse alias, addere. Id enim eo tibi animo præstarem, quo Fratri tuo Principi olim feci libentissimo. Nunc autem cum Patre tuo satis habebis, si, qua scriptione in tuis Latinis literis uti debeas, a nobis didiceris. Vale.

ALOYSIO ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Libros tres de Imitatione Alphonso Principi primum inscriptos multo correctiores, & emendatiores Aloysio Fratri in secunda editione nuncupat. Consilii sui caussam affert, & quibus rationibus ad idem opus cum Fratre communicandum compulsus fuerit, exponit, eumque hortatur, ne sibi desit in ejusdem Operis præceptis recte, ac sedulo servandis.

17. SCripsi ego, Aloysi, tres hosce libros de Imitatione Alphonso Principi Fratri tuo, mihique in hisce humanioribus studiis, etiam cum tu in cunis esses, alumno, non tam ut hoc quoque locupletissimo teste meum erga illum amorem maxime testatum ei relinquerem, quam ut hoc etiam docendi modo illi non deessem. Jam hic tertius agitur annus, cum primum opus est editum, nulli alii inscriptum, quam cui erat scriptum. Nunc vero cum hoc ipsum multo correctius, emendatiusque secundo edere statuissem, ac alicui item Principi inscribere pari ratione statuissem, ex iis, qui se mihi offerebant, cui illud hac sua secunda editione quasi dono mitti posset, te mihi nullus opportunior oblatus est. In omnibus enim, ut omnia diligenter providissem, nunquam id mihi satis cavere poteram, ne viderer, quod ajunt, ex una filia duos mihi generos comparare, ac ex eadem fidelia duos parietes dealbare voluisse. Qua suspicione in te uno prorsus liberatus sum. Nam cum frater sit fere alter cum fratre, in hac mea tibi inscriptione de Fratre tuo nihil detraxero, quod tibi cum eo hac fratris ratione non commune sit. Ad hæc accedit, quod pari amore te prosequi videbor, qui pari etiam munere te sim prosecutus. Nam si quid aliud tibi

bi

bi separatim scribere voluissem, nihil erat, aut si erat omnino, certe cum hoc de Imitatione non erat comparandum. Præterea vero, qui ego, qui alios imitari docebam, ab imitatione discederem? qui cum vos conjunctissima voluntate, atque mutuo inter vos maxime amari viderem, hoc modo meis scriptis disjungere, atque separare facile videri possem. Ætas item nunc tua est, quæ Fratris erat, cum illi hoc scripsi, studia eadem, par etiam intelligendi ratio, quibus rationibus non solum suasus, sed etiam tractus hoc cum Fratre tuo carissimo tibi communicavi. Quam tamen Fraternam communionem si magis libet propriam tuam tibi efficere, id facile a te obtinere poteris. Neque quicquam aut propinquitatis, aut honestatis rationem violabis, si ita in hujus operis præceptis versabere, itaque hisce unis operam dabis, ut brevi tui studii nihil te pœniteat. Ex quo isto tuo studio ego tibi polliceor non multum abesse, cum hanc non parvam voluptatem capias. Ingenium tibi non deest, commoditas, quantam vis, datur, a me vero magistro tuo, quod ad hanc rem facit, nihil desiderabis, ut tantum tibi providendum sit, ut tute ipse tibi ne defuisse videare. Vale.

ALOYSIO ATESTIO

Bartholomæus Riccius S. D.

Accipitris, atque ejus generis avium cæterarum usum in venando a Regibus, Principibus, ac Primariis Civibus adhibitum novum inventum esse Scriptorum optimorum testimoniis confirmat. Gregorium Lilium Gyraldum secus sententem refellit, judiciumque in eo requirens dilemmate rem totam conficit. Martialis Distichum, quo ejus sententia nititur, ab eo male intelligi ostendit, atque adeo Martiali illud non esse adjudicandum probat. In fine Epistolæ de Gyraldo conqueritur, quod in amore non satis sibi respondere videatur.

18. CUm de me olim quæreres, Aloysi, utrum accipitris, atque ejus generis avium cæterarum usum in venando, uti nunc Reges, Principes, ac Primarii Cives habent, Majores nostri exercuissent? respondi; cum ego

hoc quoque de doctissimis Viris quærerem aliquando, omnes mihi respondisse, novum esse inventum. Quorum sententiam optimorum etiam Scriptorum sententia postea comprobari ubique offendi. Siquidem apud Plinium nullam mentionem factam esse video, præsertim cum de ejus avis natura abunde agat, ac ejus etiam mirum aucupii genus, atque huic nostro non admodum dissimile recenseat. Blondus vero in sua illustrata Italia affirmat, CC. annorum plus minus ante ætatem suam id aucupii genus esse adinventum. Blondo Polydorus Virgilius accedit, qui & ipse in eo opere, quod *De rerum Inventoribus* inscripsit, in iis, quæ a nostris inventa sunt, reponit. Certe quidem, si Maronis temporibus hæc venatio instituta fuisset, is in quarto Æneidos, ubi Regiam venationem describit, ejus aliquam mentionem omnino fecisset. Quibus rationibus, atque etiam conjecturis constat, accipitres hominis studio edoctos ad alias aves capiendas apud veteres non fuisse. Quod vero nunc Gregorius Lilius Vir doctissimus, quique ex aliorum voluminibus, quæ fere omnia lectitavit, multa sibi volumina confecit, solus repertus sit, qui adversus tot illustrium Scriptorum [quid enim dicam meam?] sententiam tibi scripserit, affirmans ex hoc Disticho, quod in postremis Martialis Distichis legitur;

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
Decipit, & captas non sibi mœret aves;

Martialis ætate hanc aucupandi rationem fuisse, non possum non admodum mirari. Nam si re vera tantus Vir ita sensit, ejus judicium valde desidero; sin hoc modo veteres amicos notare voluit, illius in me amorem, ut de Madio nihil dicam, requiro. Siquidem quod ad judicium spectat, plane videre potuit, illud Distichum inter Martialis Disticha, etiam si in eorum numerum conjectum sit, minime esse reponendum, id quod multi, iique doctissimi Viri multis, ac optimis de caussis existimant. Nam si Martiali illud recte attribuatur, aut ante Domitianum illud aucupium in usu fuit, aut a Domitiano, sub cujus imperio Martialis floruit, adinventum est. Quod ante usus hic fuerit, nullum est verbum; quod vero Domitiani inventum non sit, ex Tranquillo conjici potest, qui cum ejus Principis vitam integram perscripsisset, nihil quicquam de hac re indicavit. Legas eam totam diligentissime,

me, relegas etiam diligentius, si ullam hujusce Regiæ voluptatis significationem reperias, cum Plinio, Blondo, Virgilio, ac cæteris, qui cum eis sentiunt, victus sum. Neque dicendum est, Svetonium, qui omnes ejus Principis lusus, ludos, voluptates, atque delitias etiam turpes, hanc laudatissimam aut scientem dissimulasse, aut ignarum præteriisse. Quin id quoque meæ sententiæ suffragari posse videtur, quod in ipso Disticho verba sunt, quæ magis eam avem significent, qua utuntur aucupes ad cæteras aves in retia illiciendas, quam ilicem appellant, quam aut accipitrem, aut quamvis ejus generis avem aliam. Nam cum dicit *decipit*, id ad accipitris venationem nostram nequaquam referri potest. Nullis enim is agit insidiis, nullis laqueis, nullis retibus, immo vero ille aperte in eas irruit, atque capit. Præterea vero ubi ait: *& captas non sibi mœret aves*. Neque hoc est accipitris, qui prædæ suæ non prorsus est expers, ut ea est, quæ in retia cæteras illicit, ut columbi, ut turtures, & cætera id genus. At prædo mecum facit. At ex hoc ipso, quod Distichum sibi minime constat, illud adulterinum esse magis conjici potest, quod eorum versuum ea ratio sit, quæ singulis duobus versibus sententiam compleat, neque perpetuum quid agat, in quo scribendi genere cuivis facile fuit in suo codice aliquid tale addere. Id quod etiam in aliis hujus generis scriptis deprehensum est, ut in Hippocratis Aphorismis, item in Aristotelis Problematibus, in quorum numerum, quia singula singulas sententias habent, nonnulla, quæ a doctissimis medicis neque Hippocratis, neque Aristotelis esse existimantur, passim leguntur. At quis sui studii gloriam alteri adscribat? aut non sibi, quam alteri, sua scripta malit nuncupare? Scilicet, magnum quidem volumen, ingens gloria, duo versus sunt, qui multo facilius soli periissent, quam si eo modo cum quovis aliorum conjungerentur. Quid si ille satis habuit, cum videret suos versus ita a quibusdam probari, ut Martialis esse crederentur? quasi vero longiora etiam scripta non alieno nomine jam multos annos legantur, neque plane constet opus ad Herennium nunquam a Cicerone scriptum, cui tamen uni adscribitur. Item ad Octavium [ut nihil dicam de Sallustii Oratione in Ciceronem, atque de ea, quæ illi respondet, quas neutrius eorum esse, sunt doctissimi Viri, qui affirmant] Episto-

la illa bene & longa, & docte scripta, quæ Ciceronis haudquaquam a doctis Viris agnoscitur. Id quoque accedit, quod illud Distichum in postremis adscriptum est. Est enim octavum ab ultimo; neque etiam satis apto loco; qui erat, si post sagacis canis venationem positum fuisset; ut omnibus conjecturis, atque etiam rationibus constet, eos versus minime esse Martialis; quo uno comprobato, hoc aucupii genus apud veteres minime fuisse comprobatum est. Sed hoc quantum ad ejus judicium pertinet; nunc autem quamobrem in amicitia perpetuo mecum non manserit, videamus. Hic per undecim annos, quos a me unice observatus est, satis in amore visus est respondere. Jam vero biennium est, cum nulla caussa, quam afferre possit vel ineptam, non solum non amare, sed etiam me odisse, atque de meo nomine detrahere cœpit, ut primum in Dialogo de Poetis, & si id quidem paulo tectius, cum me inducit de amicis ea dixisse, quæ mihi ne in mentem quidem unquam venerunt, tametsi possum id illi ignoscere, quando is nulli in eo sermone, ne suis quidem Gyraldiis fratribus, Pignæque, cui plurimum debebat, ignovit. In hoc vero, quod in me unum instruxit, sese totum indicavit. In quo tantum abest, ut me suo loco non ambitiose laudet, ut sæpius, ut etiam palam mordeat. *Quid enim, quæso, est, nemine impellente, artes ingenuas studiose* [ut ipse ait] *capessere?* Scilicet nesciebat, me tibi in iis studiis operam dare, atque eam operam dare, quæ ab omnibus probaretur; nisi forte is unus eam non satis probat; quod si ita est, mehercule, omnem illi hanc injuriam facile ignosco, qui ita de me sentiat. In postremo vero Dialogo inquit; *Quamquam & longe plura, & meliora ex tuis Præceptoribus audire possis*. Audistin *ex tuis Præceptoribus?* de me, qui solus sum tibi, atque unicus Præceptor, dixit de *tuis Præceptoribus*, suam improbitatem significans. At levia hæc sunt, & puerilia. Recte quidem. Sed majora, ac graviora non habuit. Quibus ego nihil respondeo. Ego enim constantiam meam in eo amando præstare malo, quam ejus in me maledictis parem gratiam referre. Legentur ejus, scio, in me scripta aut palam, aut alieno nomine aculeata. Legentur meæ contra ad eum Epistolæ amoris plenæ. Legetur Dialogus in Ferrinii morte, qui meum hunc in eum amo-

morem probe teſtabitur. Legitur in meo opere, quod de Imitatione ſcripſi, non ſemel ejus honorifica mentio. Sed ne te pluribus, atque etiam odioſis teneam, habes, Aloyſi, de accipitris venandi uſu Gyraldi ſententiam, habes Riccii magiſtri tui cum cæterorum omnium ſententia opinionem; tuum erit, atque adeo Parentis tui judicium, utra magis vobis probetur. Certe ego in ea tibi explicanda officium meum, nullas autem Junii Calendas ſecutus ſum, neque extra rem, ſed cum re ipſa conjunctus, in officio meo permanſi. Vale.

FINIS.

BAR.

BARTHOLOMÆI RICCII

EPISTOLARUM FAMILIARIUM LIBRI IV.

AD

JO. BAPTISTAM CAMPEGIUM

Balearium majoris Episcopum.

Rave est, Campegi, cum quis alteri debet, quo debitum solvat, is parem non habet facultatem; multo vero etiam gravius, cum nullo prorsus modo est persolvendo. Siquidem reddere beneficium multo magis tenemur, quam dare. Des enim, nec ne, in tua situm est voluntate; qui vero acceperit, nisi ejus probe memor sit, indignus est, (ut omittam, quod multis etiam pejus obesse non possit,) in quem iterum conferatur. Qua debitione, atque remunerandi ratione ego tibi jampridem valde obstrictus sum. Audio enim de multis, iisque doctissimis Viris, in primis autem de Robertello Viro in optimis studiis omnium judicio præstantissimo, te mea scripta & cum summa animi delectatione legere, & minime jejune, ac frigide commendare: separatim autem, præ-

ter universam scribendi facilitatem, id illis tribuere, ut quæ ætatis nostræ sunt Latine dicenda, quæ prope innumerabilia sunt, hæc a me ita ad veterum rationem dici, ut parum ab ipsis Latinis distare videantur. Quod quoniam ab eo Viro, quem optima cum rerum cognitione, tum etiam summo judicio præditum esse, neque id, nisi ex animi integritate dicere, scirem, in me proficisceretur, admodum, ut vere fatear, lætabar. Rebar enim fortasse id ita esse, atque quod a me non faciebam, aliquid esse me, ut tuo prudentissimo, atque fidelissimo judicio crederem, facile adducebar. Pro qua mea summa cum voluptate, tum etiam minime vulgari laude, tantum tibi debeo, ut, cum multa etiam retulero, semper tamen multo plura, quæ referre debeam, relinquantur. Neque enim cum idem de tua ingenua educatione, de tuis optimis studiis, de tua in omnes homines humanitate, de tua in egenos, quod tuæ proprium est personæ, charitate, atque de cæteris tuis egregiis virtutibus ea dixero, atque prædicaro, quæ omnibus constant, atque pleno ore commendantur, fortasse aliis minime ingratus videri potero, qui in laudando mutuo tecum faciam, mihi certe non satisfecero. Quare ut ad hæc de meo quoque, siquid possem, adderem, hanc pusillam, quam tibi referrem gratiam, quando

do, quod maxime cupiebam, majorem, atque tuo merito dignam nequivi, ex meis ſtudiis decerpſi: id autem eſt, ut quos quatuor mearum Epiſtolarum libros ſuperioribus octo addere, atque edere ſtatui, eos tibi gratiſſimo animo inſcriberem, atque dicarem. Niſi tamen in hac quoque parva referenda gratia magis novum munus a te accipere, quam veteri gratiam referre, videri poſſim. Quando iſta tui nominis inſcriptione multo plus dignitatis meis ſcriptis, quam tibi ex eorum dedicatione relatæ gratiæ evenire poſſit; ſpero tamen, cum quæ tua ſumma bonitas eſt, tum etiam bonorum virorum judicium, fore, ut magis quo animo hoc fiat, quam quanti res ſit, ſpectes. Cætera quidem, quæ in re verſantur, aut materia, aut artificium, haud illa quidem contemnenda, atque in parvo pretio ſunt habenda, ſed ea tamen ut externa ponderantur. Animus vero is eſt, quo totius muneris nobilitas illuſtratur. Sed utcunque ſit, aut accepti beneficii gratia, aut ejus ipſius gratiæ conduplicata ratio, in eam ego partem accipio, qua quid in optimam acciperem. Neque enim cui plurimum debeam, multo etiam magis debere me, unquam pigebit. Habe igitur, Præſul ampliſſime, quatuor mearum Epiſtolarum libros, hoc eſt, eorum ſcriptorum, quibus te maxime delectari dicis, ſub tuo nomine editos, ſi

non

non relatæ tui veteris officii, ſaltem acceptæ novæ gratiæ loco, meque, de quo antea tua ſponte tam honorifice loquebaris, nunc tui ob ſingulares tuas virtutes ſtudioſiſſimum, in tuorum numero aliquo habe. Vale.

XV. Kal. Januar. MDLXII.

BAR-

BARTHOLOMÆI RICCII

EPISTOLARUM ALTERIUS VOLUMINIS LIBER PRIMUS.

CAROLO AUSTRIO PHILIPPI FILIO

Hiſpaniæ Principi

Bartholomæus Riccius S. P. D.

Orationem de Caroli Cæſaris Avi factis illuſtribus in ejus funere habitam ei dicat, eumdem hac etiam Epiſtola ſummis laudibus extollens. Ut autem ea in plurium manus perveniat, Orationi non parum ponderis, atque ornamenti acceſſurum addit, ſi ipſam cum ſui ſimilibus Principibus Princeps communicarit.

1\. DUo ſunt, Carole Princeps Ampliſſime, quibus homo erga hominem maxime afficitur, tacita naturæ vis alterum, virtutis nobilitas alterum. Multi enim ſunt, qui naturali quadam propenſione primo aſpectu ad alii bene cupiendum facile adducuntur; contra vero non pauciores, qui, ut quoſdam ſemel viderint, eos libenti animo videre non poſſint. Virtutis vero quanta vis ſit ad eos, in quibus eſt, amandos, qui non norit, indignus eſt, qui ab ullo ametur. Horum ego utroque ita in Carolum Cæſarem Avum tuum viventem afficiebar, ut paucis concederem, qui id ardentius facerent. Quare etiam, quoties iis ſermonibus, qui de ejus egregiis factis inter homines, ut fit, haberentur, aut caſu intereſſem, aut etiam dedita opera eos inſtituiſſem, hujus partes ſemper enixe tutabar, in quo conflictu, ut ille ſuos, ego meos adverſarios ſemper frangebam. Nunc vero cum is feliciter deceſſiſſet, meum eſſe duxi, ut in mea erga tantum Imperatorem ſenten-

tia

tia permanens, quem vivum tantum amassem, ejus quoque mortui memoriam pie colerem, hoc est, si in ejus funere res ab eo præclare gestas commemorarem, quando laudarem dicere hominis esset insolentissimi. Itaque feci. Sed quid ego me fecisse dico? qui pro earum multitudine vix millesimam partem attigisse videor? Quis enim tantus stilus? quod tantum eloquentiæ flumen? quæ tanta Orationis ubertas, atque dicendi copia est, quæ Caroli Cæsaris facta illustria vel longis voluminibus enarrare posset? Sed quicquid id fuit, quod ego attigi, cum id in hominum manus exire cuperem, atque eorum in primis, qui eadem animi affectione in illum & fuissent vivum, & essent etiam mortuum; tu mihi unus omnium visus es, Carole Princeps, cui non solum hanc meam laudationem legendam mitterem, sed eam etiam hoc suo in vulgum publico exitu reverenter dicarem. Nemo enim, uno Philippo Patre tuo semper excepto, qui, quam ipse facis, illi propius accedat. Neque est, qui laudes alicujus libentius audiat, quam quicum earum maxima pars, ut hujus tecum fit, communicetur, præsertim ista ætate, quæ omnibus optimis opinionibus imbuenda est. Etsi me non præterit, quam tua quoque sponte ad omnem summæ gloriæ amplitudinem erectus sis; cum tamen in Majorum tuorum gloriam aut legendo, aut audiendo intueberis, non dubito, quin multo ardentius ad eam consequendam incitêris. At, Ricci, [quispiam hic], tu quidem in Cæsare Carolo excolendo valde commendandus es. Qui enim Solem lucere negant, ejus lumen qui videant prorsus indigni sunt. Neque fortasse improbandus, si cum multis aliis tuum istum in eum animum hoc quoque modo palam testari voluisti, in eo vero, quod cum Illustrissimo Principe homuncius, atque senio confectus, neque illi quicquam ante vel de nomine cognitus tam familiariter agas, vide ne parum considerati sit viri. At ego, cum ejus Regiis virtutibus, tum etiam illa natura, quam omni humanitate, comitate, facilitate conditam esse audio, fretus, tantum abest, ut in hac mea animi erga illum ingenua significatione quicquam honestæ accusationis pertimescam, ut etiam sperem, huic meæ Orationi non parum ponderis, atque ornamenti accessurum, cum ille illam cum sui similibus Principibus Princeps communicarit.

Hoc

Hoc illi. Nunc ad te redeo. Si quid est omnino, Carole, quod mihi in hac re dolendum sit, illud quidem est, quod Orationis granditate, ut par fuit, Cæsaris Caroli Avi tui rerum gestarum magnitudinem æquare non potuerim. Equidem omne studium, atque omnem operam adhibui, quantaque in me fuit, si modo ulla est, dicendi facultate, atque virtute contendi, ut id assequerer. Sed quis tantum ejus tubæ sonitum? quis armorum terrorem? quis militarium tormentorum tonitrua? quis præliorum honorificos concursus? quis fluctuum ingentes fragores? quis bellorum ipsorum fulmina? quis reliquorum factorum summam ejus animi altitudinem dicendo æquaret? Immo vero quis tantus Orator reperiri posset, cujus oratio vel ad horum quodvis non languesceret, non concideret, non deficeret? quique cum omnia omni Orationis ornatu collaudasset, frigide tamen, jejune, atque languide non laudasset? Ergo ego in hoc quoque parum consulte feci, qui id ausus sim, quod assequi minime quirem. Sane quidem; sed quid facerem? Meo illi desiderio vim facere non potui. Vicit me animi mei in illum naturalis affectio, ut quicquid possem, quando quod vellem, non liceret, non omitterem. Quanquam in eo socios habere præstantissimos Viros, qui hoc quoque ausi sunt complures, multo levius erratum meum facere potest. Neque postremo cuiquam vetitum est, quia Solem interius intueri non possit, ne ejus quoque lumen longe lateque fusum intueatur; ut ego, qui Orationis meæ aciem ad ejus virtutis splendorem præfractam esse sentirem; hæc tamen, quæ tibi de illo mitto, ex ejus aliquo Numine meo stilo persequi non diffiderem. Habe igitur, Princeps Amplissime, quæ de Caroli Cæsaris Avi tui eximia laude strictim a nobis percursa sunt, cætera a cæteris, si tamen hoc ipsi quoque assequi poterunt, & majori dicendi copia pertractata, & omnibus Oratoriis luminibus ornata, atque distincta interea expectans. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Herculi Campegio S. D.

Epiſtolarum ſuarum, quæ ſub prælo ſunt, impreſſori ſe mandaſſe ſignificat, ut ei copiam faciat, volumen integrum, cum opus abſolutum erit, ſe miſſurum pollicitus. Modeſte tributam ſuis ſcriptis a Robertello laudem elevat.

2. Utinam ita eſſet, quemadmodum Robertellus tuus de noſtris ſcriptis tibi retulit. Omnes enim, qui hodie ſcribendo nomen aliquod ſibi confecerunt, facile ſuperaſſem; ſed id eum cum amicitiæ noſtræ, tum optimæ naturæ ſuæ magis, quam quod ea ejus generis ſint, quæ a tanto Viro tantopere laudentur, dediſſe excuſo. Is enim a me tuo nomine mearum Epiſtolarum, quæ iſtic ſub prælo ſunt ad octavum librum, volumen petiit, idque te valde cupere ſignificans; cui ego ſtatim reſcripſi, atque una ſimul meo impreſſori ſcripſi, ut earum eam copiam, quam velles, tibi faceret. Equidem, ut opus abſolutum eſſet, expectabam; poſtea, ſi in primis, quibus illud miſiſſem, non eſſes, certe in poſtremis non fuiſſes. Tametſi ego mea ſcripta magis a mediocriter inſtructis, quam a tui ſimilibus elegantiſſimis Viris legi malim. Novi enim tuum judicium vel ab eo tempore, quo te Bonamicus noſter domi tuæ cum fratre tuo majore natu in hiſce noſtris ſtudiis inſtitueret, cum vero poſtea Venetiis multo magis. Patavii vero ubi cum ætate, tum etiam optimis ſtudiis auctior factus es, quid omnibus Bonamicus de tuo ingenio referret, optime recordor. Sed tua tamen humanitate fretus id libenter feci, qui de nullo, niſi modeſte loqueris, & ſi quid in eorum ſcriptis deſideras, id tibi ſoli deſideras. Habe igitur a tuo Riccio volumen, quod petis, integrum, cum opus abſolutum erit, exſpectaturus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Thomæ Cuſpio XL. Viro S. D.

Fuſchinium amicum ſuum commendat, ut inter præſtantiſſimos Juris conſultos delectus cauſſis publicis dijudicandis præficiatur, ejus integritatem, & ſcientiam in multis muneribus publicis ab eo exercitis perſpectam proponens. Rogat, ut animum ſuum virtute ipſa in Fuſchinium ſatis incitatum ſua quoque cauſſa etiam incitatius urgeat, ut omnino in iis decernatur, nullamque ſe in hac commendatione excuſationem accepturum denuntiat.

3. QUam ego in amicis meis commendandis ſim diligens, quaque id meliore de nota facere ſoleam, plane ſcis. In hoc uno tamen Fuſchinio tibi commendando cum omnia fecero, quibus tibi commendatiſſimus ſit, eum vulgariter commendaſſe videbor. Tot enim, ac tantæ neceſſitudinis cauſſæ inter nos intercedunt, ut, niſi, quod petimus, nobis obtinebis, minime mihi ſim ſatisfacturus. Meus primum Civis eſt, hoc eſt, cujus gloria mecum quoque cum cæteris Civibus communicatur. Civitatis vero conjunctionem vicinia, atque eadem Sacra conjunctiorem efficit. Huc accedit, quod ego non ſolum ejus ſuaviſſima conſuetudine, ſed in Jure etiam optimo jam multos annos uſus ſum conſilio. Verum ſingularis ejus integritas, quæ multis, ac magnis in rebus ſæpius perſpecta eſt, cur ego hunc tanti faciam, maxima eſt cauſſa. Hic ab amicis ſuis, ſe eorum opera in iis præſtantiſſimis Juris conſultis, qui vobis multi propoſiti ſunt, ex quibus poſtea deligatis, quos cauſſis publicis dijudicandis præficiatis, eſſe adnumeratum, atque in eorum albo deſcriptum, ſit certior, quorum cum amiciſſimi erga ſe animi operam, tum veſtram etiam tantam dignitatem omnium ſibi gratiſſimam accidiſſe, ut demonſtraret, omnibus eorum, atque cæterorum amicorum commendationibus in eam incumbit, meque per unum in primis, quem apud te, atque aliquot etiam tuos Collegas plurimum valere jam pridem novit. Hunc igitur tibi nunc, paulo poſt cum aliis hanc eandem illi operam daturus, non quantum ejus virtus po-

postulat, quæ omnibus per se commendatissima esse debet sed quantum mutua, atque summa inter nos benevolentia me facere cogit, commendo. Habebis Virum in caussis dijudicandis exercitatissimum, qui primum, idque admodum adolescens, Ferrariæ quæstionum, postea Regii Lepidi provocationum Judex fuit; quibus absolutis sub Strotio Gubernatore totum illud tempus judicavit. Ferrariam rediens provocationi iterum præficitur. Carpensem postea, deinde Regiensem Præturam gessit, nunc vero totius Ferrariensis Ditionis cæterorum Judicum, quem Sindicatum dicunt, animadversionem cum publica Feudi interpretatione feliciter pergit exercere. Sed, quod familiam ducit, æquissimum Judicem, quemque nullis reus aut precibus, aut præmiis a recto judicio sit, vel quantum pilus est, deducturus. Quibus bonis etsi scio jam tibi, ut tui simillimum, hunc jam valde commendatum esse, tamen, ut aliquid ipse quoque addam de meo, præter hoc de eo verissimum testimonium, te rogo, ut animum tuum, quem video virtute ipsa in hunc satis incitatum, mea quoque caussa etiam incitatius urgeas, atque ita cum Paleotio, atque Bolognetio agas, ut noster omnino in iis decernatur. Nullam enim in hac commendatione excusationem accipio. Pro quo tuo isto summo beneficio promitto tibi, Cives tuos nunquam satis dignas gratias tibi acturos, atque etiam habituros; me vero, si quid tibi amplius debere possum, id aut hac una ratione, aut nulla alia debiturum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Herculi Malvetio XL. Viro S. D.

In commendando Fuschinio se suffragatores optimos habere, gratiosos Viros, ejus Collegas ostendit; sed rogat, ut se quasi institutæ petitioni ducem, atque gubernatorem adhibeat, cujus auctoritate futurum sperat, ut Fuschinius Vir summa integritate, atque in judicando usu, ac scientia præditus inter primos renuntietur.

4. MAgis tua singulari humanitate, quam nostra ulla veteri consuetudine, qui vix semel, atque ite-

iterum ad Bevilaquios tuos collocuti sumus, hoc, quod facio, adducor, ut faciam. Satis enim mihi arbitror futurum, si, quod a te contendam, honestum, atque pro honesto Viro me petere, tibi comprobaro. Ego, Malveti, valde laboro, ut Fuschinius Vir optimis moribus præditus, neque inter Juris consultos postremus, unus ex iis, quibus vos, ut dicitis, Rotam conficitis, decernatur. Scio complures vobis optimos Viros, Juris autem consultos peritissimos esse propositos; sed noster quoque cum iis facile numerari potest. Quare ego hunc tibi, multisque aliis, ut suos alii aliis, commendo: in qua nostra petitione optimos suffragatores habemus, gratiosos Viros, Collegas tuos. Verum si tu te quasi institutæ petitioni ducem, atque gubernatorem adhibebis, non dubito, quin primi renuntiemur. Scio quantum in isto XL. Virum Collegio valeas, ac quanta auctoritate in universa sis Civitate. Unum mihi tanta in hac commendatione mea deesse videtur, ut antiquior, atque frequentior usus inter nos intercedat. Verum cum illum cum universa mea Ricciorum familia, quæ tota tibi addicta est, habeas, mecum quoque ut habeas, oportet. Tametsi non hoc tantum nostra, aut cujusquam gratia peto, quam Fuschinii ipsius summa integritate, atque in judicando veteri usu, ac scientia fretus postulo. Quod si, ut spero, impetro, promitto tibi, fidemque meam obstringo, te nulli unquam meliori, atque prudentiori Viro, atque etiam magis grato operam, ac studium tuum præstitisse, brevi esse cogniturum; me vero tibi ita obstricturum, ut qui tibi omnibus officiis obligati sint, nihil iis maximæ debitionis sim concessurus. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS
Camillo Paleotio XL. Viro S.D.

Dolet, sibi nihil recte ex omnibus processisse, quæ domi constituerat, se Bononiæ facturum; ex iis autem, quod in Urbe illum non offenderit, ut cum eo ageret de duobus Poematibus Heroico versu scriptis a Camillo Paleotio ejus Gentili, hortaturque, ut ea publici juris faciat, neque diutius in hominum ignoratione cum universæ Paleotiæ Gentis ingenti gloria jacere patiatur.

5. CUm ego Bononiam multis de caussis proxime venissem, nihil eorum, quæ domi constitueram istic agenda, recte mihi processit. Omnia enim aut adversa accidere, aut saltem, ut volebam, non facile evenere; ut etiam in levioribus negotiis fortuna hominem ludibrio habere non negligat. In iis autem id quoque mihi adversum accidit, quod te in Urbe non offendi, neque illos etiam quinquaginta dies, quibus ego istic mansi, tu unquam interea peregre domum rediisti. Tecum enim mirum in modum esse cupiebam. Nam cum abhinc quadraginta annos plus minus Camilli Paleotii Gentilis tui præstantissimi Viri, cujus nomen tu fortasse refers, duo præclara Poemata, utraque Heroico versu scripta legissem, alterum, quod ipse in Virgiliana ut dicunt, prælectione, alterum Ovidiana ex publico loco recitasset, ita ea mihi tum argumento, tum scriptionis dignitate probata sunt, ut avide postea semper expectarim, ut hæc aliquando tandem alicunde in vulgus exirent. Cujus mei desiderii tamen nunquam compos sum factus. Quin etiam interdum subveritus sum, ne aut aliquo malo fato perierint, aut, quod ab improbis fieri solet, aliquis sibi ea interverterit; de quibus, quid factum esset, de te facile scire posse sperabam. Quod meum desiderium Marco quoque Tullio Berojo optimo Civi tuo exposui. Quin etiam Virgilianæ argumentum illi totum explicavi. Hoc autem ejus erat initium:

Iverat Imperio magni genitoris opacam
Umbrarum in sedem, & late squalentia regna
Interpres Divum.

Hæc pauca mihi tantum hæsere. Quæ carmina, atque etiam reliqua, (non enim arbitror, tantum Virum hæc sola scripsisse,) si apud te sunt, miror, quod non videas, quam diu in hominum ignoratione jaceant, tam diu cum illis & ejus, & tuam, & universæ Paleotiæ gentis ingentem gloriam jacere. Si vero penes quempiam tuorum conduntur, tua eadem cura esse debuit, ut inde quoque in vulgus eruerentur. Quod meum desiderium, vel etiam, si mavis, consilium, si tibi nimis familiare videbitur, tuam humanitatem, quam ab omnibus prædicari audiebam, quaque ego fretus ita tecum egi, excusabis; aut si quicquam omnino in me accusare voles, etiam summam erga ejus Viri vel manes ipsos benevolentiam accusabis, qui hac mea cupiditate nihil aliud, quam ejus gloriam; quid enim memoriam dicam? ex Inferis in hanc lucem eruendam esse cupio. Vale, ac Cuspio collegæ tuo meo nomine plurimam salutem dicito. Ferrariæ XVI. Cal. Decemb. MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Paleotio S. D.

Amici laudes tamquam a laudatissimo Viro profectas sibi gratissimas accidisse profitetur, seque in posterum ejus hospitio peramice oblato usurum promittit. De Camilli ejus Patrui versibus Heroicis cum Epigrammatibus ad se missis gratias agit, judiciumque suum de iis exponit, cotum inventionem, inventorum aptam dispositionem, & elocutionem miris laudibus extollens, & Poeticæ artis ornamenta omnia, ac virtutes in iis inesse declarans. Pro versibus autem suum de Imitatione ad eum opus mittit, illos sibi soli missos, istud vero jampridem cum cæteris omnibus communicatum significans.

6. CОnstitueram, quod nunc per literas tecum ago, brevi me coram esse facturum, sed cum meum istuc adventum aliud ex alio incommodum differre pergeret, ne diu tacendo meam gratissimam naturam offenderem, tuam autem summam humanitatem contemnere viderer; malui hoc modo neutri deesse, quam diu-

diutius expectare, dum facultas daretur, ut coram utrique satisfacerem; quæ tamen si detur, non eam non avide arripiam, ut hoc meum officium multo etiam pluribus præsens renovem. Ego te, Paleoti, jam in eo amicorum numero, qui mecum omnibus necessitudinis caussis conjuncti sunt, facile numerare possum, quando meis veteribus amicis novus amicus neque benevolentiæ, neque officii quicquam concedis. Dii boni, quid amicius, aut magis benevole a quoquam eorum, qui mihi in intimis sunt, quam quod tu proxime facis, rescribi posset? Nam, ut omittam, quod nullum mei laudandi finem facis, quæ laus, quoniam a laudatissimo Viro proficiscitur, mihi ut gratissima accidat, necesse est; atque unum illud tantum recenseam, quod me tam familiariter accusas, qui vel te absente, quibus multis diebus Bononiæ fui, tuorum hospitio non sim peramice usus, quam tuam liberalissimam accusationem, etsi mihi iniquam, qui te ac tuos tantum propter singulares virtutes vestras amarim, præterea vero nihil neque usus, neque verborum inter nos intercessisset, quoniam tamen summi amoris, atque humanitatis erga me tuæ est plena, non possum non valde probare, atque vehementer amare. Quem meum errorem, (ita enim meam modestiam tua liberalitate appellas) ut dedita opera corrigam, non solum mones, sed etiam rogas. Quod ego me facturum tibi recipio, cum ut ad animi conjunctionem hospitii quoque necessitudo accedat, tum etiam, ne ingratus videar, si tuam tantam liberalitatem toto non accipiam animo. Non enim illum minus grate facere arbitror, qui accepti beneficii nullam gratiam refert, quam qui benigne oblatam non accipit. Quid vero, quod in Camilli Patrui tui versibus tuo quoque officio meam expectationem superasti? Nam cum ego illos tibi ad Gentis tuæ gloriam edendos tantum hortarer, tu mihi eos describendos curasti, ut, quoad eorum exemplum cum cæteris publice communicaretur, hoc ego meo interea privato perfruerer. Neque totum solum, de quibus ego tecum agebam, exemplum mihi misisti, sed ad majorem tuæ erga me benevolentiæ significationem, Epigrammata iis quoque addidisti. Quod vero me rogas, ut quid ego de omnibus sentiam, id ad te libere perscribam, atque etiam, ubi videbitur, emendem, at-

que corrigam, respondeo, hoc quoque magis tuam singularem humanitatem præseferre, quam ad meam ejus rei scientiam pertinere. Equidem, Paleoti, tantum in eo scriptorum genere profeci, quantum qui ea cæteris explicant, non autem quantum, qui natura ad illud exercendum & nati, & facti sunt, quos nihil latere potest, in quo aut quid vitii, aut virtutis insit. Si quid ego tamen in docendo ex ejus, ut fit, artificio, atque virtute detexi, id, ut in isto tuo desiderio depromam, omnem operam dabo; sed non eo, ut in illis quicquam corrigam, verum ut tuæ honestissimæ petitioni obsequi voluisse videri possim. Primum igitur in eo genere versuum, quæ Epigrammata appellantur, quibus cum de amoribus suis, tum etiam amicorum varie ludit, pictorem rudem imitari videtur, qui hominis formam, quam aut ex aliquo optimo signo, aut mente sua etiam meliori sibi conceperit, primis suis penicillis in suis tabulis effingere conatur, quod quidem suis optime diductis lineis facile facere poterit, sed suis certis coloribus ad vivum eam nondum exprimere didicerit; ita iste tuus in primis suis carminibus faciendis ludere videtur, qui nondum polite, atque suis luminibus carmen suum illustrabat. Ut vero multas tabellas experiendo confecit, ac naturæ longum usum adjunxit, optimus omnium rerum imitator est factus, ut in Heroico, in quo omnes colores, omnem artem, omnem dignitatem, omnes splendores consumit. Tria sunt in quibus omnis Scriptor versatur; inventio; inventorum apta dispositio; elocutio. Hæc omnia in illo splendide florent. Mirus enim, si quis alius, est in inveniendo; in dispositione cave, quicquam eo compositius videas, aut in quo planius perpetuum filum servetur. In ejus vero dictione omnia veterum lumina elucent, omnes virtutes extant. Grandiorem Poeticam orationem efficit epithetum aut proprium, aut aliunde quasi mutuo sumptum. Translatio, imago, comparatio in magnis Poetæ ornamentis ponuntur. Brevitas, cum res postulat, auditorem recreat, cum etiam suo loco copia spatiatur, ejus animum mirum in modum oblectat. Rem ita enarrare, ut ante oculos geri videatur, summa Scriptoris laus est. In decoro vero servando, hoc est, a natura nusquam discedere; videre quid deceat, quid

non,

non, idque optime præstare, non solum in præstantioribus scriptis, sed etiam in scena maximam laudem tulit. Unus postremo proprius est Poetæ numerus, quo uno cum auditoris aures maxime permulcentur, tum se Poetæ laus concinnissime extollit. Quæ omnia ita noster [quid enim semper tuus dicam?] sua certa possidet, ut ex eorum virtute perfectam sibi compositionem conficiat. Recordor, me jam abhinc multos annos Andreæ Navagerio homini doctissimo, sed in primis summo judicio, hujus Heroicum Virgilianum legisse. Is adolescentem istum admirabatur, mireque commendabat. Sed illum terris Dii invidere, itaque nobis illum nimis cito sibi eripuere. Nam si huic in tot bonis unus vitæ cursus longior, qui multis bestiis in hominum forma datur, concessus fuisset, veteres Virgilios ætati nostræ repræsentare potuisset. Sed ita est; mortem optimum quemque celerius rapere, ignaviores contemnere, atque, ut in sua ignorantia longissime dormiant, sinere. Sed ut ad me tandem redeam, ego, mi Paleoti, pro isto tuo, quo me patrio prosequeris amore, summa te observantia colam, in qua, ut te cum cæteris tui similibus superem, omnia conaturum polliceor. Pro tuis autem versibus opus meum tibi de Imitatione mitto, in eo quidem inferior, quod tui versus mihi soli sunt missi, meum autem opus tibi cum cæteris omnibus jampridem communicatum habes. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Paleotio XL. Viro S. D.

Fuschinium antiquæ fidei, & bonitatis Virum in judicando exercitatissimum enixe ei commendat, ut suffragatione sua cum cæteris XL. Viris Collegis Rotæ, quod dicunt, Judicum numero adjungendum curet. Commendationis autem ratio mira sane est, ac singularis.

7. QUoniam virtus ipsa, in quibus perspecta sit, eos sua sponte valde commendatos efficit, neque iis præterea quicquam alienum opus est ad omnia impetranda, ut qui omnibus per se dignissimi sint; ego ut amici mei in omnibus rebus integritatem, in judicando vero

vero summam scientiam cum summa æquitate conjunctam ostendero, satis huic meæ commendationi fecero. Joannes Baptista Fuschinius Vir summa integritate præditus, atque in utroque Jure optime institutus est, quique domi, forisque multos Magistratus integerrime gessit, in quibus Carpensis, atque Regiensis Præturæ æquissime sunt absolutæ; nunc vero Ferrariæ non solum de cæteris Judicibus, [quem Sindicatum dicunt] æque judicare, ac Feudum publice interpretari pergit; sed cum, quæ multa huic quotidie privata compromissa, tum etiam quæ a Principe ipso minime vulgares caussæ deferuntur, pari æquitate componit, atque judicat; in una vero vera Religione, quod maxime ad rem facit, colenda Vir est probatissimus. Sed ne te pluribus teneam, ac rem uno verbo tibi absolvam, antiquæ Vir est & fidei, & bonitatis. Hæc sunt, quæ ego tibi de Fuschinii virtute cum polliceor, tum etiam fideliter sum præstiturus. Hic in eorum præstantissimorum Virorum numero conscriptus est, ex quo ipse cum cæteris XL. Viris Collegis tuis Rotæ, quod dicunt, Judicum numerum estis postea confecturi. Ego, Paleoti, si mea caussa a te peterem, ut in hac petitione illi adesses, continuo per Camilli patrui tui clarissimi Viri, cujus tu & nomen, & prudentiam refers, sanctissimos cineres te obtestarer; deinde per nostram, quam scis paulo ante inceptam esse, amicitiam omnibus precibus orarem, ut eam hoc uno officio, quasi optimo fundamento, communires, atque fulcires. Adderem singularem humanitatem tuam, qua me domi tuæ accepisti, ac prope hospitii religionem interponerem. Postremo, quæ in me non levia officia contulisti, ut ea in Fuschinii petitione cumulares, te etiam atque etiam rogarem. Sed quoniam una virtus agitur, eaque per se satis commendata est, iis præsertim, qui ea quoque maxime sint præditi; unum ego tantum agam, ut, si quid in ista tua suffragatione aut animo tuo, aut Fuschinii virtuti, diligentioris studii, aut ardentioris curæ adjungi potest, id mea summa in te observantia, tuaque erga me singulari benevolentia adjungatur. Quod, etsi id totum cum ejus integritati, tum tuæ virtuti dabis, polliceor tamen, me isto tuo officio ita tibi in perpetuum esse debiturum, ac si id mihi soli dedisses, neque alia caussa, quam mea

so-

ſolius, id mihi conceſſiſſes. De Fuſchinio vero nihil amplius dicam, quam, quod ante dixi, eum Virum eſſe, qui vivendi rationes omnes intra rationis gyrum facile contineat, quique iis in primis, quos de ſe optime meritos eſſe ſciat, optime gratus eſſe didicerit. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Paleotio S. D.

Vaſre admodum admonet de commendatione ipſi facta, de qua ſolus ex multis nihil reſcripſerat, aitque, ſibi perſuaſum eſſe, eum ſecum familiarius agere, ut petitioni ſuæ magis officio, quam literis reſpondeat.

8. TU ſolus, Paleoti, ex multis tuis Collegis, quibus eadem de re ſcripſi, reliquus es, qui mihi nihil reſcripſiſti. Credo, te mecum familiarius agere, ut petitioni meæ magis officio tuo, quam tuis literis reſpondeas. Nollem tamen, ut fieri ſolet, eas literas Tabellarii, quæ maxima eſt, negligentia periiſſe. Quare magis hac ratione has breviſſimas ad te exaravi, quam ut te ad illas reſcribendum provocarem. Satis mihi eſt ſcire, te illas accepiſſe. Nam ſi ſecus accidiſſet, aut eaſdem tibi remittendas curarem, aut aliis eamdem commendationem renovarem. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Franciſco Bolognetio XL. Viro S. D.

Pro veteri more, quo receptum eſt, ut etiam ſummi Viri Magiſtratus quodammodo ambiant, ait, ſe ad eum ſcribere, & commendare Fuſchinium præſtantiſſimum Virum, ne ei quid deeſſe cum amicis videatur, oratque, ut cum Cuſpio, & Paleotio ita petitionem ſuſcipiat, ut eam abſolutam tradat.

9. ETſi facile ſciebam unis meis literis ad Cuſpium noſtrum tibi, & Paleotio ſatisfieri poſſe, qui ita inter vos & animo, & ſententia convenitis, ut nihil ſit, quod alius velit, alius non probet; neque vos ita

am-

ambitiosos esse, ut nisi vobis quoque scripsissem, petitioni meæ aliquo modo nocuissem; malui tamen utrique separatim suam quoque Epistolam exarare, idque magis, quia scirem, vos mea scripta libenter legere, quam quod ego vel omnibus precibus a vobis contenderim, ut mihi, quam Cuspii vel unico verbo, facilius daretis. Tecum igitur nunc, Bologneti, paullo post cum Paleotio agam. Audio non multum abesse, cum novi Judices, quibus publicas caussas judicandas committitis, vobis deligendi sunt, multosque, eosque præstantissimos Viros hanc judicationem esse competituros, in quibus etiam meus Fuschinius adnumeratur. Hic, ne te frustra multis morer, qui reliqua a Cuspio habebis, is Vir est, quem si ipsi pernovissetis, absentem, atque cætera omnia agentem omnibus sententiis decerneretis. Tamen quia vetus est mos, ut etiam summi Viri Magistratus quodammodo ambiant, ejus amicis, in quibus ego haud postremus sum, videndum est, ne quid ei desimus. Quare ego te etiam, atque etiam rogo, ut una cum Cuspio, atque Paleotio ita petitionem nostram suscipias, ut eam nobis, ut volumus, absolutam tradas. Id, quod facillimum spero futurum. Quis enim tribus honestissimis Viris, ut de reliquis tribus Malvetio, Gislerio, atque Elifantutio nihil dicam, in honestissima petitione suum suffragium non dabit? Pro quo isto tuo summo officio Fuschinium ipsum tibi in perpetuum obligaveris; me vero, quem jampridem obligatissimum habes, etiam strictius devinxeris. Vale.

BAR.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Francifco Bolognetio XL. Viro S. D.

Poftquam de Corradii Bononienfis Academiæ fplendidiffimi luminis obitu conqueftus eft, ejufque præclaras virtutes recenfuit, Aonium Palearium Mediolanenfibus eamdem publicam docendi operam dantem nominat, eumque cum foluta, tum etiam adftrictiori oratione cum paucis pereleganter, atque luminofe & fcribere, & canere ita omnibus conftare ait, ut hæc Epiftola magis currenti fit calcar, quam amici commendatio. Poftulat autem, ut legendam nonnullis ex XL. Viris mittat, eofque nomine fuo roget, ut Corradio Palearium fufficiendum decernant.

10. UT mihi de Corradii noftri obitu nuntiatum eft, multis, iifque honeftiffimis de cauffis graviter, molefteque tuli. Primum, quod quafi alterum filium, qui me parentem pie appellabat, amifi; deinde, quod in eo magnam jacturam res literaria fecifſe videtur, qui & in eleganter fcribendo, & fuperiore de loco erudite docendo, eam quotidie novis fcriptis, atque præceptis cumulatiorem reddebat; poftremo, quod veftra Bononienfis Academia tanto Viro orbata fit, cui ut parem reperiat, fortaffe non facile fiet. Nam ad eas literas, quas profitebatur, ejus generis mores accedebant, qui in paucioribus probantur. Equidem modeftiorem, humaniorem, fanctiorem Virum non cognovi, qui nihilo magis movebatur adverfis, quam etiam lætis, ac fecundis rebus faceret, in quibus ne vultum quidem mutabat; ejus autem fermo, congreffus, hofpitia fuere, quæ ejus generis moribus optíme refponderent. Sed quid ego ejus virtutes tibi commemoro, qui eum optime noras, & amaras plurimum? Quin quod reftat, magis curandum eft. Ego, Bologneti, certo fcio, iftum XL. Virum Ordinem alium Corradio brevi fubftituturum. Quoniam vero mihi in tanto amico adempto providere non poffum, neque ab eo quicquam noftris ftudiis amplius fperandum eft, ac tantum, quod vobis damnum ex ejus obitu accidit, id optime præftari poteft, fi alium in ejus locum delegeritis; in quo ejus defiderio mederi poffem, par effe da-

duxi, si mihi non deessem. Equidem non dubito, quin multi, iique doctissimi Viri Senatui vestro propositi sint, ex quibus is decernatur, qui Corradio sufficiatur; verum si inter eos unus Aonius Palearius, qui Mediolanensibus hanc eamdem publicam docendi operam dat, nominetur, ego fidem meam tibi do, fore, ut quicquid de eo decreveritis, modo quod cum vestra, atque ejus dignitate fiat, id eum esse optime comprobaturum. Commendarem ego tibi amicum meum quam diligentissime, rogaremque, quantum in te esset, efficeres, ut in demortui amici loco vetus amicus meus decerneretur, probaremque isto loco, si quisquam alius, dignissimum esse; nisi scirem, te quoque eum valde amare; omnibus vero ex doctissimis atque elegantissimis ejus scriptis constaret, unum Aonium esse, qui cum soluta, tum etiam adstrictiori oratione, quod paucis ad hanc ætatem datum est, æque pereleganter, atque luminose & scribat, & canat; tamen si quid amori erga illum tuo adjungi potest, id ut mea caussa adjungatur, te etiam, atque etiam rogo; ut quasi hæc mea Epistola magis currenti sit calcar, quam amici commendatio. Malvetio, Ghislerio, Cuspio, Fantutio XL. Viris hanc meam Epistolam legendam mittes, atque eos postea meo nomine rogabis, ut in hac caussa mihi tecum adsint, ac qua ratione tecum ago, eadem me secum egisse existiment. Quod si a vobis impetro, etiam si omnem gratiam vobis referam, semper tamen apud me ea erit integra. Vale. Ferrariæ Non. Septemb. MDLVI.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Antonio Locatellio S. D.

Rationem reddit, cur Sylvium Antonianium adolescentem non solum cæteris in amore præferre debeat, sed eum, quantum se ipsum, amare cogatur. Ex hoc autem vehementi Epistolæ initio Antonianii multiplex commendatio apud Locatellium oritur, quem enixe orat, ut ad constitutam horam domi suæ in Philosophiæ præceptis eum instituat, quemadmodum & publice, & privatim paterne faciebat Madius, qui propter armorum tumultus cum cæteris Academiæ Ferrariensis Doctoribus dimissus est.

11. CUm Sylvius Antonianius in humanioribus studiis cum eruditione, tum etiam judicio sit adolescens, qui in iis æquales paucos pares, in illo vero neminem habeat superiorem, si illum non plurimum diligam, literis injuriam facere videar. Verum si horum nihil unquam attigisset, neque literam novisset, quoniam tamen iis moribus, atque ea vitæ integritate, quæ ab improbis etiam hominibus suapte virtute laudatur, præditus est, facere non possem, quin eum carissimum haberem, atque ejus caussa omnia vellem. Nunc vero cum hæc omnia simul una in eo excellant, atque ita, ut utrum ars, unde studia, & literæ emanarunt, an recte agendi a natura instituta ratio antecellat, satis constitui non possit, quando æque utrunque in eo ad suam summam pervenit, ut quem studia prudentissimum reddant, vitæ vero sanctior ratio in probatissimis Viris collocet, impius sim, si huic primas, & secundas, & tertias in amore non deferam. Sed his etiam accedit, quod propter communia studia, atque summam meam erga illum benevolentiam, in amore mecum mutuum facit. Propter autem ætatem me eumdem, ut grandiorem natu, summo etiam honore prosequitur. Qua ejus in me ingenua reverentia non jam illum cæteris in amore præferre debeo; sed eum, quantum me ipsum, amare cogor. Video te expectare, quorsum tam vehemens Epistolæ initium, atque multiplex amici commendatio spectet. Scito igitur, novo isto bello exorto, docendi publi-

blicam disciplinam apud nos totam sublatam esse. Malo enim hoc fato non solum arma nobis in manus sumpta sunt, sed libri etiam ex manibus exciderunt. Quo uno publico incommodo multis magnum detrimentum, Sylvio vero maxima calamitas injecta est, cui Madius Philosophus, a quo paterne in Philosophiæ præceptis instituebatur, ereptus est, qui cum cæteris, qui in nostro Gymnasio publice docebant, dimissus est. Sed aliorum melior conditio, qui ad alienos Doctores aut Patavium, aut Bononiam, aut quovis alio se conferre potuere. Huic uni omnes hæ viæ præclusæ fuere, neque hoc ex ulla rei tenuitate, quem amici nunquam deseruissent, sed ne ab Hercule Principe suo vel tantum pedem discederet. Sed Deus Optimus Maximus, qui suis optime consulit, te quasi dedita opera per hoc tempus nobiscum esse voluit, a quo id si non publici, saltem privati muneris habere posset. Audio enim, te tua sponte illi obtulisse quicquid, quod multum est, in te ejus facultatis inest, id omne cum illo ad constitutam horam domi tuæ fideliter esse communicaturum. Quod ut ego intellexi, manus in Cœlum sustuli; Deo gratias egi, qui suos prorsus non desereret; tibi vero, quem jam multo ante a meo Braschio magis amare non poteram, plurimum debere cœpi. Verum si ad tuum istum animum mea commendatione quicquam amplius accesserit, quod erit, si non solum susceptam partem fideliter illi explicueris, sed quam viam in iis studiis cum minus ancipitem, tum etiam breviorem insistere debeat, eam illi familiariter commonstrabis. Multi enim, ut magnos in suis studiis progressus fecerint, interdum se postea tamen in illis magis errasse, quam didicisse animadvertunt, atque in caput iterum redire, aliamque de integro viam inire coguntur. Hoc, inquam, si ante amplius habebimus, me nihil, quod tua caussa posthac nolim, polliceor habiturum: quin molestum erit, non eam mihi remunerandi facultatem dari, quam ego cuperem, & ipse mereris. Si quid tamen mea; ne quid dicam de ejus, scripta unquam valuerint, non minima ex parte ea tibi polliceor valitura. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Antonio Locatellio S. D.

Facete taciturnum ejus discessum Bononia sugillans orat, ut impressorum ignaviam urgeat, ut tandem suum opus absolvant post septimum mensem, quod altero mense debebant.

12. QUarto Idus Septembris ad tuum cubiculum, ut te viserem, veni: pulto: nulli intus: foris mihi puer respondet, neminem adesse; te Bononiam nudius quartus tuos visum profectum esse. Dolui tantum viæ frustra suscepisse me; sed acerbius tuli, quod sine me, ut millies constitueramus, discessisses. Scilicet comitem infacetum, quique sua taciturnitate comitatui magnam molestiam attulisset, sprevisti. At ego tibi pro isto tuo officio tantumdem reponam. Nam, te inscio, Venetias solvam, neque ego tibi magis fidem meam in eo itinere præstabo, quam tu mihi tuam in Bononiensi præstiteris. Sed de jocis hactenus. Si me amas, ad impressores istos ibis, atque eorum ignaviam, quantum potes, urgebis, quando ignorantiam corrigere non potes, ut tandem post septimum mensem, quod altero debebant, opus nostrum nobis absolvant; hocque etiam cum Zoppio nostro ages diligentissime, non quod is in eo corrigendo quicquam claudicet, sed ut tecum istis Vulcanis, vel fustibus ulmeis grandiorem gradum efficiatis. Vale, ac fratri tuo salutem meo nomine dixeris. Ego vero vino illi tuo divino, quando perpetuitatem non possum, saltem, ut bene ætatem ferat, opto. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Antonio Locatellio S. D.

Ipsi, & Campegio gratias agit, quod Dialogum suum de Judicio cupide legerint, & laudarint.

13. MIhi scribis, Campegium doctissimum atque optimum Virum Dialogum meum de Judicio & cupide legisse, & laudasse etiam minime jejune; quod

eo ſpectare videtur, ut illi admodum placuerit. Cujus laudi tuam ipſe quoque laudem addis, me ſcilicet in Latina dictione non poſtremam laudem eſſe conſecutum; quorum utriuſque judicium ut probem, cum veſtra integritas, atque rerum omnium cognitio, tum etiam meæ laudis non parva mea cupiditas efficit. Sed cum ad meum poſtea redeo, facile ego contra ſentio. Nam ut ingenue de me fatear, non mihi plane ſatisfacio; Diique faciant, ut mea illa ſit nimis exquiſita diligentia, voſque rectius, quam ego, de me ſentiatis. Sed hactenus de Dialogo. Campegio, quod de me tam egregie ſentiat, & tam honorifice loquatur, meo nomine ingentes gratias ages, cui ego ut aliquando aliquam referam, omnem operam dabo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Antonio Locatellio S. P. D.

Petit, ut certiorem faciat, utrum verum ſit, quod circumfertur, Bononienſes in Robertelli locum cæcum ab ejus ortu ad publicam operam præſtandam delegiſſe, quod ſibi ſimile veri non videtur; quod ſi ipſe confirmet, ſe Bononiam ſtatim advolaturum pollicetur, ut illum audiat, amicumque amanter complectatur. Obiter nobilitatem ingenii hominis ob oculos ponit.

14. AUdio, Cives tuos cæcum quendam ab ejus ortu in Robertelli locum delegiſſe, quæ res mihi maximam admirationem attulit. Ut enim ille in noſtris ſtudiis tantum audiendo proficere potuerit, ut cæteris modo publicam operam ſuam feliciter præſtaret, vix mihi veri ſit ſimile. At in quo, Dii boni! loco? In Bononiæ celeberrima Academia. Hoc reliquum erat ad ſummam ætatis noſtræ præſtantiam, ut cæci etiam plus, quam oculati viderent, ut undique quanta hominis ingenii ſit nobilitas, quotidie Deus ipſe declaret. Quid enim recenſeam, quæ ab hoc apud ſuperiores ætates inventa, atque in hominum uſum ſunt prodita? Artes ſcilicet ipſæ, atque artium omnium inſtrumenta. In primis autem literarum formulæ, quibus paucioribus ſignis omnia noſtra ſenſa vel longiſſime gentium exprimere

re possumus. Nunc quod prope monstri simile est, homo reperitur, qui uno auditu tantum in optimis studiis profecerit, quantum multi & auditu, & lectione, & scriptione vix assequi possunt, ut etiam videre expectem, qui mutus scribat, atque nutui calamum etiam addat. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si me certiorem feceris. Nam cæteris in re tam difficili non satis fidem habeo; tibi vel etiam majora facile possum credere, quo mihi a te confirmato, istuc advolo, ut cum illum audiam, tum te etiam amanter complectar. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Bertolaio S. D.

Gratias agit, quod gratulatur, a Principe possessionem optimi agri sibi donatam fuisse. Largiendi rationem, & possessionis commoda, atque amœnitatem extollit, ad quam eum invitat.

15. DE tua ista gratulatione valde te amo, atque eo magis, quod omnes meos Cives superasti, quorum adhuc nullus isto modo mihi gratulatus est. Ita est, ut dicis, Sylvi, me a meo Principe valde amari, atque in primis haberi. Tanta enim munera non omnibus elargiuntur. Possessionem nosti quam optimi agri, quamque oppido commodam; ut quod ille de suo rure faciebat, ego de meo commode usurpari possim. *Ex meo* scilicet *propinquo rure hoc capio commodi; neque agri, neque Urbis odium me unquam percipit. Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.* [Eunuch.Act.5.sc.6.] Quid vero de aquula dicam, quæ sub villam fluit? Sed possessionis commodis, atque amœnitati accedit largiendi ratio. Nam cum hanc ipsam multi peterent, iis omnibus præteritis, eam sua sponte mihi condonavit, atque eo modo, quo de nostro Mucino intelliges. Sed cum mihi gratularis, tum etiam est, quod ipse tibi gaudeas. Sæpius enim me istic habebis, quamdiu Lugiensem Prætorem ages, mecumque feriatus assidue rusticaberis. Interea cura, ut valeas, meque, ut facis, ama. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

M. Tullio Beroio S. D.

Ejus versus ad se missos numerose, concinne, splendide scriptos laudat, agitque gratias, quod de se honorifice senserit.

16. TUi versus, M. Tulli, mihi gratissimi fuere. Qui enim aliter esse poterant, cum tam numerose, tam concinne, tam splendide scripti essent? In eo vero, quod ad meas laudes attinet, si cum cæteris ambitiose agam, majori voluptate affici non potui; si vero tecum ingenue loquar, te in iis multo malui, quam fuisti, modestiorem. Sed hoc te amoris erga me tui nimio ardore ductum fecisse, certo scio, idque, quam ego tuum agnosco, tam etiam tibi facile ignosco. Expecto mittas, qui tibi tuum Siccinium describat. Nihil enim est, quod ego faciam difficilius, quam cum describo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

M. Tullio Beroio S. D.

Virgilii locum a Servio male explanatum ipse interpretatur, suamque de eo explicationem, & sententiam Sallustii testimonio, & Aldini Codicis lectione confirmat. In fine Epistolæ Camillum filium suum ei commendat.

17. CUm Bononiæ superioribus diebus essem, teque fere quotidie domum ex febricula languescentem amice viserem, ac nostri sermones plerunque essent de nostris communibus studiis, scio te recordari a Topiano nostro hos duos Virgilii versus Æneidos lib. 4.

Extremam hanc oro veniam, miserere sororis,
Quam mihi cum dederis, cumulatam morte relinquam.

aliquando adductos fuisse, in quibus ingenue adolescens fatebatur, se quid Maro in *cumulatam* voce sibi vellet, prorsus ignorare, præsertim cum Servius quoque in eo loco nescio quid involvat. Tum ego meam a te sententiam rogatus respondi, si recte recordor. Servius, dum lo-

locum corrigere ſtudet, magis corrumpere videtur. Qui cum tuo juſſu allatus eſſet, ita compertum eſt: qui cumulatam gratiam ad Annam referri vult: dicens: *quod beneficium cum mihi cumulatum dederis*, & quæ ſequuntur. Non enim ita eſt; ſed ad Didonem magis refertur; ut ſi diceret: tantum ſoror apud me tuum beneficium erit, ut ſemper cumulatum remanſurum ſit, etiam ſi omnia tibi pro eo in tota vita reddidiſſem. Auget, inquam, Dido ſororis gratiam, dicens: ego non ſolum eam in tota vita omnibus meis officiis non æquabo, ſed ne ejus partem quidem, quo minus ea in me integra ſit, efficiam. Cujus meæ ſententiæ, ut Ferrariam redii, cum in mentem veniret, locum adii in meo Codice, ubi in hanc ſententiam Salluſtii locum notatum offendi, quo Virgilii ſententia planius explicari non poſſet. Eum tibi ſcribere placuit. Is ita inquit. *Id adeo experiri licet, arma, viros, pecuniam, poſtremo quicquid animo libet, ſume, utere, & quoad vives, nunquam tibi redditam gratiam putaveris: ſemper apud me integra erit*. Vides, ut eadem ſit Bocchi Regis, [is enim eo in loco hoc modo Sylæ ſe debere fatetur] atque Didonis erga ſororem ſuam debitio; quam uterque uſque eo adauget, ut ſe negent omnibus officiis ulli ejus parti eſſe ſatisfacturos. Quod Dido per *cumulatam*, Bocchus vero per *integram* vocem dixit. Sed redeo ad Didonem, ac planius, ſi poſſum, locum explico. Hæc igitur inquit: ſi tu ſoror hanc mihi gratiam feceris; ut ego omnia poſtea tibi retulerim, nihil omiſerim in pari gratia referenda, nihil tamen de ea diminuero: quin cumulatam, ut ſemper fuit, etiam moriens relinquam. Atque in hanc ſententiam Aldinus Codex legitur:

Quam mihi cum dederis, cumulatam morte relinquam;

non autem ut Servius legit:

Quam mihi cum dederis cumulatam, morte relinquam.

ut ſit interpunctio poſt *cumulatam*. Sed de loco ſatis. Camillum filium iſtic habes. Si eum tuis conſiliis [eſt enim admodum adoleſcens] ſi ei, quoties tibi videbitur, non deeris, me a te plurimi fieri judicabo. Pro quo etiam tanto tuo officio cum tibi omnem gratiam retulero, multo tamen major ſemper apud me erit referenda. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

M. Tullio Beroio S. D.

Ejus Commentarium in Didonem non ſine lachrymis a ſe lectum ſignificat, Æneamque impium appellans Didonem tamquam nimis mollem redarguit, quod ſibi pro ingratiſſimo prædone mortem conſciverit. Ubi iterum Commentarium reguſtarit, ſe ad eum miſſurum admonet, ut ſtatim edendum curet.

18. DIdonem abſolvi, neque ſine lachrymis. Res enim ea commiſeratione eſt digna, qua vel Æneas, invitis etiam fatis, commoveri debebat. Sed nimis ille impius fuit. Jactet ſe modo pium eſſe, qui humeris parentem ætate confectum ex medio Patrio incendio extulerit, qui ſacra, qui Deos penates ſecum vehat, cum Didonem ſui amantiſſimam, atque a qua non ſolum portu, ac Regio hoſpitio, ſed lecto etiam conjugali acceptus fuerat, in rogum extulerit. Genus hominum, qui pro maximis officiis crudele mortis genus vel ſummæ loco gratiæ referunt. At fata. Quid fata? quaſi nos noſtra non ſimus ſæpius fata. Non enim poſſum putare, fata iſta tam nefariam mortem Didoni intuliſſe. Dii enim non impii ſunt; neque ex bonis operibus homines excruciant. Sed ipſa nimis mollis fuit, quæ pro ingratiſſimo prædone ſibi mortem conſcivit. Id quod fortaſſe non omnes fœminæ feciſſent, ſed potius illum gladium in eum, quam in ſe, convertiſſent. Sed iſtos omittamus; illam ſumma in arce comburi, illum ventis adverſis per mare pererrare. Ut iterum Commentarium reguſtaro, illum tibi commendo, tametſi ſcio, te illum æque, atque fratrem alterum amare. Matri vero tuæ, ſpectatiſſimæ fœminæ plurimam, ac longiſſimam ſalutem meo nomine dixeris. De Paleotio tua cura erit, ut ſciam, quid meæ litteræ profecerint. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

M. Tullio Beroio S. D.

Duas ejus Orationes summa cum voluptate a se perlectas significat; eam autem, qua se furti reum defendit, cum magna etiam utilitate: Scriptores tum Latinos, tum Græcos omnes ad unum fures appellandos, si, quod commune omnium sit, dictione sua suum proprium facere non liceat; seque malle cum Terentii patronis errare, quam cum ejusdem criminatoribus sapere; stulte vero, & pueriliter sentire, qui Virgilio Baptistam quemdam Carmelitam præferant, eumque magis, quam Maronem, imitandum tueantur.

19. DUas tuas Orationes mea summa cum voluptate perlegi; sed in ea, qua te furti reum defendis, cum voluptate magnam etiam utilitatem percepi. Dii boni! quid in ea, quod ad caussam tuam faceret, non vidisti? Ut vero cum ex Latinis, tum etiam ex Græcis, si scriptio tua furtum judicetur, omnes eorum Scriptores fures tecum omnino fuisse, optime convicisti? quod tantum abest, ut dicatur, ut qui aliter scribant, vix probentur. Nam si nihil dicitur, quod non sit vel sæpius ante dictum, quid tam iniquum, tam impium, tamque omni criminatione dignum, quod commune omnium sit, siquis sua dictione suum proprium efficere conetur? Terentium tuis locupletissimis testibus addas licet, qui furti reus factus, Lælii, atque Scipionis testimonio magis probari non potuit; quorum optimorum Virorum sententiam, quam invidorum malevolentiam magis faciendam, semper ego duxi. Clament isti quantum velint, furem e scena explodendum esse. Quandiu ab illo tales patroni steterint, tandiu ego cum illis magis errare, quam cum istis sapere, facile patiar. Sed redeo ad te. Credo, cum tui accusatores tuam istam defensionem viderint, istos accusationis, an magis calumniæ suæ? valde pœnitere. Ita enim cum iis agis, ut magis eos rerum omnium imperitos damnes, quam ut, te prudenter fecisse, probes. Quod vero ad alteram attinet, ego istos quoque audire expecto, qui Virgilio Ba-

Baptistam quendam Carmelitam præferant, eumque magis, quam Maronem, esse imitandum sua stultitia tueantur. Sed utrum isti, quod sentiunt, prædicent, non graviter accusandi, an, quod tam pueriliter sentiant, magis contemnendi? Sed hoc pacto quid prudens a stulto differat, facile cernitur. Hæc in mea Ricciola in Quartisano, cum tuæ mihi Ferraria literæ sunt allatæ, quibus me cujusdam sponsionis appellaturum graviter minitaris. Ego, Tulli, ut ad Urbem venero, nusquam tibi deero. Quid vero si eas exequias expectemus, quas ego istic tecum spectem? & eos versus tum tibi dictem, tu vero tibi fidelissimus sis descriptor? sed ut lubet. Nihil est, quod meæ fidei diffidas. Probe enim eam tibi sum præstiturus. De Frizolio vero bellus homo es, qui de me Evangelia quæras. Equidem illi gratulor. Sed mihi, qui ejus suavissima consuetudine cariturus sum, non minus doleo. Zoppio salutem. Camillum vero filium, nisi frustra est, tibi etiam atque etiam valde commendo. Vale ex Quartisano Cal. Maji MDLIX.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Regulo S. D.

Oblatam amicitiam se & amice accipere, & arcte complecti profitetur, quam officiis omnibus se effecturum promittit, ut, si non superet, saltem æquet. Orat, ut videat, si quæ literarum forma satis idonea apud impressores reperiatur, qua ad sua scripta edenda uti possit.

20. TUas literas accepi, mihi quidem, ut par fuit, gratissimas, in quibus me novo, atque eo maximo amico auctum esse intelligo; neque tantum humanam conditionem mihi in eripiendis veteribus amicis adversari, quantum etiam mea studia novos ereptis probe substituere, video. Scribis enim pro altero Sebastiano mihi proxime erepto, te alterum Sebastianum mihi esse relictum, atque ut in ejus locum te accipere velim, peringenue me invitas. In quo tuo officio tu quidem, Regule, tuorum studiorum dignum facis, qui eum ames, quem in aliquo tuorum similium numero fortasse esse non ignoras, neque ego meorum indignum faciam,

qui

qui te doctissimum Virum & amice accipio, & arcte complector. Equidem ante audieram ingenuitatem tuam ab omnibus commendari, nunc vero a te ipso eandem video re ipsa comprobari; quam ego contra si omnium officiorum integritate mea non superabo, certe, ut eam me æquasse videas, facile efficiam. Ac continuo, ut id tibi præstem, [quando tanta esse videtur, amico occasionem dare ad optime de se promerendum, quam etiam si ipse de eo haud pessime promereatur] te rogo, ut videas, si quæ istic apud istos impressores literarum forma satis idonea tibi videatur, præsertim ejus generis, quæ manum imitatur; sin, quæque alia sit, atque ejus postea exemplum paucioribus versibus descriptum mihi mittas, quo mihi quoque comprobato, continuo istuc me conferam, atque de meorum scriptorum editione cum iis constituam; ut videas, te non solum a me libentissime in amicitiam acceptum esse, sed continuo eam me non parvo officio confirmatam esse voluisse, teque hoc modo probe invitasse, ut si quid tibi a nobis opus accidat, id a me tam libere, quam a te hoc nunc me facere videas, petere non dubites. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Regulo S. D.

Ejus literas cum impressoris literarum exemplo se accepisse significat, illas quidem amoris plenas, impressoris autem, quæ non plane comprobantur. Itaque rogat, ut, si quid forte melius extiterit, certiorem faciat.

21. TUas literas cum impressoris literarum exemplo accepi; tuas more suo amoris plenas; impressoris, quæ non plane comprobantur. Nimis enim tritæ, atque veteres sunt, quæque opus meum ferre non possent. Si quid forte melius extiterit, tua cura erit, ut sciam. Neque quæras, cur istic potius, quam Venetiis hanc operam quæram, ne mihi dolorem augeas. Ego vero, quos nollem, si caussam scribam, gravius offendam. Nam si mutuo in amore ii, qui maxime debebant, mihi respondissent, de hac editione jampridem nihil laboraremus. Sed quando in amicitia nostra concilian-

lianda, ut prior fuisti, in petendo autem ab amico eumdem locum habere non potes, saltem, te magis in secundo, quam in nullo, ut videam, efficies. Ac si quid tibi a nobis opus esse videris, id ne fideliter petere dubites, te etiam atque etiam rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Regulo S. D.

Magistro Manterchio sibi commendato locum non esse respondet propter temporum difficultatem, bellique calamitatem, quorum caussa plerique magistros, quos habent, missos faciunt. Admonet tamen, si quid interim apparuerit, se ei promisisse, nusquam suam operam illi defuturam.

22. ET amice, &, ut ego cupiebam, fecisti, qui me, ut te antea rogaram, in petendo imitaris. A Manterchio tuas literas, quibus eum mihi commendas, accepi. Ego, Regule, si omnes Cives nostri magistrum suis filiis quærerent, solus vel triduo omnibus, ne quid ejusmodi egerent, qui providerem, abunde haberem. Vix enim alius a me discessit, cum alius adest. Quin etiam sæpe alius alium ad me opprimit. Verum cum nemo nunc non solum non quærat, sed quos plerique habent, [vides enim in quam temporum difficultatem inciderimus, quodque bellum nos urgeat] missos faciant, quid ego tibi recipere, aut qua spe illum accipere possim, non habeo; cui tamen promisi, idque præstabo, si quid interim appareret, meam operam nusquam illi esse defuturam. Tu vero meum Cuspium meo plurimum nomine salvere jubebis, apud quem si istis Saturnalibus sim, nihil vobis mirum videri debebit. Utrique interim Camillum filium commendo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebaſtiano Regulo S. D.

Academiarum fructum, & utilitatem exponit. Earum tria genera conſtituit, unum publicum, alterum privatum, tertium, cum utrinque res diſputatur. De ſingulis nonnulla ſubjicit: ubi exerceantur: qua ratione: quantam nobilitatem, & præſtantiam præ ſe ferant, quantamque utilitatem afferant. Fuſius autem de privatæ Academiæ forma, & imagine differit, commemoratque Viros præſtantiſſimos, qui in hoc genere Academiæ Florentiæ ſub Coſmo, Petro, ac Laurentio Mediciis floruerunt.

23. CUm proxime Bononiæ eſſem, quo toto tempore quotidie una vel multam horam partim domi, partim foris deambulando eſſemus, ac de multis rebus, in primis autem de communibus ſtudiis colloqueremur, ſcis de me, quid mihi de veſtris iſtis doctiſſimorum Virorum conventibus, quos vos Academias appellatis, videretur, quæſiviſſe, meque ad id, quod de illis ſentirem, tibi explicandum, tempus poſtulaſſe. Nunc igitur, ut ei parti ſatisfaciam, tibi reſpondeo; quædam in ejus generis Academiis eſſe, quæ mihi valde probentur, nonnulla etiam, quæ non ſatis placere poſſint. Nam, quod una tam amice conveniatis, ut de vobis dicam, atque in nobiliſſimis ſermonibus illam diei horam tranſigatis, cur non ſumma laude digni videri debetis? Id enim vere eſt ſocietatem colere humanam; ut qui, poſt mutuam benevolentiam, in communem uſum quæ privato quiſque ſtudio ſibi compararit, benigne conferat, atque alii aliis, omnes omnibus conſilio proſint. Quo fit, ut quiſque veſtrum ſemper domum aut meliori ſententia, aut in ſua confirmatior redeat omnino. Huc accedit, quod novæ, atque nobiles amicitiæ ſuſcipiuntur, veteres vero conſuetudine ſtabilius confirmantur. A bonis deinde omnibus inde quoque optime auditis, qui veſtro iſto otio, non, ut ii faciunt, qui ex multis ſunt, abutimini; ſed in iis ſtudiis, quæ hominem expoliunt, atque Virum reddunt elegantiorem, illud egregie inſumitis. Deinde ex veſtris ſcriptis maximam

mam utilitatem percipitis. Quisque enim ita frequentior, atque magis assiduus in iis sit exercendis, quam si liber erret, atque suo arbitratu agat, non fieret. Postremo in eorum correctione dici non posset, qui, ac quantus fructus sequatur. Nam cui Epigramma censendum sit, is omnes ejus partes prius, ut teneat, oportet; postea vero quibus illud careat, planius ostendat. Id, quod in cæteris quoque censendis scriptis faciendum est, qui fructus omnium est uberrimus. Hæc sunt in primis, quibus cum summa utilitate non parvam laudem ex istis conventibus vobis comparatis. Sed contra illa mihi istis tot, ac tantis bonis non leviter adversari videntur, quod qui nobilissimorum Scriptorum loca abstrusa, minimeque omnibus nota, atque obvia summo studio, ac sua industria sibi deprehenderit, si quoquo modo de iis agendum accidet, ea dedita opera præterierit, ac tantum omnibus trita, atque perspicua protulerit, ineptus, atque imperitus habeatur, qui in re vestro tanto consessu indignissima operam suam occupatam habuerit. Sin contra ea benignius in medium protulerit, atque cum cæteris communicabit, is suorum studiorum fructus, ac gloriolam in magnum periculum adduxerit; ne scilicet, dissoluta Academia, atque adeo stante illa, eorum quisquam pro suis aliis postea divulget; atque ita is suo studio, atque labore aliis laudem, & gloriam compararit. Ex quo, præterquam quod maxime injurium est, interdum illa odia excitantur, quæ nulla postea sanctior amicitia conciliare posset; ut ex optimo officio eum fructum feras, quem vix ferres ex injuria graviter illata. In his præterea Censores creantur, quorum judicio aliorum scripta censeantur. In quo idem inimicitiarum periculum versatur. Natura enim comparatum est, ut quisque, quicquid agat, laudari maxime cupiat. Si vero contra illud damnari sentiat, nihil ægrius patiatur, nihil iniquius perferat. Quare etiam contra suam sententiam præfracte tuebitur, neque vinci poterit: in qua contentione sæpius ad jurgia, atque criminationes, ab his autem ad manus etiam venitur, quorum nihil turpius, atque a nostris studiis magis alienum dici potest. Si vero error, atque mendum tale sit, ut nulla ratione defendi possit, tum ille iracundius etiam in se ipsum, quod id non viderit, exardescet. Non enim, mihi crede, tam utile est

erran-

erranti mendum corrigi, quam odiosum se erraſſe, monſtrari. Mallet ille quidem perpetuo in eo errore verſari, quam cum tanta ignominia doceri. Quod ſi ſæpius accidat, id quod neceſſe eſt, ut accidat, pudore pulſus, aut perpetuo poſtea tacebit, aut etiam a collegio ſeſe abduxerit. At huic malo prudenter cautum eſt. Lege enim prohibetur, ne quis adverſus Cenſorem cauſsam dicat, ſed æquo animo ejus judicium perferat. At primum inique latum eſſe videtur, quod ſua quiſque ſcripta defendere non poſſit. Qui enim ſcitur, an is recte ſcripſerit, Cenſor autem interdum imperite judicarit? Certe enim rei auctor, quique ſciat mox eam doctiſſimorum Virorum judicium ſubituram, mature, atque haud inconſulte ſcribet, atque interius in illam, quam alienus Cenſor, penetrabit. Deinde, ut lex etiam jure defenſionem omnem accuſato eripiat, id ei numquam auferet, ut non graviter ferat, atque etiam illi, à quo ſe damnari putet, gravius iraſcatur. Verum æqua lex omnibus eſt perſcripta. Is quoque poſtea cum alios cenſebit, hoc ejus beneficio in eos utetur. Audio. Ergo tacito odio laborabunt, qui apertam benevolentiam profitentur. At alii de ſe viderint; inter nos ita ingenue jam triennium agitur, ut horum nihil ſit auditum. Id ſi ita eſt, vobiſcum feliciter agitur, ac permirum videtur, inter multos eandem ſententiam congruere, quæ vix in paucis congruit. Hæc vero ſunt, quæ de ejus generis Academia dici poſſe videntur, quæ tamen, ut omnes Academici a nobis ita amice dicta accipiant, volumus, ut facerent, ſi ab eorum amiciſſimo dicta eſſent. Neque vos cum aliud Academiæ genus mihi quodammodo magis probari dixero, ideo feciſſe, ut hoc veſtrum, atque ejus ſimile ex iſtis honeſtiſſimis conventibus excludam, aut ex hujus laude aliarum ſequatur vituperatio. Tria enim Academiarum genera mihi conſtituo; unum publicum, privatum alterum; tertium, cum utrinque res diſputatur. In Publico unus tantum docet, cæteri diſcunt. Hoc item duplex eſt. Majus, ut ita nunc diſtinguam, & minus. Majus, ut Bononiæ, Patavii, Piſis, Ticini, Ferrariæ in Italia; in Gallia Lutetiæ Pariſiorum; in Germania Auguſtæ, Lovanii, atque in cæteris ſimilibus locis perpetuo fieri conſtat. Ex quibus florentiſſimis Academiis quotidie, tanquam ex tot equis Trojanis, præſtantiſſimi extant Viri, qui poſtea quaſi ex frequentiſ-

ſimis Seminariis aut ad Civitates regendas, ac populis jus dicendum, aut ad hominum morbos depellendos, atque ad priſtinam eis valetudinem reſtituendam, diliguntur, atque in omnes Orbis partes, tanquam in vacuum agrum diſſeminantur; quo genere Academiæ nihil nobilius, nihil præſtantius, nihil utilius in terris habetur. Minus autem genus eſt, quod in minoribus Urbibus, atque in Oppidis exercetur, quod perinde ſe habet ad illud majus, atque familia optime inſtituta ad Remp. ſanćte adminiſtratam. Ut enim familiæ parvæ ſunt Reipub. formæ atque imagines, unde etiam ii poſtea Viri deliguntur, qui ad Remp. gubernandam accedunt; ita Oppidanæ Scholæ adoleſcentes erudiunt ad majora illa poſtea ſtudia capeſſenda. Alterum genus erat, quod privatum faciebamus. Hoc autem inter domeſticos parietes, & certis quibuſdam, quibus tantum ingredi licet, nulli præterea alii, conſtitutum eſt. Hoc quoque bifariam dividitur: alterum, ut veſtrum, de quo ſatis ſupra a nobis diſputatum eſſe arbitror: alterum, cum pauciores conveniunt, ſed alio inſtituto, atque vos facitis, ſe in eo exercent. Id autem tale eſt, ut ego hanc Academiam tibi conſtituam. Sex viri, ſatis enim hi nunc mihi ſunt, alias alii plures, ut faciant, licebit. Horum vero quiſque ſuum certum habeat officium: puta alius, qui in Poetis: alius, qui in Oratore: tertius in Hiſtoria: quartus in linguæ ſplendore, atque dignitate: quintus in agricultura: ſextus in moralibus diſciplinis optime verſatus ſit. Horum quiſque tertio quoque die paratus veniat, atque quicquid habuerit in ſua facultate indagatum, id in medium afferat. Ut ſi Poeta [Poetam enim nunc illum appello, qui in Poetis verſabitur] ſibi ſumpſerit aut quartum Æneidos, aut Horatii Poeticam, aut quid tale explicandum, paucis, ut per ſemihoram de ſuperiore loco, quicquid in præſenti parte dignum vobis, dignum Poetis habebit, cæteris Academicis explicabit. Ita Orator in quaque Oratione malit; ita Hiſtoricus; ita reliqui deinceps omnes omnibus, quod ſibi domi excogitarint, ut melius facere poterunt, fideliter impertient. Ex quo genere ſtudii quantus fructus percipiatur, atque utilitas emanet, nihil eſt opus dicere. Quis enim continuo non videt, una opera quinque facultatum quenque eorum partem ſuam domum referre?

at-

atque eodem tempore præstantissimis disciplinis optimam operam dare, cum tamen nisi in una sua sexta quisque laboret, faciatque quasi qui pecuniam in fœnus locet, qui per centum quingenties fœnus recipiat. Quæ ratio si post mensem conficiatur, magnam summam conficiet. Neque tam ferax pratum est ullum, quod tantum fœnum, quantum hoc studium fœnoris ferre possit. Neque timendum erit, ne ingratos suorum studiorum participes faciat, cum statim pro uno quinque recipiat. Quod genus Academiæ Stephanus Saulius Vir in hisce nostris studiis elegantissimus in amœnissima villa sua in agro Genuensi cum Marco Antonio Flaminio, cum Julio Camillo, ac Sebastiano Delio aliquot menses exercuit, atque exercere perrexisset, si per Flaminii invaletudinem ei licuisset. Tertium genus eorum est, qui de re proposita argute disputant, atque etiam in contrariam partem; quod quidem plurimum valet ad ingenii aciem acuendam, atque postea cum opus est, etiam ex tempore in omnibus rebus apparatius respondendum. Hoc genus Philosophi proprium sibi vendicant, a quibus etiam solis argumentandi rationem, & viam petendam esse volunt. In quo genere Academiæ Florentiæ sub Cosmo, Petro, ac Laurentio Mediciis Ficinii, Cavalcantii, Argiropoli, Bencii, Pici, Politiani, Marulli, Landinii, Marsupinii, Ricasoli, aliique floruere. Hæc sunt, Regule, quæ de istis studiis, quas Academias dicitis, ego per istos ardentissimos Solis ardores in meo Quartisano colligebam, quæ tibi postea scriberem. Cui meæ sententiæ non dubito, si is sis, qui esse debes, quin tua quoque facile accedat sententia; sin secus senseris, expecto quibus id sentias rationibus, ut mihi perscribas. Vale. Meis Fantoniis fratribus, ac Robertello salutem. Ex meo Quartisano XI. Cal. Augusti.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Regulo S. D.

Rogat, ut impressores urgeat ad fidem ex pacto præstandam in reficiendis literis vetustate corrosis, quibus in suis scriptis edendis utantur. Deinde admonet, ut amice purget negligentiam suam cum Savignanio, quem ejus culpa ne visit quidem, cum aliquot menses Bononiæ manserit.

24. SI isti impressores eas literas, quæ vetustate ita corrosæ sunt, ut alia ab alia dignosci vix queat, reficiendas curarint, ut tandem ad institutum opus redeant, meis verbis eos impelles; si nondum etiam; ut ipsi fusorem suum urgeant, benigne commonefacies; si vero eos neutrum curare senseris; tum apud Cuspium conquereris licebit, qui eos mihi ex pacto nostro fidem præstare cogat. Nolo enim, absente me, rem in judicium vocari. Hactenus de impressoribus. Reliquum est, ut Ludovico Savignanio tuam negligentiam amice purges; meam erga eum benevolentiam valde commendes. Probe enim scis, tua culpa factum esse, ne ego illum, & postea cum multos dies, & primum, cum aliquot etiam menses Bononiæ manserim, saltem viserem. Quod meum officium ita ex die in diem protulisti, ut illud mecum domum referrem. Meis etiam Fantoniis fratribus salutem renovabis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Se optime valere significat, & tempestate in Consandolo detineri. Comaclio barbatulos pisciculos, auratas, sgumbros, & rhombos se missurum promittit, librorumque curam ei commendat.

25. CAmille, si vales, bene est, si mater quoque valet, multo melius est; ego quidem optime valeo. Nos adhuc in Consandolo tempestas retinet: cum mare conquiescet, quo navibus commeatus transvehendus

dus eſt, Comaclium navigabimus; unde ego tibi mittam barbatulos piſciculos, auratas, ſgumbros, rhombos vel Ravennatibus meliores. Tu eris interea cum tuis libris; neque tamen tibi pilam, atque reticulum tuum aufero, ſi iis & ſuo tempore, & moderate, hoc eſt, ſine ſudore uteris, matrique, ut debes, obtemperabis, cui meo nomine ſalutem dices. Vale. Ex Conſandolo.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Ad parce, & reſtricte utendum pecunia, quam mittit, & dandam aſſiduam ſtudiis operam hortatur.

26. PErpuſilla hæc quidem pecuniæ ſumma eſt, ſi animum meum ſpectem; multo etiam minor, ſi tuum. Si vero cum re noſtra eam comparem, ea quam maxima eſt. Tuum autem erit, ut tua parſimonia & meam voluntatem æques, & tuum animum ſuperes, & agelli tui merces ut te ferre poſſit, æque curabis; in tuis vero ſtudiis tantum profeceris, quantum debes: debes autem quamplurimum. Vale.

BARTHOLOMÆI RICCII

LUGIENSIS

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Laurentio Gambaro S. D.

Amicum jocose hortantem, ut cum eo, & aliis amicis ad Indos transvehatur, facete etiam ipse excipit, seque jam septuagenarium ad tam longam navigationem ineptum profitetur, satis sibi futurum inquiens, si in suum Quartisanum, vel Bononiam, vel Patavium cum amicis se conferat, vel ad ignem hyemis tempore cum Columbo, & cæteris ejus navigationis Scriptoribus totum illud iter legendo sibi conficiat. Re ipsa, non rationibus, atque argumentis jam declaratum esse ostendit, nugas esse, & Poetarum fabulas, Orbem terrarum totum non esse habitabilem. Nautarum munera singula diligenter describit, seque ad ea obeunda minime aptum fatetur. Itaque magis amice secum eum acturum ait, si a suis studiis non abduxerit, sed potius multiplicem eam navigationem sibi describendam attribuerit.

1. MEn quoque, Gambare, tuis Heroibus admisces? atque cum iis usque ad infimos Indos transvehis? Utinam ego mihi melius augurer. Perinde enim esse videtur, atque si diceres, jam eo pervenisti, Ricci, unde ulterius progredi non potes; id quod ex LXX. annis meis facile conjici potest; neque tibi ab Inferis ullus, quam summi Judicii, alius datur reditus. Non enim tantum viæ tam natu grandem virum ingredi, par esse videtur, ut iterum ex longissima illa navigatione ad nos Superos rediturum me sperem. Quare mihi satis esse

esse poterit, si quod reliquum est vitæ, in meum Quartisanum meo cisio per æstatem cum meo Antoniano vehar; vel si quid paulo etiam longius, Bononiam ad meos Cuspios, Beroios, cæterosque amicos; aut etiam Venetias ad meos Cornelios; inde Patavium ad meum Abiosium: per hyemem autem, cum non solum maria, verum etiam terrestria itinera tum frigoris, tum ventorum vi clausa sunt, ad ignem cum Columbo, ac cæteris, qui navigationem illam scripserunt, totum illud iter legendo mihi conficiam. Sed quid ego sum hominis, qui superiore anno etiam bello bonus sum habitus, cum tot fortissimis viris navem vel ultra Indos, si detur alius locus, conscendere verear? unde mihi tot gemmas, tantam auri vim, tot pretiosas res sim domum revecturus? Huc accedit, quod magnam voluptatem capiam, cum alium Orbem, alias gentes, atque harum alios mores, cultus, quæ ad humanam vitam agendam maxime pertinent, videro. Sed heus tu, quam torridam, quamque glacialem plagam inter nos, & illos veteres esse rati sunt, ut eas prætervehemur? Ne timeas, Ricci. Nulla ea est, nugæ sunt, atque Poetarum fabulæ. Totum est habitabile. Veteres enim [quod cum eorum bona gratia dictum volo] in eo imprudenter allucinati sunt. Quid ego ex te audio? Num tuus quoque Maro cum cæteris illius artis prudentissimis Viris in suis quinque plagis elapsus est? Re ipsa, non rationibus, atque argumentis ita esse jam pridem declaratum est. Doleo, tantos Viros in hoc tam manifesto errore versatos. Sed quoniam non arbitror te vectorem ullum officio vacuum tollere, quæro ego de te cui operi meam operam usui esse posse reris? Nam si me aut impellendo remo, aut velis sive tollendis, sive deducendis destinasti, aliarum virium id, quam septuagenarii viri, totum est onus. Si ut per funes volitem; ego vix humi repo; ne dum satis obesus funambulus fiam. Si clavo gubernatorem constituisti, magnum periculum est, ne vel prima nocte alterum Palinurum Oceano compararis. Non puto te ad sentinam exhauriendam politissimum hominem addicturum; multo vero minus, qui cæteris imperem, qui ejus artis sim imperitissimus, quique ventorum nullam scientiam teneam, neque umquam alias mare intravi. Si vero malueris, ut is sim, qui aut per foros

cursitem, aut qui remiges impellam, aut qui signum iisdem quando remis incumbant, aut quando eos sustineant, aut inhibeant, falleris; cum horum nullus mihi usus, nulla sit scientia. Neque me in summo malo, quasi in specula, collocabis, qui ne vitreis quidem oculis certius quicquam cernam. At quædam sunt tamen, quibus ego aliquam operam dem, ut pede faciendo, in anchoris evellendis, & funibus in spiras colligendis, & in cæteris ejus generis. Verum si tu magis amice mecum agas, me a meis studiis non abduxeris, ac multiplicem eam navigationem mihi describendam attribueris; in quo officio fortasse ego tibi satisfaciam. Ut continuo unde a Gadibus solvemus quantum viæ in singulos dies, ac quæque, quo vento, conficietur, quæ pericula prudenter devitabimus, quas tempestates virtute superabimus, ad quæ loca post longissimam navigationem appulerimus, qui eorum habitatores, qui mores, qui Deorum cultus, qui vestitus, quæ leges, instituta, rerum copia, cæteraque, quæ notatu digna videbuntur, describendo. Hoc modo utrique optime consulueris. Neque enim ipse inanem hominem tolles, neque ego non ad nihil bonus videbor, neque hac ratione quicquam habebo, quamobrem nobilissimam istam navigationem non exoptem, qua non Colchos, non Thulem vehar, sed totum Orbem terrarum circumvehar. Tuis igitur me, quod tua sponte antea fecisti, permittentem, atque etiam rogantem, adscribas, licet; cui ego ad diem dictum præsto ad portum adero, atque cum reliquo nobilissimo comitatu feliciter navem conscendam. Vale. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Hortatur filium, ut cum matre in villulam Riccianam se conferat, ejus Cœlum ad concoquendum factum extollens, admonensque, ut secum Aliotium adducat.

2. MAtrem tuam, si per Annæ valetudinem ei licebit, expecto. Tuum esse videtur, ut eam non sinas solam venire. Fuschinius equum, quando cisium odisti, tibi accommodabit. Vises post alterum annum tuam

vil-

villulam. Persicorum adhuc reliquum est non parum, uva optima, Cœlum autem illud, quod scis ad concoquendum factum, ut vel ad alteram diei horam esuriendum sit. Si tuum Aliotium tecum adduceres, nihil amplius desideraretur. Curabis, ut hæ literæ recta Bononiam perferantur. Vale ex nostro Ricciano.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Pro pecunia argentea peregrino signo excusa, publicoque edicto vetita, tantumdem auri signati remittit. De sua penula situ, sordibus, pice, atque plicis male obsita sibi relata, novaque ipsi propter hyemem conficienda admonet.

3. TUas literas cum pecunia argentea peregrino signo excusa, quam istic publico edicto, ut scribis, impendi vetant, ut quam ipsi suam interim maximam signant, commodius dispendant, a nostro Viscovino accepi, pro qua tantumdem auri signati, quando argenti non eadem, quæ auri, ratio habetur, ut hac ratione major ejus vis a peregrinis cogatur, atque cum eo argentum suum commutent, tibi remitto. Cum his etiam penula mea mihi relata est, situ, sordibus, atque, ut in navi fit, tota pice, atque plicis male obsita. Qui retulit, quod ipse coram nunquam dixti, refert, si tuam & ipse per imbrem, atque hyberna tempora habeas, tibi quam commodissimum futurum. Continuo eam tibi conficiendam curo, atque cum his literis per publicum Tabellarium tibi mitto. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Tabellariis male precatur, qui neque literas, neque penulam, neque pecuniam in decimum diem reddiderant, cum pro iis ferendis etiam amplius, quam satis est, in literis foris inscripserit, ut eæ citius & perferrentur, & redderentur.

4. DIi omnia mala dent istis publicis Tabellariis. His ego literas cum pecunia, atque penula do, atque pro iis ferendis etiam amplius, quam satis est, in literis foris inscribo, ut eæ citius & perferantur, & reddantur, & tamen in decimum diem non redduntur. Quare istorum Magistros ad Angeli hospitium ipse adibis, atque de illis hæc omnia quæres. Cave quicquam periisse putes. Quicquid damni in iis fecisti, id est, quod eorum usu decem hosce dies caruisti. Sed in pecunia gravius, qui interea contubernalibus tuis gravis fuisti, qui eorum convictu tuum victum sustinuisti: sed omnium rerum est vicissitudo. Alias ipse hoc ipsum illis præstabis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

De navigatione sua Ferraria Venetias strenua, ac felici certiorem facit. Admonet, febriculam ex illa navigatione a se contractam, seque coactum ob pedum frigus ad quartum diem in lecto decumbere, nunc tamen valide valere: Cornelios moleste tulisse, quod eum, ac matrem secum non duxerit: matri omnia a se empta usque ad acus, seque quamprimum ad eos advolaturum.

5. QUa hora a te Ferraria discessi, eadem, hoc est duo de vigesima, altero die Venetias appuli, ut videas quam strenue, ac feliciter navigarim: tametsi ex mea illa navigatione nonnihil febriculæ contraxi. Nam cum nusquam remum continerem, ac totam illam noctem in navi, in tabulis cubarem, tanto pedum frigore sum affe-

affectus, ut duobus ſequentibus diebus ſtomachus ita confriguerit, ut quicquid cibi caperem, nihil omnino ex eo concoquerem. Quod cum video, ab eo me abſtineo, atque inedia curari cœpi. Tertia vero nocte ſua ſponte venter in illud profluvium mihi perſolvitur, quo eum Fabius noſter interdum ſuis pharmacis exonerare ſolitus eſt, in aquulam totum ſe diffluit: quæ me res cum paulo languidiorem reliquiſſet, mane medicum accerſiri jubeo. Præſto adeſt Abioſius meus, qui me non ſine febri offendit; hortaturque, ut bono ſim animo, ex illo frigore hæc omnia contracta eſſe affirmans, meque eadem, ut illi, diæta uti juſſit; atque ita quarto die ex lecto ſurgo, atque valide valeo. Hoc quantum ad me. Nunc venio ad noſtros Cornelios, qui quam moleſte tulerint, quod te, ac matrem tuam mecum non duxerim, dici non poſſet. Cauſſam affero honeſtiſſimam. Non eſt accepta. Ut Dii ſalvum illum eſſe velint, quando mea integritate perdant dicere non poſſum, qui nos hac integra voluptate frui prohibuit. Matri omnia emi uſque ad acus. Tibi vero cras totum dabo, cui cum ſatisfecero, nihil mihi reliquum erit, quin ad vos duas animas meas advolem. Vale interea, & matrem meo nomine deoſculabere. Venetiis.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Brevis hæc Epiſtola multa complectitur: meſſem ad aream convectam eſſe: culpa eorum, qui equas ad trituram locant, eam longius produci: ob hanc rem ſe diutius ruri detineri: a ſuis ſtudiis non eſſe propterea ſe prorſus vacuum; nonnulla perlegiſſe, alia correxiſſe, Epiſtolas ad amicos ſcripſiſſe. Præterea ipſi mandat, ut nonnulla faciat, &, quid ipſe cum matre agat, reſcribat.

6. MEſſis ad aream convecta eſt; ut primo quoque tempore tritura fiat, probe curatur. Sed qui equas ad illud opus locant, eam longius producere videntur; ut qui altiores frumenti cumulos, ac pleniores areas ſequantur. Quæ res nos diutius ruri continebit: ubi tamen noſtris ſtudiis non prorſus vacui ſumus. Tres

enim primos nostros de Gloria libros perlegi. Quædam etiam diligentius correxi. Scripsi ad Cantellium, ad Nobilium, ad Antonianium haud fortasse rusticas Epistolas. Huc accedit ea Oratiuncula, quam tibi mitto. Contra vero quid tu in tuis agas, scire cupio. Cum Sarachio si eris, ac rem illam numariam curabis, ne scilicet ille abeat, antequam ad numum dissolvat, rem tuam curabis. Aurifici pauciores illas literas, quæ ad nostri imaginunculam adscribendæ sunt, quamprimum dato. Floram matrem tuam meo nomine plurimum salvere jubebis. Vale. Ex nostro Quartisano Non. Julii MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Epistola lectu utilissima, atque adeo necessaria iis, qui alio studiorum caussa proficiscuntur. Patris monita ad filium Bononiæ commorantem: studiorum diligentem rationem habendam esse; morum, totiusque vitæ cursum optime instituendum. Suggerit itaque locum, ubi habitet; unde pecuniam habeat; quem sibi Doctorem proponat; amicos, quibus familiarius utatur, quaque ratione cum iis se gerat. Omnibus temere fidem non esse adhibendam admonet; noctis tenebras vitandas, & pericula, quæ tunc temporis casu circumvolitant; contentiones in Magistratibus creandis exoriri solitas fugiendas, quodque primo loco ponendum est, Deum Unum, & Trinum toto animo colendum.

7. HOdie, Camille fili, duo de viginti annos natus es. Tantum enim dierum est, ex quo die tu in has auras editus es. Quod tempus domi tuæ cum parentibus tuis in optimis studiis, atque ingenua, ac liberali educatione traduxisti. Primos quidem annos, ex quo fari cœpisti, cum Aloysio Atestio in primis literarum rudimentis percurristi; reliquos quatuor in Jure Civili perdiscendo publice posuisti; nunc vero, cum domesticus tuorum studiorum cursus istius importuni belli interjectu interrumperetur, atque eorum absolutio, quam domi speraras, apud alios tibi comparanda esset, Bononiam concessisti, ubi cum me, quasi adolescentiæ tuæ rectorem habere non posses, mihi visum est, saltem hi-

sce

sce præceptis tibi absenti non deesse, quibus, si parueris, parentis quidem præsentia carebis, ejus quidem consilio minime. Duo igitur sunt, Camille fili, quæ tibi in hoc tuo statu maxime attendenda sunt: alterum studiorum tuorum, quorum caussa istuc venisti, diligens ratio: alterum morum, & totius vitæ, quæ non minus in homine, quam rerum egregiarum scientia, elucet, optima institutio. Quod ad studiorum rationem attinet, eam iis operam dabis, cujus omnibus brevi non parvum fructum extitisse comprobes; quibus ut libere, atque nullo impedimento vacare possis, omnia tibi a nobis apud quempiam eorum hominum, qui in singulos menses certa mercede constituta tui similes alunt, habebis comparata, ne, si ad menstruum cubiculum agas, omnia [ne quid agam de quotidiana ejus commutatione] quæ ad victum faciunt, a te ipso sint cum tuo magno incommodo providenda; neque quæ ad ea tibi opus esset pecunia, tibi Ferraria quotidie sit expetenda, atque etiam expectanda. Quod vero ad Doctores tuos attinet, continuo videbis, quos tibi proponas ad audiendum, in qua una consultatione si Cephalius noster a Bononiensibus, ut factum iri videtur, decernatur, nullus labor tibi accidet. Scio enim, te hunc multis de caussis cæteris omnibus esse antepositurum. Si vero nullus accesserit Cephalius, tum tu, quem cum nomine, tum etiam re cæteris præstare cognosces, eum tibi deliges ad audiendum. Hoc autem, quod ad tua studia. Reliquum est, quod ad vitæ institutionem attinere dicebam. In primis igitur quicum agas, quoque familiarius utaris, prudenter videbis. Nam cum duo sint hominum genera, alterum optimis moribus præditum, quodque cum virtute agit; alterum, quod ab his contra abhorret; ab hoc ut caveas, alteri ut adhæreas, te paterne moneo. Sed quoniam difficile est in primo congressu hominum naturam deprehendere, ut quæ in intimis animi latebris delitescit, præsertim in tanta nobilium adolescentum multitudine, continuo non ita te totum in ullius familiaritatem conjeceris, ut, cum jam experiendo malam deprehenderis, ab ea non facile postea discedere, teque recipere possis. Cum iis vero, quibuscum versaberis, ita te geres, ut nulli te insolenter præferas, omnes tibi anteponas; quo uno officio omnium omnem

be-

benevolentiam facile tibi conciliabis. Cave enim putes quicquam tam amari, atque commendari, quam humanitatem, atque facilitatem; quemadmodum contra, nihil plus homines odisse posse, quam ipsam insolentiam, atque superbiam. In iis vero obsequendis eam rationem adhibebis, ut ne, quod dicitur, præter aras, ne quid cujusquam alius injuria facias. Potius enim ab ea cum tuo aliquo incommodo ut abstineas, quam cum aliorum damno ut facias, tibi præcipio. Nam in tuo damno, ut ego id ignovero, nemo alius a te quid tale reposcet, in injuria autem, quam alii intuleris, conscientiæ stimulis semper solicitaberis. Illud in primis tibi persuadere debebis, non omnibus temere fidem esse adhibendam; multo vero multis pollicitationibus minus. Imponunt enim nunc magis homines, quam mutuum reddant: in quo sæpius dedecus, quam damnum gravius hominum animos offendit, quorum utroque postea facile ad arma venitur: atque ita, quos amicos nobis officio comparasse putamus, infensissimos inimicos experimur. Quoniam vero noctis tenebræ homines domum colligere videntur aut ad quietem capiendam, aut ad domesticas actiones agendas, ipse temporis rationi obsequens in tectum tuum te sub primum lumen recipies ad tuos Juris consultos optime versandos; foris autem eos per tenebras versari sines, quibus lux odiosa est, quique inde victum per furtum, interdum etiam funem sibi comparant. Tu vero in tuo cubiculo cum tuis libris colloquere, atque inde amice, quæ in tuam utilitatem conferas, furabere. Nam ut etiam nulli injuriam foris per illud tempus facias, quare etiam neque eam a quoquam ipse quoque pertimescere debeas, multæ tamen caussæ sunt, quamobrem etiam insontes injuria afficiuntur: ut si pro alio accipiaris, aut alieno vulnere pereas, aut etiam insciens alii impedimento sis, & multa ejus generis similia, quæ casu circumvolitant. Quoniam vero in vestris Magistratibus creandis contentiones inter vos maximæ exoriri solent; tu eas aliis relinquens in id unum incumbes, ut te cito ad publicos Magistratus accipiendos expedias, qui si ulli erunt a Principe tuo, tibi non deerunt, neque ab Aloysio ejus fratre tibi quid tale desiderabitur. Postremo autem, quod primo in loco tamen positum esse volo, ut toto animo

Deum

Deum Unum, & Trinum colas, videbis; neque quicquam sive tecum, sive cum alio agas, quod non ab hoc initium capiat, atque in eo perfiniat, Christiane providebis. Quod si præstiteris, nullæ insidiæ, nulla fraus, nulli doli tibi intendi poterunt. Is te tectum ab omni adversa fortuna perpetuo continebit, neque non tua studia secreto plurimum adjuvabit. Quod ut facias, non solum tibi paterne præcipio, sed te etiam, atque etiam Christiane rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Mandat, ut rem librariam curet, & impressores urgeat, quorum munera diligenter describit.

8. TUas literas expecto omnibus de iis rebus, quas tibi discedens mandavi, in primis autem, quo loco res libraria sit, aveo scire: an impressores in officio perstent: an cum meo discessu aliquid ipsi quoque ab eo discesserint, ac remissius agere cœperint, quod tamen ferri potest, modo recte cætera. Nam quanto rem longius produxerint, tanto majori cum eorum detrimento fiet. Videbis, ut ignis sit in furnulo ad locum concalefaciendum. Multum enim interest ad literas ex suis signis exprimendas, an is frigeat, an calefiat; deinde ne atramento nimis exiliter parcant. Nam quæ folia mecum attuli, ut ea melius cerno, albescere videntur. Qui vero in prælo comprimendo operam dat, eum commonefeceris, ut diligentius curet, ne, quæ interspatia sunt, cum literis ipsis emergant, notasque ad aspiciendum turpissimas efficiant: id quod in meis in multis locis apparet. Hactenus de impressoribus. De cubiculi commutatione, ut tibi videbitur. Nicolai conditio mihi perplacebat, cui meo nomine salutem dixeris. Vale. Ferrariæ V. Calen. Decemb. MDLVII.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Camillo Filio S. D.

Rogat, ut libri folia jam impressa ad se mittat, curetque, ne in ea quidquam negligentiæ irrepat: literas sibi quotidie minus placere, parumque expressas videri significat.

9. TUas literas eo die, ut conjicio ex earum die, quo tu meas, accepi; sed permiror, cur folia omnia, quæ post meum discessum impressa sunt, mihi non miseris, præsertim cum hoc in primis a me in mandatis haberes, ut statim viderem, quam recte res procederet, an me absente quicquam negligentiæ in eam irrepsisset; quemadmodum de foliorum numero scribis, qui alieno loco per ejus, qui in plumbo ad prælum describit, summam imprudentiam positi sunt. Quod erratum non manu, ut tu reris, sed totius folii renovatione tantum corrigi potest, idque ejus ipsius sumptu, cujus erratum est. Sed cura te rogo, ut primo quoque tempore ea folia ad me mittas. Vereor enim, ne quid in iis gravius offensum sit. Certe literæ quotidie minus placent, parumque expressæ videntur. Mater tua te salutat. Vale. Ferrariæ XV. Cal. Janu. MDLVIII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Petro Mercantio S. D.

Orat, ut se certiorem faciat, cur filius reditum domum differat, cum per literas uterque recepisset, postridie, quo ipse Bononiam pervenisset, illum inde aut equo, aut cisio in Patriam advolaturum.

10. EGo, Mercanti, putabam, & ut tu mihi coram, & Camillus per literas receperatis, postridie, quo tu Bononiam pervenisses, illum inde aut equo, aut cisio ad nos advolaturum; quod tantum abest, ut id mihi præstiterit, ut ne literam quidem ad me postea miserit. Id si eo fortasse fecit, quia quotidie discessurus esset, possum illi ignoscere; si vero quis novus casus eum

eum nobis intercepit, valde doleo. Tu tamen, si me amas, cura, ut si non ante, saltem cum Frizolio nostro veniat. Quod si se facturum neget, pari ratione, quamobrem id neget, me certiorem facies. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Invitio S. D.

De fide Mazolanii nihil dubitandum scribit, quem & Virum probum, & antiquæ bonitatis hominem, & in re familiari satis commodum, & multæ auctoritatis apud Cives suos esse demonstrat.

11. Scripsi ad Mazolanium. Is mihi rescribit, fidemque suam obtestatur, tantum abesse, ut quicquam adversus tuam dignitatem egerit, ut etiam, cum a quibusdam tuis Civibus rogaretur, ut locum istum peteret, nihil eos audierit, teque illis, tuumque in eorum filios studium plurimum commendarit. Id quod ego tibi affirmare non dubito. Novi enim eum probum Virum, atque antiquæ bonitatis hominem; qui præterea cum in re familiari satis commode agit, tum etiam apud Cives suos non in postremo loco habetur, qui otii publici caussa XC. Vir ab iis factus est. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Seraphino Jacobejo S. D.

A Trigestinis eum iterum Prætorem non sine aliqua Patriæ gloria ad jus dicendum delectum esse gratulatur, ejusque integritatem in judicando commendat.

12. Gratulor tibi, qui iterum Prætor a Trigestinis delectus sis; doleo, quod interea tua consuetudine sum cariturus. Sed tuæ cum utilitati, tum etiam dignitati omnis mea voluptas, quam ex ea capiebam, merito est postponenda; cui id quoque accedit, quod non sine aliqua Patriæ gloria bis in eam Præturam decretus es. Nam etsi tua propria laus est, ea tamen cum tuis quoque Civibus communicatur, qui eum Civem ha-

habeant, qui ab externis longe etiam gentium ad jus sibi dicendum iterum decernatur. Utinam, Seraphine, quod amice, ac vere dictum sit, ea integritate, qua tu in judicando uteris, Judices uterentur; multo cum litigatoribus æquius ageretur. Non enim aut temporis dilationibus Judicia perirent, aut in iis homines cum re ætatem iniquissime consumerent. Sed hic me comprimam, ne quos nolim, offendere videar. Vale, atque, ista altera Prætura feliciter absoluta, ut ad nos te incolumem referas, cura.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Fabricio Resecio S. D.

De Horatii fratris, quem unice diligebat, obitu dolet, eumque consolatur, prudentia, aut patientia præripiendum esse ostendens, quod temporis longinquitas sit allatura. Fratrem non esse amissum, sed, unde prius descenderat, in Cœlum remigrasse, quo ejus sanctissimi mores, atque totius vitæ integritas illum reposcebant, animo, & cogitatione reputandum; aliaque subjicit, quæ miram plane, atque singularem consolandi rationem efficiunt.

13. TRistior nuntius mihi nullus afferri potuit, quam cum de Horatii fratris tui obitu mihi nuntiatum est. Ita enim eo affectus sum, ut quovis alio gravius affici non possem. Amavi equidem illum, Fabrici, ut plane scis, cum propter Urbanum parentem vestrum, meum optimum magistrum, tum vero propter ejus humanissimos mores, atque singulares animi virtutes plurimum. Cui meo tanto desiderio tua quoque non levior caussa accedit, quem scio cum eo prope simul una interiisse. Quid enim dicam omnem vitæ tuæ voluptatem amisisse? quem primum, non ut fratrem, sed ut filium, institueras: deinde etiam virum factum, atque eorum studiorum, quæ vere Virum probant, Bononiam secutus es: atque ejus suasu in eam curam venisti, ut a tua libere vivendi ratione discedens uxorem duceres, hoc est, ut in Christianam quidem illam, sed gravem tamen, tui præsertim similibus, venires servitutem; ut a te, qui primus eras ex quinque fratribus, jam cæ-

cæteris mortuis, quod a se habere nequibat, familiæ vestræ semen in liberis propagaret. Paruisti. Cum eo fraterne vivebas, uterque, ut melius ab illis curis fieri poterat, in vestra studia incumbentes; cum ecce tibi ex transverso, quæ suo semper magis, quam nostro tempore venit, mors vestræ conjunctioni invidit; quam ut inique dirimeret, eum tibi eripuit; te solum reliquit, cujus dolor meo quoque dolori accedit. Videor enim te videre noctu, dieque in omni sermone, in omnibus tuis scriptis, heu frater, heu frater, ubi nunc es? ubi fratrem tuum deseris? qui, ut te multo ante in hanc lucem venerat, ita & ex ea prius exire debebat, atque etiam multo acerbiora querentem. Sed id mihi durius accidit, quod in tuo tanto luctu nullam tibi consolationem afferre possum, qua vel dolorem istum tuum levare; si minus sanare possem. Gravissimam enim plagam accepisti. Recens vulnus est. Medicus autem is adhibetur, cui prope pari, quam tibi fratri, consolatione esset opus, qui naturæ clementia in alienorum malis valde commovetur, in amicorum vero calamitatibus prorsus occumbit. Sed quid tandem agemus, Fabrici? Tu fratrem optimum, ego amicum carissimum amisimus: soli destituti sumus. Num id perpetuo lugebimus? Certe si lugendo aut dolorem levare, aut eum nobis restituere possemus, omnes lachrimis habenæ dandæ, atque etiam alienæ summo pretio essent emendæ; sed quoniam neque flendo quicquam horum proficimus, ad nos redeundum est, atque in rationis gyrum nostra voluntas revocanda, quæ est, ut quod semel ortum sit, id quoque ut aut ocius, aut serius moriatur, neque caussas ullas quærere, quamobrem nobis dolorem, quem mitigare debemus, augeamus. Amisimus parentes, fratres alios, amicos; moleste tulimus: quod tamen nostra prudentia ipsi nequivimus, temporis longinquitas tantum illum dolorem non solum sedavit, sed etiam prorsus abstulit. Id igitur, quod antea non factum est, in præsenti luctu arripiamus, atque pro lucro habeamus, si quod tempus ipsum est allaturum, ipsi nostra aut prudentia, aut patientia præripiemus. Redi igitur, Fabrici, ad tua studia, ac quod cum fratre amisisti, amissum ne recordare. Illud quidem in animo tibi inhæreat, fratrem non esse amissum; sed unde prius descenderat, in Cœlum remigrasse;

quo-

quo ejus ſanctiſſimi mores, atque totius vitæ integritas illum repoſcebant; familiamque, ut facis, quæ reliqua tua cura eſt, in iis bonis, quæ vos veſtris honeſtiſſimis ſtudiis comparaſtis, guberna, Deoque ipſi, qui te illi incolumem reliquit, gratias agas immortales. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Benedicto Manzolio S. D.

Jocatur, jejunii die ſe male ab hoſpitibus acceptum eſſe, patriumque morem, capiendique bis quotidie cibi inſtitutum numquam derelicturum profitetur. Amicum autem jejunum in foro Clodiæ ad veſperam fere ambulantem ſalſe, & facete deridet.

14. PErbelli mehercle homines eſtis, atque elegantiſſimi hoſpites, quique lautiſſime, atque opipare amicum accipitis. Ita ne cum eo hoſpite fuit agendum, quem probe ſciretis & ſuo cibo quotidie bis uti integro, neque in eo capiendo quicquam horæ ſuo ſtomacho, ne illi ſtomachum moveret, defraudare? Valete, boni mei hoſpites, in omnes iſtos jejunii dies. Ego, qui & mei ſtomachi caliditate, & multo etiam magis longiori hora optime concoxeram, atque ad menſam famem uſque ad aſſum vitulinum attuleram, uno ficu, nucibus avellanis duabus, tribus minutis pyris, totidem prunis, fœniculo etiam loricato in jentaculis appoſitis eam explebo? Non placet mos iſte prandendi, qui iſtis anguſtis terminis circumſcribitur. Malo ego humilium hominum in jejuniis morem, qui ſua hora laute prandent, veſperi poſtea, ſi libuerit, quid levius guſtant, ut magis dormitum, quam laboratum, vel etiam deambulatum jejunus diſcedam. Sed mihi ſemel impoſuiſtis. Si poſthac in talem me diem habebitis, vobis permitto, ut me impranſum, atque etiam incœnatum dimittatis. Illuſerit Græcus homo, ut lubet, Italorum morem, qui bis in die ad honeſtam ſaturitatem comederent. Ego hoc patrio more, atque capiendi cibi inſtituto meam vitam ad ſeptuageſimum quartum annum, ut omnes vident, feliciter produxi. Ab hoc nunquam abducar, ſperans eam ad centeſimum producturum. Sed nunc mihi illud

de

de Clodiæ horologio in mentem redit. Nam cum Alphonsum Ferrariæ Principem Venetias, cum is eam Rempublicam superioribus mensibus viseret, cum cæteris Nobilissimis Viris comitaremur, noster ordo Clodiam præmissus est, illic eum postea expectaturus. Postridie ejus diei, quo Clodiam appuleramus, longam horam, ut otiosi hospites faciunt, Urbem obeundo, Templa visendo, Forum illud longissimum sæpius conficiendo famem, ne dum prandium, nobis comparaveramus maximam. Cum tamen comites forum arare pergerent, tum ego jam pridem languido stomacho ecquando nos pransum recipimus? Tum unus eorum, qui semel in tribus diebus vel pullum hirundineum in cibum sumit, nimis cito est, inquit. Nondum enim ad Horologium Clodiæ decimasexta hora significata est. Tum ego haud leviter commotus: ergo ego famem meam ad Clodiæ horologium sustinebo? non meo stomacho, ut postulat, obtemperabo? Non faciam. Ut quisque velit, vel ad Divi Marci suam sustineat. Ego eo, atque ita me domum converti. Cæteri consequuntur, uno illo excepto, qui hesternam hirundinem nondum concoxerat, quique adhuc in foro cum sua illa cruditate laxissime ambulat. Sed heri apud vos nusquam mihi perfugium datum est. Nam ad publicum hospitium qui melius ruri? Ad Coquium ne iverim & recens congressus, & vestri ratio valde prohibuit. Sed o te prudentissimum Cananium, qui tibi ab ista inedia optime cavisti, cum Ferrariæ ad tuos remansisti, ubi parum, multum, ut libuit, in victum sumpsisti. Ego solus pœnas dedi, qui idem efficere poteram, si id animadvertens, in meo mansissem Quartisano. Sed satis de jocis. Serius, quod restat. Illum nostrum meo nomine rogabis, ut mihi, quod sæpius ante, postremo etiam heri, in illa nostra, quam vidisti millies repetita, ambulatione promisit, semel tandem aliquando præstet, atque ita, ut neque ego illi amplius negotium facessam, neque ille mihi semper defuisse videatur. Vale, atque Coquio suavissimo Viro salutem plurimam. Ex meo Quartisano.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Benedicto Manzolio S. D.

De vappa mensæ apposito jocatur, alteriusque amici nobilissimis vinis cellam refertam omnibus patefactam laudat. De Cardinalis morbo se certiorem fieri postulat, cui, quod vivit, atque ita jocatur, totum se acceptum referre profitetur.

15. TUas rusticas literas legi. De cæteris coram: de tuo autem illo vappa permirum mihi risum excitasti. Audieram alias de aliis; sed minutorum hominum hoc esse putabam, neque sua debilitate tot graduum scalas ascendere, suoque haud bello sapore superbis, atque nobiliorum mensis excludi prorsus rebar. Sed nunc in tali casu ad illum amicum est confugiendum, cujus cella nisi Tuscanis, Græcis, Turbianis, cæterisque ejus generis nobilissimis vinis referatur, quem videor videre illo suo lætissimo vultu & totam cellam patefacere, & convivas multo etiam mensa accipere lætiori, quam tamen nunc arbitror ex Cardinalis morbo gravissimum veternum occupasse, cui salutem sempiternam vide, ne meo nomine omittas dicere. Non enim illi ex ejus Tusco puncto breviorem debeo; cui quod nunc vivo, atque ita tecum jocor, totum acceptum refero. Ego interea vindemiam absolvam Quartisanam, non autem Mutinensem, sed eam tamen, qua familiam alam; postea ad vos dulcissimos sodales accurram. Quantum Cardinalis febris se remiserit, quod multum expecto, si ad me scripseris, gratissimum mihi feceris; multo etiam gratius, si eam totam in malam crucem abiisse significabis. Vale. Ex meo Quartisano III. Non. Septem. MDLXI.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS
Benedicto Manzolio S. D.

Ejus rusticatum per biduum cum amicis facete laudat, de quo a Cuspio se omnia cognovisse, & non sine dolore eodem caruisse, significat. Cum rus redierit, se probe hanc injuriam ulturum, denuntiat.

16. TOtos istos Baurienses dies tibi facile concedo; quos autem in Aristotelis Problematibus discutiendis posuisti, etiam valde gratulor. Illud vero biduum, quod cum Hercule Contrario nostro apud Coquium egisti, non satis possum invidere. Omitto enim, quod delicatissimam atque opiparam mensam habueris, mantiliis puris, non autem pampinorum foliis stratam, non illud insulsum vinum, varium, horridum, nulloque Pado mitigandum, sed sua sponte & gustu, & odore, & colore suavissimum: non hæc, inquam, recenseo, quibus vel centum jejunii damna facta resarciri poterant, suavissimis illis sermonibus, quos de rebus jucundissimis habuistis, non possum sine dolore caruisse. Ego tertio die, ut a te discessi, ad Urbem redii, equas interea ad trituram expectans. Postridie autem ecce tibi Coquius mihi fit obviam. Continuo, mutua dicta salute, de suo rusticatu illum percontor; ut valeas? ut crebro una sitis? Recte, inquit, omnia. Biduo meus hospes factus est, quo Hercules Contrarius mecum mansit, suum comitatum prorsus deserens. Pupugit me, ingemui. Sine me? Sed cum rus rediero, hanc injuriam probe ulciscar. Interea vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS
Benedicto Manzolio S. D.

Agit de Librorum, atque Epistolarum forma apud veteres, ac quæ earum ipsarum Epistolarum cum intus, tum etiam in tergo fuerit inscriptio. Epistola sane lectu, & cognitu dignissima.

17. CUm nudius tertius ad Aloysium Atestium Cardinalem nostrum satis multis disputatum esset, qua

scilicet forma libri apud veteres fuissent, quaque eorum literæ complicarentur, ac quæ earum ipsarum literarum cum intus, tum etiam in tergo fuisset inscriptio; scis me in paulo longius tempus meam de ea re consultationem distulisse. Ut igitur eo die domum redii, libros, unde id eruere possem, versari cœpi, in qua mea indagatione partim argumentis, atque rationibus, partim auctoritate, atque testimonio in eam sententiam, ut, quod ad libri formam attinet, eam veterum fuisse, quæ nostra quoque est, existimarem. Continuo enim mihi ex simili succurrit codex accepti atque expensi, qui negotiatorum liber erat. Hic igitur codex plurimarum erat, ut ex ejus usu conjici potest, cartharum simul una conjunctarum. Hujus autem ratio talis erat, ut in primi folii secunda pagina, quod expensum esset, unde expensi nomen factum, scriberetur; in prima vero sequentis folii, quod contra reciperetur, quod Latini dicebant, acceptum referre, reponi solebat. Quam scribendi rationem vulgo nostri ratiocinatores, qui veterum more negotia sua scripturæ mandant, appellant *il dar*, *e l'avere*. Qua ratione ad codicis nostri rationem quoque codex compactus fuisse planius probari non posset. Cum codicibus Sybillini libri consentire videntur, qui cum in rebus dubiis consulerentur, ut forte aperiebantur, eo in loco, ut ferunt, præsto consilium offerebant. Quod si ita est, magis omnino ii libri conglutinati, quam conglobati fuisse videri possunt. His codicilli quoque accedunt, qui ex ligneis tabellis gypso superlitis fiunt, quæ quidem simul una ex inferiori parte, ut chartæ in nostris fiunt libris, æque erant conglutinatæ; ut Cardinalis nostri tabulæ, quibus certa navigatio distinguitur, mirifice & factæ, & optime conglutinatæ sunt; quorum codicillorum forma ad librorum nostrorum formam propius accedere non posset. In quam meam sententiam id quoque conjici potest, quod nulla veteris codicis formæ fit a Scriptoribus mentio. Nam si ab hac nostra alia, atque diversa fuisset, omnino aliqua, ut de cæteris rebus, extaret memoria. Sed rem ipsam non jam rationibus, atque conjecturis, sed veterum etiam testimonio magis comprobemus. Cicero igitur ad Atticum in hanc meam sententiam inquit: *Offendes designationem Tiranionis mirificam, meorum librorum bibliothecam, quorum reliquiæ multo meliores sunt, quam putaram: etiam ve-*

velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tiranio utatur glutinatoribus. Ubi vides librarios glutinatores nihil aliud esse, nisi qui membranas inter se conjungunt: puta quos nos vulgo *ligatores* appellamus. Siquidem glutinare est rem rei adjungere; unde etiam gluten, quo quid cum aliquo conjungitur. Ciceroni vero locupletissimo testi Catullus quoque, qui ejusdem ætatis fuit, testis non pessimus accedit; qui rem hanc multo planius in Suffenum [*Carmine* 22.] expressit. Hic enim malum istum Poetam irridens, quod nimis delicate versus insulsos, atque ineptos Regiis chartis scriberet, atque elegantius conglutinaret, prope nostram hanc formam describit. Ejus autem verba hæc sunt.

Idemque longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi millia aut decem, aut plura
Perscripta, nec sic, ut fit, in palimpsesto
Relata; chartæ Regiæ, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æquata.

Quibus verbis nostri libri forma, ut nunc est, planius describi non posset; ut etiam umbilico, atque loris eam ornet, atque lævissimo expoliat pumice. Non negarim tamen superioribus, iisque rudioribus ætatibus, ut quæ in papyro, quæ in foliis, quæ in cortice scribebant, vix tantum alteram paginam implentes, magis scriptorum involucrum esse comprobatum, in qua forma etiam adhuc apud nos multæ veterum tabulæ leguntur. In primis autem Bononiæ in Divi Dominici Sacrario Vetus, ut dicunt, Testamentum in corio Hebraice ab Esdra, ut fertur, scriptum reverenter visitur. Hactenus quod ad libri formam. Jam habe, quæ literarum fuerit forma, quæ tamen magis conjici, quam re vera explicari potest. Hæ igitur quoque magis complicari, quam involvi solere videntur; ut Cicero ad Atticum ubi ait: *cum complicarem hanc Epistolam, noctu Abundus ad me venit*. Item: *cum hanc Epistolam complicarem, Tabellarii a vobis venerant*; ut omnino aliud esse videatur complicare, aliud conglutinare; ut hoc ad libros, illud ad literas aptius accommodetur; ut etiam magis explicare de literis, evolvere autem de libris, sive longioribus, atque perpetuis voluminibus usurpetur. Ut item Cicero testatur ad Atticum: *evolvi*, inquit, *volumen tuarum litera-*

rum, id est, ut ego existimo, multas, non autem unas tuas literas evolvi. Neque huic meæ sententiæ illud obstiterit, quod fascem, & fasciculum literarum, & conjicere literas in fascem, atque in fasciculum Latini dicant, quando fascis earum rerum, quæ oblongæ, non autem quadræ sunt, magis quidam esse velint. Quis enim neget, recte Latine etiam dici & paleæ, & herbæ, & florum fascem, atque fasçiculum? ad quarum rerum formam & librorum etiam, & literarum fascem recte usurpari posse, nunquam negarem; ut literæ, quemadmodum libri, magis in plicas, quam in spiras complicari videantur. Pauca hæc de literarum forma. De earum vero utraque inscriptione multo plura consequuntur. Ac statim de ea, quæ in tergo fit, de qua nullum quidem verbum, quod ego viderim, legitur, quo affirmari possit, quæ ejus ratio fuerit. Tantum enim ad eam deprehendendam conjecturis ducimur, ut aut nulla, aut eadem cum interiori fuisse dicatur. Quod nulla, id certe Tabellarii probare possunt. Principes enim Cives, ut nihil dicam de Regibus, multos proprios servos, qui Tabellarii munere fungerentur, habebant, ut in quamque partem eodem etiam tempore literas commode mitterent. Quod quidem fieri solet, cum de re gravissima agitur; ut ille ad Catilinam. *Qui sim, ex eo scio, qui tibi has literas reddidit*. Nam sine nomine eæ scriptæ erant literæ. Id quod etiam multifariam faciebant. Aut enim literarum loco signa ponebant, aut si literis ipsis id faciebant, aut alienis utebantur, ut Græcis; si vero suis, loco b. c. ita loco c. d. atque ita deinceps usurpabant; ut C. Jul. Cæsar factitavit. Augustus vero tertiam loco veræ collocabat. Quæ non vera scribendi ratio hac nostra tempestate apud Principes nostros summo in usu versatur. Quod autem objici potest, si Tabellarius in manus inimicorum incidisset, ex literarum inscriptione facilius eas aperiri postea potuisse, cum scirent & a quo, & cui scriberentur, ut eorum consilia deprehenderent, respondeo, multo avidius id facturos in iis literis, quibus nullum inscriptionis in tergo verbum legeretur, quia eo modo majorem magnæ alicujus rei suspicionem injicere viderentur; ut omnino ego sentiam, eas sua nulla inscriptione caruisse. Quare si id, quod veri est similius, ut omnino inscriptionis nota apponeretur; quæritur postea,

ſtea, quænam ea fuerit? Nam ſi quæ intus quoque legitur, duplex erratum accuſant: alterum in repetitione, quando alterum ſupervacaneum eſt: alterum, quod in periculum literas adducit, ne, ut dicebam, cum a quo, atque cui mittantur, ex inſcriptione cognoſcetur, ut interceptæ erunt, continuo aperiantur, atque perlegantur. Cui rationi quoniam paulo ſupra ſatisfactum eſt, nunc alteri, idque quam pauciſſimis, ſatisfaciam. Nullum, inquam, in ea repetitione errorem eſſe, quando nihil in ea ſupervacare videatur. Nam quod foris eſt, multis id de cauſſis recte apponitur. In primis autem ſi Tabellario in via excidiſſent, ut qui eas reperiſſet, cui redderet, inſcriptione ipſa admoneretur. Præterea vero ſi plures eſſent, cui quæque veniret, ſtatim ex inſcriptione cognoſceretur. Quare ego putarem vel ſimplici inſcriptione hoc modo: P. Lentulo: C. Cæſari: M. T. Ciceroni: vel etiam præpoſito, qui ſcribit, ut M. T. Cicero P. Lentulo S. D. & Cn. Pompejus C. Cæſari S. D. fuiſſe majorum literas foris inſcriptas. Nam ſi ita ſit, ut aut ſublata, aut appoſita inſcriptione, literæ in periculum adducantur, ne deprehenſæ aperiantur, atque perlegantur, uſus ſcribendarum Epiſtolarum prorſus tolletur, fietque potius per nuntium hæc ſignificatio; quod tamen tantum abeſt, ut fiat, ut perpetuo is magis apud omnes omnium gentium homines ſervetur, ut neque noſtri quicquam vel in publicum faſciculum, ſive Romam, ſive in Galliam, ſive in Hiſpaniam, in Germaniam, ac quovis alio gentium ſuas cum ſua extrinſeca inſcriptione conjicere vereantur. Sed jam de ea, quæ interius fit, eſt, quod etiam aliquid attingam. Hanc ego conjicio initium Epiſtolæ apud veteres fuiſſe, etſi noſtri illam prorſus ſcriptione ab ea ſepararint. Quod autem ita exiſtimem facit Cicero ad L. Valerium, quæ primi familiarium ultima libri eſt Epiſtola, cujus initium tale eſt. *M. T. C. S. D. L. Valerio Juriſconſulto. Cur enim in hoc tibi non gratificer?* ubi conſtat, verbum *gratificer* referri ad *Juriſconſulto*, quo ſublato, nihil aget, fruſtraque poſitum erit. Ut item ad Tironem, cum ait; *Tullius Tironi S. D. Quid igitur, non ſic oportet? equidem cenſeo ſic.* Addendum etiam *ſuo*. Nam cum Cicero hoc modo nimis familiariter, ac quaſi vir Conſularis nimis demiſſe cum liberto agere accuſaretur, qui ſine prænomine at-

que cognomine, hoc est, sine dignitate ad eum scriberet, illi accusationi hoc Epistolæ initio ita occurrit. *Tullius Tironi S. D. Quid igitur? non sic oportet?* ubi vides totam orationem a superiori *Tullio* pendere; quam vocem si tollas, quod sequitur etiam sustuleris. Sentiant alii, quid velint, hoc in loco mea hæc sententia. Sed neque huic nostræ sententiæ id quoque non consentit, quod est in tertio libro ad Atticum, ubi ait *Cic. salut. Q. Cæcilio Q. F. Pomponio Attico. Quod quidem ita esse, & avunculum tuum functum esse officio vehementissime probo.* Ubi vides totum hoc membrum ad illud *Q. Cæcilio, Q. F. Pomponio* referri. Probat enim Cicero Q. Cæcilii Attici avunculi adoptionem, qua Pomponium Atticum sibi adoptarat, ut hinc quoque satis constare videatur salutem dictam, quod nostri prorsus ab Epistola sejunxere, omnino apud veteres cum ea conjunctam fuisse. Hæc habui, Manzoli doctissime, quæ de librorum, atque literarum forma, earumque utraque inscriptione ad veterum rationem ad te scriberem: quæ si tibi probabuntur, tum me recte sensisse judicabo; sin secus, mihi gratissimum feceris, si quæ tua sententia erit, mihi perscripseris. Vale.

PETRO BENENTENDIO, BERNARDO BERGONTIO, PAULO LEONIO JUDICIBUS

Bartholomæus Riccius S. D.

De procuratoris insolentia, & calliditate apud Judices conqueritur, eosque orat, ne se ab eo contemptioni, ac despicatui haberi patiantur, & hinc quoque caussæ suæ præjudicium facere incipiant, ejusque honestatem in ferenda sententia adjuvent.

18. M. Crispinius Lucretiæ Galliniæ nomine apud Collegium vestrum HS. X. plus minus, ad nostram autem rationem M. libras a me dotis nomine petit, a quo cum ego de more, ut mandatum, cujus virtute id a me petit, proferat, atque utrum earum tabulas, quas protulit, veras, ac ratas probet; neutrum cogi potest, ut faciat, idque quamobrem non faciat, bellissima hac fallaciola defendit. Aut enim, iste in-

inquit, caussam vincam: si tum postea mandatum non ostendam, frustra vicero: si ab ea cadam, vos vicistis. Vafrum dilemma, Judices, callidum inventum. Ego vero huic meum hoc verius oppono. Aut enim hic prorsus insanit, aut vos palam irridet. Insanire autem eum, qui ingentes clientum greges in caussis suis quotidie tueatur, quis umquam dixerit? Sequitur ergo, ut vos, vestramque auctoritatem derisui habeat; quod quo animo ferre debeatis, vestrum est judicium. Audistis autem umquam caussam venustiorem afferri? Vidistis umquam procuratorem meliori fide caussam suam defendere? O acutum, atque argutum defensorem, qui quod de more omnium gentium fit, tam insolenter se facturum neget! Quid putatis istum facere, Judices, in iis rebus, quæ aliquam veri similitudinem habere videntur, cum in hac, quæ manibus tenetur, tam insolenter se tueri conetur? Quis enim nescit, si hic istas suas tabulas de more non probet, aut agendi mandatum non proferat, cum caussa ceciderit, qua se omnino casurum videt, tum mulierem, ut negarit, huic se quicquam tale mandasse, novum judicium mihi esse comparaturam? Immo vero eo hoc omne spectat, quoniam nullam iste spem in caussa habet, ut me non solum in hoc judicio, sed in quibus etiam aliis possit, & omni sumptu, & molestiis omnibus oneret, atque excruciet. Quare vos rogo, Judices, non ut istum hæc præstare cogatis; quod scio vos vestro jure facturos; neque ut dignitatis vestræ rationem habeatis, quam vobis scio esse charissimam; sed ut hinc quoque jam caussæ meæ præjudicium facere incipiatis, ut cum eo ventum erit, ut de ea sententiam feratis, hoc quoque caussæ meæ honestatem adjuvet, pro qua ego quoque satis justam orationem habiturus sum, in qua spero vobis ita hoc genus hominum exprimere, ut ne umbra quidem sua sit ulla cariturum. Interea valete, atque, quod facitis, vestris æquissimis sententiis æquum, rectumque tueamini.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lucio Paganutio S. D.

Amicorum ſupplicationes Pignæ traditas commendat, oratque, ut omnem operam cum amico det, ut in prima ſubſcriptione abſolvantur.

19. PIgnæ noſtro duas, quas ſupplicationes dicunt, nudius tertius dedi, atque de meliore nota commendavi: idem coram tecum facere non potui; hoc nunc, ut vides, per ſchedulam facio; quæ tamen, quæ tua ſumma eſt humanitas, quin vim maximæ commendationis habeat, nihil diffido. Eas igitur tibi etiam atque etiam commendo. Hæ eorum amicorum ſunt, pro quibus mihi magis, quam ſi meæ eſſent, elaborandum eſt. Nam ſi res protrahatur, quando de impetratione nihil dubitant, magis me negligentiæ accuſabunt, quam, vos mihi parum amice ſtuduiſſe, judicabunt. Quare in veſtra manu poſitum eſt, ut probetis, me meis, voſque mihi nihil defuiſſe, quorum utrum magis nolim, non facile dixerim. Certe utroque opus eſt. Quare etiam utrunque vos rogo, atque oro, hoc eſt, ut omnem operam detis, ut in prima ſubſcriptione abſolvamur; pro quo veſtro iſto gratiſſimo officio mecum illos vobis in perpetuum obſtrinxeritis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sperono Speronio S. D.

Nicoletum mortis reum ſibi commendatum Principis clementia abſolutum iri ſe confidere, ſupplicii que loco longiorem carceris diuturnitatem futuram, reſpondet. Culpam nimis recentem non ferre, ut cum Principe hac de re ſtatim agat; ſe tamen probe curaturum, ut, cum prima occaſio ſe obtulerit, ejus cauſſam apud eumdem adjuvet.

20. VIdeo quam prudenter, atque adeo pudenter Nicoleti tui cauſſam mihi commendas, qui id potius miſeri ejus parentis commiſeratione motus facis, quam

quam quod illum ipse quoque non facile condemnes, qui tantum facinus in tantum Principem admittere sit ausus, cum puerum, quasi obsidis loco datum, mercede pacta ei suffurari studuerit. At Patriæ restitutio, quæ illi proposita erat, quæ omnium rerum cuique carissima est, id eum videre non sivit. At, ut id omittam, quod frustra ea promissa est, vetus scelus, quo Patria desideratur, hoc recens multo majus efficit, quo is se facile probat, in turpiter agendo non semel esse versatum. Sed ejus tamen fortuna eum salvum etiam vult. Nam si in quemvis alium Principem id admisisset, prius de ejus suspendio, quam de carcere, audivisses. Sed noster ea clementia est, ut sua caussa neminem capite puniri jubeat. Quare de ejus salute non videor dubitare. Longior carceris diuturnitas supplicii loco eum torquebit. Sane Prætor affirmat, se, qui de illo pœnas ullas sumat, nullo jure cogi. Quod vero nunc Principem eo nomine adeam, temporis ratio ferre non videtur. Nimis enim culpa illa est recens. Magis placet, ut temporis longinquitas, quæ omnes animi perturbationes mitigare, ac sedare solet, hanc quoque caussam adjuvet. Cum se prima occasio obtulerit, ne nos aufugiat, probe curabitur, teque postea de tota re certiorem faciam. Interea expecto de Frigimelio. Pigna Alphonsi Principis mei a secretis factus est. Is nunc cum eo Mutinam proficiscens, suo nomine ut te salvere juberem, jussit. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Rufinio S. D.

Tum Orationes suas, tum ejus versus aliis legendos traditos ex eo probari infert, quod, licet repetiti, numquam tamen remissi fuerint. Ejus nomen Rufinium ad veterum rationem, non Rufinum scribendum admonet, Flaminiique Hendecasyllabum paulo ante mortem ab eo compositum mittit.

21. IDem meis Orationibus, quas tibi misi, ut scribis, quod tuis, quos mihi misisti, versibus evenit, accidisse video. Nam ut tu eas Rhamnusio filio legendas tradidisti, neque postea unquam tibi sunt redditæ; ita nos

nos ut eos Borguntio optimo Jurisconsulto, ac Principis nostri Consiliario, qui legeret, dedimus: cum etiam dum repeterentur, nunquam tamen sunt remissi. Ex quo facto si tu Orationes meas probari judicas, pari ego ratione tua carmina minime improbari existimo. Quod si ita est, Deo utrique gratias agendum est, a quo id boni cum cæteris bonis in nos profectum est. Si vero contra, nihil tamen propterea est, quod a scribendo deterreamur, quando etiam centesimis suus aliquis honestus locus detur. Hæc vero de meis Orationibus, ac tuis versibus. Quod ad Rufinium nomen tuum, ad veterum rationem, ut omnibus ex nostra Epistola ad Herculem Atestium comprobavimus, Rufinium, non autem Rufinum scribere debes: utrum vero unica, an geminata f, nihil laboro. Joannem Bononium ægrotare, moleste fero: sed me consolatur, quod febrim non gravem esse, eamque in dies leviorem fieri, significas. De Rapicii scriptis tibi gratias ago. Ego, quod tibi novum mittam, nihil habeo de meo. Habe tamen Hendecasyllabum, quo mecum Flaminius paulo ante, quam moreretur, ut vides, jocabatur. Vale.

M. ANTONIUS FLAMINIUS

AD BARTHOLOMÆUM RICCIUM.

AH, jam rumpe silentium, jocose
Olim, nunc nimium severe Ricci.
Num tu sic veterum flagras amore,
Ut Tulli, puta, Cæsarisque vivos
Ut jam pro nihilo putes amicos?
At hoc Tullius improbat, jubetque,
Te sui cupidos habere caros;
Nec solum cupidos sui, sed omnes,
Quos virtus aliqua, probique mores
Adjunxere tibi. Sed heus, amice,
Quid rerum geritur? notare pergin'
Quicquid ad proprie, eleganter, apte
Loquendum valet? ac beare lingua
Nos prædivite? id est, Latinitati
Suos reddere pristinos honores?
Quare per Ciceronis, & Terentii
Manes te rogo, perge, finibusque

Pel-

Pelle barbariem Italis, Latinæ
Linguæ te veneremur ut patronum.
Vale. Ferrariæ Idibus Junii.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Rufinio S. D.

Cum per ætatem jam ingravescentem sibi apud eum cœnare sæpius non liceat propter viæ longitudinem, orat, ut ad se cum amicis veniat, quibuscum suavissimis etiam sermonibus fruentur.

22. HIc dies octavus est, cum tecum apud te cœnavi, atque dormivi. O cœnam, atque noctem illam suavissimis sermonibus conditam, atque peractam! Utinam saltem singulis annis eam renovare possem. Sed magis vereor, ne ultima sit futura, quando neque per longam viam, multo vero etiam minus per ætatem, jam valde ingravescentem, id mihi licere video. Sed ipse ultro hoc officium præstiteris, qui omnem viam ætate facile es superaturus, hoc est, si me sæpius reviseris, saltem ad illum celeberrimum diem, ut mihi recepisti. Sed non sine Rossio, atque Bertonio suavissimis comitibus, quorum alteri ego scribo; ipse alteri meo nomine salutem dixeris. Idem cum Hieronymo Avetario, Cautio, Fabrio, atque Strungonio facies. Baldo vero Viro omnium urbanissimo omnia a me polliceberis, cui ego nusquam sum defuturus; neque dici posset, quam moleste tulerim, me illi in cœna morem gerere non potuisse. Dies enim discessus instabat, quique me comes Patavii commorabatur, parum abfuit, quin pridie solus discederet. His Pomaranium senem illum facetissimum adjunxeris, qui me tamen de mille scutatis aureis non plene amavit. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Bertonio S. D.

Postquam reditum suum domum satis commodum narravit, ejusque Civium humanitatem commendavit; quæ in via sibi acciderint, singula commemorat; Corneliorum in Paradiso liberalitatem laudat, Capelli in Gallera villam splendide ædificatam humanissimi villici facilitate maxime ornari prædicat; amicis suo nomine salutem dicere jubet, ejusque adventum cum Rufinio se expectare significat.

23. TErtio die, quo a te discessi, domum perveni, via facillima, Cœlo ad Solis ardorem subnubilo, mula vero, quam scis, gradaria, quæque lenissimo graditur succussu. Cætera omnia læta, lætissimi sermones de te, ac cæteris sodalibus fuerunt; nisi quod meus comes gutturis angustia sublaborabat, qua re impediebatur ad mutuo respondendum. Sed ejus aures mihi satis erant ad ea audienda, quæ de tua, atque tuorum Civium humanitate, quo me scilicet hospitio accepissetis, atque certatim lautissime tractavissetis, in toto itinere prædicabam. Nobilissima prandia, cœnas dubias, ambulationem secundum aquulam, villarum amœnissimam obitionem ad Trisvillas, ubi optimus adolescens nos tam rustice accepit, ut ne videri quidem voluerit; etsi is recte quidem, quando ipsi villam, non autem eum, visuri accesseramus. In Paradiso a meis Corneliis certe liberalius cum a patre, tum etiam a nobilissimis filiis sumus accepti. De illo meo veteri hospite nihil dico. Galleram postremo ad Capellum tuum venimus, ubi perquam familiariter a quatuor illis Gigantibus accipimur: credo, si scalas ascendere, atque cubiculorum ostiis capi potuissent, nos per omnes villæ angulos duxissent. Et mehercule villa est bellissima, atque splendide ædificata, quæque cum amplissimis Urbium ædibus facile contendat, atque si paulo latiora habeat cubicula, eas etiam superet. Sed humanissimi ejus villici facilitas illam maxime ornat, cui meo nomine salutem post gratiarum actionem Latine etiam repetitam dixeris. Si vobis de Tiena morem gerere potuissem, omnia

fe-

feliciter absolvissemus. Sed nimis longe aberat, via saxosa; ego vero de superiore satis eram lassus. Sed cum ad lacum Benacum proficiscemur, eo declinabimus. Avetarium meo nomine plurimum salvere jubebis. Rossio vero sororis tuæ viro dixeris, me suas literas Ferrariam contulisse, quas ille Urbis Patavii janitori reddendas tradiderat. Quid facias? satis habeat, quod calcaria reddidi. Gratias nullas ago de ejus ad tantam viam comitatu. Id enim cum ipse a me discedet, sum pari comitatu redditurus. Quare ad dictum tempus te cum illo, atque Rufinio nostro expecto. Vale. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Rondinellio S. D.

Mittens quæ in Vallæ defensionem adversus Alciatum nuper ediderat, ad edendam patris ipsius ejusdem Viri defensionem invitat.

24. MItto tibi, quæ in Vallæ defensionem adversus Alciatum nuper edidi. Neque id ea ratione mitto, ut, a me Vallam defensum esse, intelligas; sed ut hoc te modo patris tui ad ejusdem Viri defensionem edendam invitem. Hanc igitur meam invitationem accipe, atque optimi Viri parentis tui suo lumine nomen illustra, atque ex densissimis tenebris in hanc lucem revoca. Hoc ei nihil splendidius, tibi vero, ac posteris tuis dignius facere potes. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Francisco Cornelio Marci Antonii Filiolo S. D.

Ejus in studiis progressum laudat, hortaturque, ut eamdem viam cum Jacobo patrueli Georgii filio ardentius insistat, optimeque provideat, ne alter alterum in iisdem vincat, coneturque omnibus viribus Majores uterque suos si non superare, saltem exæquare.

25. MArcus Cornelius propinquus tuus mihi refert, te istius ætatis in litterarum studiis jam eos pro-

progressus fecisse, quorum neque grandiorem natu poeniteret. Quare valde tibi gratulor, mihique gaudeo, quod meis fidelissimis monitis obtemperaris, qui quoties istic apud patrem tuum, meum multorum annorum discipulum, essem, te hortari non desisterem, ut in hisce nostris studiis, ut faciebas, pergeres ardentius insistere, quæ studia etsi suapte natura, atque summa delectatione, quæ ex iis percipitur, quemque ad se consequenda facile trahunt, tibi tamen separatim patris tui patruelis filius accedit. Habes enim Jacobum Georgii Filium, qui ad istam summam virtutis gloriam tecum æque contendit; in qua contentione tibi videndum est, ne te antecedat. Audio enim eum quoque huc omnes nervos, atque omne suum studium contendere, ut uter utri præstet, utrique elaborandum sit. Sed ut ætate, amore, atque Familiæ dignitate pares estis, ita ne in studiis alter alterum superet, optime providebitis, ut ille in Rep. Romana, ipse vero in tua Veneta excellatis, atque in utraque si Majores vestros non superetis, saltem uterque exæquetis. Parenti tuo, atque Ariadnæ Aviæ tuæ meo, atque uxoris meæ, nomine salutem plurimam dixeris. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Cornelii Georgii Filio S. D.

Hortatur, monetque, ne a recte instituto studiorum cursu quoquam deflectat, in memoriam revocans, ex qua nobilissima Familia natus sit, quæ multos Cardinales, Venetos Principes, & Cyprias Reginas protulit, quorum stimulo ad veram gloriam ardentius incitetur. Eloquentiam cum rerum cognitione conjungendam esse subjicit, quæ in Concionibus, ad Judices, in Senatu dominatur, & cum amicis magnam dignitatem habet. Oratiunculam mittit, ut apud eum amoris sui testimonium existat.

26. AUdio de Marco Cornelio Spalatrensi primario Antistite, idque mea cum summa voluptate audio, te in nostris studiis mirum in modum profecisse. Refert enim cum in Latinis, tum etiam in Græcis literis jam eam scientiam te puerum habere, quæ in viro natu grandiore satis esse posset. Id quod ego primum ita tibi gratu-

tulor, atque filio facerem meo. Nam Georgium patrem tuum Virum optimum, cum istorum esset annorum, ego vero Aloysium Cardinalem, ac Marcum Antonium ejus fratrem, patris tui æqualem decem annos eadem in domo docerem, eodem amore pro ejus bonitate, quo meos discipulos facerem, semper sum prosecutus. Quare ejus etiam filiis non possum non omnia optare, quæ illos ad summam gloriam brevi sint elatura. Te igitur hortor, moneoque, ne ab instituto cursu quoquam deflectas, neque de tuis optimis studiis, quam quantum satis sit, ad æquam animi relaxationem quicquam amplius remittas. In memoriam tibi revocarem, ex qua nobilissima Familia natus esses, quæ non solum multos Cardinales, sed Venetos Principes, atque Cyprias Reginas protulit, quorum stimulo ad veram gloriam ardentius incitareris, sed esset, quod dicunt, currenti calcar. Hoc unum non omittam, ut te etiam, atque etiam adhorter, ut ad rerum cognitionem eloquentiæ quoque splendorem adjungas. Rerum quidem omnium scientia in omnibus studiis facile præcellit, sed eam suo stylo ornate, splendide, copiose, ac unumquodque pro sua natura explicare, in maxima laude positum est. Hæc una dicendi virtus est, quæ in Concionibus, ad Judices, in Senatu dominatur; cum neque etiam in familiariter cum amicis agendo non suam magnam habeat dignitatem. Scribunt quidem omnes, sed pauci, mihi crede, ut decet, scribunt, in quorum numero ne sis, omni studio, atque omni styli exercitatione contendes. Id quod etiam a doctissimo magistro tuo, qui nihilo minus in hac dicendi ratione, quam etiam in rerum cognitione valet, facile assequeris. Mitto tibi Oratiunculam meam, non ut ex ejus lectione quicquam doctior, aut elegantior fias, sed ut hoc quoque amoris erga te mei testimonium habeas. Si eam tibi gratam fuisse sensero, quotidie aliquid ejus generis a nobis expectare licebit. Parenti tuo, atque Marinæ Aviæ tuæ primariæ fœminæ meo, atque Floræ uxoris meæ nomine salutem plurimam dixeris. Vale. Ferrariæ X. Cal. Mart. MDLX.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Pompilio Amaſejo S. D.

Amorem ſuum erga patrem mutuum ſemper fuiſſe oſtendit, operamque ſuam, & judicium in deligendis ex multis ejus Epiſtolis eas, quæ divulgentur, pollicetur. Petit, ut lectioni diem ſuum conſtituat, ſeque, quod recipit, fideliter præſtiturum profitetur.

27. Romulum patrem tuum, cum viveret, amavi quam qui plurimum, mortuo vero illi amori parem etiam memoriam præſtiti, quorum utrumque cum officiis, tum etiam ſcriptis meis non ſemel teſtatus ſum. Id quod jure optimo feciſſe me fateor, qui contra ab eo non vulgariter amatus ſim, neque quod aut ad meam dignitatem, aut aliquam utilitatem pertineret, quicquam unquam deſiderarim: quem mei erga illum animi tenorem ſum, quamdiu vivam, retenturus. Quare quod ſuperioribus diebus a me petiiſti, ut in ejus Epiſtolis, quas ſane multas eſſe dixiſti, perlegendis tecum eſſe vellem, atque una poſthac, quæ utrique magis hominum lectione dignæ viderentur, eas ad divulgandum deligeremus; ego, Pompili, nunc tibi filio, quod parenti tuo optimo mortuo debeo, omne meum ſtudium, atque omnem operam, quando id jam polliceri non poſſum, libentiſſimo animo recipio. Utinam vero meum judicium tale eſſet, quo præſtantiſſimi Oratoris patris tui ſcripta recte cenſeri poſſent. Multo enim cum meis ſtudiis rectius ageretur. Quoniam tamen ita tibi viſum eſt, me quoque adducit, ut aliquid de me, quam a me facio, amplius exiſtimem. Equidem in ea lectione cum ſumma voluptate, tum etiam pari afficiar utilitate, qui interea ſuaviſſimum patrem tuum, amiciſſimum meum, loquentem audire videor, atque ex ejus oratione, ut olim ejus auditor faciebam, ſummum fructum auferam. Quare tuum erit iſti lectioni diem ſuum conſtituere, meum autem, quod tibi recepi, ſi minus prudenter, certe, quod faciam, fideliter præſtare. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Cepalio S. D.

Libros suos mittit, ut sub novum Auditorum conventum venales exponantur, quantique vendendi sint, arbitrio, atque judicio librarii relinquit, cui ipse vendendos tradiderit.

28. CUm Patavii essem, meum Cardinalem Atestium sequens, quo tempore ipse Ticinum reversus es, in caussa fuit, quo minus tibi, ut constitueram, meos libros, quos tecum perferres, darem. Nunc vero, ut domum redii, nihil antiquius habui, quam ut eos tibi mitterem, ut sub novum istum Auditorum conventum venales exponerentur. Decem sunt fasciculi, suo singuli certo numero signati. Quanti autem unumquodque volumen judicandum, atque etiam vendendum sit, ejus librarii, cui ipse vendendos dederis, arbitrio, atque judicio relinquimus. Quos vero Aonio Mediolanum inscriptos vides, eos illi cum his literis recte perferendos curabis. Ne bonitatem tuam, atque amicitiam nostram offendam, tibi eorum reliquam curam nihil commendo. Si tamen de more omnium faciendum est, hos, ut meos fructus, tibi etiam atque etiam commendo, eamque a te diligentiam expecto, quam ipse ab aliis expectares, & ego tibi omnium optime præstarem. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

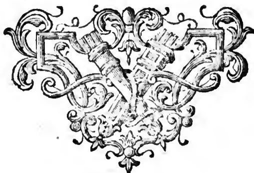
Herculi Ateſtio Taſſoniano Nicolaï Filio S. D.

Gratias agit, quod ipſe a Patre ſuo obtinuerit, ut non parvæ pecuniæ ſumma facile exigi poſſit. Ejus progreſſum in literarum ſtudiis commendat, hortaturque, ut iis acriter inſiſtat, per quæ in primis ad immortalitatem via comparatur. Rogat, ut parenti nomine ſuo cum gratiis ingentibus ſalutem plurimam dicat, cujus beneficio tanto commodo ſe auctum profitetur, ut ejus memoriam nulla umquam oblivio ſit deletura.

29. TUas literas accepi, quæ mihi ſua elegantia jucundiſſimæ fuerunt; ſed eo etiam multo jucundiores accidere, quod ex eis intellexi, me a te non leviter diligi, qui mihi prope non parvæ ſummam pecuniæ exegiſſe videris, quando id a patre obtinuiſti, quo uno impetrato, nihil præterea ad ejus exactionem opus erit. Id, quod etiam in futurum mihi liberaliter polliceris, quod ego libenter accipio, atque nunc pro utroque tibi immortales gratias ago, aliquam etiam, cum uſus venerit, relaturus. Nam quod nomen tuum meis literis cum cæteris claris Viris illuſtrari ſperas, minime falleris, ſi modo ea ſint mea ſcripta, quæ ad tantum tuum ſplendorem, quem iſta adoleſcentior ætas præſefert, aliquid luminis addere poſſint. Certe in tua iſta benigne faciendi ratione prædicanda, atque celebranda nuſquam deerunt. Sed redeo ad earum elegantiam. Equidem, Taſſoniane, te in noſtris ſtudiis aliquid profeciſſe, ut qui a doctiſſimo, atque politiſſimo noſtro Sebaſtiano Briccio magiſtro tuo inſtitutus ſis, facile exiſtimabam, ſed numquam tantum omnino ſubvereri cogebar: idque ex ea rerum omnium, quibus abundas copia, in quibus rari admodum reperiuntur, qui tantum proficere ſoleant. Quare tibi gratulor, quod iſta quoque ſtudiorum noſtrorum dignitate non parum ſis auctus, teque hortor, ut in iis, ut cœpiſti, acriter inſiſtas, in quibus mihi crede tantam voluptatem es capturus, ut hunc laborem natu grandior nuſquam alibi poſuiſſe maluiſſes. Illud addas, quod in tua iſta ſumma rerum copia tuæ locupletiſſimæ fortunæ

per

per ſe quidem ſplendidæ ſunt, ſi ad virtutem inſumantur, ſed fluxæ tamen, atque caducæ; ſi vero iſtorum ſtudiorum nobilitas accedat, illæ quaſi adamas in auro illigatæ videbuntur; præter quam quod iſtis ipſis in primis ad immortalitatem via comparatur. Perge igitur, ut cœpiſti, ut, cum rerum copia multis prodeſſe poſſis, ne tibi his optimis ſtudiis ad iſtam immortalitatem defuiſſe videaris. Parenti tuo meo nomine poſt ſalutem plurimam etiam gratias ages ingentes, cujus beneficio, quanto ego commodo auctus ſim, ne expecta dum dicam: id tantum dicam, ejus memoriam mihi nullam unquam oblivionem eſſe deleturam. Vale.

BARTHOLOMÆI RICCII

L U G I E N S I S

E P I S T O L A R U M

LIBER TERTIUS.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Cavalcantio S. D.

Ad edendam Rhetoricam ſuam , Italico ſermone ſcriptam , avide ab omnibus expectatam hortatur , antequam omnes ejus amici decedant , quorum plurimos jam deceſſiſſe ſignificat. Diluit , quæ in contrarium afferre poterat , additque , munus tanto acceptius futurum , quanto pluribus illud ipſe communicaverit.

1. RHethoricam tuam, Italico ſermone ſcriptam, ego avide expecto ; & , ut audio , hanc ipſam jam pridem omnes mecum valde deſiderant. Quid autem ejus editionem moretur , aut quo minus doctiſſimis Viris , tuique ſtudioſiſſimis in ea gratum facias , non poſſum ſuſpicari. Sane opus jam multos annos abſolutum habes ; niſi ſi ad limam ſemper aliquid deſideratur ; præſertim ad illius tui rationem , cui nihil ad unguem probatur , cujus ſuperbiſſimo judicio ſi ſtare volueris , nos iſto inani deſiderio commorituros, Oratorem vero, quem in ea optime informas , numquam ex capſulis tuis in forum , atque in publicum proditurum eſſe video. Aude , Cavalcanti , tandem vivis gratiam hanc facere , atque hanc libro tuam gloriam compara, antequam omnes amici tui decedant. Deceſſit paulo ante Bembus , poſt eum Romulus , tertius acceſſit Bonamicus , quartus Sadoletus , poſtremus Flaminius ; ut quoſdam alios omittam , non tanti nominis illos quidem , ſed qui tamen hunc & cum illis libenter legere , & commendare potuiſ-

tuissent. At motus isti cum Gallici, tum Italici, meæ vero a Pontifice modo ad Regem, modo ad alios legationes, familiaresque curæ minime leves magno, ne id efficerem, hactenus mihi fuere impedimento. Utinam vero nunc esset melius. Sed posterorum ea cura erit. Scilicet, ut in quo negligens ipse fueris, tui se postea diligentiores præbeant. Quid si illi ab hisce studiis abhorreant? Quid si aliquo modo [quod omen Dii avertant] liber pereat? At nihil horum sit. Edatur, legatur, laudetur. Tu certe tum nihil ejus gloriæ senties, ad quam unam omnes homines inflammari solent, neque quicquam aliud spectant, quam ut audiant de se cum summa laude prædicari; cujus gloriæ si minus cupidum te esse respondebis, certe non negabis, quam utilitatem in eo cæteris comparasti, eam quanto pluribus communicabis, tanto munus tuum acceptius futurum. Præsentibus igitur in eo fac, ut prosis, ne te merito accusare possint, qui in tui quasi proprio conceptu maximam jacturam fecisse videantur. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Sylvium Poetam, & Oratorem laudat, aitque, eum adolescentem id esse jam assecutum, quod vix pauci senes adepti sunt, & in utroque dicendi genere æque plurimum valere. Ejus Orationi de scientiarum laudibus habitæ pro rei magnitudine recte peroratæ se interfuisse significat, excitatque ad utrumque stilum exercendum, brevi futurum pollicitus, ut homines incertum habeant, in utro plus laudis ei attribuant.

2. SAtis tibi, Sylvi, superque esse potuit, quod summus Poeta natus esses, qui cum Heroum res præclare gestas eo versu caneres, [nequid nunc dicam de iis, quos Italica lingua de quaque re, quæ tibi proposita sit, ex tempore vel optimos facis], ut eas ipsas, ut gererentur, ante oculos proponere videaris; tum etiam cujusque generis amores varie deplores, neque in sacris Deorum pari cum dignitate non ludas; nisi alteram etiam laudem, qua ex Oratorio dicendi genere com-

paratur, tibi tam feliciter vendicares. Tuæ Orationi, quam de scientiarum laudibus ad majorem Urbis Ædem habuisti, interfui, quam pro rei magnitudine ita perorasti, ut paucis omnia non solum percurrisse, sed etiam ample pertractasse mihi sis visus: idque eo, quo alia aliam pars aptissime sequeretur, ordine, & filo. Dictione item, quæ veterum tuorum, actione vero, quæ etiam recentiorum esse agnoscitur, etiam maxime laudatur; ut mea sententia id jam sis adeptus adolescens, quod vix pauci senes sunt assecuti; ut in utroque dicendi genere æque plurimum valeas. Perge modo, ut facis, in utroque stilum tuum exercere, & mihi crede brevi fore, ut in utro plus laudis homines tibi attribuant, incertum habeant, atque in te finem querendi faciant, qui ex veteribus optime simul caneret, ac splendide, atque copiose diceret, nullum æque umquam fuisse. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

De annua pensione a Principe ei constituta, & de extraordinaria publice interpretandi provincia commissa gratulatur. Admonet, ut Auctoris sensum brevi explicet, ne in vitiosam loquendi rationem incidat, cum nondum propter ætatem optimum dicendi genus, & usum optime calleat.

3. QUando eodem die te Princeps noster duplici munere affecit, ego quoque nunc tibi dupliciter gratulabor, atque utro magis, haud scio, an ex sexaginta illa annua pensione tibi constituta, an ex ea publice interpretandi extraordinaria provincia. Nam, quod ad pensionem, illa quidem ad commodum tuum maxime confert; sed in iis bonis tamen adnumeratur, quæ fortunæ attribuuntur; interpretandi vero munus multo quidem est nobilius, sed vereor, ne tuis interioribus studiis incommode acciderit. Illud enim tempus, quod huic parti dabis ad tuis Auditoribus, quicquid id sit, explicandum, id totum de tuis optimis studiis detraxeris. Huc accedit, quod dictionis elegantiæ, qua una maxime delectaris, quamque nihil omittis, ut asse-

ſequaris, ea loquendi ratio plurimum eſt obfutura. Nam cum Latine, ut fit, in explicandi curſu fereris, multa ſæpe tibi deficient, plura etiam non ſtatim, nec ſuo tempore ſuccurrent propria verba; tum ne hærere videaris, non ſolum impropria, aut minus culta, ſed interdum etiam barbara, ac quicquid in buccam venerit, arripies. Qua una re nihil eſt, quod eloquentiæ perniciosius accidere, nihil quod magis eam contaminare poſſit. Nam cum id ſæpius feceris, quod ſæpiſſime eſt faciendum, non ſolum id, ut vitium vitare ſtudebis, ſed in cæterorum morem lapſus, ſatis tibi eſſe præſtitum excuſabis, ſi ab Auditoribus tuis intelligaris, atque ita, dum cæterorum commodo ſtudebis, in tuis peſſime delinques. At qua in re? Quæ in ſermone, quæ in ſcriptis, quæ domi, quæ foris, quæ nunc, quæ multos etiam in annos gloriæ tuæ ſit egregie obſutura. Quare meum conſilium eſt, ſi omnino docendum eſt, ne multis id facias; ſed ut brevi Auctoris ſenſum explices. In multis enim, ut in vitioſam iſtam loquendi rationem incidas, neceſſe eſt; quando nondum id eo modo facere potes, quo iis facere licet, qui jampridem in optimo dicendi genere conſtituti ſunt, atque dicendi uſum optime callent; qui cum etiam ſubito ad dicendum veniunt, neſcio quid ex eo, quod cogitate egregie faciunt, afferre videntur: ac quaſi navis illa faciunt, quæ plenis velis feratur, quibus etiam deductis, non nihil tamen prioris incitationis ad aliquantum ſpatium retinere videtur. Sed hoc mihi eo minus moleſtum eſt, quo id tibi eſt rarius faciendum. Nam ſi quotidie in eo dicendi genere tuo ſtilo abutereris, prorſus actum eſſet de tuo illo politiori ſcribendi modo; nunc vero non vereor, quin multorum dierum cogitata ſcriptio perpaucorum dierum interpretationem ſit valde ſuperatura. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

Cum doctissimo Madio, ac Fuschinio ad villam suam in Quartisano invitat, petitque, ut rescribat, quam libenter hanc suam invitationem accipiat.

4. SI tibi libebit, aut etiam commodum erit, cupio, ut cum urbanissimo, ne dicam nunc cum doctissimo Madio nostro, ac Fuschinio optimo Viro, mecum ad meam villulam in Quartisano VII. Id. Jun. sitis, quem diem lætitia magis, quam vino pleni, risu, ac jocis traducemus; cui diei, si vobis per vestras urbanas actiones licebit, eum etiam, qui sequitur dies, adjungemus. Distat locus ab urbe sex millia passuum, una hora matutina, plus minus, iter illud commodissime cisio conficiemus. In reditu vero in Beriguardum loci Regii visendi caussa facilis erit declinatio. Nolo id ante; ne ex amplissimo loco cum in humilem diversoriolum postea venissetis, vobis, quasi a splendidissimo Sole in parvum candelæ lumen oculos conjecisse videremini. Expecto, ut rescribas, quam libenter hanc nostram invitationem accipias. Nam de cæteris non dubito, quin mihi gratiam hanc læto, atque alacri animo facile sint facturi. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

De Cœli inclementia queritur, hortaturque, ut lyram sumat, Apollinemque exoret, ut sudum reducat, subjicitque, id eum non negaturum, modo se ad preces accingat.

5. VIdes, Sylvi, quæ Cœli in nos inclementia exorta sit. Nobis nubes undique Cœlum obnubunt; creberrimus imber toto effluit Cœlo; ut mox lutulentissima futura sit via, nisi tu lyram sumas, atque Apollinem tuum exores, ut sudum saltem reducat. Nostri risus, nostri joci villici vel omnibus urbanis suavio-

viores nobis sunt erepti, atque prope ex ore ipso evulsi. Si vero id non impetras, nihil est, cur barbiton in parietem non illidas, atque etiam fias ad Bacchum transfuga; aut illi miniteris, cum precibus non obtineas, te postea omnia ejus scelera palam in urbibus, in publicis locis ad ejus lyram esse divulgaturum. Sed non negabit, modo te ad preces accingas. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

Cœli improbitati succenset, quæ iter amicis ad villulam suam in Quartisano impedierat. Eamdem ad unguem mirifice describit, queriturque, nullam, si non sui, saltem Madii optimi Philosophi, Sylvii adolescentis Apollinis filii, Fuschinii omnium integerrimi rationem habere voluisse. Fortunam sibi adversari subjicit, non tamen suadere, ut eam propterea ulciscatur, sed orare potius, ut versibus suis leniat, ne posthac, cum iterum hoc ipsum constituerint, tam adversa sit, illudque iter facile concedat.

6. DIi isti malæ tempestati omnia mala dent; quando ipsa me pejus afficere non potuit. Non poterat in tertium, vel saltem in posterum diem hæc Cœli improbitas differri? Ruisset postea Cœlum ipsum; nihil fecissem. Sed, quæ mea bona fortuna est, credo quicquid imbris Aquarius per totam æstatem terris demittere, quicquid ventorum Æolus effundere debuit, id totum in unam superiorem noctem, atque continenter in hunc diem coegisse, atque effudisse. Dii boni, quid hoc fuit iniquitatis? aut quid ego tam impie adversus vos egi, quem tanta injuria afficeretis? At pessimus omnium hominum in cæteris rebus fuerim, nefarie omnia egerim, omnium scelerum fuerim affinis: certe hac una re nulla sanctior, nulla castior, nulla integrior agi potuit. Optimum Philosophum, sanctissimum Poetam, æquissimum Juris consultum ad meam villulam in Quartisano VII. Id. Jun. animi gratia invitaram: præiveram pridie ejus diei vesperi, omnibus tamen prius in Urbe, quæ ad iter illud eis accedebant, constitutis; ut ibi quoque haud imparatus illos postri-

die

die mane acciperem. Hactenus læta omnia : cum ecce tibi tota nocte illa , quæ constitutum diem præcedebat , totum Cœlum densissimis nubibus subito corripitur , ac ventis primum , deinde imbribus ita conturbatur , ut corruere videretur. Quod ut sensi [sensi enim statim] nihilo minus , quam Cœlum , ipse omnino commotus sum. Ad unum quoque novum venti flatum graviter angebar : totus etiam imber in me , vel in lecto cubantem irruere videbatur. Me tamen , ut melius poteram , sustinebam , sperans ad nascentem Solem utrumque cessaturum. Surgo e lecto sub ipsum diem , quando sub Solem dicere non possum : circumspicio : nusquam spes fore melius ostentatur : nusquam Auroræ albor , nulla sydera , nox omnia densissima , creberrimus imber. Neque tamen etiam dum despero : media æstas , meaque integritas consolatur , ut partim ventus , partim Sol nubes illas discutiat , cesset imber, serenum inducatur. Sed frustra omnia : pergit , ut cœperat inclementius imber ; venti vis in sextam diei horam acrius ingruit. Tum tota spe excidi , totoque animo concidi. Quicquid enim reliqui mansit , totum fuit desperatio , atque in Cœli inclementiam illam verba aspera. Quod si integritatis meæ nullam [de more suo] rationem habere noluit , saltem Madii optimi Philosophi , hoc est , Viri sanctissimi , Sylvii adolescentis Apollinis filii , Fuschinii omnium integerrimi aliquam habere potuit. Sed nunc plane perspicio , quantum mihi fortuna adversetur , ut apud eam plus mei solius odium , quam eorum omnium bonitas valuerit. Utinam , Sylvi , mihi tuus ille divinus spiritus vel unum tantum diem concederetur ; efficerem probe, ut hoc haud inultum abstulisse minime lætaretur. Quod ego eo securius facerem , quo jam ab ea nihil gravius accipere , neque novum ei injuriæ locum dare possim. Neque tibi tamen suadeo , ut meam istam vicem doleas , atque gratissimus hoc officium mihi præstes. Nollem enim mea caussa illam in te acerbius insurgere. Valde enim est mala bestia , quæ cornu , quæ dente , quæ pedibus ferit. Quin si me audias , eam tuis versibus nobis lenire studebis , atque omnibus precibus rogabis , ne posthac , cum iterum hoc ipsum constituerimus , tam adversa , atque ingrata sit , tibique soli unum illud iter feliciter concedat. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

Se pœne in lecto valentem, dormientemque pomi lignei casu, unde lecti tentorium pendebat, oppressum fuisse significat, eumque ad suam villam in Quartisano invitat. Nihil in posterum metuendum a malis ligneis addit, quæ in ferreos uncos in terebræ morem ab altero capite præacutos commutarit.

7. Jam mihi nullum locum posthac periculo vacuum video, quando in lecto valens, dormiens, pœne oppressus sum. Nosti pomum, quod dicunt, ligneum, unde lecti tentorium pendet. Illud veteri funiculo, quo, ut usus ferebat, aut tollebatur, aut demittebatur, disfracto, mihi in alterum armum [in latus enim dormiebam] graviter decidit, ut videas hominum conditionem; sed bono tamen fato factum est, ne mihi in caput decideret. Totum enim illud mihi, quod ejus pondus erat, contrivisset; cum ita latus offendisset, ut, etiam post vigesimum diem inter eundum non nihil sentiam. Quod vero ipse non solum prorsus quartana careas, sed omnem etiam gravedinem a te removeris, valde gratulor. Quare etiam commode poteris animi caussa huc ad me te conferre, ubi lætius, quantum tibi videbitur, commoraberis. Neque est, quod quicquam a ligneis malis metuas. Magis rosea, quæ hic sunt hoc anno pulcherrima, nostris manibus colligemus. Ferreis enim uncis ab altero capite in terebræ morem præacutis, in trabe immissis, annulo item ferreo, nullo funiculo, ut tentoria appenderentur, curavi. Vale. Ex meo Quartisano.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

Caussam affert, cur eum ægrotantem visere non potuerit. Addit, se cupere, ut Bononiensi Bolognetio mirifico adolescenti hospiti suo, qui miro desiderio tenetur eum ad lyram canentem audiendi, eam gratiam faciat, ut, cum eum reviserit, rem eleganter in sermonem inducat, sumptaque lyra, aliquid vel etiam de ejus laudibus ad eam agat.

8. PEdes sum; Camillus ægrotat; Cœlum æstu ardet; via longa est; rei familiaris cura me sibi totum postulat; his multis ac maximis impedimentis te his diebus ægrotantem non visi. Nunc te hoc, quo commodius possum, modo viso, atque rogo, non ut mihi ignoscas, qui nihil admisi, neque ut valetudinem tuam cures, qui tua sponte id facis; sed, ut convalueris, per istos æstus, ut parumper tua studia, illa, inquam, severiora studia, non hæc humaniora, seponas, genioque, atque lyræ tuæ tantum indulgeas. Hospes hic est Bononiensis Bolognetius, mirificus adolescens, qui te ad lyram canentem audiendi miro desiderio tenetur. Hanc si illi gratiam facere posses, & te, & optimo adolescente, qui haud scio, an huc ea tantum caussa accesserit, dignissimum faceres. Poetæ, ac XL. Viri filius est, neque etiam ipse cum infans, tum etiam a tuis Musis alienus. Si te reviserit; reviset omnino; ac febris, ut audio, prorsus abierit, rem eleganter, ut facere soles, in sermonem induces, atque ita belle lyram posces, atque aliquid vel etiam de ejus laudibus ad eam ages. Interim vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Ejus ingenium ad omnia nobiliora studia facillime percipienda & factum, & natum laudat, nihilque se dubitare ait, cum par ætas, & studium accesserit, quin Virgilio, & Maroni proxime accedat. Docet, qua ratione in Cicerone versari debeat, quamque ex eo sibi bene dicendi supellectilem comparare possit.

9. LEgi tuas literas, sed quid ego dico legisse me? cæterorum enim leguntur, tuis vero ita afficior, ut nihil suavius sentiam. His vero omni voluptate suffusus sum: neque id injuria. Nam qua ego dicendi elegantia maxime delector, ejus eæ totæ refertæ erant; ut, cum eas legerem, me non legere, sed omni voluptate frui viderer. O te undique felicem, Sylvi, qui tecum ab ortu tantum ingenium extulisti, atque ad omnia nobiliora studia facillime percipienda & factus, & natus es. Tu in versibus pangendis, sive id subito, de quaque materia, quæ tibi proposita sit ad dicendum, omnes, qui te audiunt, summa afficis admiratione; sive eos meditate scribis, summo eosdem stupore comples. In solutiore præterea Oratione quis te facilior? quis compositior? quis comptior, atque elegantior legitur? vereor, ne me, quæ tua est ingenuitas, hoc auribus tuis dare putes, atque hæc magis, quia in te esse cuperem, quam quod ita sint, hæc ad te scribere. Te equidem tantum amo, Sylvi, idque tuis virtutibus, quantum quisquam alius, aut etiam quemquam alium. Sed ea tamen benevolentia nihil impedior, quo minus, si quid secus in te sit, videre possim, aut adducor, ut ei, quam par est, atque etiam facere debeam, quicquam amplius in te laudando obsequar. Quid autem ad ætatem? numquid hoc quoque falso tibi dare videbor? Certe cum duo de viginti annos attigeris, summum ætatis tuæ attigeris, quo brevissimo spatio alii fari incipiunt, tu vero & splendide loqui, & numerose canere didicisti; ut vere ego illud de te quod de Virgilio adolescente dictum circumfertur, usu

pare

pare possim : *Salve* scilicet , *Sylvi*, *magnæ spes altera Romæ*. Tametsi illud alterum in te mihi duplex verius efficere possum , qui in Poetica facultate jam Maroni adolescenti propius accedere , in dicendo vero Ciceroni etiam grandiusculo optime respondere videaris ; ut nihil dubitem , cum par ætas , ac studium accesserit , quin utrique proxime accedas. In quo vero de me quæris , ut te doceam, qua ratione in posteriori verseris, ac quam ex eo tibi ad propositam bene dicendi rationem supellectilem comparare possis ; equidem , Sylvi, cum hæc duo tibi præcepero , ut in Cicerone lectionem tuam contineas ; atque in eo dieque , noctuque verseris ; lectioni vero scriptionem assiduam ut adjungas , omnia, quæ ad hanc postulationem pertinent, tibi præcepero. Si quidem ex lectione verborum delectum , cui primas in eloquentia tribuunt ; locutionem deinde , videlicet , ut quæque ac quoquo modo splendide , copiose , humiliter , graviter , atque cum dignitate dicantur , inde quoque assequere. Cum vero non postrema laus sit in Oratione numerose dicere , idque aurium judicio maxime comprobetur ; si eas in unius Ciceronis lectione attriveris , qui fieri poterit, ut in tua scriptione illas postea non sequaris , atque ad earum quasi harmoniam non concinne scribas ? Nam si tibi quoties numerum servare voles , ad pedum rationem recurrendum sit , atque cur magis brevi , quam longa syllaba utaris, ex arte ipsa erit quærendum , nimis , nisi infinitum , longum laborem tibi constitueris , perindeque facies , atque ille , qui formæ literarum ignarus , scribat , cui ad earum singularium formam effingendam , semper ad eam reperiendam erit recurrendum . Quod is non faciet , qui eas frequentissimo usu , mente , atque animo comprehenderit. Si quid tamen ex tua lectione in tuum codicem ad præsentiorem memoriam transcribere voles , ut qui ex pretiosissimis gemmis quasdam præstantiores deligas , quas postea , cum usus poscet , in Orationem tuam illiges , quarum micantibus radiis ea illustrior , ac splendidior fiat , id in primis cum in verborum , tum in sententiarum figuris servari poterit. Pari item ratione , si in translatis feceris , haud ab re feceris. In una vero locutionis ratione semper attentior eris , ut si novum apparatum inde tibi constituas , non admodum improbem. At uno

tuo ,

tuo, ne mihi frustra summum laborem sumam, facile possum acquiescere. At mihi crede, multo magis unum tuum, quam centum alienos, apparatum tibi esse profuturum. Quidam item sunt dicendi modi, qui per se nituntur, quique eodem modo semper proferuntur, ut *solvendo non esse*; *dedita opera*, sive *de industria*; *quo jure*, *quaque injuria*; *tertio quoque verbo*; *quaque versus*; *aliud alias*; *mutatis equis ad celeritatem*; *ad verbum*; *de improviso*; *ut nunc est*; *quantum in me est*; *tantum abesse*, *ut*; & alii innumerabiles, qui si in unum locum conferantur, ac postea legendo vel percurrantur, istud tuum studium non nihil ornabunt. Sed hæc, & reliqua ejus generis minuta sunt, quæque vel nullo negotio adinveniri possunt. In scriptione vero, quæ in distributione nostra pars erat altera, hoc studii ponendum erit, ut assidue scribas, rescribas, deleas, quæ scripseris, meliora reponas, in eandem sententiam non eodem modo stilum tuum exerceas; quando Cicero affirmat, stilum esse optimum dicendi magistrum, atque effectorem. Sed quemadmodum ex uno Cicerone omnem verborum delectum, cæteraque, quæ Orationem tuam illustrabunt, ita ab eodem scribendi exemplum tibi sumendum erit; ut hunc tibi tantum proponas, cujus non solum lingua loqui, sed ad ejus etiam imitationem tua sensa exponere videaris. Hæc pauca, ut vides, quæ tamen multa sunt, cum tuæ optimæ naturæ adjunxeris, nihil diffido, quin brevi sentias, te, quicquid vis, in dicendo consequi posse. Tametsi in eo jam tam longos progressus fecisti, ut parum viæ ad eum finem tibi relinquatur, quam ego tibi, ut tuo isti desiderio magis satisfacerem, quam quod quicquam meis præceptis ipse indigeres, hoc modo perbenigne demonstravi. Cætera, si quæ sunt alia ad illud iter conficiendum, ea ipse per te facile animadvertes, atque deprehendes. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

Se plane hospitem Bononiæ esse significat, cum nullum ex amicis suis ibidem offenderit; hospitium malum se invenisse; impressiores alios a literis, alios ab operis imparatos esse. Epistolam claudit pistoris insolentiam & incommodam hospitalitatem facete admodum, & jocose describens, eumque Bononiam invitans.

10. Altera, & vigesima, ut nostri dicunt, ejus diei, quo Ferraria disce eram, hora Bononiam perveni, ea cisii commoditate, quæ esse potest in publico; viæ autem facilitate, quæ ex superioribus imbribus orbitis ad rotarum asses effossis, atque etiam lamis veteribus plena esset, quæque postea glebis vento, & Sole obduruisset. Sed id multo gravius, quod meorum quadraginta Virum nullum in Urbe ofiendi. Cuspius Romæ legatus adhuc tenebatur; Gislerius, Bolognetius, Elefantutius ruri cum familiis per hæc temperatissima Autumni tempora sese oblectabant; Paleotius Carafio Cardinali Venetias occurrerat, ut plane hospes esse videar. De cubiculo, præter hospitem, non autem hospitam, satis bonum virum, nihil ad meam ad Gandulfium descriptionem; quin ejus fenestræ ita se in Cœlum tollunt, ut scalis ad eas aperiendas mihi opus sit. Rides? Peream male, nisi ita est. Sed non apud hunc sum diutius commoraturus. De impressoribus, ut dicunt, qui a literis optime parati sunt, ii ab operis pejus imparati esse non possent; qui vero contra ab his optime, ab illis pessime sunt comparati, ut quid acturus sim, non satis constituam. Si possem hinc hoc, illud autem ab illo, quod opus esset, mutuari, sperarem aliquid confici posse. Dabo tamen omnem operam, ne huc frustra venisse videar. Sed iterum rideas licet. Dum hæc scribo ante lucem ad lumen, ecce tibi pistor, qui nostri vici panes coquit, ostium more suo pultat: non sentitur: iterum gravius repultat: frustra: tertio, ac sæpius iratus vehementiores, atque crebriores ictus ingeminat: omnes mortui sunt. Tum ego, scriptione missa, ad ostium acce-

accedo. Quis, inquam, tam insolenter fores has infringit? Pistor, ille inquit, qui jubeo istas mulieres panes conficere. Tum isti ostium aperio, ut is suo cum illis perfungatur officio. Ingreditur: vocat: clamat: vociferat: sepultæ sunt mulieres. Tandem ex inferiori ædium parte, credo ex cella vinaria, vox emittitur absurdissima; se facturas; ut videas, cui mihi in hac mea hospitalitate deserviendum sit. In vicinia autem est muliercula mente capta, altera Gabriella nostra, quæ noctu, quæ interdiu, insanis clamoribus totam complet viciniam. Sed quid? expecton te? an non? si me amas, si res tua, si Principis benignitas fert, te octo saltem dies Ferrariensibus subtrahas, atque ad nos Bononiam, pusillas Venetias, advola. Crede mihi, Urbem hanc unam omnium esse commodissimam, Civium vero animos omnium hominum humanissimos, atque in hospitibus accipiendis benignissimos. Vale. Bononiæ Id. Oct. MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Adolescentioribus ejus literis respondens jocatur, eique adolescentulo a Musis virginibus vitium oblatum ait, partumque elegantem ex eo congressu natum, videlicet optimos versus. Addit, nos Deum precibus frustra solicitare, ut ea nobis concedat, quæ in nostra manu sunt posita, Principumque animos emolliendos esse, ut pacem faciant, pristinamque quietem, & tranquillitatem Italiæ restituant.

II. M*Onstrum horrendum, ingens.* Ain tu Musas virgines tibi adolescentulo vitium obtulisse, atque ex eo congressu Heroum filium natum? Multiplex medius fidius portentum, mulieres castissimas cum viro coivisse, atque eum concepisse, ac peperisse. Id mihi illi Catonis simile est visum, cum nescio quis prodigium esse diceret, quod mures per noctem mane discessuro soleas corrosissent, neque propterea illi tuto esse discedendum: *minime*, inquit ille: *id quidem prodigium fuisset, si soleæ mures corrosissent.* O elegantissimas Musas, quæ cum tam eleganti adolescentulo coivistis, atque ex eo talem partum suscepistis! Ignosco vobis vestram istam li-

bidinem, imo vero vos rogo, ut eam sæpius repetatis, atque Jovis patris vestri cum Alcumena concubitus imitemini. Concludite diem inter duas noctes, ac vestros Hercules vos quoque progignite; quando vobis nullus uter est gerendus, neque ad vestros partus ulla vocanda est Lucina. Sed ad partum tuum redeo. Diis gratias ago, qui, ne abortum faceres, providerunt, aut, ne, ut montes, murem pareres, effecere: tametsi hoc Principum est, non autem tenuiorum virorum. Sed quid, si ipse Musas compressisses? credo, singulæ singulos Apollines peperissent. Sed hactenus de jocis; fortasse etiam plus satis, qui, ut tibi ad tuas adolescentiores responderem, homo septuagenarius quasi ineptire videri potuerim Tuum igitur partum, hoc est, tuos optimos versus legi, relegi, atque etiam, ut eorum ratio postulabat, heroice concinnui. Tu quidem, Sylvi, pie, atque ad misericordiam universæ Italiæ caussam agis, atque apud eum Judicem, qui pœnitenti ignoscit, atque omnia scelera veniam petenti usque eo condonat, atque remittit, ut se suamque vitam pro hominum sceleribus atrocissimæ, atque turpissimæ morti offerre non dubitaverit. Sed frustra preces fundis; inanem operam sumis. Non quin is eas libenter audiat, sed quia ejus ope nihil opus est ad id, quod rogas. In Principum nostrorum concordia ea sita est potestas, atque auctoritas. Ii odia deponant, arma abjiciant; animos inter se concilient, in pristinam concordiam redeant, pacem faciant; otium constitutum est, quies Italiæ parta est, omnia tuta, atque in tranquillo sunt posita; ut aliunde quæramus, quod in nobis habemus; quod qui faciunt, indigni sunt, ut audiantur. Ut illum rusticum imitari videamur, qui cum œstro in pede [ut in fabulis est] sauciaretur, manibus in Cœlum sublatis, Jovem rogabat, ut is illud inde ejiceret, quasi ipse iisdem hoc ipsum efficere non posset. Ita nos facimus, qui eum precibus solicitamus, ut ea nobis concedat, quæ in nostra manu posita sunt Istos igitur, quorum odiis omnia evertuntur, jus sublatum est, vis, & scelus dominatur, cantu, si potes, flecte, eorum animos emollias, atque ita pacem, atque, quod quæris, Italiæ otium constitueris. Hoc vero, quod ad versus tuos. Ego hic aliquot dies esse cogito, cum ut mihi ad impressorem adsim, tum

tum ne Camillo filio desim, quem perinde, atque si domi essemus, in vivendi usitata consuetudine contineam, atque ita in aliena Urbe, quasi in sua, esse videatur. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Orationem ab ipso de laudibus eloquentiæ habitam auditoribus placuisse significat. Hortatur, ut viam, quam in studiis cœpit, ire pergat, & summæ de ejus ingenio omnium expectationi respondeat.

12. HOdie, Sylvi, mihi tecum id prope accidit, quod Cicero cum suo Dolabella sibi accidisse dicebat. Hic enim ad ipsum Dolabellam scribens, sibi ex ejus egregiis rebus, quas in Consulatu gesserat, multas, ac maximas a præstantissimis Viris gratulationes factas esse, quasi cujus consilio eas Dolabella gessisset, quodammodo gloriabatur. Nam cum ipse splendidissimam illam Orationem de laudibus eloquentiæ habuisses, continuo Amanius cum Bendidio ad me accedens, tibi gratulor, inquit, Ricci, quod tam cito tantum alumnum tibi confeceris. Cui ego: nihil est, quod hac caussa mihi gratuleris. Illum magis adolescentem admirari omnes debemus, qui in hoc dicendi genere tantos, tamque brevi tempore progressus fecerit. Equidem, quod ad hanc Orationem attinet, ne verbum quidem ejus aut legi, aut audivi antea. Recte ille quidem: sed ex tuis præceptis, atque institutis eo jam pervenit adolescens, ut etiam sine cortice, ut dicunt, longum natare possit. Tum ego: non negarim equidem me illum ut filium amare, neque quicquam habere etiam in hac dicendi ratione, si modo quicquam habeo quod cum eo non libenter communicarem. Sed mihi crede, tale ejus ingenium est, ut parum adjumenti extrinsecus illi ad quidvis faciendum opus sit. Ego quoque illum ad versus tantum, quos mirifice facit, natum esse credebam, sed, ut ipse quotidie magis comprobat, nihilominus ad hoc solutum dicendi genus, quam ad illud numeris paulo astrictius, apposite factum esse video; ut, si vita superstit,

 ne-

neque ex instituto cursu aut casus aliquis, quod nolim, aut etiam aliorum studiorum ratio, quæ jam parata esse videtur, retraxerit, utrum præstantior Orator, an magis egregius Poeta judicetur, in dubio sit omnibus relicturus. Quam meam sententiam omnes, qui aderant, Locatellii, Pignæ, Frisolii, Bendidii, Lolii, una voce & amanter, & constanter confirmarunt. Hæc autem tum de te. Nunc vero ego hæc tecum. Magnam tibi, Sylvi, adversariam constitutam esse vides, summam omnium tui ingenii expectationem, quam nisi vir præstiteris, non solum tuorum, atque adeo tuis commodis imprudenter consulueris, sed dignitati etiam non leviter obfueris, quorum utrumque quanto in pretio apud omnes sit, neminem fugit. Quare ipse interea pro virili contendes, atque eniteris, ut in neutro tibi desis. Id autem assequeris, si ita, quam cœpisti, viam ire perrexeris, ut quotidie aliquid amplius profecisse te sentias, neque quicquam remum intermiseris, ne cessando retro relabaris, atque ita fiat, ut nunquam ulterius, quo semel pervenisti, excedas. Quibus meis fidelissimis consiliis si parueris, tum mihi quoque ex amplissima illa tua gloria, ut aliquid decerpam, tibi minime molestum esse debebit. Quid enim ex Oceano guttulam haurire? Non quin hoc quoque tua sponte sis optime facturus, sed quoniam mea paterna cohortatione, si non aliquid doctrinæ, certe acutioris stimuli non parum sit accessurum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Se magis frui ejusdem signo in vaporarii cornice collocato, quam præsentia, ostendit, magnoque desiderio teneri Romanæ Urbis videndæ, sed alterum supra septuagesimum annum, quem homini fatalem notant, rei huic impedimento esse, proptereaque properare, ut sua scripta edat. Totum ingressum Principis suæ Mediciæ in Urbem se ad eum perscripturum promittit.

13. QUoties in cubiculum ingredior, quo mihi in Bibliothecam iter est, toties tui memoria mihi renovatur. Id autem ex tuo signo, quod in vapo-

porarii cornice, ut dicunt, collocatum eſt. Id quod quam crebro fiat, dici non poteſt, ut prope te nunc abſente magis fruar, quam cum præſens adeſſes, non faciebam. Sed illud mutum, mortuum, umbra: vivus longiſſime abeſt, ut inde præter tui recordationem nihil habeam amplius. Tantundem te a meo plumbeo habere, audio reſpondere. Acquieſco: te amo: a te amor: illud ex oculis, hoc ex animo. Sed moleſte fero, te a me in amore vinci; mallem equidem ſuperari. Jam alter menſis adeſt, cum a nobis diſceſſiſti, neque tamen adhuc quicquam de tuo adventu. At novus eram in Urbe: domus, quæque ad victum pertinent, cæteraque mihi erant paranda. Recte quidem. Ignoſco. Quid vero ſi ego tuas literas mea præſentia, non autem meis literis antevertam? Nihil enim mihi optatius, quam ut ego Romam, tu me Romæ, aliquando videam. Certe, Sylvi, nihil propius eſt, quam ut cum meo Principe iſtuc veniam. Jam nimis ingraveſcis: non ego. Sed ardens deſiderium tantæ Urbis videndi, tot, ac tantos amicos viſendi me vel quinti luſtri virum reddere poteſt. Noſti præterea, quam ego ætatem meam optime, atque athletice feram. Unum impedimento, ſi iſtos audiamus, eſſe poteſt, alter ſupra ſeptuageſimum annus, quem homini fatalem notant, atque in quo plures decedunt, obſervatum eſſe dicunt; quæ ſuſpicio mihi quoque injecta eſt. Quare etiam propero, quantum poſſum, ut mea ſcripta edam. De Judicio Florentiam miſi, ut opus publice deſcribatur. Familiares Epiſtolæ adhuc ſub prælo ſunt. Cum hæc ſcribebam, XIII. Cal. Mart. intercalares in Padanam inſulam, ubi ſuperiori nocte Princeps noſtra Medicia accepta fuerat, ut eam inde in Urbem ſolemni pompa ducerent, omnes conveniebant. Ego Julio, illi Monoclo LIII. annos in carcere cuſtodito, comes ſum datus. Dum equus adducitur, hæc tecum. Sed ſervus pultat. Equum adeſſe ferunt, conſcenſum eo. Totum ingreſſum poſtea ad te perſcribam: nunc vale. XIII. Cal. Mart.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Colloquium cum Robertellio Bononiæ habitum describit. Antonianii ingenium laudat ad canendum ex tempore de re qualibet proposita expeditissimum, hortaturque, ut rerum omnium cognitionem assequi conetur, seque brevi domum rediturum significat.

14. Franciscus Robertellius tandem Bononiam venit expectatissimus. Hunc ego cum viserem, ita me amanter complexus est, ut germanum fratrem amantius complecti nequivisset. Continuo enim inquit: ecce meum Riccium, quem Ferrariæ videre non potui, nunc Bononiæ in meo complexu teneo. Tum ego: doleo, mi Robertelli, te Ferrariæ domi meæ ita hospitem accipere non potuisse, ut tu me nunc Bononiæ advenam accipis: atque ita assedimus. Incipit ille. Primum Herculi Principi nostro gratias immortales agit, qui se humanissime accepisset, atque cum omni rerum suarum vectigali condonatione ad iter suum res suas continuo expediri jussisset: deinde in tuas laudes ingressus, earum nullum finem fecit. Commemorat enim, ut ad se ad suum hospitem humanissime visum accessisti, ac post amicissimos complexus, qui toti sermones fuissent, quemadmodum cum Pigna de Poetæ fine disputarit, cum diceret se Horatii sententiam cum cæteris facile tueri; Pignam vero contra duos fines nulli facultati dari acutissime disputasse, atque in una tantum voluptate eum finem versari defendisse: ut nisi ego hic, ea caussa essem, qua plane scis, meum ab Urbe nostra discessum hunc pejus odisse non possem. Sed neque, quæ sequuntur, me levius affecerunt, cum narrat, te lyram postea sumpsisse, atque ad eam Cæsaris Heroicum, deinde alterum, quo postremo Italiæ calamitatem deploras, cecinisse. Quibus absolutis, atque ita, ut fit, brevioribus sermonibus interjectis, te de eo quæsivisse, ut tibi proponeret, de quo ex tempore Hetrusco carmine caneres. Tum se, ut literas laudares, proposuisse. Video te primum, ut de illo cane fertur, qui in vilem feram,

ram objectam nihil commotus est, ad nimis vulgare argumentum, ac de quo alias centies egisses, quasi stetisse; deinde tamen, ut ei satisfaceres, quasi in tranquillissimo Oceano navigares, vela solvisse. In qua una tanta rei pertractatione te omnia & prudenter vidisse, & suo unumquodque loco apte, atque concinne distribuisse; ea vero dictione atque actione, quæ tua Romana est, mire persecutum esse, asseverabat. Quo perfecto, te item novum argumentum quæsivisse, dicit. Credo ego, te a tanto Viro in re aliqua nobilissima, ut majus periculum de tuo ingenio faceret, cupivisse; id quod ipse, suam humanitatem sequens, atque isti ætati fortasse non satis fidens, haud imprudenter omisit. Quare alterum tibi proponit superiori non minus tritum, videlicet, ut eorum statum, qui Principibus serviunt, quos Aulicos vocant, laudares; cui respondisti, te sæpe alias contra cecinisse, nunc tamen in ejus gratiam hoc quoque libenter esse facturum; in quo item te ipsum longe superasse, summa cum omnium admiratione testabatur. Quibus omnibus uti ego tua caussa interea afficerer, ne expecta, dum dicam, cum te scias, ut filium alterum, a me amari. Sed hæc, mi Sylvi, pœne etiam dixi fili, in adolescente, atque ista, qua tu es ætate, vere commendantur, atque etiam admirationem faciunt; in paulo vero adultiori non ita; in senectute vero nullam prorsus dignitatem habent. Quare non tam præsentem gloriam admiraberis, quam futuram ex cæteris tuis præclaris studiis omni labore contendes, ut assequaris. Illa, illa, Sylvi, solida, ac vera laus est, quæ ex omnium rerum cognitione nascitur. Tu igitur, ut facis, perge illi omnem operam dare; neque si tibi unum Madium præstantissimum illum quidem Philosophum belli hæc importuna rabies ademit, non tamen nunc cum Belgerinius, tum etiam Locatellius tibi deerunt. Neque ego despero, cum bellum hoc, jam prope affectum, totum sepultum erit, quin in sequentem annum Madium nostrum sis habiturus. Tu vero interea in tuis istis initiis ita versaberis, ut ad illa postea divina studia quasi factus, non tantum eruditus venias. Hactenus de te. Nunc ad me redeo. Brevi tecum esse cogito. Domo enim diutius abesse non possum; ac nisi me magis hic Camillus filius, quam Epistolarum mearum editio detine-

neret, me domi Robertellius, non autem Bononiæ offendisset. Vale. Bononiæ VI. Idus Novemb. MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antoniano S. D.

Ejus carmina ita omnibus probari scribit, ut sibi singuli ea descripserint. Ad eum M. Tullii versus mittit, quem addit & nomine, & re M. Tullium Ciceronem imitari, & Virgilii vestigia pone sequi ex ejusdem scriptis facile ipsum judicaturum. De suo reditu nihil habere, quod scribat, navem tamen se conscensurum, antequam majus frigus Cœlum occupet, & aquæ ad navigandum gelu obdurescant.

15. TUa carmina ita hic omnibus probantur, ut qui ea legere, quorum magnus numerus fuit, sibi omnes descripserint. Nunc in manu M. Tullii sunt. Quid, inquies, M. Tullii? Erravi: volui dicere Virgilii. Sed neque erravi. Nam is quidem est M. Tullius nomine, re vero haud impolite utrumque refert; qui & eleganter scribit, & numerose etiam, & concinne canit, ut ex ejus versibus, quos tibi mitto, ipse facile judicabis, qui ex tuis te tanti facit, ut nullum æque, neque quicquam tam libenter; quam de tuis laudibus audiat. Puta tu, ut conveniamus, atque ego illi meis de te prædicationibus satisfaciam. Hic te ex meis verbis, atque adeo ex tuis literis cum multis aliis avide expectabat: etsi jampridem de adventu tuo desperatum est: quamquam ego nihil umquam de eo melius, quam nunc facio, speravi. De meo vero reditu, aut in quem me diem expectes, ego nihil etiam dum habeo, quod ad te scribam. Sane hæc peregrinatio, quam vellem, jam mihi longior esse videtur; sed me consolor, cum hic frustra non sum; tamen antequam majus frigus Cœlum occupet, atque aquæ ad navigandum gelu obdurescant, navem conscendam, atque ad vos remis, velisque advolabo. Vale. Bononiæ.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Antonianio S. D.

M. Tullii Berojі ad eum carmina mittit, quibus recentem Italiæ calamitatem deplorat, quam eodem verſuum genere idem Antonianius perſecutus fuerat. Editionem ſuam nondum ad dimidium veniſſe admonet, ſecumque ſe propediem, quidquid deſcriptum fuerit, ad eos allaturum.

16. M. Tullius Berojus hæc mihi, quæ tibi carmina mitto, ſcripſit, quorum pars altera utrique noſtrum, etſi mihi ſoli tota eſt inſcripta, communis eſt. Tametſi is in illis tuas magis, quam meas laudes perſequitur, idque mea cum ſumma voluptate, qui eo modo dupliciter laudari videor: ſemel ab eo; iterum a tua virtute, cum cujus laudibus mea laus conjungitur. Altera tota tua eſt: niſi quod ipſe quoque hanc ipſam cum eo communem habes, ut qui rem eamdem, atque eodem verſuum genere perſecutus ſit. Hic enim, ut tuos verſus vidit, continuo: vide quæſo, mi Ricci, ut in hanc ſententiam ego quoque luſerim; verſuſque ſuos mihi tuorum quam ſimillimos legit. Tum ego: Beroj, hoc quidem nihil admodum mirum videri poteſt. Res enim omnibus pernota eſt, atque in qua ſive Poeta, ſive Orator ſtilum ſuum exercere poſſet. Quis enim recentem Italiæ calamitatem deplorare, atque etiam eo modo, quo uterque veſtrum facit, facile non poſſit? Ita eſt, inquit: tamen mihi pergratum feceris, ſi ut ego a te ejus verſus legi, eam operam dabis, ut a te eodem ipſe quoque meos habeat. Id quod ei libenter me facturum recepi: idque nunc facio. De editione autem mea, ea nondum ad dimidium venit: veniam ego tamen ad vos propediem, mecumque quicquid deſcriptum erit, afferam. Vale interea. Idem ut Locatellius noſter faciat, meis verbis jubebis. Bononiæ.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Laurentio Frizolio S. D.

Respondet, studium Latine scribendi eleganter, atque polite probatissimorum Scriptorum assidua lectione, & ad eorum imitationem frequenti perscriptione adjuvari. Itaque ab uno Cicerone numquam discedendum, & in illo uno die, noctuque inhærendum docet, numquamque futurum, ut ex illius solius lectione ulla ipsi satietas creetur; stilum frequenter exercendum, & multa volumina conscribenda, ut rationis scribendi, quam quærit, particeps fiat. Vices has servandas, ut a lectione ad scriptionem, a scriptione ad lectionem se conferat, neque umquam una simul utramque deponat.

17. QUæris a me, Frizoli, ut quid eleganter, atque polite Latine scribendi studium adjuvet, idque strictim, atque paucis ad te perscribam. Utrumque magnum, ac perdifficile. Alterum enim ut rarum, sic etiam laboriosum ad præcipiendum: alterum, quod amplum, copiosumque sit, ut in pauca conferatur, rei magnitudo non patitur. Conabor tamen, ut isti tuo tanto, tamque honesto desiderio potius morem geram, quam ut tantæ rei magnitudini me satisfacere posse sperem. Duo sunt mea quidem sententia, in quibus hæc universa facultas versatur; alterum probatissimorum Scriptorum assidua lectio, alterum ad eorum imitationem frequens præscriptio. Nam cum verborum delectu, & eorumdem collocatione hæc elegantia maxime constet, hoc aut ab una lectione, aut a re nulla alia commode peti posse videtur. Quare, si me audias, ab uno Cicerone, qui pro cæteris omnibus mihi instar est, numquam discedes; immo vero in hoc uno die, noctuque inhærebis; quem ut deposueris, eumdem ipsum iterum sumes, atque, ut ab isto ipso discesseris, ad istum ipsum iterum redibis. Neque est quod timeas, ut fieri solet, ut ex hujus solius lectione ulla tibi satietas creetur, nisi omnem delectationem fastidio sis habiturus. Variis enim hic rebus, iisque Viro dignissimis, quasi pratum diversis, ac nobilissimis floribus ornatum, quam

est

est refertissimus. Ex hujus frequenti lectione, atque assidua versandi ratione verborum delectum, tum eorum ipsorum concinnam collocationem, quæ duo, quam quæris, elegantiam maxime conficiunt, facile consequeris, perindeque in hoc facies, atque externus adolescens, qui in Italiam ad ejus linguam perdiscendam commigrarit, qui in media Hetruria sedes suas collocarit, neque inde postea pedem ullum prius extulerit, quam ad eorum modum voces omnes proferat, atque loquatur; quod facile ex quotidiana loquendi consuetudine assequetur; quique postea, si aut scribat, aut loquatur, in media Hetruria natus esse videatur. Ita tu, si in uno Cicerone in Latinis habitabis, dicendo efficies. Ad ejus enim modum splendide, atque venuste & loqueris, & scribes. At hoc quantum ad lectionem. Jam vero quod ad scriptionem. Huic Cicero primas in exercendo tribuebat, cum diceret, stilum scribendi optimum esse magistrum. Et re vera si quis tantum in lectione eorum, quos volumus, commoretur, neque quicquam calamum exerceat suum, fortasse, ut de aliorum scriptis recte judicet, assequetur; ut vero ipse polite scribat, numquam. Accedat oportet frequens stilus, ac volumina multa conscribat, qui aliquid in hoc studio se proficere posse speret. Nam quemadmodum ille, qui omnem artis alicujus rationem, ac scientiam perceperit, nisi eam postea exercuerit, nisi assidue pertractarit, nihil in ea, quod laude dignum sit, effecerit: ita Scriptor ille, qui veræ scriptionis præcepta omnia pernoverit, ac etiam, ut nos volumus, in optimis noctes, atque dies sese continuerit, nisi stili frequens usus accesserit, hujus scribendi rationis, de qua nos intelligimus, numquam, vide quid dicam, particeps fiet. Quare, ut tu in Ciceronis lectione satis aures tuas pertriveris, tum calamum sumere poteris, atque quotidie aliquid tibi effinxeris, quod scribendo exprimas. Scribas, rescribas, deleas hoc, aliud supponas, nova semper argumenta tibi suppeditent, quæ tu oratione convestias. Vices has serva, ut a lectione ad scriptionem, item a scriptione ad lectionem te conferas, neque umquam una simul utramque deposueris: verum, quod otii lectioni concesseris, id scriptioni tribuas. Item contra. Consolare amicos in rebus adversis; in lætis eisdem gratulare; hos aliis commenda: nunc

hac,

hac, alias alia de re, ut ea sese obtulerit, agas. Si vero Ciceronis Epistolas, quæ tibi magis videbuntur, sumpseris, atque eis quasi tibi missis rescripseris, mihi crede id in tuam istam dicendi rationem plurimum collaturum, brevique fore, ut te istius tui studii minime pœniteat. Hæc duo nunc; quotidie, si quid aliud opus erit, de eo coram inter nos colloqui poterimus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Laurentio Frizolio S. D.

Gratulatur de nobilissima ipsius conditione Bononiensi; se amorem suum erga ipsum re ipsa, non pollicitationibus semper comprobasse; ad id vero faciendum ejus singulari bonitate, probatissimis moribus, & singulari eruditione se fuisse compulsum. Majorem fortunam Romæ eum brevi expectare, qua ut prudenter utatur, ejus sapientiæ futurum.

18. DUabus tuis literis eadem de re, sed non eodem tempore conscriptis, unis his respondebo. Gratulor tibi statum istum tuum, tuamque istam nobilissimam conditionem. Quod vero mihi gratias agere non cessas, ac totum istud boni mihi acceptum refers, tu quidem amice, atque ingenue; sed tamen, quod minime opus erat, facis. Equidem, Frizoli, a quo die te prius cognovi, in dies magis amare perrexi, idque ob tuos optimos mores, tuasque singulares virtutes feci. Quare etiam tibi, ubi meam operam opus esse vidi, nusquam defui, unumque illud semper studui, ut amorem erga te meum re ipsa, non autem pollicitationibus comprobarem. Ferrariæ apud nostros Trotios te collocavi; illi tam te nunc quoque absentem cupiunt, quam præsentem amabant. Bononiæ nunc multo nobilius agis. Hoc quoque mei officii nihil est expers, qui te apud omnes istius Urbis doctissimos Viros non mediocri commendatione sum prosecutus. Sed, mihi crede, nihil tibi adulor, nisi tui probatissimi mores, nisi tua singularis bonitas, nisi studia minime vulgaria id a me libentissime impetrassent, verbum de te nullum umquam fecissem; ut quas gratias mihi hac de caussa agis

sin-

ſingulares, eas tuis moribus, tuæque bonitati, atque ſingulari eruditioni magis agere debeas. Sed adhuc es in initio. Hoc tibi feliciter audeo ominari. Major fortuna Romæ te brevi expectat. Hæc illic te totum complectetur; qua poſtea, ut prudenter utaris, tuæ erit ſapientiæ. Redeo ad me. Orationem de V. Caroli Cæſaris laudibus confeci: eam tamen non ſum tam cito editurus. Sylvius te tantum amat, quantum quemquam alium; non enim poſſum dicere, quantum quiſquam alius, ne mihi illum parem faciam. Te reſalutat. Idem facit Madius, idem Pigna. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Laurentio Frizolio S. D.

Antonianii ingenium laudat, & a ſe gratias immortales Deo agendas eſſe ſignificat, quod feliciter viderit duos fratres ſuos diſcipulos, alterum ad Ferrariæ Principatum evectum, alterum Cardinalem factum. De ſuo cum Cardinale Romam adventu nihil adhuc ſatis habere conſtitutum; ſe jam ad ſeptuageſimum primum ætatis annum perveniſſe; non ſatis ex recenti triplici gravi morbo confirmatum eſſe; familiam ſibi grandem eſſe, Camillumque filium a tali cura abhorrere. Deo itaque relinquendum, ut faciat, quod ſaluti, atque commodis ſuis expedierit.

19. Binas tuas literas in lecto tertiana laborans accepi, quarum alteris mihi ſignificas, Antonianium noſtrum pro Petri Æde ad Summum Pontificem, atque Cardinalium Collegium primo jejuniorum die de more Orationem habuiſſe, eamque cum dictionis ſplendore, tum etiam actionis dignitate mire ab omnibus commendatam, quod quidem mihi magis gratum, quam novum accidit. Novi ego jam a puero adoleſcentis ingenium, neque id deſtiti omnibus prædicare, atque etiam in quo potui, aut meis literis ad amicos commendare, aut etiam monitis illum adjuvare, quicquam omiſi. Sed floſculi ſunt hi, ut dicunt, mox, cum adoleverit, maturiores fructus eum edere ſenties, modo nobis illum Dii incolumen ſervent. Ad alteras venio, qui-

bus

bus mihi de Aloysii Ateſtii mei diſcipuli Cardinalatu peramice, ac benevole gratularis. Eſt ita, Frizoli, ut dicis, cur Deo Optimo Maximo gratias agam immortales, cujus voluntate duos fratres meos diſcipulos, alterum ad Ferrariæ Principatum perveniſſe, alterum Cardinalem factum, feliciter viderim; id quod ego pie, ac Chriſtiane quotidie facio. De meo vero iſtuc cum Cardinale adventu, adhuc non ſatis habeo conſtitutum. Hodie, qui eſt Id. Martii, LXX. & alterum annum ago. Decem hiſce menſibus proxime elapſis ter graviter ægrotavi, neque nunc ſatis confirmatus ſum. Familiam habeo, quod familiam ducit. Noſti uxorem fœmellam, neptes ex fratribus grandiuſculas. At Camillus filius eam reget, & prudenter gubernabit. Noſti quam ſui juris ſit, quamtumque ab omni tali cura abhorreat. Equidem, ut Cardinali nuſquam deſim, omnia facere poſſum; ut nobiſcum etiam ſim, nihil libentius facerem, cum me quoque Romam videndi maximum jam pridem teneat deſiderium. Hæc adventus mei adhuc informata ratio eſt. Deus reliquum, quod ſaluti, atque commodis meis expedierit, ut qui ſolus id novit, ita etiam effecerit. Vale, ac Sylvio noſtro ſalutem. Ferrariæ. Id. Martii MDLXI.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Franciſco Tonanio S. D.

Ob diligentiam in curando Sylvio prope paternam ſe multum ei debere fatetur, rogatque, ut videat, ne per difficilem hyemem quotidie ab Urbis capite ad alterum caput Doctores ſuos audiendi gratia itando in periculum ejus vita adducatur; ne de media nocte ex lecto ad libros exſurgat, cum mollis, ac delicatus adoleſcens ſit, & frigido ad concoquendum ſtomacho. Admonet, moderata durare, quæ vero modum excedunt, cito interire.

20. EGo te, Franciſce, ob tuos iſtos optimos mores valde amo; ob ſingularem autem ac prope paternam diligentiam, quam in Sylvio noſtro curando adhibes, quem numquam a tuo latere vel unum pedem diſcedere ſinis, multum etiam tibi debeo. In quo tuo ſum-

ſummo erga illum ſtudio etſi nihil eſt, quod ipſe non videas, quodque deſiderandum omittas, ego tamen, qui poſt te illum omnium maxime diligo, ut mihi ſatisfaciam, te etiam atque etiam rogo, ut videas, ne per hanc difficilem hyemem, cum ab Urbis capite ad alterum caput quotidie illi cum ad Belgerinium, tum ad Locatellium ejus Doctores itandum ſit, aliquid gravioris morbi contrahat, quo poſtea non ſolum tantus ſtudiorum curſus interpelletur, verum etiam ejus vita in periculum adducatur. Sane vel paucorum dierum ſtudiorum jactura magna eſt, eaque fugienda, ſed vitæ nulla major, quæ cum nobis ſemel adempta eſt, numquam poſtea recipitur. Quin domi etiam id quoque providendum erit, ne ſcilicet de media nocte ex lecto ad libros per hæc ingentia frigora exſurgat. Mollis enim eſt adoleſcens, ac delicatus, quique frigido ad coquendum utatur ſtomacho: hunc parva vis frigoris facile exſuget. Moderata, mihi crede, ſunt, quæ durant, quæ vero modum excedunt, cito intereunt. Ille ſenectutem effœtam a diſſoluta juventute reddi præcipit: ego vero ab immoderatis laboribus eam, antequam veniat, interfici, poſſum ex ejus ipſius ſententia affirmare, cum ait, qui diu ſenex eſſe cupiat, eum mature ſenem eſſe faciendum. In quem meum metum id quoque me inducit, quod hujus generis ingenia, quæ præcocia appellant, brevi ad maturitatem ſuam pervenire ſolent. Idque male natura comparatum eſſe videtur, quod ubi ſimul una ſunt bona plurima, certant, eumque, in quo ſunt, interimunt; a quibus omnibus nobis & valde metuendum, & diligenter cavendum eſt. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Laurentio Ochio S. D.

Franciſcæ propinquæ ſuæ cauſſam commendans poſtulat, ut æquum Judicium de ea ferat, ſeque jus ſuum, non alterius injuriam ſequi, profitetur.

21. ETſi Franciſcæ propinquæ meæ cauſſam ſæpius coram tibi commendavi, nunc tamen, quando judi-

judicium instat, illa, eamdem commendationem ut tibi per literas renovem, a me valde contendit. Narrat enim omnium rerum, quæ sub divisionem veniunt, æstimationem factam esse, idque tantum restare, ut ad æquissimam portionem dividatur. Ea autem esse videtur, si cuique cujusque rei pars dimidia tribuatur; non autem alteri tota domus, alteri fundus; ne illi, ubi habitet, foris conducendum, huic vero pro agro in tegulis ferendum sit. Hoc, si æquum sit, quod æquissimum esse videtur, ut decernas, te etiam atque etiam rogo; sin contra, nihil laboro. Jus enim meum, non alterius injuriam sequor. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aonio Paleario S. D.

Facete de fide sibi data non præstita conqueritur, frustraque se ab onere voluminum suorum exemisse, quæ a Cephalio Juris Civilis Papiæ Interprete accipiet librario danda, ut vendat. Cum autem secum tres dies esse noluerit, se ad eum brevi venturum, gravissimumque hospitem ad longissimum tempus cum eo commoraturum significat.

22. ITane fidem datam præstas? itane tuum Pignam, atque Lollium, ne quid de me dicam, revisis? O amicum elegantem, qui tres suos veteres amicos tam optatus decipit, fallit! Expecto navicularii præproperam festinationem, diem studiorum instare, viam longam, tempora pertimescenda, & cætera id genus. Scilicet omnia ficta, atque inania. Me miserum, qui verebar, ne in Hetruria ægrotares, quotidie, vel etiam in singulos dies, tuum istum diem expectans: quando ecce Lollius mihi significat, te Mediolani esse, atque ad te eo scripsisse, quo nuntio gravius offendi non potui. Sed si ea tamen ratione nos devitasti, atque fugisti, ne te meis voluminibus onerarem, haud recte vidisse te, nunc vides. Ea enim tibi a Cephalio, qui Papiæ Jus Civile interpretatur, mitto. Tu vero istic, ut coram constituimus, tuo librario ea vendenda dabis: pretium autem is faciet pro voluminis ratione. Interea vale, & quoniam mecum esse tres dies noluisti, me brevi expecta

ad

ad longiſſimum tempus tecum commoraturum, graviſſimum ſcilicet hoſpitem, quique tuorum ſcriptorum omnium omnes capſulas tibi compilet, atque exhauriat. Rides? videbis, ſi vivimus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Dario Bocarinio S. D.

Pro accepto beneficio in ſe ſponte collato gratias ingentes agit, rogatque, ut quidquid a ſe referetur, id eo loci habeat, quo gratiſſimi, atque ſui ſtudioſiſſimi haberet.

23. DAri, quantum tibi debeam, ipſe optime ſcio; quantum autem ego de me optime meritis gratus eſſe ſoleam, ipſe cum cæteris, cum uſus veniat, faciam, ut intelligas. Etſi tuo tanto in me officio omnem meam referendæ gratiæ rationem facile ſuperaſti, qui tua ſponte id in me contuliſti, quod nullis meis precibus vix ſperaſſem a quoquam alio impetrare. Res enim major eſſe non poterat, mihique perquam neceſſaria; ut etiamſi in ipſa tibi referenda gratia par ſim, ex eo tamen ſim futurus inferior, quod fecero benigniſſime laceſſitus, ſemperque magis referre, quam inire gratiam videbor. Te tamen rogo, ut quicquid a me tibi referetur, id eo loci ut habeas, quo gratiſſimi, atque tui ſtudioſiſſimi haberes amici. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Baſilio Milanio S. D.

Gratias agit, quod de ſe honorificentiſſime locutus fuerit, & ſua ſcripta laudibus omnibus extulerit. Se in poſterum curaturum, ut mutuo amore ei reſpondeat, &, ſi poſſit, ejus benevolentiam ſuperet. Opus de Imitatione, & cætera ſcripta, quæ ſe optare ſignificaverat, mittit.

24. CAmillus filius mihi ſcribit, quæ multa ſecum de me honorificentiſſime locutus es, cum & mea ſcripta omnibus laudibus efferres, & propterea te me, quam quemquam alium, nihilo minus, ut tuo

verbo utar, observare; quæ mihi eo jucundiora accidere, quo etiam minus expectabantur. Qui enim ego ab eo homine, quem neque de facie noscerem, tanti me umquam fieri existimassem? Neque etiam in meis scriptis tantam vim inesse, quæ tantum amorem mihi conciliaret, in mentem umquam venisse potuisset. Sed cum hæc mihi gratissima fuere, tum etiam nonnihil ex eo quoque molesta accidere, quod mutuo tibi in amore tantum tempus non responderim, præsertim cum meus mos sit, magis in eo amicos superare, quam etiam æquare. Quare mihi posthac videndum erit, ut in te amando id studii, atque benevolentiæ ponam, ut in quo imprudens defecerim, sciens id longe superem; id, quod re ipsa comprobare incipiam. A Camillo enim cum his literis cum meum opus de Imitatione, tum etiam cætera scripta, quæ te optare significasti, habebis. Vale, meque, ut tua sponte facere cœpisti, nunc etiam meo rogatu ama, qui tibi sum in eo officio optime responsurus. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lollio S. D.

De Bentivolii gravissimo morbo certiorem facit, monetque, ut, si vivum eum visere velit, cisium conscendat, & in Urbem advolet. De humana conditione dolet, miseriasque omnes veræ vitæ cogitatione fortiter ferendas subjicit.

25. BEntivolius noster, nisi animam ageret, gravius ægrotare non posset. Assidua enim, idque multorum dierum febri conflictatur, postremo cum pulsus intermissione, quod medici in ægrotis lethale signum esse dicunt, ut si eum vivum visere velis, cisium conscendas licet, atque in Urbem advoles. Ut videas quam humanæ conditioni fidendum sit, quem optime valentem paulo ante reliqueras, nunc quasi ad ejus elationem inviteris. Certe quavis sagitta [quid enim flumine dicam?] hic omnia magis fluxa sunt. Pueritiam continuo senectus consequitur, vitæ mors adhæret, ut nihil homo sit, nisi postquam mortuus est. Id enim qui tollunt, hominem omnibus belluis infeliciorem faciunt. Ejus

jus igitur veræ vitæ spe hic istas miserias consolemur, nosque ad istum discessum in Christo comparemus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lollio S. D.

Bentivolium melius habere significat, ac propterea eum reditum suum ad Urbem differre posse. Respondet de sorbis sibi commendatis, additque, Horatio ejus filio in ludo minime fidendum, cum in tribus lustris se admodum fefellerit.

26. Bentivolius noster, ut hoc pro illo, melius habere cœpit, jamque spes est eum posse vivere, ut hac ratione reditum tuum ad Urbem tui nobilissimi Musei studio commode differre possis. De sorbis locutus sum cum meo villico. Is apud vicinum nostrum, qui plantariis cujusque generis optimam operam dat, rectos, ac procera altitudine, caudicis etiam apta crassitudine notasse se dicit. Illum continuo remitto, ut eas tibi emat: item redit: refert, pridie eum eas alii vendidisse, [puta, ut commotus sim] reliquos esse parvulos ad hominis altitudinem. Sed non puto, te Museum nobilissimum pumilionibus sorbulis ornare velle; nisi mavis, ut apud te concrescant, ac quasi suam adolescentiam faciant. Uxori tuæ salutem; quam meis etiam verbis admonebis, ne Horatio in ludo quicquam fidat, quando in tribus lustris nos tam vafre fefellit. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lazaro Sabellio S. D.

De acceptis literis certiorem facit, rogatque, ut Hippolytum Orium adeat, rem magni ponderis ei commendet, oretque, ut eam urgeat, &, quo loco sit, ad se perscribat.

27. Cum essem in via ad Venetum Legatum, ad quem me quotidie ventitare plane scis, tuæ mihi literæ sunt redditæ. Has ita, ut fit, in via legere

cœpi. Cum vero ad eius ædium vestibulum perveni, nostri quam inæqualiter stratum sit, lectioni etiam dum intentus, ita pedem offendi, ut parum abfuerit, quin præceps corruerem. Eæ mihi tamen nihilo minus gratæ fuere. Nihil enim casus ille mihi quicquam de illarum suavitate, qua plenissimæ erant, detraxit. Gratulor tibi te salvum, atque incolumen domum rediisse. Ecquid aliud? multa; sed quæ non temere sunt literis committenda. Parmam ad Hippolytum Orium jam multis ante diebus scripsi de re non levissima. Nunc istic cum suo Principe esse audio. Si me amas, te rogo, ut illum adeas, eique illas literas ita commendes, ut facis, cum quid amice, ac valide commendas. Res enim, de qua agitur, magni ponderis est, mihique, quam si mea esset, nihilo minus cara. Ut illam urgeat, ipsum urgebis, ac quo loco res sit, ut ad me perscribat, rogabis, meque illi valde commendabis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Francisco Robertellio S. P. D.

Frizolium amicum suum ei commendat, additque, eum incredibili desiderio ardere audiendi ipsum interpretantem Pindarum, ut, si quid ex ejus virtute ad illud scribendi genus adjungere possit, id ab illo uno adjungat.

28. EN tibi, Robertelli, Frizolium meum, immo vero tuum, quem mihi nova ista tua conditione eripuisti, immo vero utriusque. Nam quod ad ejus erga me benevolentiam nihil mihi, etiamsi ad Indos naviget, detrahi potest: tibi quidem, quod mihi detrahitur, accedit ejus suavissima atque amabilissima consuetudo. Sed quando hoc cum ex honestissima conditione, tum ex te ipso, a quo magnum lumen in suis studiis consequi sperat, magnam illi utilitatem allaturum video, illi magis gratulor, quam mihi, qui eo cariturus sum, doleo. Commendarem hunc tibi quantum cum ejus optima studia, tum etiam maxima, quæ inter nos vetus intercedit amicitia, postularet, ut eum non in recentium, sed in vetustissimorum amicorum numero haberes, atque huic, quæ tuis intimis amicis præstas, o-

mnia

mnia amice præstares ; sed quando ejus studia , atque optima natura id abs te , quamvis durissimus sis in amicis obsequendis , qui summa etiam in alienos humanitate es præditus , facile obtinebunt , hac commendatione supersedendum esse duxi. Hoc tantum addam , hunc incredibili ardere desiderio te Pindarum interpretantem audire , ut si quid ex ejus virtute ad illud scribendi genus , ad quod & natus , & factus est , adjungere possit , id a te uno adjungat. Si id assequatur , Deus est : si minus id tibi per tua publica studia licebit , saltem quoties licebit , aut in sermonibus , aut etiam cum a publicis studiis vacabis , nonnihil hoc ejus tantum desiderium levare non gravaberis. Quod ut facias , quod negaram facere me , te vehementer etiam , atque etiam rogo , atque ita omnia ejus commoda commendo , ut si mea commendarem propria neque meliori de nota , neque majori studio , neque ponderosioribus literis tibi commendarem , pro quo me tibi omnia polliceor debiturum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Vincentio Cartario S. D.

Gratulatur cum omnibus amicis , eum esse in maxima gratia apud Cardinalem Hippolytum Atestium , Deumque orat , ut illius fortunam in hunc cursum directam in eo perpetuo servet , ejusque res in dies magis secundet.

29. HUc omnium literis , atque nuntiis affertur , te in ea apud Cardinalem tuum Hippolytum Atestium , qua quis alius maxima , esse gratia. Quod quoniam neque a tua virtute , neque ab ejus judicio , qui magnus est hominum æstimator , discrepat , eo omnes , quod etiam mirum in modum cupimus , ita esse sine ullo dubio ut credamus , facile inducimur. Quare tui omnes Rondanelii , Madii , Gualenghii , Martelii tibi valde gratulantur ; ego vero in primis , atque adeo ante hos omnes. Nam isti veteri necessitudine , atque tuis erga illos minime vulgaribus officiis id facere tenentur. Equidem pro iis paucis annis , quibus amamur inter nos , ita ista tua fortuna amice affectus sum , ut non concedam , quemquam , quam ego fecerim , inde majorem volupta-

tem percepiſſe. Sed vide, ut nos homunculi ſumus, hoc eſt, rerum omnium ignari, quod nos aliquando gravius dolere nequivimus, eo nunc lætius exultare non poſſumus. Deos omnes, qui fortunam tuam in hunc curſum direxere, ut eam in eo perpetuo ſervent, atque ut res tuas in dies magis ſecundent, rogo, atque oro. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sulpitio Tombeſio S. D.

Gratias agit pro condimento ad manus commolliendas, atque delicatius conſervandas miſſo, ejuſque virtutem, atque præſtantiam laudibus extollit.

30. JOcabar equidem, Sulpiti, cum tecum de tuis Regiis condimentis ad manus commolliendas, atque delicatius conſervandas, nudius tertius agebam. Quid enim ſeni cum illis ad ſuas, quas ſæpius nudas habuerit, atque in opere, non illo quidem ruſtico, ſed familiari verſatas continuerit? quo ſi non ſint callis obductæ, ſaltem aliquam duritiam, certe jam creberrimas rugas contraxerint? Sed id tamen placuit experiri: vixque [mirum] ſemel eo manus mihi unxi, atque leviter livi, cum ejus virtutem, atque præſtantiam ſenſi. Continuo enim vel olorina pluma, atque infima auricula molliores, atque teneriores ſunt factæ. Cutis vero ita ſe tetendit, atque dilatavit, ut codicilli non tam expoliti, atque explanati ſint. Cui tuæ ſummæ virtuti ſummus, ac mirificus odor accedit, ut ſive tactu, ſive ad olfaciendum jam Regias manus habere videar. Utinam vero, quod cuti extrinſecus junioris aſpectus tuum iſtud attulit medicamentum, interius etiam ad ſanguinem ejus virtus penetraret, huncque in venis renovaret. Sed alia ratio eſt eorum, quæ ſimulari, atque fingi poſſunt; alia eorum, quæ nullam ſimulationem accipiunt. Cani quidem tingi, rugæ in fronte ad aliquod tempus probe diſſolvi poſſunt; natura tamen interius nullo artificio reprimi poteſt, quin ſecreto ſuum curſum conficere pergat, ac quanto longius procedit, tanto magis de noſtris viribus nobis detrahat, atque diminuat. Sed ad rem redeo. Ego pro tuo iſto elegantiſſimo munere mirificas tibi gratias ago, atque ſi quid unquam

quam amplius valeam, ejus quoque optime recordaturus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Octobono S. D.

De honestissima conditione gratulatur, hortaturque ad optimos Scriptores Auditoribus suis interpretandos, ipsosque ad eorum imitationem excitandos, a quorum uno plus utilitatis, atque gloriæ comparari potest, quam ab Apulejis, Philelfiis, Mancinelliis, & reliquis ejus ordinis.

31. Franchinus Lenzolius me tuo nomine salvere jussit, quod cum per se mihi jucundum fuit, tum etiam multo jucundius accidit, quod is mihi eam salutem ita amanter, atque peramice dixit, ut me suo illo suavissimo sermone totum sibi devinxerit; præsertim cum tui se omnium studiosissimum esse demonstrarit. Gratulor tibi honestissimam conditionem, meliorem etiam propediem expectans. Tu vero interea, ut facis, in ista politiora studia incumbas, neque ab optimis Scriptoribus, hoc est, a Cicerone, Cæsare, Terentio, Virgilio, Horatio, & si qui sunt ejus generis alii, tuis Auditoribus interpretandis quicquam discedas. In primis autem ab eorum imitatione eos ne verbum quidem abduces. Versentur alii per nos quidem licet, in Apulejis, Philelfiis, Mancinelliis, & reliquis ejus ordinis Scriptoribus; nos in paucis iis omne nostrum studium, atque adeo in uno quovis horum occupemus, a quo plus utilitatis, atque gloriæ, quam a cæteris omnibus sumus comparaturi. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆI RICCII
L U G I E N S I S
E P I S T O L A R U M
L I B E R Q U A R T U S.

ANDREÆ CORNELIO CARDINALI

Bartholomæus Riccius S. D.

Significat, se non verbis, sed ex intimo animo gratulari de Cardinalatu ipsi delato, & enixe Deum orare, ut illum sic fortunet, ut eum ad reliquum, qui unus superest Dignitatis amplissimus, cumulum feliciter provehat.

1. PUtabam equidem, ut etiam Palestinio nostro dixeram, me, ut te Cardinalem factum esse audissem, novo, atque inusitato gratulandi genere tecum usurum. Id enim & singularis amor erga me tuus, & mea in te perpetua observantia, ac fides integerrima jure æquissimo postulabat. Sed cum id nunc præstare conarer, aliter mihi, atque ante putaram, evenire sensi. Tanta enim ista summa Dignitatis tuæ accessione sum lætitia affectus [probe enim nosti, quam ego meos molliter amem] ut non solum nullum præclarum gratulandi genus potuerim aliunde eruere, sed illud etiam, quod maxime vulgare est, mihi prorsus exciderit. Quare id, quod res est, tecum cogita, me, quod verbis non queo, tuam istam amplissimam Dignitatem tibi ex intimo animo, atque vere gratulari, neque ea vel tuorum quemquam, quam ego faciam, magis lætari. Hoc vero, quod possum, non omittam, ut Deum Opt. Max. rogem, atque omnibus precibus orem, ut istum tuum Cardinalatum sic tibi fortunet, ut is ad reliquum, qui unus superest Dignitatis amplissimus, cumulum te feliciter provehat. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Georgio Cornelio S. D.

Ejus fratrem Andream Cardinalem factum, tantamque Dignitatem in nobilissima Familia retentam, ac quasi hæreditariam relictam, gratulatur.

2. NE puta, Georgi, quod cum Andrea Cardinale fratre tuo facere nequiverim, me tecum id facere posse; hoc est, ut tibi ejus amplissima Dignitate mirifice gratuler. Omnem enim digniorem gratulandi rationem ea lætitia, quam ex ejus Cardinalatu percepi, valde superat. Quare tibi satis erit, si tecum usitato, ac vulgari gratulandi genere utar. Tibi igitur, atque etiam Marinæ matri tuæ præstantissimæ fœminæ valde gratulor; quod ipse ab altero patruo in fratre carissimo; illa vero in filio, in cujus amore omnes matres superavit, tantam eam Dignitatem retentam, ac quasi hæreditariam relictam videatis. Quam vestram summam voluptatem Deos omnes non solum, ut diuturnam vobis conservent, sed etiam cum multis aliis suo cumulo ut augeant, rogo, atque oro. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Philippo Cardinali Gislerio XL. Viro S. D.

Rogat, ut cum amicis honestissimæ petitioni suæ non desit, contendatque, ut Fuschinius inter primos renuntietur, cujus virtutem, Juris prudentiam, integritatem, ac probitatem extollit.

3. SI mihi per Camilli filii invaletudinem licuisset, id coram fecissem, quod nunc per literas facere cogor. Quantum ego Fuschinium Virum cum maxima in Jure Civili scientia, tum summa totius vitæ integritate, meum præterea Civem, & veterem amicum diligam, hoc, quod tecum, atque cum aliquot tuis Collegis ejus caussa facio, omnibus indicio esse potest. Hic in eorum albo scriptus est, ex quibus vos vestros quinque Judices

[quam

[quam Rotam dicitis] de more postea decernitis. Multos quidem competitores habemus gravissimos, ac prudentissimos Viros, tamen si tu cum cæteris nostris amicis XL. Viris huic honestissimæ petitioni nostræ non defueris, non dubito, quin inter primos renuntiemur. Certe si virtute, atque Juris prudentia, non autem ambitione certemus, jam facti sumus. Cave enim putes prudentiorem, aut magis probatum Virum, [quod cum cæterorum probatissimorum Virorum bona gratia dictum volo] in istum Judicum ordinem decernere possis. Verum si omnino ambiendum sit, qui mos ab usque Majoribus nostris servari pergit, suffragatores habemus optimos Viros, atque gratiosos homines Collegas tuos non pauciores, quibus ut te addas, te etiam atque etiam valde rogo, qui postea petitionem nostram vestra omnium gratia ita foveatis, atque ornetis, ut nullam repulsam feramus. Quod si, ut spero, mihi concesseris, ego tibi polliceor, te nullam umquam tuam suffragationem honestius posuisse, neque tuis Civibus gratiorem operam dedisse, neque quemquam umquam tuis omnibus officiis tibi, quam hoc me, atque Fuschinium gratissimum Virum sis facturus, obstrinxisse. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lanfranco Gypsio S. D.

Gratulatur de Gyraldio a secretis Principis facto, & Cavalcantio inter familiares ejusdem adscripto, aitque, incertum esse, utrum eis magis gratulari debeat, qui tanta dignitate a tanto Principe cohonestati sint, an Principi ipsi, qui præstantissimorum Virorum virtute, & prudentia auctus sit.

4. EGo, Gypsi, duos amicos, & Gyraldium & Cavalcantium hodie summa cum gratulatione complexus sum, quod ille a Principe nostro in eum numerum delectus sit Virorum, quos habet a secretis perpaucos; hic vero inter eos familiares, quos carissimos habet, adscriptus sit. Tametsi haud satis scio, utrum eis magis gratulari debeam, qui tanta dignitate a tanto Principe cohonestati sint, an Principi ipsi, qui præstantissi-

tiſſimorum Virorum virtute, & prudentia ſic auctus ſit, ut prope magis in quovis alio Viro augeri non poſſet. Sed non eſt hic locus, ut pluribus verbis eorum commendationem perſequar, tibi præſertim, qui utrumque optime noſti. Hoc vero, quod magis ad rem pertinet, non omittam. Id autem eſt, ut tua tandem opera fiat, ut contra iſti mihi quoque ex eo, quod ipſe ex ejuſdem Principis verbis mihi jam ſæpius es pollicitus, gratulari poſſint. Quo uno iſto tuo officio & eis dederis, in quo mihi grati eſſe poſſint, & me a Camillo filiolo omni ſolicitudine liberabis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Marco Antonio Cornelio S. D.

Certiorem facit, ſe Venetias cum filio, & matre brevi venturum, oratque, ut Patavium ad ſuos ædium cuſtodes ſcribat, ut eos hoſpitio accipiant.

5. CAmillus filius miro deſiderio videndi Venetias tenetur; Flora mater vos viſendi multo majori æſtuat; ego vero, ni quotidie de vobis aut loquar, aut cogitem, moriar. Quare cum illi a me contendere non ceſſent, ut ſe hujus tam honeſti voti compotes faciam, ego vero nihil eis libentius concedam, ut qui in eorum deſiderio mihi magis obſequar, conſtitui in hunc proximum Chriſti aſcenſum cum eis vobiſcum eſſe. Sed quoniam puer etiam in Pado commovetur, mater autem nihil magis horreſcit, quam mare; ciſio iter hoc facere decrevimus. Patavium igitur ad tuos ædium cuſtodes, qui nos hoſpitio accipiant, ſcribas te rogo. Si vero meo aliquo bono fato illic te offenderem, nihil mihi optatius, nihil opportunius accidere poſſet. Id enim amplius una & eſſemus, & longioribus ſermonibus frueremur. Dies autem adventus noſtri tertio die ante diem Feſtum eſt conſtitutus, ut poſtridie commodiſſime tecum Venetiis cœnemus. Ariadnæ matri cariſſimæ, ac Cæciliæ uxori alteri animæ tuæ noſtro omnium nomine plurimam ſalutem dices. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Honorio Stellæ S. D.

Ejus progressus honorificos in scribendo laudat. Admonet, eam exercendi rationem, qua in sua Oratione usus est, ad dicendi copiam plurimum valere, ad imitationem non ita; veram autem imitandi rationem aut ex simili, aut ex contrario sumendam esse. Tres suas Orationes mittit, & quidquid in se est aut ingenii, aut gratiæ, ei exhibet, ut fideliter utatur.

6. VIncentius Madius tuam epistolam una cum ea Oratione, quam tu paraphrasim in eam, quam Cicero pro M. Marcello egit, inscribis, mihi legendam misit, quarum utramque non solum libenter legi, sed etiam valde sum admiratus. Nam qui istorum annorum adolescens, ac pœne puer tam prudenter, tam composite, tamque eleganter scribat, magis summa admiratione suspiciendus est, quam ut ejus scripta libenti animo sint perlegenda. Equidem, Stella, complures vidi, qui in hoc scribendi genere multo, quam tu es, diutius versati sunt, atque etiam [quod cum eorum tamen bona gratia dictum volo] de principibus loquor, qui non ita tamen, ut tu facis, scribunt; ut miraculum sit, quod in scribendo tam paucis annis, tam parva scribendi exercitatione, tantos, tamque honorificos progressus feceris. Te equidem hortarer, ut in hanc dicendi facultatem ardentius incumberes, sed id perinde esset, atque si quis eum equum impelleret, qui jam ad metam pervenisset. Quoniam tamen me tuæ istius egregiæ scriptionis quasi auctorem appellas, idque ex nostris libris de Imitatione, quos in manibus assidue te habere scribis; visus sum recte facturus, si hoc quoque modo, in quo opus esse viderem, tibi non deessem. Scito igitur, eam exercendi rationem, qua tu in tua Oratione usus es, ad dicendi copiam certe plurimum valere, ad imitandum non ita. Non enim aliis verbis, atque etiam alio ordine, quod alius dixerit prius, persequi, etiamsi quid commutes, atque etiam addas de tuo, veræ imitationis esse videtur. Siquidem vera imitandi ratio

tio aut ex ſimili, ut nos præcipimus in ſecundo libro de Imitatione, aut ex contrario ſumitur. Quare ſi me audis, aliud poſthac argumentum tuum capies ad ſcribendum, quod cum aliquo Ciceronis argumento aliquam ſimilitudinem habeat; ut ſi tu cuipiam ſumma aliqua ejus ſecunda fortuna gratuleris, ita exordiaris, ut Cicero pro M. Marcello in agendis Cæſari gratiis facit, poſtea in ejus virtutis egregias laudes digrediaris, atque etiam Orationem tuam abunde locupletes; poſtremo ad rem rediens, eam feliciter abſolvas. Aut etiam ſi magis placet, ut ipſi fecimus in Archiam Poetam, aliquid ex eodem tibi libenter proponas, contra quod dictionem tuam exerceas, ut in Ligarium, aut in Cœlium, aut, ut nobis in animo fuit, diſſuaſionem Legis Maniliæ, in qua ut ille Cn. Pompejum, tu contra L. Lucullum ſummis laudibus exornes. In qua dicendi ratione ſi ſtilum tuum occupabis, mihi crede, brevi fore, ut ejus ſtudii te minime pœniteat. Quod meum conſilium, ut pluribus tibi nunc probem, nihil opus eſt, cum id in libris de Imitatione plane omnibus comprobarim. Inde cætera tibi ſumere poteris, ſi minus hiſce paucis acquieſces. Mitto tibi tres Orationes meas, nuper editas; in iis, quam dicebam, in Archiam, ut videas, qua ratione tu quoque, ſi quid tale aggreſſus fueris, pertractes; tibique perſuadeas velim, me tua iſta virtute, ne quid de moribus, atque totius vitæ tuæ ſanctiſſimis inſtitutis agam, habere nihil, quod tua cauſſa libentiſſime nolim; ut ſi quid in me eſt aut ingenii, aut gratiæ, quo aut tibi, aut cuiquam tuorum uſus aliquando accidat, eo tam fideliter utaris velim, quam ſi ipſe a patre tuo, aut Camillus meus a me ipſo uteretur. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Baptiſtæ Rhamnuſio S. D.

Rogat, ut primo quoque tempore impetret a X. Viris Venetæ Reipublicæ, ut ſibi liceat Epiſtolas ſuas edere, & ſi quid cum Navagerio etiam agendum reſtat, per Paulum filium hoc quoque agi, & tranſigi diligenter curet.

7. PRoxime cum Venetiis eſſem, cum Bernardo Navagerio Senatore optimo, ac gratiſſimo Viro de Epi-

Epistolarum mearum editione diligenter egi. Is mihi humanissime, quantum ad se attineret, eam libenter permittere respondit, sed hanc tamen eamdem permissionem a Pontificis Legato impetrari oportere, is quoque affirmavit. Id quod a Manutio nostro continuo nobis optime curatum est. Audio postea permissu X. quoque Virum opus esse. Id si ita est, cujus opera ego apud tantos Viros & fidelius, & facilius uterer, quam tua, si omnium optio mihi daretur, non haberem, qui eorum sis tot annos a secretis, ego vero te totidem unice observem. Quare te rogo, ut eis fidem tuam, idque tum ex Manutii, tum etiam ex filii tui lectione obstringas, nihil in iis Epistolis offendi, quod earum editionem nobis vetare, aut etiam quicquam retardare possit. Praeterea vero, si quid cum Navagerio etiam agendum restat, videlicet, ut permissus ejus scripto extet, te etiam, atque etiam rogo, ut per Paulum filium hoc quoque & agi, & transigi diligenter cures. Quae omnia ut a te, quae tua summa est humanitas, facile impetrem, nihil dubito; ut vero ea primo quoque tempore impetrem, te valde rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Rhamnusio S. D.

Ostendit, nullam caussam esse, cur de parentis optimi, & integerrimi Viri morte doleat, qui totam vitam cum in privatis amicorum, tum in publicis Reipublicæ officiis peregit; suamque operam, ubi opus fuerit, ei pollicetur.

8. MAllem te perpetuo, quo cœperas, silentio mecum uti, quam eam caussam habere, quamobrem tandem ad meas multorum mensium literas responderes. Æquius enim tuam istam diuturnam taciturnitatem ferre poteram, quam parentis tui amicissimi mei mortem non feram; de qua ita tamen ad me ipse scribis, ut non solum a me nullam consolationem indigeas, sed mihi eam non levem afferre videaris. Quibus rationibus, quas cum prudentissimas, tum etiam Christianas adducis, quando ipse filius acquiescis, qui ego amicus non acquiescam? Ille quidem satis matura ætate

[quan-

[quando omnino decedendum est] decessit. At qui Vir? qui totam illam vitam cum in privatis amicorum, tum in publicis istius magnificentissimæ Reip. officiis integerrime peregit. Unde etiam cum eo nunc quoque optime agi pro certo tenendum est, cui pro tot benefactis par a Deo in ejus Regno gratia referatur. Equidem unum illud mea caussa doleo, quod quamdiu quatuor annis me præcedebat, tot ego semper mihi, quasi jure meo posse vivere, promittebam, ac quanto me diutius vivendo antecessisset, ego quoque in ejus vitæ cursu meam vitam producere videbar. Nunc vero, cum ad ejus annorum numerum pervenero, ad meum pervenisse suspicari potero. Si quid tamen est [quod facere negaram] quod cæterorum cum parentis, tum etiam tuorum amicorum officiis a me accedere possit, id ego tibi ita sedulo polliceor, ut cætera vere, atque sincere cum amicis facere soleo, quæ tantum abest, ut benevole præstem, ut, quæ ipse videam mea sponte in eos conferre, non omittam. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Martino Peregrinio S. D.

Propter ejus literas maximam esse voluptatem suam significat, maximumque suum desiderium eum videndi, & cum eo colloquendi. Admonet de morte, & scriptis suorum amicorum, & nonnulla innuit, quæ secum secreto egerant.

9. QUantam mihi voluptatem tuæ attulerint literæ, ne expecta, dum dicam. Præ gaudio ad nomen tuum lacrymæ mihi exciderunt. De te enim cum tot annos nihil neque a te, neque a quoquam alio audissem, vereri interdum cogebar, ne in istis tuis Asianis scripturis decessisses; ut vero te incolumem esse, idque a te ipso cognovi, Dii boni, quo non sum gaudio affectus? O mi suavissime Peregrini, o mi vetus, ac fidelissime sodalis, ut te absens absentem libenter amplector! Sed cur, ut hoc multo arctius præsens præsenti facerem, mihi facultatem non dedisti? cur ipse tuas literas non attulisti? cur ex isto tuo Municipio tuæ scripturæ vel in biduum, quod scio a Prætore tuo im-

petrasses, non te surripuisti? atque ad nos tui cupidissimos advolasti? Nolo, ne verbo quidem, tantam meam lætitiam conturbare, sed te possem accusare, parum amice fecisse, qui non prius ad me, quam isthuc, accesseris. Scio enim te brevi, idque etiam cumulatius præstaturum. Te igitur expecto, ut veterem omnem omnium rerum ac consiliorum nostrorum memoriam repetamus, usque ad Trojani excidii caussam, ex quo incendio ipse quasi alter Æneas non a matre Venere, sed a fidelissimo amico ereptus fuisti. Qui vero risus in tectis illis Nasonianis? Sed reliqua in adventum tuum reservo. Hoc tantum; ex omni illo nostro amicorum numero me, & Augustinum Abiosium, qui nunc Patavinus, ut dicunt, Collateralis est, his etiam auris perfrui. Rotengus, Cochius decessere. Rigonius nosti, quid egerit. Julius in Galliam eo tempore, quo tu in Asiam, profectus est. Multa scripsit, atque edidit cum summa sua gloria. Arbitror, cupio quidem certe, eum adhuc vivere. O noctem illam Nestorianam, cum nobis a lictoribus. Sed te expecto, ut secreto omnia agere, atque suavissimum risum alter alteri commovere possimus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Angelo Angelinio S. D.

Sibi nihil deberi propter officium ipsi præstitum profitetur, atque adeo ne gratias quidem, cum, quidquid ejus caussæ profuit, sua sponte profuerit. Addit, sibi gratissimum futurum, si ita se gesserit in Bentivolio instituendo, ut ejus parentes ex isto officio ei gratias agant.

10. CAussa nulla erat, quamobrem mihi ullas gratias ageres, nedum ullam te referre non posse, per literas querereris. Parum enim id, quod tibi præstiti, atque adeo minimum, fuit officii. At maximum fuerit. Quoniam tamen id ex meo animo, nullius autem precibus in te profectum est, a nullo item ullam relatam gratiam, aut etiam gratiarum actionem expectare debebat. Quicquid caussa tuæ profui, mea sponte profui; si qua in meo officio ulli debitio est, ea mea est; mihi ipsi debeo. Verum id mihi gratissimum erit, si ita te in Bentivo-

volio noſtro inſtituendo geſſeris, ut ejus parentes ex iſto tuo officio mihi gratias agant: id quod cum tua, tum etiam mea cauſſa ut diligentius facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Duobus Philippis Braſchio, & Savorellio S. D.

Ambos valere cupit, & ad ſuum ſuburbanum invitat, ut ibi læte, quamdiu libuerit, in Socraticis ſermonibus agant.

11. TAntum ego vos amo, Philippi, quantum vos inter vos diligitis, niſi etiam magis. Nam quæ vos cauſſa in amore mutuo facere cogit, ſimplex eſt, utriuſque ſcilicet integritas, quæ utrumque tam arćte inter vos conjungit, hæc eadem mihi duplex fit, quando ubi vos tantum alterum, ego duos unice diligo. Quare primum vos valere cupio, ſeparatim autem Savorellium, ut cui hoc magis opus ſit, quique non ſatis firma utitur valetudine; deinde cras ambos in meum ſuburbanum expećto. Vos domo ciſio Durellius tollet. Hora vos commodius mecum ſiſtet, ubi læte, quamdiu vobis libebit, in Socraticis ſermonibus agemus. Ubi vero loci ſatietas vos ceperit, continuo in Urbem revertemini. Ad primam diei horam, ut is cum ciſio vobis adſit, mandavi. Volo enim, ut Cœlo matutino iter hoc conficiatis, ne quid ardentioris Cœli ſentiatis. Valete.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Philippo Braſchio S. D.

Suum eum videndi deſiderium ſignificat, hortaturque, ut Concionibus ſuis concordiam inter iratos animos conciliet, doceatque faćtionum principes, ne eorum voces audiant, quorum inopiæ, & improbitatis maxime intereſt, Civitates inter ſe diſſidere.

12. OMnes Quadrageſimæ vulgo longæ & ſunt, & dicuntur, hanc vero tui deſiderium mihi o-

mnium longissimam facit. Nondum enim ad ejus medium ventum est, & annus mihi videtur, cum te careo. Quanto vero ea tibi longior videri debet, cui quotidie semel, interdum etiam bis ad summum sudorem concionandum est? Etsi tuus iste sudor in eo magis gravis tibi accidit, si te frustra laborare, neque verbi tui semen radicem, quam quod in saxo jacitur, altius agere vides. Contende tamen, quantum in te est, ut inter istos iratos animos concordiam concilies, ut Civilia ista odia deponant, ut injuriam obliviscantur, eaque omnia uni omnes Deo condonent, qui illis multo plura, & majora remunerabitur, atque etiam quotidie gratis, atque ingratis elargitur. Quid enim indignius dici potest, quam quod Municipiolum istud ita inter se dissentiat, ut ex duabus portis suam quæque factio possideat? altera minime tuto uti audeat? Doce principes factionum, ne eorum voces audiant, quorum inopiæ, & improbitatis maxime interest, Civitates inter se diffidere, quorumque pastioni nihil magis adversatur, quam otium publicum, quam pax, & Civium concordia. Quos, si isti me audiant, si non ex Oppido, saltem domo sua ejicient, atque a sua consuetudine alienabunt, ut cum in pristinam, hoc est, Christianam concordiam redierint, nullis istorum falsis delationibus, nullo ab hostium novo metu injecto, quo minus in ea perpetuo incorrupte permaneant, impediantur. Quod si tu Dei Optimi Maximi auxilio efficies, cum omne tui desiderium mihi levabis, tum etiam me summa lætitia afficies, cum vicinos meos Bagnacaballenses audiam resipuisse, atque ad rectum vivendi institutum vere rediisse. Quos Lugienses postea Cives mei optime imitabuntur, quibus ego non magis omnia bona, quam mihi, quam Camillo filio cupio. Si Savorellio quid interea scripseris, meo nomine illi salutem adscripseris, cui quid aliud opportunius optem, neque ego habeo, neque ille desiderat. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Philippo Braſchio S. D.

De ejus provinciæ in alterum biennium prorogatione certiorem facit; admonet, Venetam peſtilentiam quotidie ardentius ingraveſcere; conſtituto itineri ſuo Lugum in dies ſingulos novi aliquid objici; Mantuæ tantam vim calamitatis Cœlo demiſſam, ut etiam omnes ædium tegulas perfregerit.

13. MAdius noſter, ut totum nomen ſuum a Quæſtore exegit, VIII. Id. Junii Brixiam in quatuor menſium vacationem diſceſſit, poſtea ad ſuum diem rediturus. Is pridie quam diſcederet, cum provinciæ ſuæ in alterum biennium prorogationem vidiſſet, tuam quoque vidiſſe mihi narravit, idque, ut ad te ſcriberem, mandavit, ut jam nihil de ea timeas, cum privatæ publicam etiam fidem perſcriptam intercedere ſcias. Ego magis Venetam peſtilentiam metuo, quæ quotidie ingraveſcit ardentius, atque eo jam pervenit, ut mercaturæ, ludorum conventus privati, publici, ſacrorum etiam ceremoniæ, atque inſtituta, ut fertur, intercepta ſint. Rumor præterea erat, iſque ex quorundam literis, quaſi in coloniam ex Urbe, in littora ad duas maritimas turres, quibus Urbis portus efficitur, magnam hominum cujuſque generis multitudinem exiviſſe; nobiliores in ſuas villas emigraſſe, alium alio, complures Patavium ſe contuliſſe, eamque Urbem, ut ab ejus morbi contagione incolumem ſervent, in primis omnem operam dare. Qui morbus ſi ſe in reliquam Italiam effundat, atque, quod Deus prohibeat, latius emanet, non ſolum Gymnaſia, ſed Civitates pœne ſublatæ eſſe videntur, neque id tantum in præſentem annum timendum eſt. Merces enim, quibus plena eſt Urbs, quaſque in univerſam Italiam effundit, ita infectæ ſunt, ut magnum periculum ſit, ne etiam ad multos annos hanc item calamitatem quoquo invehant, ſtatim commoveant, atque excitent. Sed de his Deus viderit. Nos interea nobis non deerimus. Si quid contra ferat ſors, æquo animo, idque in Chriſto ut feramus, probe curabimus.

 Cer-

Certe in magno periculo ſumus, qui proximum vicinum tanta peſte laborantem habemus, atque eo magis, quod non ea cura a nobis adhibetur, qua opus eſſet, ne in noſtros fines ea labes irrepere poſſet. De conſtituto noſtro iſthuc itinere, in dies ſingulos novi aliquid objicitur, quo ab eo me retraham; quin etiam ſi in via ſim, ut me domum referam, cogere poſſit. Si tamen per temporum rationem nobis licebit, neque curationi noſtræ rei Flaminiæ, neque tibi deerimus. Certe ſi Lugum proficiſcar, non omittam, quin ad te quoque Faventiam accurram. Vale. Dum hæc ſcribebam, renuntiatur, Mantuæ tantam vim calamitatis Cœlo demiſſam, ut etiam tegulas ædium omnes perfregerit, idque tantum, quantum eſt Urbis circuitus; in agro parum admodum damni factum eſſe. Iterum vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Nicolao Zanellio S. D.

Rogat, ut auctoritate ſua Aliotium adjuvet in Locatellii ſobrini ſui pace concilianda, neque ſinat, eum ad ſe redire, niſi pace & confecta, & omnibus æquiſſimis cautionibus probe confecta.

14. SErvator Aliotius meus vetus eſt familiaris. Hic iſthuc Locatellii ſobrini ſui pacis conciliandæ cauſſa acceſſit. Quæ res etſi nullam difficultatem habet, ſi tua tamen auctoritas acceſſerit, teque quaſi ſecundum pacificatorem adhibebis, multo cum facilius, tum etiam firmiori fide conſtituetur. Equidem nihil dubito, quin, quæ tua ſumma eſt bonitas, in tali negotio vel tua ſponte omnia, quæ ad pacem hanc conficiendam pertinent, ſis ei præſtiturus. Si quid tamen iſti tuo optimo animo addi poteſt, ut mea cauſſa id addas, te etiam, atque etiam rogo, neque ſinas, Aliotium ad nos redire, niſi pace & confecta, & omnibus æquiſſimis cautionibus probe confecta. Id mihi erit quam gratiſſimum; Aliotium vero Virum gratiſſimum tibi in perpetuum obſtrinxeris. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Nicolao Zanellio S. D.

Gratias agit, quod non solum Aliotium in pace conficienda adjuverit, sed præterea multa illi extra pacificationem & pollicitus sit, & præstiterit, multo majorem gratiam, cum casus tulerit, ei propterea se relaturum significans.

15. CUm tibi Aliotium commendabam, videbam te illi omnia, quæ ad pacis conditionem facerent, idque cum tua animi integritate, tum etiam amicitiæ nostræ caussa esse præstiturum. Nunc vero Aliotius multa mihi refert, quæ illi extra pacificationem istam & pollicitus es, & fecisti, quibus ille multo magis se tibi obstrictum esse, quam ista pacis confessione, qua in perpetuum tibi debebit, ingenue fatetur. Ego vero nunc quia ita mos est, tibi ingentes gratias ago; cum vero casus ferat, etiam multo majorem relaturus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Francisco Racchio S. D.

Joannis Baptistæ Minadoji mores, virtutes, studia, animi probitatem, integritatem, scientiam ob oculos ponit, rogatque, ut omni studio, cura, diligentia, gratia contendat, atque laboret, ut in Civitatis medicum prorsus decernatur.

16. TOt ac tantæ necessitudinis caussæ mihi cum Joanne Baptista Minadojo prudentissimo, ac fidelissimo medico intercedunt, ut nihil habeam, quod ejus caussa non libenter velim. Ejus enim uxor illum mihi arcta affinitate conjungit; merita in me, & officia cum multa, tum etiam maxima me illi obligatum, obstrictumque tenent; mores autem, virtutes, studia, ac Viri bonitas multo his omnibus me illi conjunctiorem, atque obstrictiorem efficiunt. Quibus rebus, ut quod res est, plane fatear, ego soleo, si quid odorem, quod aut ad ejus dignitatem, aut utilitatem aliquam perti-

neat, mea ſponte in illum conferre. Is a me nunc ultro etiam, atque etiam magnopere contendit, ut meis iſthic amicis, tibi vero ſeparatim, novo quodam commendationis genere cauſſam ſuam primo quoque tempore commendem: quod quoniam ego nullum habeo, quod depromam, ac de officio meo multum ille petendo detraxerit, cui ego a me omnia præſtare ſoleam, tuum erit curare diligenter, ut & ille recte de meo ingenio ſperarit, & ego meum dolorem aliquo modo levem, qui non, quemadmodum ſoleo, mea ſponte, & voluntate, ſed coactus hoc illi officium præſtem. Id autem effeceris, ſi per te unum, quod a multis petimus, impetrabimus. Is, Racchi, maxime cupit in Camilli Civis tui locum deligi, qui cum Nicolao Mutinenſi iſti Civitati medendo præſto adſit; qui valetudinem ſuis conſiliis vobis univerſis perpetuam ſervet, aliquo autem vitio etiam affectam ſuis pharmacis recuperet; id quod optime facere dicit, quemadmodum ego in uxore mea Lugi planiſſime ſum expertus. Diligens eſt, aſſiduus, ſi quis alius, medicus, nec qui a veterum, eorumque optimorum medicorum inſtituto quicquam recedat. Accedit ad hæc, quod ea Vir eſt integritate, atque animi probitate, qua qui optima. Neque homo infacetus, atque inurbanus, quod etiam ægrotos aliquid delectare poteſt. Scio, Racchi, hoc, quod abs te peto, Civium tuorum ſuffragiis eſſe decernendum, quorum voluntates difficile eſt pernoſcere; tamen ſi te non ſolum gratioſum Civem, ſed Virum etiam optimum ſuffragatorem habebimus, nihil dubitamus, quin facile decernamur. Quare, mi Racchi, non a te jam peto, ut mea cauſſa petitionem hanc ſuſcipias, tuearis, ornes, atque omni ſtudio, cura, diligentia, gratia contendas, atque labores, ut decernamur, ſed ut prorſus decernamur, peto, atque poſtulo. Multa equidem beneficia abs te accepi, multa etiam atque maxima expecto; verum in hoc uno omnia mihi cumulatiſſime te eſſe præſtiturum, tibi etiam, atque etiam perſuadeas, velim. Præterea, ſi quid hoc ad rem attinet, medicum honeſtiſſimum gratiſſimumque hominem tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Antonio Rondinellio S. D.

Rogat, ut, si fieri possit, sine judicio res componatur de fructibus cujusdam Beneficii, colloquaturque cum Balthassare amico suo, eumque doceat, quid jus, quid honestum, quid propinquitas hoc in negotio postulet.

17. CHinanus Blondius antiquæ probitatis Sacerdos superioribus diebus decessit. Hujus, quod Beneficium dicunt, quod ejus majores sibi, ac suis proprium instituere, Joannis Pauli Blondii Chinani patruelis filio venit. Nulla controversia est, quin præsentis quoque anni ejus fructus veniant; Balthassar tamen Blondius ejus familiæ cum senior, tum etiam locupletior, eos fructus apud se habet, negatque ex testatoris Chinani sententia cuiquam, nisi ejus matri in victum se esse redditurum. Joannes Paulus Vir probatissimus atque etiam in summa egestate constitutus humanissime cum Balthassare per propinquos, affines, amicos agit, si sine judicio res componi possit. Quare me rogat, ut ita tecum agam, ut soleo facere, cum quid ago diligentissime, ut caussam hanc suscipias; cum Balthassare, apud quem te plurimum valere scit, colloquaris, eumque doceas, quid jus, quid honestum, quid propinquitas postulet; ne cum ab alienis optime audiat, a suis male audire studeat; ac quod jure coactus postea sit ei redditurus, nunc volens, ac benevole reddat. Is has literas tibi reddet, ac caussæ suæ æquitatem pluribus exponet. Mihi pergratum feceris, si mea quoque caussa aliquid ei honestati addidisse te demonstrabis; quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Hieronymo Ravanio S. D.

Orat, ut Philippum Savorellium Concionatorem ab Abbate Lauredanio delectum ad Evangelii cibum ovibus Municipii sui publice suppetendum, non satis firma utentem valetudine, adjuvet, neque ferat, si quid gravius Quadragesimæ tempore illi acciderit, ægrotantem, ac languentem suggestum ascendere. Præterea hortatur, ut quotidie illum publice audiat, & privatim cum eo colloquatur, polliceturque, eum semper in Fide firmiorem domum rediturum.

18. EGo Philippum Savorellium Concionatorem Franciscanum ut alterum filium amo. Est enim ætate adolescens, sed prudentia & integritate, atque horum studiorum cognitione vel natu maximus. Hunc Abbas tuus Lauredanius hoc anno delegit, qui tuis Municipibus suis ovibus Evangelii cibum publice suppeteret. Quoniam vero non satis firma utitur valetudine, summusque labor est quotidie eo modo ad populum dicere, si quid illi interea gravius acciderit, quo minus laborem ferre possit, te rogo, ut cum ei in cæteris rebus nusquam defueris, in primis hac una ei prospicias, ne feras ægrotantem, ac languentem suggestum ascendere. Novi equidem hominem; ut officio satisfaciat, invaletudinis suæ nullam rationem habebit. Quare periculum erit, ne dum lucem æternam cæteris aperit, hæc illi humana occludatur. Quod vero ad te attinet, si is, quod cupio, æque valebit, cave diem ullum intermittas, quin eum publice audias, atque etiam privatim, cum tibi per clientes tuos licebit, ad eum adeas, atque cum eo colloquare. Semper enim in Fide firmior domum redibis. Duas leges habemus, alteram Civilem; hac tu clientibus tuis præsto aderis; alteram Dei Opt. Maximi; in hac ille tibi nusquam deerit. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Hieronymo Ravanio S. D.

Gaudium suum significat de Concionatore a se superiori anno commendato, quem omnium sententia etiam hoc anno postulatum audit, iterumque Christiane etiam atque etiam commendat.

19. GAudeo judicium meum mediusfidius cum vestro omnium, atque Præsidis vestri optimi Viri Lauredanii convenire, qui quem superiori anno Christianum Concionatorem habuistis, quem ego tibi commendavi, hoc quoque anno omnium sententia depoposceritis. In quem cum isto vestra sponte sitis omnes affecti animo, nihil est, quod commendationem meam tibi renovem; tantum te hortabor, ut eum assidue audias. Tanta enim segetis nostræ luxuria est, ut nisi usque illam sarculo exscindamus, continuo agrum totum occupet, bonamque frugem opprimat. Quare publici isti quasi Christi vinitores quaque versus mittuntur, qui quo tempore reliquæ vineæ putantur, Christi quoque vineas amputent; tametsi quisque suæ putator esse debet, neque unquam falculam deponere. Sed, quod negaram, me facturum, eum tibi Christiane etiam, atque etiam commendo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Sorbio S. D.

Philippum Braschium Concionatorem ipsi notum se non commendare, sed sperare, eum in suis intimis semper eumdem habiturum, atque cæteris, si quid ei opus sit, probe commendaturum, significat.

20. HAc, quæ adventat, Quadragesima Philippum Braschium ex Divi Francisci familia Concionatorem Christianum habebis, Virum eum quidem, qui quæ tibi, atque tuis Municipibus ex suggestu præcipiet, suo etiam exemplo sit comprobaturus. Sed si hoc nimis videtur; sane Virum integerrimum, & in ejus faculta-

tis

tis ſcientia eruditiſſimum habebitis. Quare te hortor, ut primum nullum diem intermittas, quin eum publice audias, deinde etiam quoties tibi otium erit, privatim ad eum ipſum adeas. Numquam enim domum, mihi crede, inanis redibis; ſemper aliquid, ſi minus novi, certe magis confirmati auferes. Hunc tibi non commendo. Nam cum eum noveris, ſpero, te eum in tuis intimis perpetuo habiturum, atque cæteris, ſi quid opus ei ſit, probe commendaturum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Baptiſtæ Zavariſio S. D.

Rogat, ut per eum liceat adoleſcenti perſamiliari ſuo rei militaris minime ignaro more militum arma ſua ſecum ferre. Si quid autem ei opus ſit in negotiis honeſtiſſimis, quæ illic habet, poſtulat, ut adjuvet.

21. QUi tibi has literas reddidit, meus perſamiliaris eſt adoleſcens, & bonis moribus, & rei militaris minime ignarus. Iſthic negotia habet honeſtiſſima, in quibus quicquid a tuo officio illi opus erit, ut ei præſtes, te etiam atque etiam rogo, in primis autem, ut, quo brevi tempore iſthic aget, more militum ſecum arma ſua ei ferre liceat, quorum utrumque ſi a te impetro, erit mihi valde gratum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Antonio Ferrario S. D.

Certiorem facit, ſe ſuſpicari, nondum ei fuiſſe redditam Epiſtolam, quam ad Herculem Ateſtium Principem de ejus Familiæ nomine ſcripſerat, mittitque Orationem, qua Abravanellium Judæum accuſatum de ſtructis Principi ſuo inſidiis apud eumdem defendit, atque abſolvit.

22. TE equidem, Ferrari, ex tuis ſtudiis mea ſponte antea ſemper dilexi, ſed cum junior Racchius proxime ad me eſſet, ea ipſa ſtudia ita mihi probavit, tuum vero erga me animum ſic teſtatus eſt, ut te

te valde amare cœperim. Nunc vero, ut literas tuas amantiſſime ad me ſcriptas perlegi, ea erga te amoris acceſſio facta eſt, ut tuorum in te amando nemini concedam. Certe cum te audirem libenter vetera ſcripta mea legere, ut haberes etiam ex eis, quæ quotidie ederentur, mihi curandum eſſe duxi. Itaque tibi eam Epiſtolam miſi, quam ad Herculem Ateſtium Principem meum de ejus Familiæ nomine ſcripſi, ubi de Prænomine, Nomine, Cognomine multa fortaſſe minime inepte diſputantur. Sed puto nondum eam tibi redditam fuiſſe. Nihil enim de ea ſcribis; quod meum deinceps inſtitutum integre ſervabo. Nunc autem habe Orationem, qua Abravanellium Judæum capitis reum apud Principem meum, atque adeo cui inſidias ſtruxiſſe accuſabatur, defendi, atque abſolvi. Vale. Fabrio noſtro, Abioſio, Camillo, Racchiis utriſque ſalutem meo nomine impertiare.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Baptiſtæ Bovio S. D.

Ejus cauſſam ſe Principi commendaſſe ſignificat, conſiliumque dat, ut aliquas literas Roma curet, ac præcipue purpureo atramento conſcriptas, maximum apud eumdem pondus habituras, cauſſamque brevi explicaturas.

23. CAuſſam tuam, ut coram tibi receperam, Sarachio diligenter commendavi. Is mihi retulit, ſe cum Principe de ea accurate egiſſe, ſed eum, cum multis aliis gravioribus de rebus feſſus eſſet audiendo, cauſſam tuam cum multis aliis in aliud tempus rejeciſſe. Continuo vero Mutinenſis profectio ſecuta eſt, ut, antequam ad nos redeat, de ea nihil conſtitui poſſit. Omnium quidem Principum literæ apud Principem meum magnum pondus habent; verum, ſi me audies, Roma aliquas curabis, ut habeas, quæque purpureo atramento ſint conſcriptæ. Multo quidem illæ erunt ponderoſiores, quæque cauſſam tuam tibi brevi explicabunt. Quod a me ſperes, parum id quidem eſt nimis. Certe quantum quantum id erit, eam operam dabo, ne quid ejus a me deſideraſſe videaris. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Salio S. D.

Epitaphia sibi commendata mittens significat, ea esse hujusmodi, ut, si alacritas, ac voluntas spectetur, qua a se facta sunt, omnem omnium elegantiam, atque argutiam facile superare possint.

24. Equidem, Sali, non ut optimo equiti tuo satisfacerem, qui vitæ suæ elegantiæ, ac Musei dignitati paria omnia cupit, sed ne tibi, cujus caussa omnia volo, in re tam facili minime obtemperarem, in ejus sententiam hæc, quæ vides, Epitaphia conscripsi. Si ea omnino parum arguta sunt, ac multo minus salis habent, quam ille in suis literis cupere videtur, quique in te sal est, id meo subagresti ingenio atque illepidæ orationi attribuas licebit. Verum si quæ animi alacritate, atque summa voluntate facta sunt, quicquam spectes, omnem omnium elegantiam, atque argutiam facile superare possunt. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Octavio Abiosio S. D.

Ad scribendum invitat, ut stilum sermone Latino exerceat, hortaturque, ut quidquid in buccam venerit, scribat, modo id faciat suis delectis, propriis, atque usitatis verbis, polliceturque, eum hac ratione multum profecturum. Ejus judicium de suis libris de Imitatione requirit, quidque ex eorum lectione didicerit, postulat. Excitat, ut cæteris fratribus viam, quam insistant, aut etiam cum eo ineant, commonstret, rogatque, ut potius maturis paternorum amicorum præceptis, quam suæ præcipitis adolescentiæ impulsibus obtemperet.

25. Promiseram tibi, cum apud patrem tuum proxime essem, ut domum rediissem, te quoties ad me scriberes, numquam muto scripturum, meque meo ita stilo tuum stilum non parum esse adjuturum. Vide

nunc

nunc ut non solum id tibi præstem, sed etiam primum locum ad scribendum occupem, etsi nihil aliud habeam, quod tibi scribam, nisi ut te magis ad scribendum invitem. Nam cum te sciam parum in hoc scriptionis genere versatum, atque in opera, quam parenti das in scribendo Italico sermone, occupatum, veritus sum, ut mihi fidem præstares. Quare hoc modo quasi provocatus diu tacere non poteris. Scribas omnino, aut si quid habes politiori scriptione dignum, aut etiam quidquid in buccam, modo suis delectis, propriis, atque usitatis id facias verbis. Neque te a scribendo deterreat, si, quæ orationis lumina in elegantioribus Scriptoribus cognoscis, ea in tua scriptione minime agnoscas. Aliud enim est aliorum scripta cognoscere, aliud eorum modo scribere. Neque dubita, quin, si non brevi, saltem non multos post annos, si stilum exerceas, qui optimus est scribendi magister, multum sis profecturus. Res omnes parvis initiis oriuntur, studio tamen ad suam perfectionem crescunt. Patrem habes, qui te multa, quæ ad hanc scribendi rationem pertinent, docere potest. Sed mihi crede, nisi volumina scripseris, nisi libros confeceris, nisi assidue eris in scribendo, atque calamum contriveris, tu quidem de aliorum virtute recte judicabis, certe numquam polite, atque eleganter scribes. Expecto scire quid tibi visum sit de nostris libris de Imitatione, ac quid ex eorum lectione auctior, atque certior factus sis ad scribendum. Hactenus de studiis. De tua vero in tantum parentem tuum summa observantia non dubito, quin meam expectationem, atque adeo promissionem tuam sis superaturus; sed currenti tamen, ut ajunt, calcar. Mi Octavi, natu major es ex quinque fratribus, hoc est, qui cæteris quasi viam, quam insistant, aut etiam tecum ineant, commonstres. Si in rectam illos induxeris, iis simul una tecum optime consulueris, sin secus tuo exemplo in pejorem ingrediantur, tuo errore eorum errorem multo effeceris leviorem, quos continuo majorem fratrem secutos excusabimus. Non possum literis omnia, quæ coram facerem, atque adeo paulo ante feci, percurrere. In mentem tibi ea revoca, quæ postremo tecum habui, atque quasi ad eorum regulam omnes tuas actiones guberna. Quod si effeceris, nihil dubito, quin vir factus mihi omnes gratias quotidie agas, qui tibi,
quæ

quæ ad omnem cum utilitatem, tum etiam dignitatem tuam pertinent, paterne demonstravi. Noli tibi deesse, cui neque etiam paterni amici usquam desunt, atque maturis eorum præceptis, quam tuæ præcipitis adolescentiæ impulsibus magis obtempera. Vale. Ferrariæ Non. Octob. MDLXII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Briccio S. D.

Ejus prudentiam laudat, rogatque, ut Tassoniano adolescenti, & patri salutem suo nomine dicat.

26. QUanto magis prudentiam tuam considero, tanto eam majorem esse video. Ego putabam, mihi satis esse, si ad Tassonianum filium scriberem, sed ipse rectius vidisti, ut is eo postea modo apud parentem ageret, quo optime fecit. Sed quoniam summæ tuæ prudentiæ parem nostri amorem significas, ut de illa tibi valde gratulor, ita in eo respondeo, ut ei facerem, a quo me valde observari scirem, ac si umquam idoneus mihi locus detur, ut hoc cum cæteris intelligas, sum optime præstiturus. De reliquo autem negotio nihil dico, ne cum prudentiam tuam, tum etiam amorem erga me tuum graviter offendam. Vale, ac Tassoniano adolescenti, quin etiam parenti salutem plurimam meo nomine dixeris.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Briccio S. D.

Ejus modestiam commendat, epistolamque ad se missam & argumento minime vulgari, & inepto, & ea dictione Latina, quæ in paucis reperitur, conscriptam extollit, magnumque ejus progressum in studiis propter ingenii excellentiam futurum pollicetur.

27. ETsi modestia tua mihi multo ante in omnibus tuis actionibus valde perspecta erat, nunc tamen multo notior est facta, cum neque quod amici de

tua

tua animi integritate prædicent, æquo animo feras, ac quod ad me attinet, qui, quia eam aliquando vix attigi, tam ingenue conquestus es, nihil aliud dicam, quam quod qua me epistola subaccusas, eam melius caussam meam tueri nequivisse. Hæc enim meam tui commendationem non solum comprobat, sed etiam auget. Nam, quod ad studia, atque ad scribendi genus elegantius, quod tu fortasse non eo contentus, ullum in te esse negasti, id secus esse tua illa epistola probe testatur, quæ & argumento minime vulgari, atque inepto, & Latina dictione illa, quæ hodie in paucis repetitur, conscripta est. Utinam tibi per tot tuas familiares curas, quæ te a matre vidua, sed multo magis a tribus sororibus jam natu grandioribus, a tuis optimis auferunt studiis, in ea studiosius incumbere liceret. Verum si umquam id otii dabitur, ac te ad scribendum conferas, mihi crede, te non frustra eam operam esse positurum. Sed non pergam ulterius de tuo ingenio amice agere, ne in te vere laudando animi tui ingenuam naturam magis commoveam, quam ut quicquam gratum faciam. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Briccio S. D.

Ludit in nomine Briccio, & Riccio, nihilque minus cuiquam videri debere ait, si se invicem ament, cum primum eos Gentis nomen prope conjungat, deinde communia studia, & multorum annorum arctior consuetudo conjunctos teneat, atque adeo pergat arctius retinere. Gratulatur, quod alteram sororem despondérit, Deumque orat, ut tertiæ Nuptiis eum totum liberet.

28. VIde, Bricci, quam prope idem simus, quamque parum inter nos differamus. Nam si tui nominis primam literam demas, meum integrum remanebit. Quid enim Briccius erit aliud, si B tollas, quam Riccius? ut nihil admodum mirum cuiquam videri debeat, si nos inter nos tantum amemus, quos primum Gentis nomen prope conjunxit, deinde communia studia, atque tot annorum arctior consuetudo conjunctos

tenuit, atque adeo pergit arctius retinere. Si igitur hac quoque ratione, quoties res ferat, nomen tuum a me commendare senseris, nihil tibi molestiæ afferre debebit. Gratulor tibi, quod alteram sororem despondisti. Ita Dii faciant, ut in tertiæ Nuptiis te totum brevi liberatum videam. Tassonianum tuum mihi salvere jubebis, meoque nomine hortaberis, ut parenti hanc gratiam faciat, ex qua tamen is majorem cum utilitatem, tum etiam dignitatem est consecuturus, ut in sua studia ardentius incumbat. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Crispo Ferrario Prætori S. D.

Alphonsum Ferrium de cæde olim Argentæ facta accusatum innocentiam suam ex vinculis apud eum defendentem commendat, rogatque, ut ejus caussam mature cognoscat, atque ex ejus æquitate illum postea domum remittat.

29. ALphonsus Ferrius meus vetus amicus, Mucini vero utriusque nostri propinquus, atque affinis est. Hic Argentæ olim cædem fecisse accusatus, temporum iniquitatem magis vitans, quam se sontem subaccusans, sua sponte Patria excessit. Nunc innocentiam suam ex vinculis apud te defendit, in qua tuenda multos, eosque optimos Viros testes habet, qui suo sanctissimo testimonio illum liberant. In primis autem duos ejus, qui cæsus est, fratres, qui jurejurando Alphonsum hac omni fraternæ cædis suspicione prorsus absolvunt, qui cum hic hac solum de caussa ad publicum hospitium per hanc annonæ caritatem detineantur, ille vero in carcere multis incommodis afficiatur, neque post multos dies verbum ullum etiam dum de se factum sit, omnibus precibus a me contendit, ut caussam suam ad omnem ejus absolutionem tibi quam diligentissime commendem. Te igitur rogo, non ut illum absolvas, quod ipsum jure ipso te facturum certo scio, sed ut ejus caussam mature cognoscas, atque ex ejus æquitate illum postea domum remittas. Id quod si per me, ut sperat, neque ego, quæ tua summa est in me benignitas, diffido, impetrabit, scito, Alphonsum in perpetuum tibi esse debitu-

biturum; me vero istud officium tuum omnibus aliis tuis officiis ante esse positurum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Epistolarum suarum editionem commendat, ostenditque, singulos homines maximo desiderio teneri nominis sui apud posteros propagandi. Rationem addit, cur potius ejus, quam aliorum, prælis eas edi cupiat, rogatque, ut sumptui in editione non parcat, eamque quamprimum expediendam curet, ut, si earum lectione ipse diutius frui nequeat, sciat saltem, si forte decesserit, aliquam sui partem, quæ secum decedat, in ea remansuram.

30. SCripsi ad Corradium, ut de Epistolis meis edendis tecum ageret, caussamque, quamobrem id eum rogassem, etiam adscripsi. Nunc idem tecum ago. Quam ego, Manuti, a te, quæ ab amico expectari debent, omnia expectare possim, tu mihi testis es quam locupletissimus, qui quanti ego te semper fecerim, re ipsa non semel expertus es. Quod cum ita sit, spero, te quoque in amore mutuo mecum facturum, in eo præsertim, in quo meæ vitæ ratio non agitur parva. Vides, mi Manuti, me jampridem in senium delapsum. Neque te fugit, quantum quisque hanc vitæ diuturnitatem appetat. Id enim natura omnibus insitum est, ut nemo emori velit. Quod quoniam natura quoque vitari non potest, quando quod semel natum sit, ut tandem intereat, necesse est; eo fit, ut quisque saltem quo possit studio, etiam sibi mortuo nomen aliquod comparet. Egregio enim ille penicillo, malleo ille doctissimo, belli gloria ille, ille in pace conservanda, scriptor vero suis scriptis non solum suam sibi, sed aliis etiam prorogat vitam, quemadmodum ego nunc meam ex meis mihi proferre studeo. Nihil enim dubito, quin horum publica lectione in doctissimorum Virorum memoria mei aliqua memoria diutius conservetur. Quare nunc duodecim Epistolarum mearum libros ad amicos conscriptarum edere statui. Hi vero, ut ex tuis prælis exirent, multis de caussis mirum in modum cupio. Primum, ut elegantio-

ribus literarum formis, ut tuæ ſunt, deſcriberentur; deinde ut a te doctiſſimo Viro correctiores, quam ab ignariſſimis aliis impreſſoribus, ederentur; poſtremo ne in malevolorum voculas noſtra incurreret amicitia. Nam cum has aliorum prælis deſcriptas viderent, continuo nos inter nos diſcordare ſuſpicarentur. Neque id ſine ſua aliqua facerent voluptate. Quare te etiam, atque etiam rogo, ut hanc mihi gratiam facias, quam etiam alieniſſimis quotidie facis, ut ex tuis prælis in vulgum exeant. Neque eſt, quod ſumptui parcas. Quantum enim in eam editionem impendendum eſſe dixeris, continuo tantum tibi rependam, modo, ut ipſam quam primum expediendam cures; ut ſi earum lectione ipſe diutius frui nequeam, ſciam ſaltem, me decedente, in ea quoque parte aliquam mei partem, quæ mecum non decedat, remanere. Cum has eram ſignaturus, præſens nuntius ad me venit, qui, ut me de iis, quæ ante libenter ex fratris tui literis noveram, certiorem feciſſet, id quoque, quod moleſte audivi, addidit, te numquam belle iſthic habuiſſe. Manuti, omnia mihi Bononienſia in Cœlo ſunt; Cœlum autem iſtud multis in locis peſſime improbatur; fortaſſe naturæ tuæ minime idoneum erit. Quare ab iſto, ut a valde peſtifera beſtia, etiam atque etiam cavebis. Ferrariæ. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Carolo Sigonio S. D.

De Falopii amici morte cur dolendum non ſit, cauſſas affert, & eam potiſſimum, quod Virorum doctiſſimorum nomen ſcriptis celebratum immortalitati commendatur. Hac de re pauciores Hendecaſyllabos mittit Hetruſce a ſe conſcriptos, futurum pollicitus, ut plures, & elegantiores Latinos ab aliis accipiat.

31. FAlopii tui morte tum tua, tum mea, tum communi omnium cauſſa doleo maxime. Te quidem Civem tuum, tuique amantiſſimum amiſiſti, ego ſuaviſſimo amico privatus ſum; cæteri eum medicum, a quo vel in morte vitam ſperare poterant, poſthac deſiderabunt. Sed quid agas? Natus erat, ei moriendum fuit.

At

At nimis cito. At suo tempore, quando qui illi præscriptus erat, dies venit. Sed id tamen tantum decessit, quod erat interiturum; animus vero æternus suam propriam, unde prius venerat, Cœlestem sedem repetivit. Nomen [si quid hoc ad rem facit] doctissimorum Virorum, ut audio, scriptis celebratum, immortalitati commendabitur. Utinam autem ego unus essem, qui inter eos, ut ipse inter amicos me habebat, numerari possem, non meæ erga illum benevolentiæ deessem; quod potui, tamen ei non defui. Habe igitur a me hos pauciores Hendecasyllabos Hetrusce conscriptos, Latinos ab aliis, & plures, & elegantiores expectaturus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bernardo Lauredanio S. D.

Gratulatur de Magistratu ei concredito; gratias agit pro Commentario sibi dono misso in tres Ciceronis Orationes in Rullum, ostenditque, Ciceronem recte, & proprie dixisse coacervare agros, *quam tamquam duram locutionem a Cicerone usurpatam in Commentario suo redarguit; significatque, se valde gaudere, quod Bibliothecæ nobilissimæ præfectus fuerit.*

32. PRimum tibi gratulor de primo tuo Magistratu, etsi tu secundo in loco de eo me certiorem faceis. Ita enim rerum ordo postulare videtur. Tametsi cum ex tuis studiis, tum etiam naturæ bono multo ante ipse, quam isti suis suffragiis declararent, sapiens eras. De Commentario vero tuo in tres Ciceronis Orationes in Rullum mihi dono misso gratias ago, propediem aliquam etiam relaturus, si non tam nobilem, certe quæ ex gratissimo animo proficiscatur. Sed redeo ad Commentarium. Continuo librum aperio, atque non ad ejus, ut fit, initium, sed ubi is se sua sponte patefecit. Forte autem id accidit ad centum nonagesimum tertium folium, ubi exponens *coacervare agros*, dura locutione Ciceronem usum esse dicis. Siquidem *coacervare* earum rerum est, quæ conjunctæ cumulum extruunt; quod ut de agro dici possit, non satis convenit. Qui dicendi modus, ut ego eum paulisper animadverti, mihi valde arrisit. Nam cum Cicero Rullum invidiose ubi-

bique exagitet; hoc item in loco perargute irridet. *Non enim solum*, inquit, *emes agros*, *sed etiam coacervabis*, hoc est, cumulos agrorum extrues, quasi saxa, atque lapides si sint. Aut quia supra ad sexagesimumtertium folium dixit, *coacervatam pecuniam Decemviralem*. Item ad octuagesimum folium: *ante pecuniæ coguntur*, *atque coacervantur*, *quam gleba una ematur*; ut hoc in loco dixerit, *coacervari agros*, quasi qui ex coacervata pecunia emerentur; ut non tantum pecunia hujus lege, sed etiam agri coacervari viderentur: quæ per risum, atque jocum in Rullum dicta videntur. Placuit hæc, non fortasse aliena, epistolæ nostræ addere; quæ si tibi probabuntur, aliquid erunt; si minus, nihil moleste accidet, si tecum, atque adeo cum cæteris doctissimis Viris me quoque Proteus iste suo risu fefellerit. Sed pœne prætereram de Bibliotheca illa nobilissima, cui præfectum esse te significas. Istam quoque tibi valde gratulor. Video enim eam tuis studiis librorum copiam factam esse; quæ non ita cum omnibus communicatur: unde multa tibi ad tua studia commodissime depromas, licebit. Ego cogito totum Aprilem Venetiis apud Marcum Cornelium Spalatrensem Archiepiscopum designatum agere, cui post parentes, ac fratrem tuum meo nomine salutem plurimam dixeris. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Vitrianio S. D.

Certiorem facit de re communi Aloysio Cardinali a se commendata; queritur, quod ad se nondum scripserit, ut promiserat; rogatque, ut librorum suorum curam gerat.

33. CUm Aloysio Cardinale de communi re hodie sum locutus. Is eo, quo solet, lætissimo vultu mihi respondit, nusquam nobis esse defuturum. Sed mihi placebat, ut proxime constituimus, ut, nisi re prorsus explorata, atque etiam cum Germanis illis probe confecta, ullum cum illo verbum faceret. In hanc igitur curam totus incumbes, ut primo quoque tempore utrumque absolvas. Sed miror, qui discedens ad me sub tuum adventum scribere promiseras, etiam dum nihil miseris,

ut

ut nescio quid suspicari cogar de eo, quod tecum locutus sum, præsertim cum de summi illius Viri nomine me certiorem facere deberes. De meis libris cura, si me amas, ut aliquo modo conficiatur, si non tanti, ut mandavi, at quanti queas. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hectori Mirolio S. D.

Gratulatur de nobilissima conditione Bartholomæi fratris apud Alphonsum Principem, eumque eo munere dignissimum ostendit, significatque, id temporis se non habere eum Virum, qui in humanioribus studiis principis Civis filios instituat.

34. GRatulor tibi, Bartholomæum fratrem tuum apud Alphonsum Principem nostrum eum locum tenere, quo nemo majorem, neque digniorem tenet. Sed eo quoque multo magis gratulor, quod is hunc nobilissimum gradum cum Juris Civilis cognitione, tum etiam regendorum populorum summa obtinet prudentia. Nosti, cum hic aderas, ut Prætor ab omnibus bonis optime audiret, utque in caussis dijudicandis integre, atque incorrupte sese gesserit. Cave nunc in totius ditionis administratione, quando huic omnes cum Urbanæ, tum etiam Provinciales caussæ deferuntur, quidquam a veteri illo suo instituto discedat. Hactenus de fratris tui auctoritate, atque integritate. Nunc ad te redeo, atque ad eum Virum, quem a me, cum optimis literis, tum etiam melioribus moribus requiris, qui amici tui principis Civis filios in hisce humanioribus studiis instituat. Hos equidem [ut tecum ingenue agam] multos reperi, sed omnes omni locupletissimæ conditioni sua studia facile anteponunt, hoc est, qui aut Bononiæ, aut Patavii, aut Ferrariæ, ubi agunt, aliquid in iis vel laboriose, quam alibi sine iis otiosissime agere malunt. Si quid aliud est, quod mea opera tibi usui veniat, si me certiorem feceris, dabo operam, ne id frustra fecisse videaris. Vale. Ferrariæ X. Calen. Octob. MDLXII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sylvio Portio S. D.

Ejus totius vitæ rationem exponit, conſiliumque laudat agendi in otio apud Cives ſuos quidquid reliquæ vitæ ſuperſit. Hortatur, ut ſe pacificatorem præbeat in Civium diſcordiis componendis, ſeque non ſolum corporum, ſed etiam animorum optimum medicum probet. Quod ſi nihil audierint, tum demum ſolus in ſuis ſtudiis conquieſcat, animumque ſuum ad veram Chriſti Philoſophiam dirigat.

35. JUlius Gajanius mihi refert, te in Patriam rediiſſe, atque domi, quicquid reliquæ vitæ ſuperſit, quod longum ſit opto, id apud Cives tuos in otio acturum. Cætera, Sylvi, ante actæ vitæ tuæ omnia prudenter vidiſti. Nam cum te Venetias admodum adoleſcens, inde Patavium cum tuis Dardaniis, ut optimis ſtudiis operam dares, contuliſti, qui non optime proviſum eſt? Inde vero doctrinæ tuæ inſigni [de more] ornatus Venetiis medendi artem totam ætatem feliciter exercuiſti; quod conſilium qui non ſummopere laudetur? Quod vero quicquid inde lucri feceris, in Bagnacaballenſes poſſeſſiones collocaris, qua prudentia factum ſit, nunc probe conſtat, qui ex earum fructibus ſenectutem tuam omni labore vacuam facillime alis. Hoc vero, quod poſtremum conſilium cepiſti, ut te in iſtam vivendi libertatem, atque in ſummum otium vendicares, maturam præ ſe fert prudentiam. Navigationem tu quidem, Sylvi, quamdiu tibi per vires tuas licuit, exercuiſti, in qua etiam tuam maris partem feliciter percurriſti. Ut vero poſtea quam illæ defecere, neque navis validiores maris fluctus ſuſtinere poſſet, vela deduxeris, teque in portum receperis, omnem tuam prudentiam facile ſuperat. Quare tibi tuum iſtud conſilium valde gratulor, tuamque iſtam domum reditionem magnopere laudo. Unum illud non ſinit, ut hoc meo officio perfungar integro, quod Cives tui nunc magis, quam antea, Civilibus diſcordiis laborare videntur, qui etiam in proprias Familias teterrimas cædes inducere non dubitant. Sed iſta iſti viderint. Ipſe rem tuam ages, atque cum genero tuo, optimo adoleſcente, cum

filia,

filia, atque cum ejus filiolis vives. Si quid tamen istorum animos desævire, atque ad sanitatem redire posse sentias, te hortor, ut te in iis inter se componendis fidelissimum pacificatorem præbeas, ut non solum corporum, sed etiam animorum optimum te medicum probes. Non enim dubito, quin tua prudentia, tuaque illa dicendi virtute, atque istius ætatis reverentia multum ad eam pacem inter eos conciliandam, quæ postea in perpetuum integerrima servetur, sis omnino profuturus. Quod si obtineres, non tuo, sed Divino consilio domum rediisse prorsus judicaberis, quando multo magis Civium tuorum concordiæ, quam otio tuo consuluisse videberis; sin secus accidat, ut obstinatius sævire pergant, neque quicquam audiant, tum ad te rediens, solus in tuis studiis conquiesces. In primis autem animum tuum ad veram Christi Philosophiam diriges, atque in summo ejus in humanum genus collato beneficio commoriere contemplando; quo uno Divino studio ita Christianum animum indues, ut, quamdiu vivas, in summa felicitate vivas, cum postea decesseris, nil tibi molestum sit ex istis miseriis, quæ summa felicitas stultis esse videtur, excessisse. Hic nostræ, Sylvi, navigationis certissimus est portus; hic nostræ peregrinationis unus terminus hæret; hoc illud otium, quod nullo motu perturbari potest; hanc quietem si tibi constitueris, rectissime postea omnia. Ego, si quid de meo statu scire cupis, hic sum in cæteris lætus, in uno eo non leviter affectus, quod Principem Filium adhuc mihi Gallia retinet, neque, quando eum expectem, quicquam scitur, verum etiam si scitur, nescitur tamen. Sed quid si ego isthic improviso adsim, teque cupidissime complectar, mi Sylvi, mi Sylvi, contra vero ipse, mi Ricci, mi Ricci, lætissime gestientes? Tu vero interim non solum tuam, sed tuorum etiam valetudinem cura. Ferrariæ IV. Non. Aug. MDLVIII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Francifco Martellio S. D.

Rogat, ut Petrum Angelotium in cauffa privigni fui in judicio adjuvet, fumma, atque diuturna moleftia liberet, illumque primo quoque tempore abfolvat.

36. ET Cœli ardor ingens, & mea ætas jampridem ingravefcens non finit, ut hoc tecum coram agam; etfi non multum intereft, utrum hoc tecum, an alio faciam modo, quem fciam eo loco meas literas, quo me etiam præfentem faceres, habiturum. Petrus Angelotius huc per hoc, quod vides, anni tempus, ut privigno fuo in judicio adeffet, Bononia profectus eft. Ejus cauffam optime nofti. Hic me rogat, ut eam tibi de meliore nota commendem, idque, non ad ullam cujufquam gratiam ut judices, fed ut eam tantum judices, feque hac fumma, atque diuturna moleftia liberes. Mihi igitur gratiffimum erit, fi is intelligat, hanc meam commendationem apud te tantum pondus habuiffe, quantum is confidit habituram, hoc eft, fi illum primo quoque tempore abfolveris; quod ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aloyfio Barbaro S. D.

Literarum ejus elegantiam laudat, gaudiumque fuum propter amicitiam cum ipfo tanto, ac tam nobili Viro in poftrema fenectute contractam fignificat; gratias agit de benignis pollicitationibus, & opera liberaliffime fibi oblata, profiteturque, quoties res ferat, fe omnino effecturum, ut fuam erga ipfum voluntatem non defideret.

37. TUas literas accepi, Barbare, [ut te nunc tuo magis, quam meo, modo appellem] ex quibus multiplicem, eamque omnem maximam voluptatem percepi. Primum quia elegantiffime fcriptæ erant, quo ego uno in legendis literis mirifice delector, atque ita, ut nihil

nihil molestius faciam, quam cum ejus generis literas lego, quæ infantes, atque omni elegantiæ ornatu carent, contra nihil lætius, quam cum in iis, quæ tuarum similes sunt, videlicet, quibus ad omnem rectam scribendi rationem nihil deest, meam lectionem occupo. Deinde, quod in iis non eam benevolentiam erga me tuam, quæ trium dierum brevi consuetudine inter nos conflata esset, sed quæ multorum annorum instituta esse videretur, facile perspexi; ut valde mihi gaudeam, me hac mea postrema senectute tanti, tamque nobilis Viri amicitia auctum esse. In eo vero, quo me tam liberaliter laudas, qui ego possum non omni voluptatis titillatione commoveri? præsertim cum ab eo hæc mea laus proficiscatur, qui cum ex optimis suis studiis, tum etiam sanctissimis moribus ab omnibus optime audit? His accedit, quod hæc omnia eo mihi jucundiora accidere, quo minus expectabantur. Non dubitabam equidem, quæ tua summa visa est humanitas, quin institutæ amicitiæ nostræ optime memor esses; sed in eo meam expectationem superasti, cum tuis amantissimis literis omnia mihi tam amice, tam benigne polliceris. Tametsi hoc postremum non parvo animi dolore me affecit. Nam cum ego idem a quo primo sermone, quem tecum habui, ita te amare cœperim, ut si tecum ætatem vixissem, hanc animi propensionem erga te mei, quam oculis, vultu, verbis denique præsens facile perspexi, ut tibi prior non significarim, tuamque epistolam meæ literæ non anteverterint, non leviter commoveor. Quod vero tam liberaliter operam tuam mihi offers, ac quoties opus sit, eam te præstiturum affirmas, non solum mihi gratum, sed etiam perjucundum est. Quam tuam tam benigni animi erga me tui voluntatem eo, quo tu, hoc est, amicissimo facis animo, contra ego meam tibi recipio, atque offero; in qua nihilominus, quoties res ferat, te quicquam a me, quam ego sim a te desideraturus, sinam desiderare. Madio tuo nomine salutem dixi. Is non solum eam tibi remittit, sed gratias agit, quod in tuis scriptis tam de se honorificam facis mentionem. Vale. IV. Non. Aprilis.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hieronymo Zoppio S. D.

Gratias agit ob oblatam ſponte operam in corrigenda editione librorum ſuorum, aitque, ſibi ſatis eſſe, ſi ipſe illud tantummodo folium, quod prælo ſubjiciendum eſt, percurrat, primis reliquis ſibi relictis, in quibus corrigendis, & perpurgandis ſummus labor eſſe ſolet.

38. Cum heri forte ad meum, ut dicunt, impreſſorem veniſſes, ac, ut oculos in folium, quod tum prælo deſcribebatur, conjeciſti, librarii mendum offendiſſes, meque de eo nondum tibi cognitum peramice [quæ tua ſumma eſt bonitas] commonefeciſſes, ſcis, quæ multa poſtea in eam rem ultro, citroque a nobis habita ſint; in quibus cum ego quererer multa ad eum modum in toto opere, ut qui quaſi memoriter percurrerem, me eſſe fugitura, doloremque, qui mihi in eo corrigendo vel honeſta mercede propoſita operam daret, habere neminem; continuo ipſe tuam humaniſſime mihi obtuliſti; atque ita, ut vere, atque ex animo eam offerre videreris; cui ego, ut debui, maximas gratias egi; cumque etiam, ſi ea uterer, nonnullam me tibi eſſe relaturum dicerem [etſi cum vel maximam retuliſſem, neque iſti tuæ tantæ humanitati, neque animo erga te meo ſatisfeciſſem] conſtanter negaſti, te nulla alia mercede ad hoc mihi officium præſtandum, quam qua tuapte natura ad omnibus modis de omnibus literatis Viris ample promerendum uti ſoles, prorſus adduci poſſe. Tum ego varie affectus ſum. Tuo enim iſto officio valde indigebam; contra vero ruſtice, ne dicam ingrate, facere videbar, ſi id gratis a te accepiſſem, atque ita tibi par in remunerando, atque in accipiendo fuiſſem, non eſſem; tamen cum hoc ipſe nequaquam ferres, ego vero etiam dum tuo iſto benigniſſimo in me animo plurimum deberem, volui etiam tibi accipiendo magis debere; etſi nihilominus interdum grati animi eſſe videtur, cum aliorum benignitatem ad ſe admittit, quam etiam cum in alios quicquam ipſe benignius confert. Quare, Zoppi, & ne inhumanus videri poſſem,

ſi

ſi tam promptæ benigne faciendi naturæ tuæ non obſequerer, & parum prudens, ſi mihi in tanta re non optime conſulerem, ſtatui, ut tu jubes, quando, ut ego velim, non permittis, tua opera uti; ſed ea tamen ingenue, atque perliberaliter uti, videlicet ut tantum illud folium, quod prælis eſſet ſubjiciendum, ipſe percurreres, prima vero reliqua, in quibus ſummus labor eſt corrigendis, ego perpurgarem, ut quæ me ex nimia, ac frequenti eorum ſcriptorum lectione perperam, atque inverſe poſita fallerent, ea ut novus in ea lectione facile deprehenderes, atque in ſuum certum locum reponeres. Sed hoc omne ea tamen ratione, ut quam gratiam a me tibi referri nullam permittis, eam ſaltem, ut in perpetuum, quod facturus ſum, habeam, ne graveris.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Thomæ Muſtio S. D.

Exempla Romanæ Urbis inſpicienda ad ſe miſſa, Pyrrhique Ligorii libellum, in quo nonnullas etiam Romæ veteris partes deſcribit, cum gratiarum actione, & judicio ſuo remittit, illique auctor eſt, ut ex ſolida aliqua materia opus illud extrui jubeat, ut hac ratione omnia planiora habeantur, majoremque delectationem videntibus afferant.

31. Circum maximum, Caſtrum Prætorium, Trajani, atque Claudii portus, quos mihi inſpiciendos miſiſti, mea cum ſumma delectatione vidi. Pyrrhi vero Ligorii libellum, in quo nonnullas etiam Romæ veteris partes deſcribit, non mea item ſine magna voluptate legi. Is mihi quidem Vir ſummo viſus eſt judicio, qui in eorum locorum deſcriptione cum Auctores inter ſe temporum varietate ſæpius diſcrepent, id quamobrem fiat, prius ratione allata, ſuum poſtea interponens judicium, ut ſe res habet, mea quidem ſententia vere dijudicat. Sed redeo ad ejus integram, cujus exemplum Cardinalis tuus ſibi effingi velle dicitur, atque ea ratione ab uſque Roma ipſa exemplar huc afferri juſſit. Equidem, Muſti, ſi quod ſentio, mihi tecum dicendum eſt, illi auctor eſſem, ut ex ſolida aliqua materia opus illud extrui juberet: videlicet, ut in tabulato, quan-

quantum id satis esse videretur, septem colles ex aliqua materia attollerentur; postea, quæ ædificia publica, quæ privata, quæ sacra, quæ non in iis essent, construerentur. Ita fieret in planitie, ut omnium ædes, Templa, Basilicæ, Thermæ, ac reliqua loca ex eadem materia suis singulis nominibus adscriptis informarentur, qua una mea effingendi ratione omnia planiora haberentur. Continuo enim cum viis multa alia, quæ teguntur, perspicue cernerentur; deinde Insulæ a conjunctis secernerentur; præterea quæque ædium facies in suam regionem commode collocarentur. Certe prospicientibus cum omnia distincta essent, neque, ut in coloribus, alia aliis inculcarentur, & locorum cognitionem planiorem, & ad videndum delectationem majorem haberent. Adde ad aspiciendum etiam commodiorem usum. Nam quæ in summa tela depicta pars est, nisi scalis adhibitis, haud facile cerni potest. Sed redeo ad tua exempla. Ea simul una cum libro tibi remitto, gratiasque, quod eorum copiam mihi tam benigne feceris, minime vulgares ago. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aloysio Durellio S. D.

Significat, vites ex superiore hyberno frigore ad ipsas radices interiisse, suum tamen agrum in vite minus, quam in segete, sensisse, quem sperat, quantum sibi in ea detraxerit, tantum in vino esse repositurum, eumque duabus futuris feriis ad suum Quartisanum invitat.

40. UT a te nudius quintus discessi, ruri sum vindemiam curans, quæ non plenis labris hoc anno exundabit. Vites enim cujusque generis, ut plane scis, in primis autem aureolæ, quæ apud nos in maximo sunt pretio, ex superiori illo hyberno frigore ad ipsas radices interiere; ut noster congius ex prælis ipsis ad tres nostras libras pervenerit, amplius etiam, ut audio, alibi; meus tamen ager in vite minus, quam in segete sensit, quem spero, quantum mihi in ea detraxerit, tantum in vino esse repositurum. Ego puto, te mecum duas istas ferias per tuos discipulos esse posse: quare te expecto. Vale. Ex meo Quartisano.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aloysio Durellio S. D.

Ciceronis testimonio ostendit, quænam significatio Verbo adscribo *proprie subjecta sit.*

41. ITa est, Aloysi, quemadmodum ego tibi dicebam, de Verbi *adscribere* ratione, ut is tantum adscribat, qui superiora scripserit, non ut qui alienis literis aliquid mandat adscribi, ipse adscribere dicatur. Nam quod ad ea loca, quæ adducis ad Atticum, nihil meæ sententiæ adversantur. Primum inquit: *Terentia tua magnos articulorum dolores habet, & te, sororemque tuam, & matrem maxime diligit, salutemque plurimam tibi adscribit, & Tulliæ delitiæ nostræ, iis scilicet literis*, inquit Cicero, *quas ad me scribunt, non autem his, quas a me nunc tibi missas legis, tibi salutem adscribunt.* Utraque enim aberat. Ita & in secundo loco cum ait: *Alexis, quod mihi toties salutem adscribit, est gratum*, id est, in iis item literis, quas tuo nomine mihi scribit. Is enim puer Attici amanuensis erat, vel fortasse, cum abesset Alexis, scribens ad Atticum, semper adderet, ut suo nomine Ciceronem salutaret; ut prorsus videas, non recte dici, salutem, quibus jussisti, omnibus dixi; qui contra eamdem tibi adscribunt; quia nihil ipsi supra scripserant; sed dicendum fuisse, qui contra, ut tibi eamdem adscriberem, jusserunt. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aloysio Durellio S. D.

Explicat, quid sit servum raso capite pileum capere, *quique* pileati servi *dicantur. Morem Romanorum abradendi servorum caput, ipsumque pileo induendi Auctorum testimoniis confirmat, exponitque, cur in bello capti in venditione coronam gestarent.*

42. EN tibi, Aloysi, idque paucis; neque enim res est admodum obscura; quid sit *servum raso capite*

pite pileum capere, quique *pileati servi* dicantur. Mos fuit apud Romanos, ut servis, cum manu mitterentur, caput abraderetur, atque ipsi postea pileum in illud induerent, quem morem Plautus attigit in Amphitrione in postremo primæ scenæ carmine, ubi Sosia exoptat, ne ab Amphitrione quoque hero suo agnoscatur, ut liber fiat. Plauti verba hæc sunt:

Ibo ad portum, atque hæc, ut sunt facta, hero dicam meo,
Nisi & is quoque me ignorabit, quod ille faciat Juppiter,
Ut ego hodie raso capite calvos capiam pileum.

Hoc est [inquit Sosia] ut liber fiam. Quem morem etiam Livius in postremo quinto quintæ Decadis libro planius explicat, ubi dicit; Prusiam Regem pileato capite Romanorum legatis obviam ire solitum, ut qui se Romanorum libertum profiteretur. Scis enim, servos, postquam libertate donati sunt, libertos vocari. Livii verba tibi adducere placuit. Ille igitur:

Polybius eum Regem indignum majestate nominis tanti tradit pileatum capite raso obviam ire legatis solitum, libertumque se Populi Romani ferre, & ideo insignia ordinis ejus gerere. Illud ego addo, me de Julio Scaligero doctissimo Viro audisse aliquando, servos illos capillos postea extra Urbem certa porta efferre, atque humi fodere solere.

Hunc quoque morem raso pilei accipiendi capite ii servasse videntur, qui aut naufragium fecissent, aut periculosissimam maritimam tempestatem vitassent. Unde ille:

Gaudent quoque vertice raso
Garrula servati narrare pericula nautæ:

quasi qui pro libertate donata vitam a Deo receptam significarent. Quidam etiam servi pileati venibant; ut qui in bello capti essent coronam in venditione gestabant, quorum pileus id præ se ferebat, ut venditor in eorum venditione nihil emptori se præstiturum significaret. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aloysio Durellio S. D.

Sententiam suam de versu 552. *Virgilii Æneidos lib.* 4. Nec servata fides cineri promissa Sichæo *affert, legendumque* Sichæo, *non* Sicheio, *ut Servius, aliique volunt, contendit.*

43. CUm varia lectio sit in eo Virgilii versu, de quo ad me scribis,

Nec servata fides cineri promissa Sichæo;

alii enim *Sichæo*, alii *Sicheio* legunt, utra vero verior sit, quæris. Ego, Aloysi, lego *Sichæo*, neque id pro *Sicheio*, ut Servius, & qui Servium sequuntur. Mea autem est hæc ratio, ut Dido queratur, se non præstitisse fidem cineri Sichæi, quam Sichæo dederat vivo, se scilicet nulli unquam nupturam, si illi superstes mansisset. Id quod etiam, si interpunctio fiat post *cineri*, manifeste apparebit. Legas enim hoc modo. *Non servata fides cineri, promissa Sichæo*, ut diversum sit *cineri*, & *Sichæo*, non autem, ut illi inepte unum faciunt, *cineri Sichæo*, quasi *Sicheio*. Opponit enim Poeta *cineri Sichæo*. Hic meus est sensus, quem locum etiam in nostro in quartum Æneidos librum ita exposuimus. Alii aliud, ut magis illis placet, sentiant. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Antonio Ferrario S. D.

Rhumbi Ravennatis, Asparagi, & Cinararum laus. Cinaras sibi dono missas Principi suo mirifice placuisse significat, oratque, ut, si commodum ipsi fuerit, quanti quanti veneant, ad se alias mittat.

44. RHumbus olim Ravennas, atque Asparagus primas inter alios ferebant; nunc his Cinara accessit nobilissimus. Patellas Rhumbi implebant. Asparagus quemvis pollicem crassitudine, caseum recentem mollitudine superabat. Cinaræ vero singulæ situlam complent. Stipitis etiam medulla ad edendum tenerrima, atque gu-

ſtui minime eſt ingrata. Taceat Neapolis, Genua, Hiſpania, & ſi quid uſquam locorum præſtantem Carduum profert. Sed heus tu, quid mei libri habent cum Cinaris? in quarum formam tam facile converſi ſint? Non enim id de illis dici poteſt, quod de Catulli libro dicitur, qui ad Sermionem in Benaco in Carpionem piſcem commutatus eſt. Certe veri ſimiliori ratione in noſtris factum videri poteſt, quando ex foliis utrique conſtant, etſi earum compoſitione, quæ ſquamas imitantur, multo ad aſpiciendum pulchriores, quam mei libri ad legendum ſunt ſuaviores. Non poſſum tamen concedere, ut ita tractantem, atque legentem acute pungant, quemadmodum tuæ faciunt Cinaræ. Sed multa ſunt, quæ foris horreſcant, atque armentur, intus tamen ſuaviſſimum præbeant cibum, in quorum genere hoc Cardorum eſt genus. Quare mihi gratiſſimæ accidere, ſive illæ etiam pro meis libris venerint. Sed eo multo etiam gratiores fuere, quod majorem eorum partem meo Principi dono miſi, quas, ut nuntius retulit, mirifice laudavit. Utinam autem tibi commodum eſſet item ad eum numerum, quanti quanti venirent, mittere. Sed non facilis via eſt, neque qui laborem ferendi ferant, facile reperiuntur; ſed ut tibi videbitur. Vale. Fabrio, atque meis Abioſiis ſalutem. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Marco Antonio Gambaronio S. P. D.

Baphii Orationem laudat, ſuarumque Epiſtolarum volumen cum Oratiuncula quam proxime edita ſuo nomine ei danda mittit.

45. BAphii tui Orationem, quam in funere noſtri Delphinii, cum omnium ſcientiarum doctiſſimi Viri, tum in totius vitæ curſu probatiſſimi Franciſcani Sacerdotis habuit, partim ſummo meo cum dolore, partim etiam voluptate perlegi; dolore, quo tanti mei amici morte quam maxime ſum affectus; voluptate, cum eum video ab eloquentiſſimo adoleſcente de more laudatum. Cui ſolatio id quoque accedit, quod hunc video æquiſſimis paſſibus magiſtrum ſuum brevi aſſecuturum;

ut

ut quod damni in illo factum sit, iste non multo post sit optime præstiturus: in quo neque ego separatim mei amandi totum desiderium omisero, quando in hoc meo Bartholomæo illud sim optime renovaturus, ad quod mecum mutuo faciendum hoc modo visus sum benigne illum invitare; ut, quemadmodum ego illum ex ejus scriptis amare cœpi, ita ille quoque, si prius non fecit, nunc me ex meis diligere incipiat. Mitto igitur tibi mearum Epistolarum volumen cum ea Oratiuncula, quam proxime edidi, quæ illi meo nomine dederis; me vero, ut mutuo diligat, etiam rogabis. Vale, quando non mihi satis est dicere, cura, ut convalescas.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hippolyto Zasaleonio S. D.

Certiorem facit, se post quindecim dies ad eum venturum; ut cum Vitrianio constitutum iter suscipiant.

46. UT rationem ineo, nisi post quindecim dies, a quo die constitueram, ad vos venire non possum. Tot enim reliqua vindemia sibi dies apposcit. Partim enim in labro musta ebulliunt, partim in uvis etiamdum maturescunt, ut aureum. Quare si ad eum diem tuam absentiam sustinere poteris; nam de sumptu isthic quoque domi es, neque adhuc ad docendum est redeundum; non te hora longius rejicio. Decem postea reliqui sunt dies, qui in Rhegiensi, atque Mutinensi itinere sunt consumendi. Quin si vacaret, cogitabam etiam Patavium a nostro domum reditu, ut ipse tuos, ego vero meum Cardinalem, qui III. Id. Septembris cum sororibus Principibus ad Balnea est discessurus, viseremus. Quid vero si Vitrianius quoque se tertium comitem adjungat? O felicissimum iter! Scribas igitur mihi, ut sciam, an mihi cum Bacco properandum, an lentius sit agendum. Vale. Ferrariæ Non. Sept. MDLXII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hippolyto Zafaleonio S. P. D.

Queritur, auratas Comaclienses, crateis viminibus diffractis, aufugisse. Admonet, eum verum hominum piscatorem futurum; additque jocose, illum, si Petri retibus integris utatur, magnam utriusque generis piscium prædam facturum.

47. COmaclienses auratæ crassiora illa, illa salsamenta, diffractis vimineis cratibus, aufugere, abiere, omnia ad unum in suum regnum rediere, nosque in sicco reliquere; neque inde hoc anno ulla vi ventorum amplius educi possunt. Vides enim quid Sacratius Cardinali nostro respondeat, se jam provinciam illam alteri decrevisse. Ut Dii illum male perdant, qui nos pessime perdidit. Cum tamen eas literas Cavallerio legendas misi, respondit, nihil esse, quod verear; eam enim operam se nobis navasse inquiens, ut ille alter cedere cogatur, neque factus, etiamsi factus sit, nos vero veri hominum piscatores futuros. Ego tamen si non tantorum piscium, quam hominum malim, quando is tamen piscatus ad hominum quoque victum maxime facit, non multo minus hunc, quam illum cupio piscatum. Quare ipse tantum animas Deo, nobis vero ejus generis pisces, qui maxime probantur, expiscaberis. Utrum autem difficilius, non satis dixerim. Magis enim illorum animi in peccato dominantur, quam pisces in suo amplo mari libere cursitantes pervagantur. Si Petri tamen retibus integris utaris, magnam utriusque generis piscium facies prædam. Hactenus de Comacliensibus. De Arcoao melior est spes. Tridento a Cananio ad nostrum Cardinalem literæ expectantur, quibus tuo illi illam det. Ecquid aliud? nihil, nisi ut valeas. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hippolyto Zafaleonio S. D.

Cum in singulas horas semper aliquid accidere soleat, quo quis cogatur commutare, quod constituerit, certiorem facit, totam itineris inter se constituti rationem commutatam esse, ac retro ordine verso iter faciendum.

48. PRofecto non una hominum est in rebus constituendis deliberatio. In singulas enim horas semper aliquid accidit, quo quis, quod constituerit, commutare cogatur. Ego tibi scripseram, ut me Bononiæ expectares ad decimum diem, unde postea Mutinam, atque Rhegium in reditu viseremus; ut vero domum rediissemus, Patavium peteremus; nunc tota hæc ratio commutata est, ac retro ordine itinere verso, commodius nobis accidere videtur. Quare te expecto, ut Patavium proficiscamur; cum vero inde redierimus, ego cum Vitrianio, si minus per tua studia te nobis comitem præbere potueris, reliquam meam conficiam peregrinationem. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Laurentio Frizzolio S. D.

Gratulatur de munere amplo Romæ ipsi tributo, Romamque unam esse prædicat, in qua Viri extolluntur, & summa miracula fiunt, ut etiam stipulatores ad Cardinalatum perveniant. Tanto initio medium, & extremum æque responsura pro certo se habere, significat, rogatque, ut in laudem Falopii unam ex Odis suis mittat, quas ex intimis sensibus solet eruere.

49. O Centies, & amplius diem illum, quo a nobis Romam discessisti, felicem, faustumque. Una, una Roma est, in qua Viri extolluntur, & summa fiunt miracula, ut etiam stipulatores ad Cardinalatum perveniant. In cæteris Urbibus, ut in minoribus paludibus satis est, si minutos pisciculos, etiamsi aureis hamis piscaris,

ris, capias, in una Roma vel ferreis Balænæ capiuntur; ut ego recte olim hoc tibi divinarim; sed hoc initium est; quod tamen tibi valde gratulor; cui medium, huic vero extremum æque ut respondeant, ita cupio, ut ea quoque possim jam tibi gratulari. Sed cum venerint, non enim dubito, quin meo tempore veniant, eorum gratulationi non sum defuturus. Contra ego nunc a te expecto in laudem Falopii nostri unam ex tuis Odis, quas ex intimis sensibus eruere soles. Fac, si me amas, ne frustra expectem. Vale, Antonianioque nostro salutem.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Vitrianio S. D.

Rogat, ut Nicolao præsto sit ad pelliones in emendis pellibus agninis, morticinis vulgo dictis, vesti subsuendis.

50. NIcolaum isthuc misi dedita opera, qui mihi agninas ejus generis pelliculas, quas vulgo morticinas appellant, vesti subsuendas emeret. Te rogo, ut cum illo sis ad istos pelliones, videasque in primis, ut illæ eo nigrore sint, quæ vel pilosum sericum superent, pilo vero incomposito, quique magis undulam, quam aquam æquabiliter profluentem, imitetur; præterea ne tineis attactæ sint. De nostris autem montibus, vide ne abortum faciant. Mures modo pariant, sed ejus tamen generis, quos mihi significas. Sed ego metuo, ne potius in fumum eum, qui hominum vultus tam ridicule depingit, evanescant. Vale. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Tiresio S. D.

Patroni sui filium unicum optimæ indolis in humanioribus studiis instituendum commendat, rogatque, ut eum in interioribus discipulis habeat.

51. QUantum clientes Patronis suis debeant, non te fugere certo scio. Hi enim in illorum fortunis in judiciis tuendis omne studium, atque laborem adhibent.

bent. Quid ab illis fit, diligenter exquirunt; quid contra adversarius objicere possit, etiam diligentius animadvertunt; in suo autem defendendo nihil omittunt; in adversario item refellendo omnia in caussam suam conferunt. Quare cum ego uno Contulio meo & in caussis Patrono, & extra caussas amico etiam familiariter utar, huic omnia commoda non solum optare, sed etiam, in quo possim, prodesse debeo. Is unicum habet optimæ indolis filium, quem tibi in humanioribns studiis instituendum mittit. Quoniam vero pater est, & unici pater est filii, huic cum omnia præstet, non paterno tamen amori satisfacit. Quare fit, ut cum nihil tuo studio, tuæque diligentiæ diffidat, tamen a me contendat, ut eum tibi diligenter commendem. Te igitur rogo, ut, mea quoque caussa, tuo isti diligentissimo in eum studio aliquid etiam addas, atque eum in tuis habeas interioribus discipulis. Quod si feceris, præterquam quod mihi gratissimum erit; polliceor tibi, Contulium ejus parentem [præter constitutam mercedem] gratissimum virum quotidie te esse cogniturum. Vale. Idibus Decembris MDLXII.

BARTHOLOMÆI RICCII LUGIENSIS EPISTOLARUM FAMILIARIUM LIBRI VIII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS Patriæ ſuæ S. P. D.

Uantus cuique in Patriam ſuam amor ingenitus ſit, quantumque ſolo Patrio quiſque natura debeat, nulli, qui modo hominis naturam aliquid attingat, ignotum eſſe arbitror. Nam cum multa in homine natura ipſa ingenuerit, quæ quaſi in eo dominentur, atque principatum obtineant, in primis ea magna vis eſt, qua is in Patriam afficitur, quaque totus in eam ſumma pietate adſtringitur. Quare etiam Sapientes in propinquitatis gradibus conſtituendis, ut a Diis immortalibus diſceſſere, Patriæ primas facile conceſſerunt. Et certe nemo tam abjecto, tamque abdito loco natus eſt, qui eum non habeat omnium chariſſimum; ut etiam Troiæ domitor, qui multorum hominum mores vidit, quique magnam Orbis partem peragravit, unam Ithacam ſuam, quaſi ſaxo nidulum appenſum, cæteris Orbis Civitatibus facile prætulerit. Hoc quidem naturæ impulſu omnes. Verum, ſi quid aut dignitatis, aut etiam utilita-

tatis ad naturæ vim postea accedat, tanto magis in illam incenduntur, atque, ut illi omnia optata eveniant, expetunt; ut, qui duplici de caussa ei plurimum debeant, pari item ratione gratissimi esse videantur. Quibus rationibus ego tibi, quantum quisque alius suæ, omnia commoda, omnem felicitatem, omnes Deos rogo, atque oro. Nam, quod ad naturæ rationem attinet, equidem nec Codro, ac Torquatis (si id mihi per Christianam Religionem liceat) qui pro suæ salute sese devovere, si te in aliquam solidam gloriam meo certissimo periculo adducere sperem, quicquam concederem. Certe in quo potui cum in quotidianis sermonibus, tum in meis ipsis scriptis hujusce animi erga te mei significationem minime obscuram declarare non destiti. Ut primum in Apparatus editione feci, in cujus inscriptione tuum quoque nomen meo nomini adscribi jussi. Quod etsi perparum omnino videri potest, certe illud haud contemnendum fuit, quod a me primum omnium hoc modo in omnium gentium cognitionem venisti. Nam si fortasse quispiam parum prudenter quærat, cur ego neque primum illud opus tibi inscripserim, neque quod de Imitatione postea scripsimus, tibi item potius, quam Alphonso Atestio dicarim, is id sibi responsum habeat; tibi acceptissimum fuisse, videre te Civem tuum gratissimum habe-

re,

re, qui primum Corneliis suis, ac de se optime meritis hujus generis gratiam referret; deinde Principi suo secundam, cui & ipsa post Herculem ejus parentem omnia facile concedas, ac etiam aliquando soli sis concessura. A quo ipsa quoque tanto majorem, cum facultas dabitur, in te eamdem speres, quanto Patriæ charitas, quam aliorum merita, majorem vim habere debet. Proxime vero cum Patriæ pietati tua in me tam ampla, tamque grata voluntas accessit, quæ tua sponte me absentem, atque omnia alia cogitantem, nobilissimo munere prosecuta es, non mihi quidem plus in te ardoris addidisti, sed omnino majoris debiti non parum adjunxisti; cui quoque ut aliquam gratiam referrem, mecum hoc modo constitui. Nam cum VIII. Epistolarum libros ad amicos, ac familiares meos multis, ita ut fit, ac variis de rebus conscriptos, editurus essem, hi sub tuo nomine, charissima Patria, ut ederentur, volui. Quam meam erga te bene gratam voluntatem ut eo loco habeas, quo haberes, si tibi omnem immunitatem, atque etiam Civium tuorum concordiam condonarem, rogo. Nam, si animus in omnibus rebus maxime spectandus est, meum in tuam salutem, in tuam gloriam ita propensum, atque pie affectum habes, ut pro illa Deos omnes assidue orem, ut te cum ab externis, tum etiam, quibus ma-

xi-

xime afflictaris, Civilibus odiis defendant. Pro hac autem, quantum in me est, si non ut cæteras superes, inter eas tamen aliquod nomen ut habeas, etiam omni sum studio conaturus. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lectori S. P. D.

Ihil est, Lector humanissime, quod mireris, quod hasce meas Epistolas non ad suam temporis rationem descriptas, sed quasque, ut singulis scriptæ sunt, ita etiam in ordine esse digestas, videas. Quod institutum Tiro quoque in Ciceronis Epistolis servasse videtur. Et fortasse ea ratione, qua is fecit, nos quoque facere coacti sumus. Nam, cum eas confusas, ut putatur, haberet, ut quæque in manus incidebat, ita eam magis ad cujusque nomen, quam ad temporis rationem in volumen conferebat. Id quod nobis quoque accidit, qui cum id moris in eis scribendis servaremus, primum ut raro diem Epistolis adscriberemus, deinde ut eas incomposite in capsulam conjiceremus, quas postea quotidie, ut fit, commisceremus; idcirco factum est, ut cum postremo in Codicem constituerentur, facilius quæ cuique scriptæ essent Epistolæ in unum componerentur, quam ut ad diem suum, qui in pluribus nullus erat, unaquæque redigeretur. Quod meum factum etsi nonnullius negligentiæ accusari potest, modo eæ tamen sint Epistolæ, quæ & eorum dignitate, qui-

quibus ſcriptæ ſunt, & eorum, qui optimam hanc ſcribendi rationem optime tenent, lectione dignæ ſint, ſatis huic errori factum videbitur. Neque enim frugiferæ arbores, propterea quod incompoſitæ ſint in agro conſitæ, aut cæduntur, aut evelluntur; neque eorum fructus ea quoque ratione ſunt inſuaviores, quam ſi in quincuncem eſſent diſpoſitæ. Quare, ſiquid in eis erit, quod Lectori placeat, me illi ſatis feciſſe arbitrabor. Cum vero Hiſtoriam ſcribam, hanc temporis rationem rectius conſervabo. Vale.

BARTHOLOMÆI RICCII

LUGIENSIS

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Petro Bembo S. D.

Postquam ejus summam humanitatem, & præstantem humaniorum litterarum cognitionem laudibus extulit, suorumque studiorum rationem ipsi exposuit, judicium petit de editione APPARATUS LATINÆ LOCUTIONIS *a se conscripti, cujus particulam mittit, ut ex ea totius ædificii fabricam deprehendat, rogatque, ut de tota re, atque editione libere perscribat, quid sentiat.*

1. ET tua summa in omnes humanitas, & præstans nostrorum studiorum cognitio, ac judicium facit, ut etiam, qui tecum numquam locuti sint, ac longissime gentium habitent, si quid in eis dubitationis habeant, te confidenter adire, atque tuum consilium quærere non dubitent; quos tu contra ita accipis, ut, si tecum conjunctissime vixissent, atque eo consilio juvas, quo qui quam fidelissimo. Qua ista singulari humanitate, atque prudentissimo judicio fretus, ego quoque multis aliis in te consulendo accedere non dubitavi. Ego, Bembe, cum in hisce humanioribus studiis & discendo, & dicendo jam multos annos versarer, in horum altero non equidem frustra operam ponebam; in altero parum proficiebam. Siquidem in observandis rebus cuique facillimum est studium; in scribendo vero cum aliqua dignitate, non ita. Nam etsi, quod in ea studii ratione in primis, ac maxime probatur, a scribendo calamum vix umquam deponerem; tamen in ea scriptio-

ptione mihi non satisfaciebam. Ea enim erat, quæ cæterorum, qui recentium more scribunt, ac, quicquid ad vulgarem orationem in buccam, nullo ornatu, nulloque verborum delectu usurpant. Verum postquam Navagerius tuus me admonuit, ut lectionem meam tantum in bonis Scriptoribus exercerem, si in dicendo aliquid proficere cuperem, id non solum præstiti; verum etiam quædam mihi ex iis ipsis delegi, ex quibus non parum ad eo modo scribendum mihi accederet adjumenti. Id autem fuit nobiliorum locutionum delectus, atque observatio. Quæ omnia, quoniam cum memoriæ non satis fiderem, tum etiam ut magis mihi ea in promptu essent, in suum separatim Codicem, atque ex suo literarum ordine descripsi. Quod meum opus, cui nomen feceram APPARATUM LATINÆ LOCUTIONIS, quasi unde mihi paratum esset, quomodo ad Latinam rationem loqui tuto, neque impolite possem, cum in primis Flaminius, Priulius, ac Julius Camillus vidissent, continuo, ut in communem utilitatem id conferrem, hoc est, ut ederem, me singuli sunt sæpius cohortati. Proxime vero Flaminius rursus ita mecum eadem de re egit, ut me etiam impietatis graviter accusaret, qui cum cæteris tantam utilitatem supprimerem, tum etiam mihi non parvam gloriam inviderem. Quibus rationibus, ut qui ita esse maxime cuperem, sum adductus, ut tantis tandem Viris in ejus editione obsequerer. Unus tamen adhuc scrupulus mihi obstare videtur, ne id libere, ac satis tuto iis morem hunc gererem. Vereor enim, ne liber meus non solum ullam utilitatem ulli sit allaturus, sed unde ego mihi aliquod nomen comparare sperarim, inde magis mei risum sim omnibus excitaturus. Quid, inquies, gravissimis istis Viris diffidis, qui cum scientia, tum judicio plurimum valent? Horum neutrum. Id magis metuo, ne ea benevolentia, qua me maxima prosequuntur, fortasse impediantur, quo minus decernere possint, si quid inde nomini meo magis obfuturum, quam gloriolæ quicquam sit comparaturum. Quare tuum judicium magis quæro, qui & id prudenter facere nosti, & hac nulla animi affectione erga me, ut quem numquam videris, ad id recte faciendum quicquam impediaris. Ut, cum antea moleste tulerim, nullam mihi, quæ omnino esse potuisset fructuosissima, tecum consue-

suetudinem intercessisse, id mihi magis lætandum nunc esse videam, Diique hac quoque nostri tua ignoratione rectius nobis consuluisse videantur, qui, quod in ea multum jacturæ feci, id mihi nunc in hoc tuo integerrimo judicio totum probe compensent. Ejus igitur operis particulam tibi mitto, ex qua totius ædificii mei fabricam facile deprehendes, teque etiam, atque etiam rogo, ut tantum temporis Historiæ tuæ subtrahas, quantum hujus erit unius percursæ lectionis [neque enim aut Bembi ingenio, aut rei facilitati amplius aut temporis, aut diligentiæ opus est] ac quid de tota re, atque de editione libere sentias, id postea ad me perscribas. Quod si a te, ut spero, impetro, erit mihi quam gratissimum. Quod vero ad editionem attinet, si eam comprobabis, polliceor tibi, quicquid mihi inde nominis conficiatur, me id tibi totum acceptum relaturum; si vero contra senseris, putabo te eundem, ne unde ego mihi aliquam gloriolam quærerem, inde in aliquam infamiam inciderem, optime providisse. Vale. Venetiis Kal. Quintilis MDXXXII.

PETRUS BEMBUS

Bartholomæo Riccio S. D.

Respondet, ejus scripta omnibus communicanda esse, cum nihil laudabilius facere possimus, quam dare operam, ut nostro vel labore, vel industria aliis hominibus pro virili nostra prodesse queamus. Illud unum admonet, ut ex ea sylva, atque congerie illa, quæ cognita, perspectaque sunt non solum doctis hominibus, sed iis etiam, qui modo paulum Latinam linguam attigerunt, demat, reliqua sibi magnopere probari significans.

2. Epistola tua ita me delectavit, ut ægre admodum tulerim, quamquam tu Venetiis complures annos proxime vixeris, ego frequens fuerim, tamen nullum mihi tecum usum adhuc quidem intercessisse, tuaque me interea consuetudine, tuis congressibus, atque sermonibus caruisse. Cave enim putes, mihi quicquam ita aut gratius, aut jucundius accidere potuisse. Quod quoniam tua culpa magis, quam mea factum puto, qui

ad me nunquam accesseris, numquam te mihi dederis intuendum, feram æquiore animo, propterea quod uno, eodemque brevi tempore totum te ut cognoscerem effecisti, tuamque in studiis nostris mitioribus doctrinam, & diligentiam ut perspicerem, voluisti, missis ad me scriptis tuis, quibus facile, quam sis in ea re mirificus, ac plane summus, cognovi. Itaque quod me rogas, ut videam, tibique significem, an ea edenda sint: illa vero maxime omnibus sunt communicanda. Quid enim facere possumus laudabilius, quam dare operam; ut nostro vel labore, vel industria aliis prodesse hominibus pro virili nostra queamus? Tu autem multa in iis vel a pluribus non animadversa, vel perperam recepta, vel etiam neglecta, & rejecta, qualia sint, quemve usum præstent, palam facis, affersque tamquam sylvam, ita modos, ordinesque certos, atque innumerabiles scribendi, quibus cum locupletare se sermo Latinus potest, tum firmare, atque consistere, ne sit lapsui, aut errori locus. Quamobrem, si unum statues, cætera mihi magnopere probabuntur; ut demas ex ea sylva, atque congerie illa, quæ cognita, perspectaque sunt non solum doctis hominibus, sed iis etiam, qui modo paulum Latinam linguam attigerunt. Nolo enim, in eo laborem sumere, ut omnia, quæ dici possunt, colligas; nam quid esse magis supervacaneum potest, in tanta præsertim eorum, qui de Latine loquendi ratione, quæ scribant, ipsi conscripserunt, vel recentium, vel antiquorum copia? sed ut ea, in quibus vel aliquid homines doceas, quod ignorent, vel sint ipsa per se illustriora, venustiora, commodiora in tuum conferas librum, disponasque tamquam in quincuncem, sic suos in locos, ac formas, & imagines dicendi. Ea re & satietatem legentibus non afferes, & multum addes libro tuo dignitatis, splendoris, gratiæ. Cæterum de tuo in me animo, & fide, quæ amantissime scribis, ea per mihi grata sunt: quæ de me ipso, tu videris: in amore autem, & benevolentia posthac mutuo tecum faciam. Vale XII. Kalen. Aug. MDXXXII. Patavio.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Petro Bembo S. D.

Significat, se posthac diligenter curaturum, ut damnum amicitiæ ad hanc diem non cultæ resarciat, diluitque id, quod sibi objecerat de editione sui APPARATUS LATINÆ LOCUTIONIS.

3. DUplicem voluptatem, eamque utramque maximam tuæ literæ mihi attulerunt; alteram, cum libri mei editionem tam fideliter probas, quo nihil mihi gratius, nihil jucundius accidere poterat; alteram, cum ita honeste quereris, quod nostra consuetudine tot annos mea culpa carueris, qui, ut par fuit, te numquam adierim, neque quicquam de me a me perceperis. Nam quod doles, nullius tot annorum consuetudinis usum inter nos intercessisse, meque tanti facere significas, ego, aliquid esse me ut credam, facile adducor: qua etiam ratione mihi valde gaudeo. Sed nihil est, Bembe, quod meum ingenuum pudorem accuses. Ita enim sum homo, qui cum principibus Viris, nisi res cogat, neque congredi, neque familiarius versari audeam, præsertim in quo nullum damnum feceris. Quid enim Bembus ab homunculo Riccio consequi potuisset, quod ei quicquam aut voluptatis, aut utilitatis afferret? Certe, si quis nostrum hac nulla nostra interea familiaritate recte queri potest, idque permoleste ferre debet, is ego sum, qui ea quotidie, atque adeo in singulos dies multo eruditior, multoque ornatior extitissem. Sed posthac, quando ita tibi placere intelligo, curabo diligenter, ut hoc damnum luculente mihi resarciam. Nunc redeo ad libri editionem. Ego illum edam, quando ita tibi videtur, meque inde literatis, & Latinæ dictionis studiosis hominibus gratum, meo autem nomini minime ingratum facturum esse affirmas. Quod vero suades, ut quædam minuta, ac prope omnibus percognita minutis magistris relinquam, ac tantum ea apponam, quæ tui similibus Viris probentur, consilium tuum mihi non improbatur, sed quam mihi supellectilem ad politius Latine scribendum confeceram, eam omnem in eo stu-

studio cæteris quoque omnibus profuturam esse putabam. Certe id mihi providendum fuit, ut magis elegantes Viri, tuique, ut dicebam, similes, in scribendo multa à me haberent, quorum minime ignari essent, quam ut rudes, atque dictionis Latinæ parum periti quicquam eorum desiderarent, quibus orationem suam paulo luculentiorem reddere possent. Neque enim Varro, ut plane scis, cum de Latina lingua scribebat, etiam notiora persequi; neque Cicero in Oratore suo etiam ad minutissima quædam descendere, ut omnibus prodessent, quicquam veriti sunt. Quorum illustrium Virorum exemplo ego quoque, si quæ in mei LATINÆ LOCUTIONIS APPARATUM, quæ fortasse non sunt innumerabilia, eruditissimis Viris trita, adolescentibus vero minus erunt cognita, conjecero, fortasse minime peccasse videbor. Quod vero me mones, ut Lectoris satietatem devitem, equidem, Bembe, ubi in opere illo id opus sit, non video. Siquidem hæc in perpetuis scriptis creari solet, mea autem breviora, & magis concisa, ac compendiosa esse non possent, quæ in singulis locutionibus terminantur, atque Lectorem liberum relinquunt. Vale.

PETRO BEMBO CARDINALI

Bartholomæus Riccius S. D.

Gratulatur de Cardinalatu, ostenditque, eam Dignitatem multo plus ab eo accepisse, quam illi dedisse, multoque ipsam videri cumulatiorem factam, quam illum splendidiorem. Addit, bene, ac feliciter cum Christiana Rep. actum iri, si ejusdem Senatus magnam copiam simillimorum Senatorum habeat, inter quos Contarenium, & Sadoletium recenset ad eam Dignitatem nuper evectos.

4. UTrum tibi, Bembe, isto tuo, ut dicunt, Cardinalatu, an Christianæ Reip. magis gratuler, incertus sum. Utri enim in eo majus beneficium allatum dicam, non satis habeo constitutum. Tu eam quidem Dignitatem adeptus es, quæ a suprema uno tantum distat gradu; sed quam tibi tamen cum ex tuis optimis studiis, tum etiam ex summis virtutibus jampridem delatam esse oportuit, adeptus es. Illa vero a te,

[ut nunc Gentis tuæ nobilitatem nihil recenſeam] omnia ſumma accepit ; ætatem , quæ ſua maturitate conſtat , conſilium , ac prudentiam in conſtituendis rebus optimam , in iis peragendis experientiam ſingularem, nobilium artium , ac ſcientiarum cognitionem minime vulgarem , eam poſtremo eloquentiam , in qua omnis Romana elegantia redolere ſentitur ; ut , cum diligentius conſidero , multo illa plus accepiſſe , quam dediſſe, tuaque iſta nobiliſſima acceſſione multo cumulatior , quam tu iſta facillima cooptatione ſplendidior , ac illuſtrior , facta videatur. Quare una ſimul utrique gratulor , ut qui alter ab altero ad majorem gloriam plurimum adjuti ſitis. Sed cum vobis gratulor , tum mihi gaudeo , quod tam diu vixi , ut viderem aliquando ad iſtum Dignitatis ampliſſimum gradum virtuti , non autem ſemper tantum gratiæ, atque effuſis largitionibus aditum eſſe patefactum : quod prius in Contarenio , deinde in Sadoletio Collega tuo , Viris , ſi qui alii , integerrimis , fieri cœptum eſt : nunc vero in te tertio comprobari , atque confirmari pergit. Utinam vero Senatus iſte veſtri ſimillimorum Senatorum magnam copiam haberet. Bene enim ac feliciter cum Chriſtiana Rep. ageretur. Nam id ei contigiſſet, quod Plato in Rep. ſancte adminiſtranda evenire cupiebat , ut qui eam regerent , atque adminiſtrarent , Philoſophiæ optimis præcepris imbuti eſſent. Ad cujus ampliſſimi Ordinis ſummum locum ſi veſtrum quiſquam umquam perveniat , nihil dubito , quin eum continuo iſtorum hominum genere probe ſit completurus. Sed redeo ad te. Cum tibi , inquam , præſenti Dignitate vehementer gratulor, tum ſperatam etiam ut videam , Deos omnes pie rogo. Quod ſi impetro , nihil tum poſtea eſt , cur ego ex hac vita non libentiſſime excedam , cum Chriſtianam Rempublicam optime conſtitutam relinquam. Vale. Ravennæ Non. Maii MDXXXIX.

PE-

PETRUS BEMBUS

Bartholomæo Riccio S. D.

Gratias agit de literis, quibus gratulatur, se a Paulo III. Pontifice Maximo in Cardinalium Collegium fuisse cooptatum.

5. GRatus mihi tuarum literarum sermo, & elegans, & doctrinæ plenus fuit, quibus literis gratularis, me a Paulo III. Pontifice Maximo in Cardinalium Collegium fuisse cooptatum. Tametsi tu quidem parcior multo, continentiorque debueras in me laudando esse; sed tuæ te eloquentiæ flumen altum profecto, atque latum, ut a ripa solvisti, liberius, rapidiusque vexit, quam oportebat. Qua de re majores tibi gratias & nunc ago, & referam, cum potero. Vale. Non. Kalen. Junias MDXXXIX. Patavio.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Andreæ Navagerio S. D.

Iter suum Venetias describit; Mussuri Græci hominis humanitatem, & beneficentiam laudat, conditionemque propositam commodam sibi futuram significat.

6. EOdem die, quo a te profectus sum, Venetias perveni. Sane strenue, inquies. Ego vero magis incommode, qui & lutulenta via, & equo, quem scis, sella vero ea sum usus, quæ anum, atque totas interiores coxas mihi attrivit. Sub mediam vigiliam navim ad Mergaram conscendi; quem brevem in Urbem trajectum remis non sine magno totius corporis, pedum vero maximo frigore, vix tamdem confeci. Sero ad publicum hospitium [mei enim Abiosii Ravennam remigrarant] utraque de via lassus appuli. Ubi ego pro loci ratione, & pro superioris diei labore nocte illa satis commode quievi. Postridie Mussurum adeo, qui, ut audivit a te nuncium esse cum literis, scalas ut ascenderem, jussit. Interea vero ille e cubiculo ad porticus januam mihi ob-

viani venit, qui, ut fit, antequam literas aperiret, ut valeres, ac quid rerum, amantissime quæsivit. Recte, inquam, omnia. Ut vero tuas literas legit, eo me vultu, iisque verbis, atque amplexibus accepit, quo ego facile cognoscerem, me a te illi ea de nota commendatum esse, qua commendari solent, qui vere amantur. Dicere non possem, quam Græcus homo, ac tantus Vir mecum humane se gesserit. Ut vero de te honorificentissime, & amantissime loqueretur, non puto te expectare, dum dicam. Sed omnia cumulavit, cum me recta ad eos misit, a quibus non discessi: ad quem heri fui, ac, quid actum esset, narravi, gratiasque egi, quas potui maximas. Is contra mihi gratulatur, atque in reliquum, si quid accidat, in quo suo studio, atque opera mihi opus sit, id omne familiarissime pollicetur, tibique, ut suo nomine salutem plurimam adscriberem, jussit. Cui ego pro tanto erga me ejus animo respondi; non illum quidem apud ditem hominem, aut principem Virum suum officium & jam posuisse, & esse positurum, sed apud eum animum, qui ejus in perpetuum recordaretur. Itaque ab eo discedo. Sed redeo ad conditionem. Credo, eam mihi satis commodam futuram; etsi nulla commodior, quam quo tempore tecum Aviani fui. Sed eo me consolor, quod tu quoque non semper es peregre permansurus; speroque propediem fore, ut in Urbem revertaris, ubi tua jucundissima, mihique fructuosissima consuetudine frui possim. Interea in nostris studiis acquiescemus, in quibus consilium tuum sequar, ut in bonis Auctoribus tantum verser; cæteris, qui delectum verborum nullum habent, cæteros relinquens. Christophoro, atque Angelo Gabrieliis fratribus, ac Nicolao Stephanio salutem. Vale. Venetiis Id. Febr. MDXIII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Andreæ Navagerio S. D.

Se Venetiis esse significat, & memoria repetere, quæ sibi cum illo jucundissima acciderant. Summam ejusdem eruditionem, & doctrinam laudat, ipsiusque reditum in Urbem a se anxie expectari denuntiat.

7. EQuidem, Navageri, Venetiis sum, ut ajunt, corpore, animo vero a te, atque ab isto nobilis-

lissimo comitatu abduci non possum. Vobiscum enim omnes istos vicos, ut præsens faciebam, sic absens assidua cogitatione lætissime obeo. In venationibus vero totus sum, sive lepores in aperta planitie insectandi, sive etiam per summa ista montium juga capreæ sint dejiciendæ. O cætera postea, quæ in sermonibus, sive de jocis, sive de literis agebantur! Nulla mihi umquam oblivio diem illum eripiet, cum ad amœnissimum collem illum deambularemus, ego vero Maronem manu tenens nullum versum vel ad alterum verbum proferre possem, quin eum ipse excipiens totum librum memoriter absolveres; idemque in Horatio, Catullo, Tibullo faceres. Sed hoc fortasse cum multis; id quidem cum perpaucis, nisi tui est solius, quod tu ex iis Poetis & ad interiorem sensum, quæ sunt retrusa, atque abdita, erudite eruis, & ad optime imitandum omnia excipis: ut in illo tuo,

Si proprium hoc fuerit, lævi de marmore tota,

& quæ sequuntur. Cujus loci sensus, aut ita est, ut tu explicas, aut nihil omnino. Ita de fama. Ita in eo:

Tmolus & assurgit, quibus & Rex ipse Phaneus.

Ita in cæteris. De imitatione vero tua Ecloga, Borgetus, Ceres, & Epigrammata omnia facile testantur: Quare ego diem illum non video, quo te in Urbem recipias, quando ego dicere non possum, quo ego ad vos redeam; quem postea quotidie adeam, atque aliquid semper percontans, numquam domum inanis revertar. Vale, ac comitibus salutem. Venetiis.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Andreæ Navagerio S. D.

Se a morbo non satis confirmatum esse admonet; orat tamen, ut de die certiorem faciat, qui funeri Bartholomæi Liviani Imperatoris constitutus est. Se enim velle ipsum orantem audire, ejusque actionem videre.

8. ETsi ex superiori morbo non satis confirmatus sum, qui me quadraginta dies graviter afflixit; quoniam tamen jam decem dies febris abiit, & brevissima via est ad Stephani; te in Bartholomæi Liviani Impera-

ratoris funere orantem audire volo. Oratio quidem me quantum, quod umquam legerim, delectavit, in qua nihil cum ad copiam, tum ad ornatum desideravi; actionem vero, quæ extrinsecus accedit, quæ una pars est de maximis non postrema, imo vero cui primas, cui secundas, cui tertias Demosthenes tribuebat, videre cupio. Hanc cum canora, ac clara voce, quamque in omnes partes apte commutes, tum ab omni corporis motu spero te optime comprobaturum. Quare te rogo, ut, qui dies isti funeri constitutus sit, mihi significes. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Andreæ Navagerio S. D.

Ejus Eclogam mittit a se descriptam, ut in ea corrigat, quæ mutavit, significatque, nullum exemplum ejusdem se passum esse describi, cum optime sciret, ei nondum, cui inscripta est, esse missam.

9. Mitto tibi Eclogam tuam, quam mihi Aviani, ut scis, ex tua descripsi, ut quicquid in ea mutasti, ut tu heri mihi pollicitus es, id in ea pariter corrigeres. Cum Patavio rediero, eam ipse repetam. Non enim puto, te tam cito Romam discessurum, neque meam peregrinationem, quam tuam istam profectionem, fore diuturniorem. Si vero; eam Domitio dandam curabis. De Cornelio Feltrensi ita est, Eclogam illi recitavi, sed nullum exemplum neque illi, neque cuiquam descriptum est. Non enim tam ineptus sum, qui aliorum scripta tam temere publicassem, præsertim cum scirem, eam nondum ei, cui inscripta est, esse missam. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Cornelio S. D.

Consolatur eum de proximo incendio, quod magnificentissimas ejus ædes absumpserat, ostenditque, eum minus ex eo detrimentum, quam retur, percepisse. Romanæ Urbis direptionem mirifice describit, epistolamque claudit subjiciens, animum, & oculos ab ædium incendio abducendos, & in Ariadnam uxorem, & quatuor filios, & totidem filias conjiciendos esse, ex quorum cum summis honoribus, tum honestissimis liberis brevi summam, ac diuturnam voluptatem sit percepturus.

10. EX iis, qui isthinc veniunt, te, quam tua animi magnitudo postulare videtur, acrius angi, atque acerbius solicitari, audio. Quod si ita est, teque ejus detrimenti, ut arbitror, quod ex proximo incendio percepisti, nova aliqua, ac vehementior cogitatio in ista solitudine invasit, placuit, quid ex eo damni, multo, quam fortasse reris, minoris, feceris, tecum per literas percurrere, ut ego quanto illud tibi levius efficiam, ipse contra de tua ista solicitudine, quæ te iniquius premit, tantum detrahas, atque diminuas. Magnificentissimas ædes, amplissimum Corneliæ Familiæ domicilium, quas Georgius Pater cum quinque clarissimis filiis, & sorore Cypri Regina, omni dignitatis gradu cumulate illustres reddidistis, tibi tam subita incendii vi solo æquatas, permoleste fers. Supellectilis præterea magnam partem, pretiosarum mercium non parum, annonam fere totam, eamque uberrimam cum incendio, tum direptionibus male absumptam lamentaris. Addas etiam, si libet, quod Urbi Venetiis, quam usque eo Familia tua cum beneficiis, tum charitate semper est prosecuta, ut Georgius pater Cypri insulæ nobilissimo, atque amplissimo Regno eam adauxerit; Andreas autem Avi tui frater, pro eadem mori non dubitarit, quod huic, inquam, charissimæ Patriæ quasi lumen alterum in tuis ædibus ademptum esse videtur; addas licet, quæ quidem illi tanto ornamento fuere, quamdiu steterunt, quanto illa Orbi terrarum universo est & decori, & di-

gni-

gnitati. Quæ omnia nisi magna, atque etiam latu gravia esse fatear, amens sim. Sed tibi tamen tanta esse non debent, quæ istam animi tui magnitudinem, qua cætera adversa pervincere soles, infringerent; præsertim cum casus iste multas consolationes ad se magnopere levandum facile admittere possit. Nam, si tum ex aliorum miseriis, tum ex iis, quæ nobis ipsis multo graviora accidere poterant, miseriæ nostræ leviores fiunt, harum utraque haud parum tuus iste dolor sublevari potest. Continuo enim hoc ipsum, quod tibi accidit; ne quid aliud extrinsecus tibi male ominer; multo gravius, multoque horridius accidisset, si hæc ipsa calamitas illis diebus, quibus paulo ante Brixiæ cum fratre Francisco Cardinale omnes aberatis, injecta fuisset. Nam si, cum omnes aderatis, tam parum cum ab incendio, tum ab iis, qui diripiendi caussa convenerant, rebus vestris profuistis, quid sperandum melius, si tam longe absuissetis? si mulieres tantum tanta calamitas domi offendisset? Actum scilicet tum erat de universa Regia supellectili. Una flamma quicquid argenti facti, quicquid in pecunia, quicquid in nominibus habuissetis, impotenter abstulisset. Neque ii defuissent, qui vel ex ipsa flamma, quicquid possent, sibi eripere, atque auferre conarentur. Ut omittam, qui vobis gravissimus Brixiæ, ac subitus nuncius allatus esset; literas illas tristissimas a vestris uxoribus lachrimis scriptas, non commemorem; neque reditum ad Urbem vestrum curis omnibus oppressum vobis objiciam, ac tantum illud agam, in Urbem suam Cornelios pene hospites rediisse, quique paulo ante hospitio vel amplissimas Familias laxe accipere poterant; eos nunc anguste ad amicos, ac propinquos divertere coactos esse. Quæ omnia si vobis vitam non ademissent, certe ad primum in cinerem collapsæ domus aspectum mortui concidissetis, cum illarum ædium, Urbis instar, quas triduo ante florentissimas reliquissetis, nihil nisi fumum, ac ruinam offendissetis. Tantus enim subito dolor animum vestrum oppressisset, ut remedii nulla vi, nulla consolatione adhibita, quin is vos desereret, contineri potuisset. Affuistis omnes, atque ita firmi a vestro articulari morbo affuistis, ut, si minus conflagrantibus ædibus ullam opem afferre potuistis, certe rei tantum attulistis, ut præ illa altera, quæ vobis absentibus fuisset,

fet, jactura hæc prope nulla haberi possit. Nam, quod ad domus nobilitatem attinet, quam nimis ægre ferre videris, nihil aliud dicam, quam quod vulgo tritum est, *domino domum, non autem dominum domo nobilitari*; præsertim cum multæ aliæ adhuc vobis supersint, quas foris locatis; quæ si non illis quidem pares sunt, nobiles tamen, atque in celeberrimis Urbis locis sunt positæ. Si vero honores spectemus, quibus domum tuam refertam esse dicebamus, horum nihil amissum est. Corneliæ enim Familiæ splendor, atque gloria non ex amplissimis unarum ædium parietibus constat, sed ex præclaris ejus domi, forisque in suam, atque in Christianam Remp. rebus gestis elucet; ut nihil pertimescas, ne cum domus tuæ prolapsione tuorum quoque illustria facta prolapsa esse videantur, quæ Historiis omnibus excepta tamdiu in hominum auribus, atque sermonibus versabuntur, quamdiu Sol orbem suum versabit. Te præterea Patriæ dignitas movet, quæ in harum ruina non parum ornamenti ad aspiciendum amiserit. Diis gratias omnes agere debetis non mediocres, quod vobis est, unde eas multo etiam ampliores, ac magnificentiores brevi reficiatis; in quas etiam posteri vestri Principatus, ac multiplicatos Cardinalatus, atque etiam Summum Pontificatum feliciter inferre possint. Quod vero multa, & ampla supellex desiderata sit; neque hoc tantopere dolendum, quantum etiam lætandum est, quod pretiosior relicta est, atque unde viliorem, cum voletis, commodissime comparetis. De annona pudet verbum facere, qui ex ea, quæ in vestris amplissimis villis superest, vel Oppida alere possetis. De mercibus autem quod non sine caussa graviter angi videris, Cornelia navis Cypriis vestris pretiosis mercibus onusta, quæ plenis velis mox portus vestros intrabit, hunc dolorem vobis omnem facile abstergebit. Ut, quod ad damnum factum, multo id majus, ac gravius fieri potuisset; hoc vero, quod factum est, non ita tantum est, quin a vobis facile præstari possit. Jam vero, quod ab alienis calamitatibus in nostris miseriis remedii afferri solet, interdum haud leve est: quo uno solatio tu quoque ad istum tuum dolorem levandum haud parvo uti poteris, si tibi ante oculos aliquando proposueris, quibus hisce proximis annis universæ Italiæ amœnissimæ villæ, nobilissima Oppida,

pida,

pida, Urbs denique ipsa Roma cum armis, tum flammarum ardoribus & vexata, & concremata est: in cujus direptione nihil summæ injuriæ, nihil turpitudinis, nihil sceleris, quod barbaro hosti libuerit, non admissum est. Pater, rebus omnibus amissis, ex vinculis hinc sanctissimi conjugii violatam copulam, inde impubi adhuc filiæ vim nefarie illatam, inspectare cogebatur; parentes in liberum, liberi in parentum miseris cruciatibus separatim a proprio summo dolore afficiebantur; virgines vero sacræ eo loco luxuriæ sunt habitæ, quo si prostitutam vitam perpetuo egissent, fœdiora passæ non essent. In sacratissimis Deorum omnium locis fœda omnia admittebantur. Cum quibus vero fortuna melius egisset, his pedibus per difficillima, atque invia loca, per noctis horrores fame, siti, vigiliis enectis, per multa millia passuum ad alienos tandem rerum omnium egenis deveniendum erat. Res sacræ diripiebantur, privatæ auferebantur, publicæ deformabantur, magni vita redimebatur, quæ iterum esset redimenda; omnia fana, profana promiscua erant. At ego, quæ jam præterierunt, commemoro: quasi vero nunc prope totus Orbis terræ ab ortu Solis ad occasum crudelissimo bello non exardeat, cum terra, marique inter Christianam Rempub. & Turcarum Regem bellum omnium bellorum atrocissimum, ac maxime periculosum geratur, unde quotidie hinc a mari, inde a terra maximi terrores nuncientur. Quo quidem bello, non uter regnet, contenditur, quod neque satis tutum arbitrarer, sed fides Christiana, [quid enim gravius metui potest?] in maximum periculum adducitur; in quo animi quoque bona, non tantum corporis salus peragitur. Quorum duorum, quæ ad te consolandum sumpsimus, alterum non parvam doloris medicinam afferre, alterum summam etiam commiserationem commovere poterit. Quibus tamen ea quoque non postrema consolatio accedit, quod hoc calamitatis magis in fortunis, quam in liberis, ac rebus carioribus accidit. Sed omnium tamen ea consolatio maxima est, quam ipse tibi adhibere potes, si ab isto tuo mœrore animum, atque ab ædium incendio oculos abducens, eos in Ariadnam uxorem tuam primariam fœminam, atque in quatuor ingenuissimos, atque ingeniosissimos filios, ac totidem filias conjeceris, ex quorum

cum

cum summis honoribus, tum etiam honestissimis liberis brevi summam, ac diuturnam es voluptatem percepturus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Cornelio S. D.

De amantissimis ipsius litteris ad Principem suum scriptis gratias agit, ejusque in se officiorum eam naturam esse ait, ut posterius priore sit semper illustrius. Dolet, Apparatum *suum nondum Vincentiam pervenisse, qui in tota Germania sæpius publice descriptus fuerat; &, si quid lætius Ferrariæ acciderit, se de eo eum certiorem statim facturum pollicetur.*

11. QUoquo me verto, amoris erga me tui vestigia, ut proxime. Nam cum ego eas literas, quas Abiosio nostro tibi reddendas scripseram, prorsus periisse existimarem, ecce tibi ab usque Mutina, quantum apud te valuissent, nobis allatum. Inde enim mihi earum literarum, quas Principi nostro ex meis scripsisti, missum est exemplum, ut, te benevolentiæ erga me tuæ prius cumulatissime satisfecisse, quam meas literas accepisse, intelligerem. At quam nostri amantissimas literas tuas? quæ profecto a carissimo patre neque fideliores, neque ponderosiores expectarentur. Ex quo tuo tam illustri in me officio [etsi mihi novi nihil accidit, qui de te omnia cum mea in te summa observantia, tum tua peringenua natura sperare cogor] eam voluptatem cepi, qua majorem nullam accipere potuissem, etiamsi ea ab eo homine, a quo nihil umquam expectassem, mihi venisset. Sed ea tuorum in me officiorum est natura, ut posterius priore sit semper illustrius. Itaque etiam novæ semper aliquid voluptatis afferat, necesse est. Quid vero tuæ literæ profecerint, nihil etiamdum intelligebam. Quod vero ad Trissinum; id mihi cum eo homine evenisse video, quod Ciceroni evenit cum quodam Cive suo, qui peregre post multos dies domum rediens, ab eo interrogatus, ecquidnam Roma novi afferret? frontem contraxit, molesteque tulit, tot dierum discessum ab Urbe suum cuiquam ignorari potuisse. E-

go

go valde doleo, APPARATUM meum, quem trans Alpes usque alis gryphiis pervolitare, atque in tota Germania sæpius publice descriptum esse sciebam, Vincentiam usque non pervenisse, certe Patavium ad Bembum, atque ad Bonamicium pervenit. Sed ad rem redeo. Cum aliquid lætius Ferraria audietur, quando, id te scire avere, certo scio, te mea statim voluptate impertiar. Vale. MDXXXVIII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

De locorum magno intervallo inter se posito queritur, quo fit, ut suavissimis sermonibus, & familiari consuetudine uti invicem non possint. Villulam suam, ac prædiolum laudat, ubi fructuum genus omne suppetit, cæteraque ad victum necessaria propter Oppidi propinquitatem facile parantur. Civium in se summam observantiam extollit, sibique semper in mente hærere doctissimos, probatissimos, atque integerrimos Viros, cum quibus honestissime vitam traducebat, significat.

12. TUæ literæ mihi jucundissimæ fuerunt, nisi quod in iis extremis fuit, ut tui memoriam nunc longissime gentium & amice, ac benevole præstarem, quæ me res non solum graviter, sed multis etiam modis male affecit. Id enim, Abiosi, me non leviter torsit, quod ullo cum locorum, tum etiam temporis spatio tui jucundissimam memoriam mihi interceptam iri, subveritus sis, qui quam fraterne a me tot annos amatus sis, plane perspectum habeas. Ex eo vero, quod locorum intervalli facta est mentio, tantus mihi accessit dolor, ut major accedere non posset. Id enim ex me antea non animadverteram. Nam cum postremo ego Venetiis, tu vero Patavii ageremus, solebam te, aut etiam de te, interdum in alterum mensem, neque videre, neque quicquam habere. Quod quidem temporis spatium nunc quoque ex quo neque te vidi, neque tuas literas legi, cum mihi nondum plane præteriisset, etiam si multo longius aberam; eo tamen de locorum intervallo nihil admonebar. Sed tu ea literarum tuarum parte,

te, quod mihi absenti summo solatio accidebat, eripuisti, ac me prorsus novis cogitationibus objecisti. Narro tibi plane, idque in aurem, ne cæteri, quos id audire maxime delectaret, sentiant. Si vestri trium, aut quatuor suavissimorum amicorum, ac nobilissimæ Urbis desiderium tam moleste me laturum putassem, quidvis aliud potius, quam de meo discessu cogitassem; atque haud scio, si id, ut cœpit, perget in dies majus fieri, an me de improviso Marius tibi ex summis scalis adesse nuntiet. Cave tamen quicquam nobis ejusmodi in Patria accidisse suspiceris, cur inde vix secundo mense properem emigrare. Villulam mihi statim mehercule bellulam exornavi, quæ ab Oppido lapide altero, a fluvio quingentis tantum passibus distat. Prædiolum vero cum fructuum omne genus, tum vini, atque frumenti quantum ad victum satis est, fideliter reddit; cum neque ex areola aviculæ per totam æstatem, aut ova ex nidulis, atque ex ovibus lac recens, caseoli cujusque generis nobis desint. Si Oppidum respicias, nosti, quam ex universo Flaminiæ agro rerum omnium copiam coloni ad mercatum importent, quamque apud nos pervili pretio veneant omnia. Carne vero cujusque generis tantum abest, ut quicquam indigeamus, ut finitimæ etiam Civitates ex Lugiensi mercatu eam sibi octavo quoque die cum plurimam, tum etiam optimam comparent; piscis vero Ravenna si satietatem omnino non tollit, jejunia tamen levat; quotidie vero ex paludibus piscatores præter optima salsamenta, recentem abunde suppeditant. Hoc vero, quod ad familiam alendam pertinet. Quantum autem me mei Cives diligant, dici non posset. Quid igitur inquies? aut unde tibi tam repente consilii ratio commutata est? Nihil harum, inquam, rerum me conturbat, neque quod apud Cives meos gratiosior esse vel optem, qui me summa omnes observantia prosequuntur; sed cum ego a meorum Corneliorum consuetudine me prorsus sejunctum video, ac ejus Urbis, a qua mihi cumulate tot honestæ voluptates profectæ sunt, perpetuo mihi carendum esse considero, si possem mori, pœnas tum sensissem omnes; tametsi tanta, tamque jucunda doctissimorum hominum copia me carere haudquaquam in postrema caussa hujusce mei tanti desiderii connumerandum fuit. Hærent enim mihi in mente

meus

meus Manutius, Rambertius, Grifolius, Cochius, tuque cum medico Abiosio. Ac [ut his Patavinos adjungam] Lazarus, Lampridius, Priulius, Speronius, Frigimelius nullum temporis punctum ex animo meo discedunt, ex quorum omnium congressibus [ut sermonum perpetuam jucunditatem omittam] domum semper doctior redibam; ut ex hoc toto amicorum genere quosdam etiam præteream, non tam illos quidem literatos, quam optimis moribus præditos Viros, in quorum ego consuetudine, quam morum similitudo inter nos contraxerat, me magnopere oblectabam. Quo mihi nunc tanto bono in perpetuum adempto, nihil est postea, quod vel lucem hanc admodum exoptem, quæ mihi olim ideo jucunda accidebat, quod in Urbe, atque cum iis amicis honestissime eam traducebam. Sed id me tamen omnium acerrime distorquet, quod quicquid in hac re mihi contigit adversi, id mea solius culpa contractum esse scio. Quare inconsultæ hujus meæ deliberationis [non possum enim eam omnino temeritatem appellare] numquam satis pœnitebit, & nisi ex eo ferro, quod ajunt, unde vulnus infixum est, medicina quoque mihi præsto adesset, carissima uxor, quæ me hac solicitudine suis jucundissimis sermonibus recreat, ac reficit, atque hæc una domi nostræ agendi, ut volumus, libertas, spesque brevi fore, ut parentes simus, ex qua re omnes voluptates percipi dicunt, assidue levaret, aut hic jam contabuissem, aut ad te convolassem. Hactenus de statu meo. Mucinus meus, idemque tuus, bellissime valet, teque ad tuum tempus expectat; utrum id tuus Riccius, nihil attinet dicere. De Petro Cautio non arbitror sæpius eum appellandum. Is enim vel ad schedulam tuam ad nummum persolvet, cui de hac re tota literas hasce conscripsi; quam postea totam pecuniam nostro Grifolio, meo nomine, ipse dissolves. Urge, si me amas, architectum illum pauperem potius, quam nequam hominem. De Frigimelio res mihi jampridem desperata est. Novi enim hominem omnium hominum in scriptione, hoc est, in literarum formis incompositissimum; quique pessime literas conformet, atque eo etiam fortasse pigerrimus est ad scribendum. Sed Hectoris nostri fuerat officium occasionem arripere, atque ea mihi describere. Pauca admodum sunt capita, quæ ad metho-

tho-

thodi rationem faciunt : quorum utrumque meo nomine plurimum salvere jubebis. Vale. Lugi Kal. Jun. MDXXXV.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

Certiorem facit, interiorem vaporarii partem, cum ad ignem sederet, subito totam corruisse, seque in dexteram coxam, atque manum graviter offendisse; dolorem tamen ictus paucorum dierum fuisse: Deum in gratiam Camilli климатioli vitam sibi producere, cum anno superiori cisio omnes misere tracti fuerint, neque quidquam offenderint.

13. QUinto Cal. Januarias cum ad ignem sederem, ecce tibi subito vaporarii interior pars, eaque bene solida, quæ fumum in canam, ut dicunt, concludit, tota corruit, meque in dexteram coxam, atque manum, quæ ad ejus genu tum adhærebat, graviter offendit. Sed ictus dolor paucorum dierum fuit. Periculum quantum adierim vides; qui si paulo propius ad ignem assedissem, in caput ea machina mihi tota corruisset. Sed is vitæ meæ finis non fuit, quem Deum Camillo filiolo longius producere puto, cupio quidem certe. Nam superiori anno cisio omnes misere tracti sumus, neque quicquam tamen offendimus. Tibi meliora cupio. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

Commendat Bartholomæum Portium adolescentem familiarem suum in Græcis, & Latinis litteris eruditum, & integris moribus præditum, petitque, ut in amicitiam recepto, quidquid opus fuerit, libentissime commodet.

14. BArtholomæo Portio, qui tibi has literas reddidit, quatuor annos Ferrariæ tam familiariter sum usus, quam is meo prænomine utitur. Huic enim ita domus mea patuit, ut tibi, atque Hectori nostro fecisset, atque etiam Venetiis cum una prope habitaremus, fa-

facere solebat, qui Camillum filium in literis Græcis, atque in Dialectica erudiebat. Hic nunc non doctiorem Philosophum Madio nostro quærens, sed meliorem conditionem sequens, se Patavium contulit. Hunc, ut in amicitiam tuam recipias, volo, atque quicquid ei opus erit, id omne meo nomine libentissime commodes. Polliceor tibi [etsi hoc tacere poteram] te in hujus adolescentis amicitia plurimum auctum esse, meumque hoc officium in iis, quæ a Riccio tuo tibi proficisci solent, esse repositurum. Nam præter bonas literas, quas optime callet, & Græcas, & Latinas, ea natura est adolescens, atque in amando integritate, qua nos sumus, quamque in aliis maxime cupimus. Vale. Sperono Speronio salutem.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

Certiorem facit, doletque, Camilli filii faciem totam corruptam, atque ignea vi fœdatam, dum plumbum funderet ad pueriles nummos conflandos.

15. ME miserum, Abiosi, me semper miserum, Abiosi. Oris Camilli venustas, decor, pulchritudo, quam nosti, nulla est, tota corrupta, atque ignea vi fœdata est. O filium in æternum infelicem! O filio parentem infeliciorem! Oculi non sunt adempti; cætera vi ignea sunt contracta, atque combusta. Plumbum miser puer fundebat ad nummulos pueriles conflandos; cum vero formæ paulo ardentius concaluissent, illas aqua imprudens puer immersit, atque iterum liquidum plumbum in illas infudit: jam scis, quod sequitur. Plumbum in ejus os totum est rejectum. O vultum, o faciem, o os, o filium Camillum! Præ lacrymis plura non possum. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Auguſtino Abioſio S. D.

Caſu ſuo, caſu amici dolet, cujus filius incolumis, ac læte concurſans, ut pueri faciunt, ita in calicem vitreum fronte offenderat, ut, eo perfracto, alterius oculi uſus ablatus ſit, alterius vero in periculo verſetur.

16. NOn eo de filii mei calamitate ad te ſcripſeram, ut tu de tui majore mihi ſignificares. O fatum! O Dii ſuperi! Quid enim infelicius? Incolumem, ac læte concurſantem, ut faciunt pueri, ita in calicem vitreum fronte offendere puerum, ut eo perfracto alterius oculi uſus auferatur, alterius in periculo verſetur? O hominum conditionem, ut omnibus periculis, omnibus infortuniis es propoſita! Doleo caſu meo, doleo tuo: totus doleo, atque ita, ut novo malo vix locus vacuus in me detur. In ore, in oculis ingens plaga accepta eſt. Crus frangere durum eſt; reſtitui tamen poteſt. Oculorum lumine orbato nulla arte lumen comparatur. Os igne combuſtum nullo fuco, nullis medicamentis reſtituitur. Quando oculos ego in mei os, tu vero in tui filii oculos conjiciemus, nihil eſt, quin is viſus eodem tempore cor nobis transfodiat; ut ſatius nobis eſſe videatur, ſi cætera ſint paria, aut mori, aut alio commigrare, ne noſtra vulnera, ſi oculi augent dolorem, in oculis ſemper habeamus. Afferunt amici conſolationem. Ego eo miſerior ſum, quod nullam accipio, atque dolore conficior, cui tamdiu obediam, quamdiu aut illi me, aut mihi illum mors eripuerit. Nam quæ aliis conſolatio mali ex oblivione afferri ſolet, ea mihi tota erepta eſt, cui mane, veſperi, die, noctu, in urbe, ruri ante oculos mea miſeria obverſatur, ut perpetuo miſer fiam. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

Significat, filii Camilli cutem, qui sibi os combusserat, ita cum ea, quæ renovatur, coire, planamque fieri, ut pertenue ignis vestigium appareat. Optat, ut parem nuntium de filio suo mittat, certioremque faciat, ei lumen rediisse.

17. QUadragesimus dies agitur, ut ad te antea scripsi, cum Camillus os sibi combussit. Primis diebus cave quicquam miserius videris; id totum corrosum apparebat, neque cui cutis superinduci posset, quæ non rugas imitaretur, spes ulla erat. Nunc cum priori, quæ renovatur, ita convenit, ita cum ea coit, ita plana est, ut si nullum, certe pertenue ignis vestigium sit futurum. Vere magnificus medicus, cum sæpe alias, tum in hoc non solum magnificus, sed etiam mirificus fuit. Utinam parem nuntium de tuo mihi mittere posses; ei lumen rediisse, quando oculus nihil offensus est. Sed ut ut sit, æquo tamen ferendum est animo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

Cæsarem Cambianium adolescentem ingenuum Juri Civili operam daturum sibi ab Hectore Cochio commendatum commendat, ut ei & consilio, & re, si opus fuerit, præsto sit.

18. HEctor Mirolius iis moribus, studiis, atque ea animi integritate præditus, qua noster Hector Cochius erat, me in primis observat, atque colit, quique apud fratrem suum Prætorem nostrum in amicorum caussis mihi numquam defuit; quibus rationibus ego quoque contra nihil habeo, quod ejus caussa non libenter nolim. Hic me rogat, ut si quem isthic ejus generis, qualis es tu, amicum habeam, ei Cæsarem Cambia-

bianium adolescentem ingenuum, Civem suum, & præter Civitatis necessitudinem secum summa etiam familiaritate conjunctum, commendare velim, qui, si quid ei opus erit; est enim novus, ac longe gentium isthuc profectus, Juri Civili operam daturus; habeat, ad quem tuto confugere, eumque de re sua fideliter consulere possit. Tibi igitur illum ita commendo, quemadmodum me debere facere intelligis. Continuo illum eo vultu, atque iis verbis accipies, quibus ex veteribus amicis quempiam faceres. Probe nosti, Abiosi, qui novi sunt in alienis urbibus, quam multis de rebus sint admonendi; qui vero domo etiam longe absunt, quam interdum juvandi; quorum utrumque si optimo adolescenti præstiteris, præter quam quod mihi gratissimum feceris, Hectorem, ac Cambianium ipsum ita tibi obstrinxeris, ut cum omnem gratiam tibi retulerint, semper tamen sint eam multo majorem habituri. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. P. D.

Consolatur de morte uxoris, ostenditque, neque in nostrorum, neque in nostra etiam ipsorum morte magnopere dolendum esse, cum animi non extinguantur, sed loci tantummodo commutatio fiat, atque ejus loci, ubi summo bono perpetuo sumus perfruituri. Itaque in fine Epistolæ quemlibet hortatur, ut ita ad eum discessum se comparet, ut nihil lætius faciat, nihil cupidius expetat.

19. UT primum nobis rumor attulit, uxorem tibi decessisse, vehementer perculsus sum; ut vero is certiori nuntio comprobatus est, haud humane ingemui. Continuo enim una cum ejus desiderio, quam unice dilexisti, filiorum copiam quasi omnium infantium, quos tibi cum reliqua totius familiæ cura probe curandos reliquerat, mihi succurrit, non ut diffiderem, quin id optime præstare posses, sed si quid. Sed nolo tibi gravius ominari. Verum, ne is mihi tamen altius, atque diuturnius insideret dolor, ut alio tempore fecisset, atque etiam in tali alias effecit casu, id, quod dicam, prohibuit omnino. Forte tum duos Tusculanarum quæstio-

ſtionum primos libros totidem diebus, quot ipſi ſcripti erant, abſolveram. Pergebam reliquos. Noſti quæ præcepta in iis libris cum ad dolorem, tum ad mortem ipſam contemnendam tradantur. Hæc ego ita hauſeram, itaque mihi ea ipſa in animo hæſerant, ut altius dolor in eum neque penetrare, neque diutius commorari poſſet. Utinam recentis doloris tui acerrimi morſus tibi concederent, ut inde ipſe quoque hanc ad te medicinam admittere poſſes, quod tamen, ut experiaris, neque importunum erit, & ego id tibi magnopere ſuadeo. Omnibus enim rationibus facile vinceris, ne tuam quoque mortem tibi, cum venerit, modo ad eam ea, qua facis, recta vivendi ratione ipſe venias, quicquam dolendam exiſtimes. In tuorum vero etiam acerbiſſima perferenda multo fortior fies, cum videris præclaros Viros, quos magis, quam fœmellas, atque aniculas, imitari debemus, in ſua etiam ipſorum morte ſe fortiſſimos Viros præſtitiſſe. Et profecto nihil eſt, quod aut in noſtrorum, aut in noſtra etiam ipſorum morte tantopere doleamus. Nam ſi noſtra quicquam dolemus, inique facimus, qui nos ex turbulentiſſimæ vitæ maximis tempeſtatibus excedere, atque in tranquilliſſimum portum pervenire, dolemus. Si vero noſtrorum nos dolor angit, idque noſtro facimus beneficio, ut qui eorum deſiderium lugeamus, non eorum amantes, ſed noſtri commodi, quo nihil turpius eſſe poteſt, cupidi ſumus. Si vero quicquam mali iis in morte accidiſſe veremur, Apollinis etiam judicio eo metu liberati ſumus. Hic enim cum eis, qui ſibi Templum Delphis egregie exædificaſſent, ſuique operis mercedem repeterent, in tertium diem illis eam ſe daturum reſpondit: quo die poſtea inventi ſunt mortui: ut Dei teſtimonio mors ſummum præmium ſit homini judicata. Non enim ſolum ingratus, ſed etiam impius Deus fuiſſet, ſi pro tanto munere tantum ſcelus admiſiſſet. Quam ſententiam quidam populi ſequebantur, qui quo die quis ſibi naſceretur, eum lacrymis; cum vero moreretur, lætitia proſequerentur. Id quod Euripides in Cteſiphonte his verſibus, quos Cicero hoc modo Latinos fecit, teſtatus eſt:

Nam nos docebat cœtus celebrantes domum
Lugere, ubi eſſet aliquis in lucem editus,
Humanæ vitæ varia reputantes mala,

Omnes

Omnes amicos laude & lætitia exequi.

Cui illud Crantoris optime convenit, cum dicebat:

Ignaris homines in vita mentibus errant.
Euthinous potitur fatorum munere læto.
Sic fuit utilius finiri, ipsique, tibique.

Quid vero ille, qui hoc versiculo quasi rogabat, ne se quisquam mortuum lacrymis prosequeretur cum ait?

Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. Hoc autem ii homines, qui animam una cum corpore extingui putabant. Quanto vero nos magis id tenere debemus, qui prope certi sumus; supremum illum diem non animorum extinctionem, sed commutationem loci afferre, atque ejus loci, ubi summo bono perpetuo sumus perfruituri? ut tantum absit, ut eum diem quicquam abhorreamus, ut illum etiam mire optare, atque, si fas esset, vi aliqua nobis repræsentare deberemus. At perfecti non sumus homines, sed qui iis tantum ducimur, quæ videmus, ea vero, de quibus nulla certior ratio habeatur, perfugientes. At ratio, ut propius ad eam perfectionem accedamus, nos admonet, atque etiam adjuvat. Christus vero, cum post suum in Cœlum ascensum Discipulos divino spiritu opplevit, omnem dubitationem aliter fieri posse nobis abstulit, quem si audiamus, atque ejus mortem intueamur [præterquam quod id natura omnibus accidat] neque malum existimare, neque ut præcipuum, dolere debebimus. Ita nos in hoc ad eum discessu comparabimus, ut nihil lætius faciamus, nihil cupidius expetamus. Vale tu modo, atque hac instituendi ratione filios institue, ut cum eis quoque quid tale a suis, atque adeo a se ipsis acciderit, quo levius id perferant, a te parente habeant optimo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

De reditu Principis sui ex Gallia sibi jucundissimo certiorem facit, cujus in Urbem ingressum inter Civium lætos clamores, campanarumque lætissimos tinnitus diligenter describit, seque Æsonis instar ex sexagenario, & quinario vigenarium factum præ lætitia videri significat.

20. GRatulare mihi, Abiosi, idque quantum umquam alias ulli amico fecisti. Princeps meus ex Gal-

Gallia rediit, hoc est, omnis præsentis vitæ meæ jucunditas mihi rediit; & futura etiam in multos annos prorogata est. O mihi felicem sine numero diem! Nam totum illud tempus, quo is ad Regem bello illo difficillimo inter horrida arma, inter confertissimas fortissimorum hostium acies versabatur, quæ non pertimui? quid adversi in mentem non venit? ut nunc etiam cogitans, atque in tuto positus, totus horrescam. Sed lætius agamus. Tandem post biennium, ac quatuor alterius anni menses domum rediit. Dii boni, quæ omnium Civium lætitia, qui læti clamores, qui omnium campanarum [ut vulgo] crebri, ac lætissimi tinnitus! Plena porta ad Angelorum omnis Civitas illi obviam in tota suburbana prata illa Regia exivit. Patrui duo Hippolytus Cardinalis, & Franciscus magno equitum comitatu ad Lacum obscurum illum excepere. Frater Aloysius etiam aliquot millia ultra fines patrios illi occurrit; cum Alphonsus jam multo ante ad lacum Lemanum per dispositos equos illi obviam advolasset. Nosti ad Angelorum ut longa, ut lata via est: cave granum milii [ut dicunt] ea præ hominum multitudine capere posset. Ex fenestris reliqua Matronarum nobilitas extabat. Parietum, viarum ipsarum, urbis lapides lætitia exultabant. Ita frequentissimo populo clausis omnibus tabernis, in arcem ad Patrem ducitur. Qui complexus [nam verba præ lætitia utrique longius intercepta sunt] hinc patris, inde filii, ne expecta, dum dicam. Ipse, qui pater es, conjicito. Mater ac sorores reliquæ erant, ad quas adiretur. Ad eas descendit. Hinc a matre, inde sororibus Regiis Principibus complexus tenetur. Sed hæc aliorum lætitia est. Redeo ad me. Equidem, Abiosi, id, quod de Æsone dicunt, ex sexagenario, & quinario vigenarius factus videor. Cum illa enim summa lætitia vires mihi integriores, atque fortiores rediisse videntur. Et profecto ut mœror hominem conficit, ita lætitia illum, vel graviter affectum, diutius sustinet. His accedit, quod amicis meis, qua una re nihil lætius facio, si quibus id usus erit apud eum, prodesse non parum potero, atque per eum apud Patrem Principem haud etiam minimum, quorum hoc antea perparum erat, illud prorsus nihil. Quo uno meo tanto bono, præsertim hac mea senectute, Deo Optimo Maximo, cui omnia debeo, immortales gratias, quando

do

do vix hoc cum illo usurpari potest, ago; atque id in eo beneficii loco habeo, quo majori nihil habere possem. Quare ipse amice facies, si eo, quantum umquam alias, aut mihi ipsi, aut alii amico fecisti, amicissime gratulabere. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

De honesta repulsa in Magistratu petendo nihil esse dolendum significat. Filium Camillum Juri Civili operam dantem ad eum mittit, rogatque, ut ei consilio, favore, aut alia re qualibet præsto sit, statimque de loco provideat apud eorum quempiam, qui in singulos menses constituta certa pecunia hospites alunt, ut de victu nihil ei curandum sit, totusque in sua studia liberius possit incumbere.

21. ÆQuius equidem erat, ut tibi nunc novam dignitatem gratularer, quemadmodum paulo ante carissimæ uxoris tuæ mortem dolueram. Sed multa petitioni tuæ adversata sunt; in primis autem competitoris tui Patria, quæ cum optime de re ista publica merita, neque jam multos annos ulla dignitate cohonestata esset, hæc ea ratione optimo illi Viro, ut ei gratificaretur, hanc provinciam decrevit. Tametsi is quoque Vir iis virtutibus præditus est, cui omnes Magistratus rectissime committi possent, tibique prope major laus fuit ab eo uno illo suffragio superari, quam quibus multis tu cæteros superasti. Quare si nihil est, quod tibi gratuler, neque tamen contra est, quod ista tua tam honesta repulsa mihi doleam. Sed hæc acta sunt. Jam vero, quod instat, agatur. Camillus filius jam duos annos Juri Civili operam dat, idque in Patria, sed mire cupit aliquot annos isthic cum Doctorum, tum Urbis celebritate in iis studiis ponere; quod cum me sæpius rogaret, numquam tamen impetravit. Nam cum ego eum adolescentem viderem; est enim duo de viginti annos natus; decrevi tamdiu eum mecum habere, quamdiu ejus inconsulta adolescentia id me facere cogeret. Nunc vero cum importuni hujusce belli caussa hic omnes A-

ca-

cademiæ occlusæ sint, neque privatim quisquam doceat, isque in sua sententia firmius perstet, manus mihi danda est. Ex duabus enim rationibus, quas potissimas habebam, potior mihi erepta est: quæ vero restat, in multis hujus similibus comprobatur, qui adolescentes vel longissime gentium in ejus generis studia a parentitibus suis mittuntur. Sed cum ego te, me alterum isthic habeam, hoc ei libentius, atque multo securius concedo. Certo enim scio, te illi, qui ego tuis essem, mei loco esse futurum, hoc est, qui neque consilio, neque favore, neque quaque re alia quicquam sis ei defuturus. Hunc igitur tibi mitto; cui continuo de loco providebis, atque apud eorum quempiam, qui in singulos menses constituta certa pecunia hospites alunt; ut de victu nihil ei curandum sit, totusque in sua studia liberius incumbere possit. Vale. Ferrariæ XII. Cal. Novembris MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio S. D.

Se juxta illud, qui diu vivit multa, quæ non vult, videt, *jam septuagenarium multis tempestatibus agitatum fuisse significat, sed amicorum præcipue morte gravius affectum, nunc vero in Abiosii interitu tanto vulnere læsum, ut illud numquam speret amplius coiturum, in cujus laudes mirifice excurrit, profiteturque, eum quidem suo fato sibi eripi potuisse, ejus vero gratissimam memoriam nullo modo eripi posse, idque in ejus liberis amandis se comprobaturum pollicetur.*

22. UT vere, Abiosi, nimisque ille vere dixit, qui dixit; *qui diu vivit, multa, quæ non vult, videt*, ut ego jam septuagenarius, non equidem ut Priamus, multas meorum cædes, funera, Urbis excidium, atque incendium vidi, tametsi mea quoque cymba in suo parvo lacu non levioribus tempestatibus agitata est. Sed amicorum, eorumque probatissimorum Virorum morte gravius affici non potui, qui in uno Hectore Cochio, qui unus omnium mihi primus ereptus est, primum non leve vulnus accepi; post hunc in Flaminio; dein-

deinceps in Masejo, Amasejo, Bonamicio, Corradio, Braschio; nunc vero in Abiosio nostro id ita commotum est, ut numquam sperem amplius coiturum: aut quia familiarius, ut plane scis, magnam vitæ meæ partem cum illo egerim, quique mihi non tam prænomine, quam etiam animo, ac voluntate semper conjunctissimus fuit: aut quia postremi ictus, ut qui arborem dejiciunt, quam primi, graviores esse solent. O Abiosi, o mi Abiosi, quem ego isthinc usque in meo aliquo gravissimo morbo huc accersivissem, ut divina illa tua medendi arte mihi pristinam valetudinem redderes, ipse tibi in tuo præsto adesse nequivisti, ac, quæ multis sæpius profuit, ea tibi ipsi ars tua nullam opem afferre potuit. Ut si etiam non tua caussa [ut de ætatis ratione nihil agam, qui nondum admodum senex eras] Dii te multo diutius in terris relinquere nolebant, saltem id aliorum saluti, qui tecum decessisse videntur, omnino concedere potuissent; ut communi etiam damno in illo accepto mihi non sit levius dolendum. Doleo itaque & meo præcipuo, & tuo proprio, & cæterorum percepto ex ejus interitu incommodo. Sed amicitiæ vis, ac suavissimæ consuetudinis recordatio me magis movet. Hujus enim desiderio omnia commoda ut cedant, necesse est. Sed in hoc meo dolore eum ita mortuum amabo, ut vivum facere consuevi. Potuit enim is mihi suo fato eripi, ejus vero gratissima memoria eripi non potest. Id quod in ejus liberis amandis comprobabo, quibus ego non scribo, quando nihil habeo, quod in tanto mœrore iis consolationis afferam; verum tu meo nomine illis omnem meam operam, omne meum studium, quoties id eis usu veniat, fideliter polliceberis, quibus ego omnia, quam parenti faciebam, sum æque præstaturus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio Bartholomæi Filio S. D.

Certiorem facit, se ad Christi ascensum Venetias venturum, rogatque, ut sibi, & Camillo filio cubile comparet.

23. Si tu, & parentes, & fratres, & carissima uxor tua valetis, bene est, ego cum mea familiola satis

satis belle habeo. Hoc satis esse posset ; sed illud addo, ut ad proximum Christi ascensum mihi, ac Camillo filio cubile compares ; nam apud te sumus hoc anno habitaturi ; ne pater tuus semper meos Cornelios execretur. Sed cum ego melius cogito, anguste olim habitabatis ; quid vero nunc, cum secunda nova nupta, Valerii fratris uxor accessit? Vereor, ne mihi ad meos Cornelios redeundum sit; sed ipse videris. Hæc quamprimum, ac, fideliter, ut Abiosio reddantur, diligentissime providebis. Vale, atque omnibus salutem.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Abiosio Bartholomæi Filio S. D.

Cum ob importunam pestilentiæ vim celeberrimus Venetiarum mercatus sublatus sit, propterea Venetias accedendi caussam sibi sublatam esse significat. Hortatur, ut cum cæteris medicis eam ex Urbe ejiciat, & Bisantium impellat, aut alio quovis trans maria omnia exportandam jubeat, ut saltem sub discipulorum conventum, cum Camillum filium Patavium ducet, sine ullo metu una esse possint.

24. DIi tantum malum dent isti pestilentiæ, quantum ipsa dat populis & mortis, & doloris, quæ mihi vestrum omnium conspectum abstulit. Constitueram enim, ut ad te antea scripseram, ad istum Christi in Cœlum ascensum tecum, atque cum parentibus tuis esse octo illos dies ipsos, sed cum ob importunam istam pestilentiæ vim celeberrimus mercatus sublatus sit, ob eamdem caussam isthuc accedendi caussa mihi sublata est. Tametsi tu nihil ad meas illas literas, quibus mihi hospitium condixeram. Credo, hospitem tibi non satis probatum esse, quem piscium istorum maximum helluonem noras, cuique in vini ratione numquam satisfit ; etsi numquam melius, atque ad meum stomachum, quam apud vos bibi. Sed illa, illa suavia colloquia ad mensam, in deambulando, in sedendo, in via, ad librarios, ad medicos nostros Superchios, Marocios, quam omnia jucunda? cum quibus, si me amas, quando hanc artem optime tenetis, istam malam be-

bestiam ex Urbe ejicite, expellite, purgate nobilissimam Civitatem, Bisantium illam impellite, aut etiam quo malit, trans maria omnia exportandam jubete; ut, si non ad constitutum diem una esse potuimus, saltem sub discipulorum conventum, cum Camillum filium Patavium ducam, id sine ullo metu facere possimus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Pierio Valerianio S. D.

Gratias agit de ejus opere elegantissimis versibus scripto, quod ipse domum usque tulerat. Librum suum de Imitatione ad ipsum mittit, in quo si quid erit, quod ipsi non improbetur, sibi gratissimum facturum ait, si se per litteras certiorem fecerit.

25. EOdem tempore me & summa voluptate, & dolore minime levi affecisti. Voluptate, cum domum usque opus tuum elegantissimis versibus scriptum dono ipse tulisti. Quid enim mihi gratius accidere potuit, quam ut a tanto Viro tam familiariter mecum ageretur? Dolore, quod per illud tempus in Urbe non essem, qui te, ut dignus eras, acciperem, ac suavissimis tuis sermonibus multis per horam illam de rebus perfrui possem. Sed hujus damnum in tuis versibus perlegendis mihi magna ex parte resarciam. Quod vero voluptatis accepi, quoties istius humanissimi facti tui in mentem veniet, veniet autem cum ex ipsius virtute, tum ex libri lectione sæpius, toties renovabitur, mihique auctior fiet. Utinam modo quid ego quoque haberem, quo tibi contra gratiam aliquam referrem. Nam in hoc de Imitatione, quem librum tibi mitto, non mihi satisfacio. Vellem amplius quiddam, teque tam præstanti Viro dignum mittere posse. Malui tamen ex hac parva relata gratia grati animi erga te mei significationem aliquam facere, quam ingratus in nulla videri: in quo tamen si quid erit, quod tibi haud improbetur, non prorsus in referenda gratia frustra fuisse valde lætabor. Quod si accidat, mihi gratissimum feceris, si me per literas certiorem feceris. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Alexandro Magiolio S. D.

APPARATUM LATINÆ LOCUTIONIS *a se scriptum, & editum ex multis editionibus alibi factis comprobari significat. Certiorem facit, alterum ad Italicam rationem a se confectum fuisse, cujus primum folium publice descriptum ad eum quoque mittit, ut sibi per litteras ostendat, quid de ejus utilitate sentiat.*

26. VIde, Magioli, quid novi studii. APPARATUM AD LATINAM LOCUTIONEM scripsi, eumque superioribus annis edidi, qui quam ab omnibus nationibus probatus sit, ejus post meam multæ aliorum editiones facile comprobant. Eo non contentus alterum interea confeci, ad Italicam rationem compositum, hoc est, ut verborum, ut Grammatici dicunt, sensa paucis prius Italice proferrem, deinde quot modis cum proprie, tum figurate ea Latine, atque eleganter dici possent, abunde subjicerem. Quo perfecto, primum folium publice describi jussi, quod postea quoquo versus ad amicos mitterem, ut, quid illis de eo studio videretur, postea ad me perscriberent. Tuum igitur folium habe, quod cum ipse quoque percurreris, [neque enim diuturnæ, atque diligentioris lectionis opus est] quid de ejus utilitate sentias, per literas mihi significabis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Georgio Cornelio S. D.

De humanitate, & benignitate, qua illum totos illos dies tractaverat, quibus Venetiis ad consortes fratres fuerat, gratias agit, rogatque, ut, si illi Bononiam, aut Romam, aut quovis alio iter habendum sit, ad se divertat, ut ipse etiam de sua benevolentia aliquid testari possit.

27. PUtabam equidem ad id humanitatis, qua universa Familia tua maxime prædita est, tibi a tuis etiam

etiam humanioribus studiis plurimum accessisse, sed meam illam opinionem longe superasti. Nam cum proxime Patavio rediens me Venetiis ad consortes fratres offenderes, ita me benigne complexus es, ita omni humanitatis officio accepisti, atque totos illos dies ita familiariter tractasti, ut a quovis vetere amico neque amicius accipi, neque benignius tractari possem; quem etiam in sermone parentis nomine honoris gratia appellare non dubitares; præsertim cum nullus familiaritatis usus inter nos intercederet, qui puer admodum esses, cum ego apud patrem tuum Aloysium nunc Cardinalem, & Marcum Antonium fratres tuos instituerem; neque postea accidit, ut una semel colloqueremur. Pro quo isto tuo in me tam benigno animo, atque ista tui tanti erga me amoris significatione ego ita tibi sum in omne tempus obstrictus, ut, quod cæteris fratribus debeam, præ eo, quod tibi lubentissime debere volo, parum sit. Non enim, mihi crede, ita me quisquam vel amplissimis muneribus afficere potuisset, ut tu isto tuo lætissimo vultu, istis tuis amicissimis verbis, atque omni ingenua humanitate affecisti. Utinam vero huic animo meo, atque isti officio tuo in referenda gratia satisfacere possem, utrique, ut sum in habenda, qui me tibi in perpetuum maxime debiturum polliceor, gratissimus essem. Si tibi tamen hac umquam aut Bononiam, aut Romam, aut quovis alio, iter habendum esset, ut re paternum hunc meum in te animum experiaris, te etiam, atque etiam rogo; non ut ea ratione tuam benevolentiam compensare velim, sed ut ipse de mea, qui tecum interdum testari possis, aliquid amplius haberes. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Augustino Carrario S. D.

Significat, se ejus discessu Florentiam admodum affectum esse, multoque satius ipsi futurum propter belli discrimen, si secum consuetas ambulatiunculas in suavissimis sermonibus confecisset. Hortatur, ut interdum animi caussa ad Abiosium omnibus summæ necessitudinis rationibus secum conjunctum se conferat, ipsique ostendat, quanti a se fiat.

28. QUi mihi meam Aristotelis Poeticam tuo nomine reddidit, is te Florentiam hoc anno missum esse nuntiavit; præterea addidit, te tua voluntate illuc potius, quam alio ire coactum fuisse, ut Florentina, ac florentissima Academia illa perfruereris. Quo isto tuo a nobis discessu multifariam affectus sum, & quod tua suavissima consuetudine sum cariturus, & quod nostra Academia in te uno nobis adempto tantum damni fecerit. Verum illud me magis movet, quod per ea tempora in Hetruriam profectus es, quibus tota ea provincia maximo Senensi bello exardet; ut etiam magis armis, quam literis rem geri oporteat. At alii arma induant, nos in Academicorum conventus, in Bibliothecam nostram abdemus, in libris habitabimus. Recte quidem. Tamen & Diogenes, ne solus in tanto belli discrimine cessaret, dolium suum quaque versabat. Non male Urbi ominor; timeo isti tuo otio; quod si ullum erit, tui solius fortasse erit; certe Cives alio, quam in Academiam rapientur. Ut tibi multo satius fuisset, si cum tuo Riccio consuetas ambulatiunculas in porticibus tuis ad Joannis Baptistæ in suavissimis sermonibus confecisses. Sed tu cum tui similibus vere ex ejus generis hominibus estis, qui sunt microcosmi, qui in statu quoque Cœli conversiones imitamini. Quasi enim per sphæras in orbem vos quoque per singulos annos versamini; nisi atomos magis imitantes huc nunc, alio alias confuse, ac nullo ordine, ut vos majorum vestrorum flatus impellunt, circumerratis. Sed quando tuus Capricornus ad nos rediturus sit, non video. Sed satis de jocis.

cis. Est ad Cartusianorum familiam Ludovicus Abiosius jam multos annos Rector, qui mecum omnibus summæ necessitudinis rationibus conjunctus est. Si interdum animi caussa illuc te contuleris, ac, quanti a me fias, illi ostenderis, id meo amicissimo fecisse videbis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Julio Portulachio S. D.

Petrum Vandinium Civem suum, & affinem coactum in aliena Urbe litem sequi commendat, rogatque, ut apud Judices ei præsto sit, sicuti caussæ honestas jubet, & ejus bonitas postulat.

29. PEtrus Vandinius meus & Civis, & affinis est. Sed hæc communia cum cæteris esse possunt, ejus vero bonitas non ita. Est enim, ut Romane eum laudem, vir bonus, qua etiam sua bonitate nunc cogitur in aliena Urbe litem sequi. Hic sororis suæ filiæ marito Venetiis CC. aureos dat filio Lugum perferendos, quos ipse filius postea Principi nostro pro vectigali quodam dissolvat. Is bonus vir cum pecunia aufugit, neque postea usquam repertus est. Tandem certior factus, istum Brixiæ eam pecuniam in vestibus veteribus vendendis exercere, isthuc se contulit, suum ad Judices ab isto repetitum. Quod cum intelligerem, ac plane scirem, quanti referret, peregrinum in aliena Urbe Civem aliquem habere, cujus gratia sustentaretur, tuam, hoc est, ejus Viri, qui in sua Civitate plurimum valeret, eum habere volui. Hunc igitur ita tibi commendo, ut caussæ honestas jubet, & ejus bonitas postulat. Quoquo modo ei prodesse poteris; multifariam enim poteris; ne eum deseras, te etiam atque etiam rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Julio Portulachio S. D.

Gratias agit, quod Vandinii caussam ita susceperit, ut ejus filius sibi retulerit, illud officium ipsi in ea præstari, quo majus filius a patre expectare non potuisset. Certiorem facit, se Calinio eamdem ipsam caussam commendasse, sibique pergratum futurum addit, si commendationem suis tribus verbis renovaverit.

30. EQuidem, Juli, cum tibi Vandinii caussam commendavi, eo animo id feci, quo tu faceres, si tuorum quempiam mihi commendares; ut ei nihil deesses; quemadmodum ego in tuis nihil omitterem, quod a me desiderares. Quam meam opinionem ipse Vandinius continuo ad me scribens, mihi comprobat. Ait enim, ita te caussam suam suscepisse, ut ejus faceres, quicum omnibus summæ necessitudinis caussis conjunctus esses. Nunc vero ejus filius isthinc domum rediens, multo etiam uberius de tuo erga patrem suum officio mihi retulit, cum diceret, majora a se filio patrem suum expectare non potuisse, quam quæ ipse tua humanitate ei præstitisses, atque adeo interea quotidie præstare non cesses. Pro quo isto tuo in Vandinium maximo officio, etsi scio, te mihi magis in hoc ipso, quod mea caussa facis, debere plurimum, qui tibi, ubi tuam istam gratificandi rationem exerceres, tam honestam caussam obtulerim, fateor tamen, me tibi tantum debere, quam qui maxime. Quod tuum officium [etsi plane vel primo die cumulasti] ut id tamen ad extremum adaugeas, hoc est, ne hospitem virum optimum in aliena Civitate ab improbissimis adversariis gratia, atque pecunia opprimi sinas, te etiam, atque etiam rogo. Aloysio Calinio hanc ipsam caussam commendavi. Quid meæ literæ apud eum ponderis habuerint, non satis intelligo. Pergratum mihi feceris, si commendationem meam tuis tribus verbis renovabis. Herculi suavissimo adolescenti, ut filio carissimo, salutem adscribito. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Julio Portulachio S. D.

Rogat, ut videat, ne trifur adversarius in carcere detentus sibi eripiatur, ac in alicujus gratiam judicium effugiat.

31. AUdio, trifurem istum adversarium nostrum etiam in carcere artem suam exercuisse; quod factum probat, eum dignum esse, qui omnibus sententiis absolvatur. Quid autem nunc ajunt socii sceleris duo ejus fratres impurissimi? quid, inquam, afferunt excusationis? Jam enim manifesto tenetur, neque quicquam aliud restat, nisi ut inter tria vestra publica signa literam longam, Plautino more, efficiat. Sed quoniam Judicum improbitate, ac temporum nostrorum iniquitate scelus interdum plus æquo valet, vide quæso, ne iste nobis eripiatur, ac in alicujus gratiam hoc judicium effugiat. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Julio Portulachio S. D.

Gratias agit de suo in Camillum filium suum paterno animo; certiorem facit, Homerum, atque Æsopum Græcos sibi redditos esse; seque vereri ait, ne Camillus filius se patrem imitetur in unis Latinis litteris, Græcis omissis, acquiescentem.

32. TE amabam, Juli, antea tuo optimo ingenio, atque multorum annorum amicitia nostra plurimum, nunc vero tuis magnis, ac multiplicatis officiis, atque isto tuo in Camillum filium meum paterno animo, non solum amo, sed etiam observo, plurimumque tibi debeo. Homerum, atque Æsopum Græcos accepimus, qui quidem tam nobis grati fuerunt, quam quo animo missi sunt, qui gratissimo sunt missi. Utinam filius iis literis, quam facit, magis delectaretur, sed vereor, ne patrem imitetur, qui in unis Latinis acquievit. Dii cætera illi secundent. A Madio nostro spero longiores nostras literas tibi jam redditas esse, quibus significabam,

omnia tua recte nobis allata. Tu vero in tuis & proximis, & superioribus nihil de Hercule nostro. Ecquid in Africam nunc? Nolo illi male ominari. Isthæc tamen per hæc difficillima tempora tam importuna peregrinatio mihi satis placere non potest. Cura, te amabo, ut, cum aliquid de eo habebis, intelligam. Camilli, & ejus matris, & meo nomine valebis.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Julio Portulachio S. D.

Gratulatur, eum incolumem ex Græcia domum rediisse, tantasque tempestates, totque piratarum incursiones feliciter evitasse. Ostendit, peregrinationem terrestrem maritima longe tutiorem esse. Rogat, ut tormentum parvulum ferreum ad Camillum filium primo quoque tempore mittat; curetque, ut rebus omnibus, quibus opus est, optime sit instructus.

33. AUdio de Julio patruo tuo, te mirum peregrinatorem factum, nuperque ex Græcia incolumem domum rediisse, eoque mihi gaudeo, quod nos quoque hac ratione te revisurum spero; tibi vero gratulor, qui tantas tempestates, tot piratarum incursiones devitaris. Mihi quidem peregrinatio ea probatur, quæ periculis careat. Quare maritima maxime improbatur, ubi non solum a procellis, a scopulis, sed etiam a piratis maxime timendum est. At terra a latronibus quoque non levia instant pericula. Recte quidem; sed ea commodius devitari possunt. Certe terra nobis naufragia non affert, neque hospitium vetat, cæteraque multa non aufert commoda. Quare jam terram teras licet, omnem Italiam peragrare poteris, deinde in Galliam transcendes, Germania patet, cæteras Orbis partes domi tuæ uno Ptolomæo duce percurres. Sed hactenus de peregrinatione. De Camilli parvulo ferreo tormento tua cura est, ut primo quoque tempore, ac quam optimus mittatur, omnibus etiam rebus, quibus opus est, optime instructus. Illud autem in primis videbis, ne quid scilicet reverberet. Is te rogat, ut ad nos venias, ac nobiscum aliquot dies esse velis, ut, quem infantem reliquisti, ado-

le-

lescentulum videas, cujus, & meo etiam, nomine Julium patruum tuum plurimum salvere jubebis. Vale.

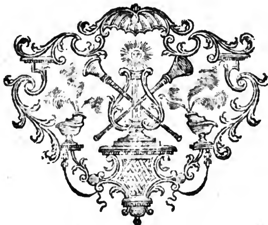
BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Decurionibus suis Lugiensibus S. D.

Gratias agit, quod ipsorum Ordo sententiis omnibus se decreverit, qui humaniores litteras publice doceat, altera tanta mercede honorifice addita, quæ idem munus antea obeuntibus persolvebatur, seque apud eos ad diem dictam futurum pollicetur, ut eorum liberos instituat.

34. TAndem aliquando a vobis eas literas accepi, quæ & meo summo erga vos, & vestro haud minimo erga me amore dignæ essent. Iis enim mihi significastis, me vestrum istum Ordinem omnibus sententiis decrevisse, qui humaniores literas apud vos publice docerem. Nam quod jam multos ante annos, cum interim eadem hæc opera vobis nihilominus usu veniret, nequaquam feceritis, in eam ego id partem accipio, ut summo cum honore meo factum a vobis existimem, qui meæ magis dignitatis, quam vestrorum filiorum utilitatis rationem habuistis, cum ad tenuem illam hujusce muneris mercedem invitare meam operam reveriti estis; quod nunc re ipsa plane comprobavistis. Nam cum res vestra publica ex Casellianarum aquarum superinductionibus aliquanto auctior facta esset, ac melius vestræ juventuti in hisce studiis consulere velletis, ad veterem ejus muneris mercedem alterum tantum addidistis, ut mihi provinciam istam demandaretis. Quod meorum studiorum vestrum perhonorificum testimonium ita accipio, ut quod a minime ignaris hominibus, certe a probatissimis, atque de bonis literis optime sentientibus Viris proficisceretur. Pro quo tamen nihil est nunc, quod a me ullam gratiarum actionem expectetis. Is enim equidem vir sum, qui malim aliquam gratiam referre, quam vel mirificas, atque immortales agere. Quod quidem meum institutum ut vobiscum etiam retineam, quantum in me erit, enitar, cum vestris liberis, meis Civibus eam operam dabo, quam a me tantopere expetere videmini, quam ego longius non differam, quam ad

diem dictam, hoc est, ad Calend. Aprilis: quod & mihi tum per anni tempus ad commodissime navigandum, tum ad reliquum viæ terra, quod lutulentissimum nunc esse scio, curru res meas convehendas longe commodius futurum erit: & Marino nostro, cui usque eo provincia isthæc literaria profertur, nihil de ejus tempore detrahetur. Sed tamen quod paulo ante me facturum negaram, vobis universis, singulis, publicis, privatis, amicis, quique amicorum caussa in tam honesta provincia nobis demandanda studuistis, gratias eas ago, quas tanta animi vestri benignitas postulare videtur. Valete. Venetiis Prid. Non. Febr. MDXXXIV.

BAR-

BARTHOLOMÆI RICCII

LUGIENSIS

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Antonio Brasaulio Musæ S. D.

Ubi invectus est in sacrilegum hominem, qui sibi venenum misere propinarat, gratias agit, quod ipse sponte præsto affuerit, præsentissimumque remedium ad vim veneni contundendam adhibuerit, illudque gratis in se beneficium contulerit, ut referendæ gratiæ nulla vel bene grato animo facultas detur, cum nemo pro vita parem umquam gratiam referat, nisi quam acceperit, eamdem illi vitam reddiderit.

1. DEbebam tibi antea plurimum, Musa; undique enim de me optime meritus eras; nunc vero quicquid sum, totum tibi acceptum refero. Nisi enim ipse tua humanitate, tuaque sponte mihi præsto affuisses, de me, ac de misera mea familia actum esset. O impium venenum, quod latenter in meas venas infundebatur; ego vero miser, qui quidvis aliud, quam hoc timuissem! Mihi jam funus parabatur, neque ego quicquam me ægrotare sentiebam. Dii boni, quid hodie est hominum improborum? quid perditæ conscientiæ? quid profligatæ æquitatis? ita ne ille, de quo ego ita meritus eram? in quem tot mea officia contuleram? pro quo etiam non levia pericula adiveram? hanc mihi gratiam referre studebat? immo vero quantum in ipso fuit, cumulatissime retulit? O hominem sacrilegum! Quid enim in Deum ipsum pejus moliri poterat, quam falso, ac per summam fraudem ita ejus veritatem, hoc est, Deum

ipsum oppugnare, atque appetere? Sed is præsto sibi affuit, qui te mihi tantum patronum adhibuit, ut continuo latentem hunc morbum a me longe propulsares. Vive diu, Musa, atque ista ope, atque integritate tui similes tueare, sicque afficias, atque ea officii magnitudine prosequaris, ut nullam tibi gratiam referre queant. Id enim proprium eorum est, qui gratis in alios beneficium conferunt, ut ita de iis mereantur, ut referendæ gratiæ nulla vel bene grato animo facultas detur. Quis enim pro vita parem umquam gratiam retulerit? nisi quam acceperit, eamdem illi vitam reddiderit? Deus tamen est, Musa, qui vel centuplum tibi, ac tui similibus facile compensat. Equidem moleste fero, cum hominum improbitas hanc mihi tantam tibi debendi facultatem obtulerit, saltem meam hanc debitionem apertius testari non posse, ut, & quam illustre tuum istud officium fuerit, sempiternæ memoriæ meis scriptis mandarem, & mei similibus te optimum patronum, iniquissimis vero acerbissimum adversarium ostenderem. Non enim eo contentus sum, ut is probus vir cum legendo in hanc Epistolam inciderit, suam improbitatem probe notari sentiat, sed si ea umquam temporis ratio incidat, qua liberius id agere possim, tibi polliceor, me continuo occasioni occursurum, atque isti debitioni, atque animo meo cumulatissime satisfacturum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bonifacio Rugerio S. D.

Rhombum dono mittens difficultatem habendi piscis nobilioris in foro Ravennate ob oculos ponit propter nobilissimas Civium familias, quæ multæ sunt, & splendide vivunt, ad quas domum usque defertur quidquid elegantioris piscis in ora maritima capitur.

2. RAvenna quidem sita est in ora maritima, quæque non longius a mari tribus millium passibus distat; quod tamen ad piscationes attinet, non sane frequentes sunt. Aut enim anni tempore impediuntur, aut parum est in eo mari nunc piscium. Sane adhuc in foro piscario Raja tantum est visa, plebejum, ac vile piscis

ſcis genus; ſiquid vero elegantioris piſcis capitur omnino, præter nobiliſſimas Civium familias, quæ & ipſæ multæ ſunt, & ſplendide vivunt, tres ſunt Sacerdotum frequentiſſimæ [ut minutas omittam complures alias] ac locupletiſſimæ familiæ; noſti genus hominum, atque palatum, quamque laute agant. His, ſi quid uſquam nobilioris piſcis capitur, domum uſque defertur, quia pluris illi pro eo dant, quam in foro vel a tribus non fieret; in quo Chremetis piſciculi tantum in pretio ſunt. Ego jam multos, quicquid hoc eſt Rhombi, dies obſervo, & tandem captum vix potui capere. Nunc tibi mitto, certe eo animo, quo plane ſcis, libentiſſimo: verum etiam ſi patellam magis impleret, multo etiam libentiori. Vale. Ravennæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bonifacio Rugerio S. D.

Verſus quoſdam de Cardinalatu Hippolyto Ateſtio delato a ſe factos mittit ea conditione, ut Ferrinio non oſtendat.

3. HIc jam multos dies rumor erat conſtantiſſimus, incerto tamen adhuc nuntio, Hippolytum Ateſtium tandem Cardinalem factum. Quam quidem famam poſtea veſtra iſta armorum publica ſimulacra, ac qui ludi celeberrimi iſthic per tota hæc Saturnalia ſpectantur, multo auctiorem fecere. Ex qua quidem communi omnium lætitia cum ad me quoque pars mea perveniret, luſi in eam neſcio quid cum Pado, atque Tibride, quos meos luſus tibi mitto, quia eos ſemper aliquid eſſe putaſti. Ea lege tamen mitto, ne Ferrinio quicquam, qui nondum ab injuria mecum diſcedit, qui tot menſes ad tot meas literas ne literam quidem; quem ego poſthac haud ſcio, an magis ferum, aut ferreum, quam Ferrinium in meis literis appellem. Sed quid ago? quaſi ego non magis cupiam illum eos diſſipare, quam is videre. Utinam ii ſint, qui mihi. Sed non ſunt. Neque ego pergo reliquum votum. Niſi plane toti vobis excidimus, aut iſthæc a vobis vos ipſos abſtulit lætitia, aliquid, ſi non ſpeculæ, verborum ſaltem poſſumus expectare. Vale. Ravennæ VII. Id. Feb. MDXXXIX.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bonifacio Rugerio S. D.

Sibi litteras Italice ſcriptas gratas fuiſſe ſignificat, faceteque ait, ſe malle intelligere, frumentum in cellam ſuam primo quoque tempore importatum eſſe, quam ut inde ſibi ad centeſimam ejuſmodi epiſtolam liber excreſcat.

4. TAmetſi ea mihi excuſatio, quam tu modeſte magis, quam vere affers, quamobrem ad meas Latinas literas Italice ipſe reſpondere malueris, nequaquam probatur, qui te id quoque & apte, & Latine, ut quiſquam alius, facere poſſe, plane non ignorem, quoquo tamen modo reſcripſeris, id mihi quam gratiſſimum fuit. Quid enim gratius accidere potuit, quam ut, non modo ad hujuſmodi meas, hoc eſt, non maximis de rebus ſcriptas, tam ſuaves ipſe contra tuas, jucundiſſimaſque elicerem literas? Quod vero de frumento perurbane jocaris, valde mihi arriſit; ſed nolim ſæpius pro frumento ridicula afferri. Malo enim mihi frumentum in cellam meam primo quoque tempore importatum eſſe, intelligere, quam ut inde mihi vel ad centeſimam ejuſmodi epiſtolam liber excreſcat. Tu vero contra ſi id eo, ut tu dicis, nomine rem meam minus curas, ut a me crebrius literas accipias, rectius faceres, ſi mihi tandem cauſſam eam dares, quamobrem tibi magis gratias agerem, quam ut te quotidie eadem de re per literas obtunderem. Quod vero ad meos Riccios attinet, eis non tam mea cauſſa ut omnia præſtes, quibus ego nihil honeſtiſſime cupere non poſſum, quam ne malevolorum hominum, quorum iſthic plena ſunt omnia, calumniis opprimi ſinas, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bonifacio Rugerio S. D.

Consolatur de filii morte, quod totus ætatis hominis cursus certissimis periculis, & calamitatibus objiciatur, ut, ei potius lætandum sit, quod filius moriens tot, ac tanta mala devitarit, quam dolendum, quod vivens cum cæteris ea misere non pertulerit. Diluit, quæ contra afferre poterat, hortaturque, ut reliquos duos filios cariores habeat, atque in eam virtutis viam ducat, ut, cum sibi quoque hinc discedendum erit; eos in terris cum optimis studiis institutos, tum hanc animi fortitudinem edoctos relinquat.

5. NOn equidem, Rugeri, eo ad te Orationem meam miseram, ut inde mihi tantum dolorem accersirem; mallem ego eam numquam scripsisse. Sed vide, ut homines rerum suarum ignari sint omnium. Ego, tibi cum eam describerem, magnam voluptatem capiebam; quod scirem, te mea scripta libenter legere solere, cum tamen ex ea ipsa mihi jam constitutus esset præsens hic dolor. Nisi enim ad eam mihi rescripsisses, nihil opus erat, ut de filii tui morte, præsertim tam longe gentium, audirem; aut si audissem omnino, eo id fortasse tempore accidisset, quo ejus diuturnitate minus moleste ipse angerere, neque ego ea ratione tam acriter urgerer; nunc vero ipse & tibi recens vulnus commovi imprudens, & mihi dolorem insciens accersivi novum. Sed quando tuum istud vulnus quotidie commune omnibus accidit, nihil est, quod in eo præcipue, ac gravius doleas: ego vero in meo non tam tecum querar, quam ut tibi in tanto isto tuo mœrore consolationem aliquam coner, si possim, afferre. Quod si assequar, id mihi erit optatissimum; si minus quicquam profecero, certe amorem erga te meum ex hac quoque parte tibi maxime testatum reliquero. Graviter te angit amisisse filium, & filium summa spe, ac optima indole; utrumque certe gravissimum, maximeque dolendum; filii enim, etsi vel omnibus membris capti sint, carissimi sunt; verum si ad naturæ charitatem accedat corporis integritas, & animi bene

ne instituti ratio, ac spes maxima, quæ in isto tuo omnia splendide posita erant, tum prope perpetuo, cum occidunt, videntur esse deflendi. Cui acerbissimo, ac infinito dolori tuo jure æquissimo tamen extrinsecus aliquid objici potest, quo levior fiat, si minus prorsus tolli possit. Aut enim quod tibi in filii morte, aut illi in eo discessu ademptum est, [quando nihil aliud in nostrorum morte, quam aut nostram, aut eorum ereptam commoditatem aliquam queri solemus] ægre lamentaris; quod autem ad ejus damnum, certe cum eo rectius agi non potuit, quam ista ætate ex his miseriis, quibus omnia plena sunt, in æternam illam Dei Opt. Max. felicitatem evolare. Revoca tibi, mi Rugeri, in mentem totum ætatis tuæ cursum. Adolescentiam repete, [nam in pueritia prope nihil sentimus] perge vero juventutem; repende cum vir factus es; considera denique eam, quam nunc agis ætatem, si quicquam offenderis, quod tranquilli, quod securi otii habuerit, quod non omnibus molestiis abundarit, quod non certissimis periculis, & suis, & suorum objectum fuerit; tum ego tibi non solum concedo, ut in tanti filii obitu omnes lachrymis habenas immittas, sed ego quoque meis possum tuarum flumen valde adaugere. Sed si contra ingrata tibi omnia extitisse, ac laboriosissima expertus es; quid est, quod filio meliora esse comparata sperares? Quasi vero hæc tempora non jampridem omni scelere cumulata sint, aut usquam locus ullus sit virtuti, non ubique improbi, falsi, perjuri, omnisque sceleris affines summo in loco in omnibus Civitatibus, apud omnes Principes sint constituti; ut tibi potius lætandum sit, quod moriens hæc tot, ac tanta mala devitarit, quam dolendum, quod vivens cum cæteris hæc ipsa, atque his etiam graviora misere non pertulerit. At hac ratione bonis omnibus magis moriendum, quam vivendum esset. Hoc ego non dico; tametsi vitam hominum miseriam esse ipsam, neque tu non concedes. Id assero, si quis nobis decesserit, hac ratione minus ejus obitum nobis esse dolendum; quod multis miseriis liberatus sit, magisque ei gratulandum, quod ex hac morte in veram vitam, ac beatissimum vivendi statum in Cœlum ascenderit. Defunctorum enim nostrorum alia ratio est, atque majorum nostrorum. Ii enim arbitrari poterant, una cum corpore

re

re animam interire. Itaque recte querebantur in suorum morte, ut qui ubique esse desivissent; nos vero animam tum solum vivere putamus, cum ex hoc carcere terreno liberata est. At periculum est, ne ea perpetuis cruciatibus apud Inferos torqueatur. Hoc mi, Rugeri, perpaucorum est, eorumque, qui Christum Servatorem suum esse non satis credunt; ex quo uno scelere reliqua sequi solent scelera, quibus mortui in eas pœnas detruduntur. Verum de eo adolescente, ac pœne puero, ac tali patre nato quicquam tale verendum esse, nihil suspicor. Quin is & suapte bonitate, & patria institutione magis par est credi, ut unus factus sit Cœlitum, quam numerum auxerit inferorum. Quod vero ad tuam utilitatem, vel potius patrium desiderium attinet. Primum eo si gravius angaris, haud satis video, qui dolor iste tuus satis laudari possit, qui proprium commodum in eo queraris. Præterea vero quod in eo non omnibus liberis spoliatus sis, minus unius interitu solicitari debes. Reliqui enim duo sunt, quorum uterque natu est grandior, neque etiam fortasse utriusque spes inferior, quam erat in tertio. Quod magnam tibi consolationem afferre potest: quando etiam bis tantum tibi relictum est, quantum est ademptum. Nam si omnes in uno occidissent, ut mihi in Camillo [quod Dii omen avertant] fieret, fortasse tum honestius tibi lugendum esset. Quare in hos duos, qui tibi a Deo relicti sunt, omnem istam solicitudinem, atque desiderium confer. Nos habe, quod facis, cariores, atque in eam virtutis viam ducas, qua una etiam senectutem tuam maxime consoleris: atque, cum tibi quoque hinc discedendum erit, eo animo confirmatus discedas, quo Christiano homini par est discedere, atque ad eum in Cœlum tendens, reliquos duos in terris cum optimis studiis institutos, tum hanc animi fortitudinem edoctos relinquas. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Baptiſtæ Eletio S. D.

Lætitiam ſuam patefacit de jucundiſſimo nuntio ad ſe allato, Griſolium adhuc vivere, ſeque avide expectare ſignificat, ut id confirmetur, cum id, quod de ejus obitu omnibus inhæſerat, tale ſit, ut prope unico verbo evelli non poſſit. Beriguardi villam nobiliſſimam, & laxiſſimam ad ducenta cubilia, Cœlique optima ſalubritate præditam laudat.

6. O Mihi jucundiſſimum de meo Griſolium nuntium, cui, ſi quicquid ſum, pro Evangeliis donem, non mihi, meæque voluptati ſatisfaciam. Vivit ergo meus Griſolius? atque his etiam fruitur auris? Equidem, Eleti, quoniam id tam opto, quam filiolum Camillum, quam me ipſum vivere, id eo minus in animum induco, ut credam. Ubi, te quæſo, nobis ille hoc triennium mortuus jacuit? ubi, inquam, delituit? aut quid tantum interea molitus eſt? ut amicis non ſolum literam ullam, ſed etiam, ut ii ſe deceſſiſſe judicarent, æquiſſimo animo pertulerit? Omnino illud otium aliquid tanto viro dignum pariet. Avide expecto ſcire cætera, ac confirmari mihi, eum etiam nobiſcum agere. Non enim quod nobis omnibus de ejus obitu tam inhæſerat, tale eſt, ut prope unico verbo mihi evelli poſſit. Sed Dii malum huic peſtilentiæ dent, quæ mihi multa adhuc incommoda attulit, unum illud non minimum, quod literarum quoque mittendarum inſtitutum ſuſtulit. Non enim iſthinc quemquam ad nos, multo vero minus a nobis ad vos commeare licet. Sed brevi tamen ſpero, rem in ſuum priſtinum ſtatum reſtitutam iri. Nam iſti Mauri, qui peſtem in Urbem intulerunt, ſecum etiam ſub alis in ſuis ſarcinis abſtulerunt, probeque Urbem purgarunt. Ego in Beriguardo ſum cum meis Principibus filiis, villa omnium, quæ ſunt, quæ fuerunt, quæque futuræ ſunt, & nobiliſſima, & laxiſſima ad ducenra cubilia, Cœli vero ea ſalubritate, qua quæ optima. Itaque etiam rectiſſime valemus, quod te quo-

quoque facere puto, opto quidem certe. Vale. Ex Beriguardo Nonis Octobris MDXXXIX.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Baptistæ Eletio S. D.

Suilla salsamenta Ferrariensi modo composita mittens laudibus extollit; ait tamen, ea non esse ejusmodi, ut nobilissimos pisces, quibus Venetiis lautissimo prandio acceptus fuerat, æquent. Addit, se id moleste non ferre, cum rerum copia facile ab amicis vinci possit, non ita in amore.

7. SUilla salsamenta, quæ tibi mitto, nostro Ferrariensi modo composita, optima esse puto, cupio quidem certe. Sunt enim ex meis suibus, iisque ex haris jure esculento, non autem ex montanis glande pastis; præterea doctissima manu confecta. Sed ita sit; numquam tamen Varios, Sgumbros, patellarios Rhombos, oblongis pedibus Cancros illos tuos, cæterosque cujusque generis nobilissimos pisces, quibus me Venetiis lautissimo prandio accepisti, æquabunt. Neque id tamen moleste fero. Facile enim ab amicis rerum copia vinci possum, in amore non ita, ut ne meus quidem Abiosius, qui amando amicos suos longe superat, mihi par reddat. De Grifolio nostro si quid habes, pergratum mihi feceris, si id mecum communicabis; sed eum puto veterum amicorum prorsus oblitum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Benedicto Lampridio S. D.

Alphonsum Riccium adolescentem, ac pœne puerum, qui casu quodam misero, atque infelici Marcum Antonium Riccium propinquum suum occidit, jure solo Patrio in biennium exulantem commendat, petitque, ut ei impetret a Cardinali suo facultatem in Oppido Solarolio commorandi, & ibi per hoc biennium tuto agendi.

8. MEus mos est in scribendo, Lampridi, ut non ita unaquaque de re epistolis amicos a suis studiis

diis interpellem. Itaque etiam factum est, ut tu quoque multo minus crebro meas literas legas. Malo enim nunciorum opera, quoties eorum facultas datur, ad salutem iis meo nomine impertiendam uti, quam quotidie epistolis quodammodo cum illis abuti, Diique facerent, ut nunc quoque aut nullam, aut saltem tam miseram scribendi caussam non haberem. Satius enim mihi esset, sexcentas hujusmodi epistolas, quam propinquum periisse. Sed quoniam res humanæ fatis [ut ille] trahuntur, nos quoque fatis concedamus, necesse est. Alphonsus Riccius adolescens, ac pœne puer, casu quodam misero, atque infelici Marcum Antonium Riccium occidit. Nam cum Marcus Antonius maledictis Alphonsum sæpius lacessivisset, tandem is quoque exarsit, atque a convitiis ad manus venere, quo in certamine Marcus Antonius vulneratur, ac non multos post dies moritur. Riccii cæteri, quæ frequentissima est familia, continuo conveniunt, violatam propinquitatem resarciunt, in funus una postea omnes prodeunt, æque ab omnibus iniqui fati conditio defletur; datur præterea ab ejus, qui cædem fecerat, parente cæsi parvulis liberis in perpetuum victum bona pars agri bene culti, neque verbum ullum postea de cæde illa umquam auditum est. Hæc domi provisa sunt; foris autem est, quod etiam desideretur. Adolescens, qui in cædem illam misere incidit, jure solo exulat Patrio, neque illi a Principe nostro, nisi in biennium domum reditus ulla cujusquam gratia exorari potest. Interea vero ubi is tuto agat, locum quærit. Sed cum Solarolio Cardinalis tui Oppido nullum commodiorem habeat, is a me contendit, ut per amicos hanc in hoc biennium illic commorationem impetrem. Quare ego te rogo, atque oro, ut ita cum eo agas, ut nobis id exores: quod eo facilius obtinebis, quod fere quotidie gratiam hanc multis aliis facit. Ac ut ab adolescente omnia tuta habeas, ne quid tumultus, ac rixæ in Oppidum secum afferat, ego omni hac suspicione te libero, fidemque meam tibi obstringo, nihil novi ab eo esse metuendum, quem veteris admissi graviter pœniteat, atque etiam gravius pigeat. Quod si mihi impetras, omnium gratissimum feceris. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hippolyto Orio S. D.

Jucundas sibi fuisse ipsius literas significat, seque ejus absentiam facile ferre: si usus ferat, se ejus operam, quam multis pollicetur, petiturum; Castellium adolescentem optimum misere interfectum se dolere; sed ita esse, homini majorem nullam pestem, quam ab homine, oriri posse.

9. SUrrexeram a mensa ad septimam horam, cum tuæ literæ mihi redditæ sunt, quæ mihi tam jucundæ fuerunt, quam solebant esse tui suavissimi congressus, quibus nunc privatus valde doleo. Nam cum Portius, qui mihi olim Costii loco relictus erat, in Patriam se recepisset, ubi suorum studiorum fructum aliquem caperet, tuque adhuc pro Portio nobiscum eras, nihil amisisse videbar, qui in te uno ejus desiderium valde levarem. Verum cum tu quoque Bononiam te contulisti, neque discedens ullum mihi, qui tuam vicem referret, substituisti, solus relictus esse videor. Sed cum id postea honestissima de caussa factum esse animadverto, eo levamine dolorem istum facile consolor. Perge tu modo, ut facis, atque propera eum finem tuis studiis imponere, quem nos cupimus, & illa postulant. Quod vero operam tuam tam multis mihi isthic polliceris, tu quidem amice, sed frustra facis. Nam quam ego tibi præstarem integerrimam, eamdem abs te petere, si usus veniat, non dubitarem. De Castellio adolescente optimo misere interfecto, ut homo, a quo nihil humanum alienum esse debet, moleste tuli. Sed ita est, homini majorem nullam pestem, quam ab homine, oriri posse. Corradio salutem, quem, ut tecum communicet de Juris Civilis corpore, meo nomine commonefacies. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hippolyto Orio S. D.

Ejus negligentiam in scribendo redarguit, oratque, ut rescribat, qua in spe res sit de Camilli libris, ne eodem tempore duo corpora emantur.

10. JAm quindecim dies erant ipsi, ex quo a nobis Bononiam discessisti, neque etiamdum quicquam de Camilli libris audiebamus; ego vero arbitror, te eos ad librarium non ostendisse, atque cuipiam alii venditos esse, interea vero, si qui alii venum exponantur, expectare; quod tamen perpaucorum fuit verborum, si id ad nos scripsisses; præsertim cum scires, nos hic quoque in speculis esse, si qui appareant; ne eodem tempore duo corpora emeremus. Satis enim est, pro uno tantum nunc dissolvere, quantum olim pro duobus non fiebat. Expecto scire, qua in spe res sit. Corradio, ac Bochio salutem. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Opus suum de Imitatione nuper in vulgum editum mittit, ut ibi quoque emptori copia sit. Rogat, ut apud librarium suum proponi jubeat, cui pretium ipse faciat ad libri rationem, & curet, ut, cum erit, per quem tuto id facere possit, pecunia ad se deferatur.

11. VIde, mi Corradi, quanta communium studiorum vis sit. Te equidem, quod sciam, numquam vidi, neque tu me fortasse, nedum ut magna ulla inter nos intercedat consuetudo; tamen cum tua opera mihi usu veniret, nostris iis studiis fretus, sic eam a te contendere non dubitavi, ut si tecum multos annos familiariter vixissem. Mitto ad te opus meum de Imitatione nuper in vulgum editum, ea ratione, ut isthic quoque emptori copia sit. Hoc igitur ut apud librarium tuum proponi jubeas, te etiam, atque etiam rogo. Pretium erit,

rit, quod ei videbitur ad libri rationem; pecuniam vero [quando jampridem studiosorum omnium Quæstor factus es] æque ad te, ut deferatur, curabis, eamque, cum erit, per quem id tuto facere possis, huc ad me rescribes. Vale. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Certiorem facit, cum forte adesset ad Gyraldium senem, ejus literas allatas fuisse, jussuque Gyraldii a se lectas, amoris, & humanitatis plenissimas; risum utrinque magnum commotum, cum ipse in suum nomen incidisset, & ad Riccium arridens inter legendum addidisset spinosum; seque quasi soricem suo indicio mendacium detexisse.

12. FOrte aderam ad Gyraldium nostrum, tametsi quid dixi forte aderam, qui ab eo sene nusquam discedam? forte tamen aderam, cum ei tuæ literæ afferuntur. Quas ut a te missas vidit; lege tu, inquit, Ricci. Cui ego, quid si? At ille, quid enim? Quasi aut ab ejusmodi veniant, quæ quicquam habere possint, quod vel in concione palam recitari non possit, aut ego quicquam habeam, quod te celatum velim. Ita mihi eas legendas obtulit. Credebam equidem, Corradi, te ex tuis studiis suavissimum, atque humanissimum esse virum, verum ex iis literis multo te vidi & suaviorem, & humaniorem. Sentiebam [ita me Dii ament] illa tua verba ex intimo animi exprimi, atque, ut par est, a filio ad parentem, cujus tu personam cum eo suscipiebas, carissimum; ut, nisi ego te amarem, quantum facio quemquam alium, tibi irascerer, qui me in eo prudentissimo & doctissimo sene amando superare videaris, qui in ejus observantia, atque pietate nulli facile concedo. Sed te feram æquo animo absentem; si adesses, non ita fortasse. Cum vero ad extremam epistolam venio, qua in parte salutem adscribis communibus amicis, ac continuo in meum nomen incidi, ita me omni lætitia suffudisti, ut multum ex nostra æmulatione tibi remittere coactus sim; sed arridens ad Riccium, ego inter legendum addidi spinosum. Ecquid, inquit, ille? ita ne est? Ego ve-

ro, ita. Sed cum risum non tenerem, quasi sorex meo indicio mendacium meum detexi. Risus utrinque major est postea commotus; ut ego mihi ipsi tuo nomine salutem dixerim, quemadmodum tu meo nunc Bochio, Cuspio, & M. Tullio Berojo dices, nisi cui eorum ita accidat in meis mecum, quemadmodum mihi tecum in tuis ad Lilium evenit literis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Petit ab eo volumen, non ea tamen conditione, ut Lilius, qui statim, ac habuit, mortuus est, & cum cæteris libris hæredibus illud reliquit. Lilii testamentum exponit, oratque, ut se alterum parentem, qui reliquus ipsi est, magis, quam facit, amet.

13. ALter parens tibi suo die decessit; alter tuo ejus contemptu aliquantum abalienatus est; ut eodem tempore prope duobus orbatus sis parentibus. Quid enim decem volumina e manibus mihi erepta sunt? Num Lilius tam fortis fuit, qui omnibus membris captus erat, ut in suo vim tibi attulerit? Is certe suum habuit, sed paucos illud dies habuit omnino. Nam continuo moritur, idque cum cæteris ejus libris ad hæredes pervenit. Ego vero adhuc in eo contemnor. Sed istam tibi nostri negligentiam facile ignosco, si id fatale futurum erat, ut cui prius mitteretur, is quoque illo, unde nulli reditus datur, postea mitteretur. Quare vide, atque cave, ne bis impius fias, hoc est, ne mihi quoque meum eo modo mittas. Malo enim omnia mea me incolumi conflagrari scripta, quam a quoquam eo omine vel aureos montes accipere. Sed redeo ad Lilium. Is in pecunia, quam multo grandiorem omnium opinione reliquit; erat enim ad Hs. cccc. Herculem Atestium Principem nostrum hæredem instituit, quam tamen in egenos [ut ei videretur] postea divideret; cum tamen ipse ex sorore sex neptes egentissimas haberet, mox omnes locabiles, quibus singulis tantum legavit, quantum levidensem vestem vix efficeret. Libros Jo: Baptistæ Gyraldio, propinquo suo ex altera parte, Prospero

pero Pasetio ex altera reliquit; Epigrammatum vero libros complures, quos item Herculi Principi moriens commendavit, atque ita decessit. Vale, atque vive, parentemque alterum, qui tibi reliquus est, magis, quam facis, ama.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Ejus Brutum se accepisse significat, illumque librario conglutinandum dedisse: libros armis cedere, sibique cum cæteris Civibus jussu Herculis Principis loricam cum hasta datam ad Patriam, si casus ferat, defendendam; se quotidie cum Sarachio esse, neque umquam ab eo discedere, quin prius ejusdem amici commendationem renovet, eumque polliceri, se, ut prima occasio detur, eam esse arrepturum, remque omnem confecturum.

14. Brutum tuum accepi, nondum legi. Continuo enim librario conglutinandum misi. Sed jam libri cedunt armis, cum Princeps Hercules loricas singulis Civibus mitteret, quibus præsto essent ad Patriam, si casus ferat, hoc Italico tumultu defendendam, uterenturque. Mihi quoque meam cum hasta dari jussit. Vides? Ita me Dii bene ament, ut verum narro. Sed hoc ego quoque tecum riderem, nisi illud, an molestius, an? sed loqui non possum. Ego scilicet annos sexaginta tres natus, iis studiis, quæ omnes norunt, miles fiam? Utrum me veteranum militem, an tirunculum appellabis? Nam ætas me non solum veterem, sed etiam vetustissimum facit, militiæ vero omnis imperitia omnium rudissimum comprobat. Sed de his hactenus. Ego quotidie cum Sarachio sum, neque umquam ab eo discedo, quin prius amici tui commendationem studiosissime renovem: qui mihi contra se omnem operam daturum recipit, ut tibi in tanto amico tuo obsequatur. Videt enim cum ex tuis ad me literis, tum ex mea apud se renovata commendatione, quantopere illi studeas. Is enim homo est, qui hisce humanioribus studiis valde delectatur. Quare etiam in eos, qui his, ut ipse facis, plurimum valent, mirum in modum afficitur. Utinam au-

autem in ejus manu res posita esset ; jampridem nihil laboraremus ; pollicetur tamen , fidemque suam obstringit , se , ut prima occasio detur , eam esse arrepturum , remque omnem esse confecturum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Judicium suum de Bruto a se lecto exponit , eumque luculentissimum opus edidisse profitetur , ac unde ipsi magna etiam apud posteros gloria sit ventura.

15. BRutum a librario optime , ut dignus est , conglutinatum accepi. Legi , atque adeo quotidie avide lego. Non enim frustra id tempus mihi ponere videor. Nam quod ad Historiam , quæ in eo libro cum Græca , tum multo magis Latina versatur , tantum abest , ut quicquam desideretur , ut etiam interdum ex summa ejus abundantia luxuriare videaris , quæ tamen luxuries suum semper aliquem fructum affert. Quæ vero tu alio modo legenda esse censes , atque palam leguntur , mihi valde arrident , tibique in iis maxime assentior ; sed quæ sensa paulo sunt abstrusiora , ea eadem facilitate aperis , ut omnibus maxime pateant. Nollem [si omnino mihi dicendum est filio , quod sentio] te minuta quædam tam curasse , ut mediocriter eruditis nihil relinqueres , idque magis probassem , si cum Viris scribendo , non autem semper cum adolescentulis tibi agendum esse censuisses , eorum etiam rationem hanc habuisses , Asconiumque in ea interpretatione imitatus esses. At rerum copia id me facere non siuit. At vitis cum cultior ad videndum , tum etiam utilior ad ferendum est , quæ probe putata , atque in sua certa capita constituta componitur , ne luxuries eam prorsus perdat , cum ad fructum pervenerit. Equidem a te expectabam , ut in Ciceronis variis de Oratoribus judiciis judicium tuum ostenderes , atque in iis explicandis tuum quoque planius explicares. Sed quot capita , tot sententiæ. Certe luculentissimum opus edidisti , ac unde tibi magna etiam apud posteros gloria sit ventura. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Dupliciter gratulatur, & quod a Senatu Veneto suæ publicæ Scholæ omnibus sententiis delectus fuerit, & quod Pontifex Maximus Bononiensium Civium rogatu ab eo Senatu impetrarit, ne a Bononiensi Gymnasio abduceret. Diluit ea omnia, quæ sibi contra afferre poterat, inferque tandem, eum plane videre, Bononienses suos cum in illo ipso, tum in ejus dignitate optime ipsi consuluisse.

16. DUpliciter tibi gratulor, utrumque vero maxime, cum quod Senatus Venetus te publicæ suæ Scholæ omnibus sententiis delegit, tum quod Pont. Max. Bononiensium Civium rogatu ab eo Senatu impetravit, ne te a Bononiensi Gymnasio abduceret, quorum utrumque ad tuam maximam gloriam pertinet, atque haud scio, an posterius etiam multo eam majorem tibi cumularit. Quare quantum res ipsa postulat, tantum etiam tibi gratulor, sed cum tibi gratulor tua ista duplici, ac tanta gloria, tum etiam tibi auctor sum, quoniam Bononiæ commodissimas ædes, ac suburbanum etiam amœnissimum cum ad rei familiaris usum, tum ad animum per æstatem recreandum tibi jampridem comparasti, neque non cum tota Civitate arctissima jam multos annos conjunctus es amicitia, ne tranquillissimum istum vitæ statum cum quovis alio commutare quæras. Omnino Venetiæ, si Urbes conferantur, quam Bononia, multo sunt nobiliores, ac quo ex omnibus totius Orbis partibus Principes, ac literatissimi confluunt Viri. Multa tamen Bononiæ tibi præsto, quæ Venetiis desiderares, adsunt commoda. Continuo enim quæ ex suburbano tuo ad victum legis, frumentum, vinum, ligna, ea omnia carius illic tibi essent emenda. At mihi ibi quoque prædiolum emissem, unde hæc eadem certiora, & propria haberem. Scilicet. Quasi jampridem omnia suburbana non sint a nobilioribus occupata. Longe vero gentium villam habere, quis tibi ejus usus esse posset? ad quam vel longa navigatione; vel præter navigationem aut equo, aut rheda tibi utendum esset. At sit unde etiam propius e-

mas. Quanti vero id emeres? Arculam tuam vel duo jugera exhausissent. Præterea vero quid ex eo legeres, cum vectigalia, cum tributa pendisses? At ex publicis cellis, ut cæteri, victitarem. At continuo ex lignorum penuria algeres. In vino mercedis dimidium absumeres, alterum ædium conductio tibi auferret. Sed quid ego pergo cætera? Solem non emeres, cæterarum rerum præsenti pecunia vix copia fieret. Quæ contra Bononiæ aut a tuo suburbano, aut ex foro abunde, ac multo vilius, quotidie habes. Jam vero quanti illud est, cum per æstatem te ex urbanis tumultibus, atque ex mœnibus conclusis illis æstibus subducis, atque subtrahis, ibique aut solus inter libros otiose versaris, aut etiam cum amicis tuis lætissime agis? quo uno recreationis munere Venetiis prorsus caruisses. At amicorum nobilissimæ Villæ non defuissent, quas jucunde cum illis obivissem. Recte quidem apud amicos, sed domi nostræ rectius, & commodius agimus. Sint horum cum tua pares voluntates; tempus, quod tibi, iis quoque opportunum accidat; conveniant omnia ad iter suscipiendum; rusticatio illa omnibus commoda veniat; amœnissimæ sint Villæ; ex omnibus denique rebus omnem capias voluptatem; certe cum in alieno te esse videres, atque habere, qui in tuo esse posses, recordareris, tum tua summa illa voluptas subito concideret, vultum commutares, animo ita afficereris, ut etiam ingemisceres. Equidem quotidie sum cum meis Principibus aut in Beriguardo, aut in Padi nobilissima illa ad Thealdi arcem insula, aut ad Caput aureum, alias aliis in Regiis, ac magnificentissimis eorum Villis, ex omnibus tantam voluptatem, quam quisque alius mei similis, capio, verum [ut verum fatear] cum me aliorum bonis lætari, atque in alieno regno esse sentio, continuo ea mihi delectatio languescit, atque etiam quodam modo odiosa sit. Contra vero si in mea villula sim, quæ etiam vix duo cubicula, eaque humi præbet ad habitandum, omnibus tum fruor lætitiis, neque mihi quicquam deest ad omnem voluptatem percipiendam; ut illud superius sit gaudere, quod dicunt, in sinu, hoc vero omnibus lætitiis effuse gestire. Id quod ex interiori, ac secretiori virtute illa emanat, quæ est, cum sentio, me in meo apud me esse, meoque etiam ære comparato. Quod, ut de te quoque suspi-

picer, facile adducor, cui a tuis publicis ſtudiis hæc agendi, ut velis, aliqua ratio plurimum confert. Quid vero quod maxime ad tuam dignitatem attinet, quod Bononienſis Gymnaſii Theatrum multo, quam Venetum eſt, cum auditorum frequentia, tum eorum etiam dignitate refertius, atque nobilius? quamquam ipſe tuis locupletiſſimis ſcriptis ſæpe alias totum Orbem tibi ampliſſimum Theatrum effeciſti, proxime vero in iis, quæ in Ciceronis Brutum ſcripſiſti, ita tibi illud pateſeciſti, ut jam laxius nullo modo id efficere poſſis. Quibus omnibus de cauſſis plane vides, Bononienſes tuos cum in te ipſo, tum etiam in dignitate tua tibi optime conſuluiſſe, qui ne in utroque tantum commodi amitteres, ſuo ſtudio, ſuoque in te amore te ſecum eſſe voluere, quibus ut vir gratiſſimus eam gratiam reſeres, quam ſoles, & potes maximam, cum in eorum juventute, tum in iis, qui alieni iſthuc addiſcendi cauſſa ex omnibus nationibus ſe conferunt, adoleſcentes, fideliter, ut facis, inſtruendis. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebaſtiano Corradio S. D.

Suo malo fato, nullo facto, ſe minimi fieri ab eo, quem non nominat, ſignificat; eum autem, a quo plurimum diligitur, jam annum ſuo ſummo cum detrimento abeſſe; curaturum tamen, ut ejus amicus intelligat, ſe nihil illi defuiſſe.

17. SI meum officium [hæc tecum fili] tantum apud meos valeret, quantum deberet, & quantum tua commendatio apud me ponderis habet, neque iſte tuus amicus, neque cum eo multi alii mei, quibus opera mea quotidie uſu venit, quicquam laborarent. Sed malo meo fato, nullo facto, pluris hic me non facit, quam qui minimi. Qui me plurimum diligit, jam annum meo ſummo cum detrimento longiſſime abeſt. Curabo tamen, ut amicus tuus cum te ad me de ſe diligentiſſime ſcripſiſſe, tum me etiam, quantum in me erit, ſibi nihil defuiſſe, intelligat. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebaſtiano Corradio S. D.

Epiſtolas ſuas magis ad perſonarum, quam ad ullam temporis rationem diſtributas eſſe oſtendit, quemadmodum Tiro in epiſtolis Ciceronis fecit. Commendat, ut Camillo filio Juris Civilis corpus emat ſex, aut ſeptem aureis ſcutatis, quos ad eum ſe remiſſurum pollicetur.

18. MEis epiſtolis id ſtudii opus eſſet, quod tu in Ciceronis epiſtolis te ponere ſcribis. Nam cum ego non magis compoſite meas inſtituerim, quam Tiro Ciceronis fecerit, qui eas neque in codice ſcripſiſſem, neque, quæ mea ſumma eſt negligentia, iis omnibus diem ſuum adſcripſiſſem, eo factum eſt, ut poſtremo cum eas edendas deſcriberem, magis ad perſonarum, quam ad ullam temporis rationem eas diſtribuerem. Sed redeo ad te. Si hoc præſtas, Corradi, quod credo, te optime præſtaturum, quid orationi profuturus ſis, non video. Fortaſſe, ut quippiam facilius explicetur, effeceris; major tua tamen in eo laus erit, quod eorum temporum quaſi quamdam Hiſtoriam ex epiſtolarum ordine contexueris. Sed de his hactenus. Camillo filio Juris Civilis corpore opus eſt. Hic vero eorum librorum parva copia eſt, eaque uſitatiſſima, ac quod gravius eſt, cariſſima. Duplo enim pluris venit, quam ſuperioribus annis venibat, quam homines culpam in iſthæc bella Gallica, unde ejus generis libri, ut ſolent, nunc nulli in Italiam convehi poſſunt, recte conferre videntur; ego vero audio iſthic meliorem horum eſſe conditionem. Vide quæſo, num ita ſit. Sed pluris illud, quam ſex, aut ſeptem aureis [ut noſtri dicunt] non emo. Si eo pretio haberi poteſt, ſcribas ad me, qui totidem tibi pro eo remittam. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Rationem reddit, cur potius ad eum, quam recta ad Hippolytum Orium, septem aureos scutatos pro corpore Juris Civilis librario dissolvendos miserit: rogat, ut libros continuo mittendos curet, quorum nimis diuturno Camillus filius desiderio tenetur: certiorem facit, se brevi duos epistolarum suarum libros ad Atestios Principes conscriptos missurum.

19. MItto tibi per publicum Tabellarium septem aureos, ut dicunt, scutatos. Eos tua manu Hippolyto Orio reddes, quibus pro corpore Juris Civilis librario dissolvat. Si quæris, cur hos ei recta non miserim? respondeo, hoc mihi modo tutius esse visum; non quin illi omnia facile confidam; sed quoniam is minus est in Urbe notus, neque ad quam aut domum, aut Tribum ego has literas inscriberem, satis sciebam. Accedit, quod is forte abesse nunc poterat, quod de te nihil dubitare poteram. Eum ad te accersi jubebis, si aderit; si absit, cum redierit, pecuniam illi meo nomine dinumerabis, eumque ad libros continuo mittendos, quorum jam nimis diuturno Camillus filius desiderio tenetur, urgebis. Brevi expecta epistolarum nostrarum libros duos ad Atestios Principes scriptos, quasi decem reliquorum ad amicos fidelissimos prænuntios. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Rogat, ut Ludovici Rasponii filius, quem is domi ei dederat ad erudiendum, ita illi commendatus sit, ut Camillum filium suum haberet, polliceturque, eum haud frustra tantum officium apud equitem gratissimum esse collocaturum.

20. LUdovicus Rasponius meus est pervetus amicus, sed hoc mihi cum multis aliis commune est,

ea

ea Vero ejus viri humanitas est, ut me in primis colat, atque ita mecum familiariter agat, ut, si cum multo se majore ageret, humanius non faceret. Is me rogat, ut Paulum filium suum, quem domi tibi dedit ad erudiendum, ea de nota commendem, qua facerem, si Camillum filium meum tibi commendarem, cujus honestissimam petitionem, [ne tecum multis agam,] loco meæ commendationis accipies, ejusque filium ita commendatum habebis, atque Camillum filium meum haberes. Id quod non eo tamen facio, ut verear, ne tua sponte omnia ei, & quæ ad sanctissimos mores, & ad optimam instituendarum literarum rationem pertinent, quorum utrumque ita in te conjunxisti, ut utrum sit majus, haud facile cerni possit, sis æque, ut cæteris, præstaturus; sed ut ejus parenti, hoc est, parenti, quibus enim verbis id parentis affectus in filios interpreter melius non habeo, morem gererem. Siquid tamen tuæ illi optimæ voluntati, atque assiduo docendi instituto tuo separatim huic etiam addi potest, ut mea caussa id addas, te etiam, atque etiam rogo. Mihi enim gratissimum erit, si Paulus ad patrem suum, is autem ad me hanc meam commendationem magnum pondus apud te habuisse, hacque tibi se multo commendatiorem fuisse, perscripserit. Tametsi haud frustra tantum tuum officium apud equitem gratissimum polliceor te esse collocaturum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Sebastiano Corradio S. D.

Summam lætitiam suam effundit propter spem a se conceptam, Summum Pontificatum Hippolyto Cardinali suo delatum iri, rationibusque multis conatur persuadere, Summam illam Dignitatem ipsi committendam esse.

21. LAurentium Castium, quem mihi secundo commendas, quo vultu, quibus verbis acceperim, quoque studio illi apud Sarachium nostrum affuerim, is tibi referet: a me autem nihil aliud habebis, nisi me in summa esse spe, summum istum Pontificatum Hippolyto Cardinali nostro omnino iri delatum. Quod si ita sit,

Dii

Dii boni! quæ gestiens nostra omnium lætitia? quæ totius Civitatis alacris exultatio? quod agri? quod omnium Municipiorum solidum gaudium? quæ præterea universæ Europæ pax? quæ Principum, ac Regum animorum concordia? quæ denique ætas aurea cum hac nostra conferri poterit? Cœlo lactis imber effluet; terræ sua sponte uberrimas fruges ferent; vites nectar effundent; ex arboribus suavissimi fructus legentur; ver perpetuum floribus mire fragrantibus totum Cœlum complebit; saluberrimi venti spirabunt. Sed quid plura? Nihil ad Deorum vitam in terris agendam, præter unam æternitatem, desiderabitur. At bone, Ricci, quid agis? quo isto tuo desiderio raperis? quid tantum moliris? Id quidem magis optari, quam sperari licet. Nullus enim mos est, tam nobiles, tamque illustres Cardinales ad summum illum gradum admitti solere, ne illi postea Familiæ suæ autoritate autoritatem illam magis opprimerent, quam regerent. In more quidem multum poni, nullas inficias imus; sed quid mirum, si novum institutum in re maxima, maximeque necessaria inducatur? Quasi vero quotidie vel in optime institutis Civitatibus veteres leges non abrogentur, novæ surrogentur, moreque novo vetus mos, & consuetudo tollatur, atque etiam optime tollatur. Ut quantum ad consuetudinem, ea magis temporum rationi obtemperare, quam tempus ipsam sequi debeat, fiatque præter morem sæpius, cum e Rep. esse probe constet. Quod vero metuis, ne si potentior Princeps Pontifex fiat, tota Resp. occupetur, aut saltem de ea magna fiat imminutio; id magis ab istis providendum fuit, a quibus omnibus ea plaga jam multos annos illi graviter, atque altius inflicta est; qui cum suos haberent, quasi terræ filios, ut eos cum nobilitate, tum re etiam amplissima auctos relinquerent, palam, atque insolenter ista via grassati sunt. Ex qua teterrima Reip. imminutione facta ingentia etiam bella usque ad nobilissimarum Urbium eversiones sunt postea consecuta. Quorum omnium nihil est, quod ab hoc nostro verearis, qui suos ejus generis dignitatis habet, cui parum adjungi possit; in iis autem opibus ita abunde constitutos, ut magis ab illis, si quis casus ferat, ipse juvari, quam ut in eos is quicquam de suo conferat, facile possit; ut hac ratione tantum absit, ut nobis iste Pontificatus eripiatur, ut nobis potius, quam

cui-

cuiquam alii sit omnibus sententiis deferendus. Ea vero ratione, quæ sequitur, quoniam nobilissima est, quæque cum huic Magistratui semper opportuna accidit, tum hoc tempore magis accidere non posset, jampridem eum nobis delatum esse oportuit. Id autem est, ut otium universæ Reip. Christianæ constituatur, ac pax perpetua in ea concilietur: quod nunquam fiet, nisi bellum hoc, quod inter duos potentissimos Principes Cæsarem, & Galliæ Regem cum diuturnum, tum etiam nefarium acerrime geritur, tandem aliquando prorsus extinguatur, atque utrique de manibus arma ista eripiantur; in cujus postea locum pax, atque optima eorum animorum consensio inducatur. Ad quod sanctissimum opus integre præstandum, atque brevi conficiendum, nullus in illo gravissimo ordine aptior, ac natura ipsa magis opportune factus, quam hic noster, reperitur. Hic enim, qua familiaritate cum Rege conjunctus est, cum eo aget & fidelius, & liberius: qua vero ejus frater Hercules Cæsarem summa colit observantia, facile & ipse ejus animum tractabit, simulque una uterque cum utroque usque eo Christiane aget, quoad hoc otium, hanc quietem, ac tranquille agendi rationem suis comparet: cujus quidem optimi animi sui uterque non parvam ante significationem dedit: semel ille, cum proxime Senæ, nomine Regio, præfuit, quæ Civitas quamdiu sub ejus imperio mansit, nihil in difficili illa obsidione durius sensit, nihil indignum pertulit; ut vero Imperium ad alium delatum est, continuo totius agri quaque versus ingentem vastitatem, in Urbe vero præter cætera, quæ belli insolentia cum a nostris ipsis calamitosa, tum ab hostibus etiam turpia inferuntur, famem prope Perusinam perpessa est. Quod quid aliud sibi præferret, quam hunc nostrum tum quoque hanc unam concordiam, atque Reip. incolumitatem prudenter spectasse, qui non meridie planius perspicit, is cæcus, atque amens est. Hujus vero Frater Hercules totum hoc belli tempus in hac sanctissima pacificatione versatus est, neque quicquam in tota vita tam studiose, tam anxie, tamque omni contentione egit, atque conatus est, quam cum hujus conglutinandæ pacis omnem dieque, noctuque aut per literas, aut per certissimos nuntios, aut per se etiam ipsum præsens optimam daret operam, qui nunc Fratri Pontifici adjunctus, quod opus

habet

habet optime inchoatum, atque ex magna parte informatum, cum eo felicius absolveret. Præterea vero, si, ut dicitur, aliud vitæ genus, atque alius conditionis status alios mores affert, atque aliam vivendi rationem postulat, qui ab hoc non magis sperandum est, cum ei gregi præfectus fuerit, cui eum Deus Optimus Maximus præfecisset, quam ut primo quoque tempore in id unum incumbat, atque omnia sua studia conferat, omnesque conatus intendat, ut ei eam pacem pariat, quam Christus Opt. Max. Pontificibus suis discipulis, cum se ad mortem pararet, reliquit, ut se mutuo, ac fraterne inter se amarent, ac vicissim diligerent: ut unus omnium in Christo, a quo horum alter cognomentum Christianissimi sibi adinvenit, alter vero ei se acerrimum defensorem profitetur, animus & voluntas eadem esset. Certe hic alio animo, quam esse deberet, esse non posset, ut Reip. suæ cum ad præsens otium, tum ad speratam Cœli gloriam consuleret, atque prospiceret; in qua tamen una agendi ratione commutanda, unum id mihi valde adversaretur, quod non multum ei mutandum, atque a se ipso discedendum esse video, qui semper illo animo fuit, ut uni paci omnes hujus generis belli comparatas victorias facile posthaberet; quemadmodum [ut paulo ante dicebam] in bello Hetrusco comprobatum est; quod ita facile ducebat, ut nihil sentiretur, magisque ad concordiam res, quam ad ullam incommodi suspicionem omnibus spectare videretur. Quod genus officii tam necessarium, quam quod maxime, a quovis alio qui ex minutis istis Cardinalibus Pontifex fiat, sperari non potest. Quanti enim superiores quosdam [ne quemquam nominem] aut Cæsar, aut Rex fecerit, res ipsa indicat, idque summa cum Reip. clade, atque turpitudine indicat. Necesse est enim, ut navis non solum remis, ac ventis in cursum suum impellatur, sed ut illa forma ea sit, quæ ab illa ad celeritatem plurimum adjuvetur: quemadmodum etiam musica instrumenta, quæ ex una materia alium sonum, ex alia alium referunt: ita in hoc, atque adeo in omnibus Magistratibus, plurimum interest, an ex humili genere, an ex illustri Familia ortus sit, qui eis præficiatur, quique domo non parum auctoritatis in illam secum afferat. Nisi hoc quoque loco mihi objicias, aliquot etiam ex Illustrissimo illo Ordine non deesse, qui

cum

cum majorum suorum illustri dignitate, tum suopte etiam bono, ope, ac gratia plurimum possunt, pollentque, qui hanc Pontificiam dignitatem dignitate propria tollant, augeantque quam maxime. Ad quod respondemus, [quod tamen cum eorum bona gratia dictum volo] istos quidem, [sentio enim quos mihi significes] præclaros Viros, ac nobilissimos esse, sed qui tamen cum hoc nostro minime conferendi sint. Prudentia quidem, ætate, ac gratia, ut pares cum nostro sint, possum concedere, certe cum majorum dignitate amplissima, atque eorum etiam, qui nunc sunt, aguntque in Imperio multo etiam ampliori, postremo opibus, ac rerum omnium summa copia, quæ non essent aut longe aliunde expectandæ, aut a suis per tributum extorquendæ, si quid aut a Turcis, aut a Christianæ Fidei rebellibus, quorum utrumque jam multos annos imminere videtur, ingrueret adversi, neque ipsi, se multo inferiores esse, negare audebunt. Sed hæc ita sint, inquies, quoniam rationibus, ut ita esse fatear, me vincis, certe tu contra hoc mihi nunquam negabis, quin suspicandum sit, ne quas antea Cardinalis Regias partes tutatus esset, Summus postea Pontifex factus, easdem tueretur, atque eo etiam ardentius, ac fortius, quo in potentiori auctoritate constitutus esset, tueretur; quo etiam fieret, ut majus belli incendium excitaretur. Recte quidem nunc suspicari videris, sed ego te facile omni ista suspicione prorsus libero. Certe, Corradi, hic noster Regi plurimum debet, isque Princeps est, qui in referenda gratia, quam in accipienda, cumulatior esse solet, sed non eo sequeretur tamen, ut hujus tantam remunerationem cum ullius tam magno faceret detrimento. Probe enim tenet, tam illos ingratos esse, qui ex alienis opibus gratiam referunt, quam illos illiberales, qui non ex suo eandem ineunt; quod vitium vel morte ipsa cautius devitaret. Verum fac, ut aliquid apud ejus animum remanserit, cui nondum in Rege remunerando [ne quid de successione illa tibi nunc dicam] satisfecerit, in nulla re alia majus beneficium in eum conferre, neque se gratiorem ostendere posset, quam si illi a potentissimo, atque infensissimo, infestissimoque hoste pacem afferret, quam si ejus Regnum in perpetuo otio constitueret, quam ærarium jampridem exinanitum clauderet, atque repleret, quam si populorum omnium gravissimis, atque assiduis

tri-

tributis finem imponeret. Hæc magis sunt, in quibus se Regi suo gratissimum præstare studeret, cujus etiam amplissima in se collata merita eo superaret, quod in eo ipso gratificando universæ Reipub. Christianæ gratissimum faceret. Ac quoniam in una pace constituenda totius rei summa versari videtur; quid si Regum alter, atque etiam uterque pacem hanc recuset, conditiones non probet, easque alter alteri iniquiores imponat? Quid, inquam, tum ageret iste tuus Princeps Pontifex? Quid? prudenter ille quidem, ut in cæteris rebus omnibus ageret. Nam quod ad conditiones attinet, eas illis ipse ut æquissimas proponeret, quæque nisi summo scelere possent recusari, diligenter videret. Si tamen nostro aliquo malo fato accideret, ut ad pacem novum consilium iniri oporteret, ne recurram in Sanctissima persona ad Platonis præceptum in tali casu, qui jubet in Civilibus discordiis, qui neutram partem secuti essent, tum alteri, atque adeo potentiori parti se adjungere, quorum accessione facta, quæ se pars altera inferiorem videret, postea ab armis discedere, atque æquissimas conditiones accipere cogeretur; atque ita aut sua voluntate, aut vi coacta arma deponeret; ne, inquam, ad arma a suis Sacris summum Pontificem avocem; id tantum eo casu ageret, rem suam Christianam curaret, nulli eorum adhærens, utrique pie studeret, gregem suum pace, ac lege optime pascens; illos vero interea cum assiduis literis, tum etiam idoneis nuntiis exhortans ad ista impia arma deponenda. Quorum si tanto ardore tamen tenerentur, summamque in iis sibi gloriam positam esse putarent, tandem in Turcas Christiane coirent, ac fœdus omnium Sanctissimum ferirent: deinde ad Christi Servatoris nostri sepulchrum recipiendum, ad amplissima Regna sibi comparanda, atque ad omnibus copiis copias suas honeste locupletandas arma illa sua, suas vires, suam illam virtutem bellicam, sua isthæc infinita odia converterent, proponere non cessaret. Quæ omnia cum in Christi honorem fierent, nullum dubium est, quin certissimam victoriam inde essent relaturi; ac quæque inde acquirerent, ab universa Ecclesia recte acquisita probarentur: qui vero in præliis cecidissent, eorum animæ recta in Cœlum, in æternam illam Dei gloriam evolassent. At unus scrupulus etiam mihi restat; id autem est, quod, qui non ita sunt no-

biles Cardinales, semper se postea contemni, atque in nullo pretio haberi a tanto Pontifice arbitrarentur. Quorum hic suffragiis in summum illum Pontificatum delectus sit, eorum non meminerit? ac memoriam suam omni genere erga illos officiorum non testaretur? quem modo optime de cæteris merentem faciebamus, eum nunc in referenda gratia negligentem arbitrari possumus? Utinam mea auctoritas tanta esset, cui tanta fides adhiberi posset; equidem eis pollicerer, quicquid huic aut auctoritatis, aut amplitudinis accessisset, hunc id totum in eorum commoda sine ulla dubitatione esse collaturum; neque quicquam apud eum fore tam carum, quod eorum gratiæ non libenter post esset habiturus. Hoc loco præterea iis quoque rumoribus, quos ab imperita multitudine spargi audio, occurrerem, nisi jampridem nostra integritas omnibus perspecta esset: nos veterum injuriarum nihil meminisse, neque Herculem Fratrem Fratris Pontificatu quicquam insolentiorem fore, cum sua optima natura, tum etiam singulari prudentia, ut vicinis quicquam propterea ab eo timendum esset, quibus non ut vicinis, sed alteris ut parentis, alteris ut fratrum loco & nunc utitur, & semper est usus, in omne etiam tempus uteretur. Sed jam dicendi finem faciam. Si his rationibus omnibus, quas tibi ab nostro adduxi, Rerumpublicarum summa recte committitur, hæc jam multo ante huic nostro committenda fuit; neque tamen, quod hoc ante non factum sit, eos, qui in Pontifice creando suffragia ferunt, hoc ipsum vidisse, multo vero minus contempsisse, arguo. Alterum enim nimis crassæ ignorantiæ, alterum effrænatæ immanitatis fuisset; sed in hunc diem Deum Optimum Maximum hanc gregis sui summam custodiam distulisse arbitror, ut ex multorum aliorum administratione hæc nostri gloria splendidius elucesceret, atque eandem iis, qui postea essent secuturi, viam hic ad sanctius hanc Remp. administrandam præmonstraret, atque præmuniret. Arbitror, te jam videre quibus rationibus tantam spem mihi confecerim. Si quid tamen contra est, quod ego non viderim, Deus viderit. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Venturæ Pistophilo S. D.

APPARATUS *sui partem mittens orat, ut Diploma ab Alphonso Principe sibi curet, quo ab alienis cum impressoribus, tum etiam venditoribus, quantum ejus auctoritas sit, optime caveatur.*

22. APPARATUS mei; ita enim opus hoc inscribere placuit; partem tibi mitto, ut primum videas, utrum in ejus hac publica editione ullam studiosis utilitatem simus allaturi; deinde, si id ita fore statueris, ut meæ etiam peramice consulas. Id autem effeceris, si Diploma ab Alphonso Principe nostro mihi miseris, quo ab alienis cum impressoribus, tum etiam venditoribus, quantum ejus auctoritas sit, optime caveatur. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Venturæ Pistophilo S. D.

Gratias agit, quod non solum unum, sed duo Diplomata miserit, optionem deferens, utrum malit, id sibi sumat. Pollicetur, se ad eum omnium primum, cum volumen excusum fuerit, missurum.

23. ITa agitur cum amicis, Pistophile, ut tu cum tuo Riccio egisti, cui a lectis ejus literulis [ut conjicere videor] neque iis, quam amicitia nostra postulabat, vehementioribus, non solum unum, sed duo Diplomata misisti, optionem deferens, utrum mallem, id mihi sumerem? Equidem pro utroque tibi gratias ago quam maximas, idque eo magis, quod ita mos est, quam quod id te a me expectare sciam; etsi eorum alterum mihi satis superque esse potuisset. Cum totum volumen excusum, ut dicunt, erit, primus omnium illud expecta. Vale. Venetiis.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Gotardio Costio S. D.

Se ei in amore mutuo respondere significat, mittitque epistolam a se conscriptam ad Herculem Atestium de Prænomine, Nomine, & Cognomine ad Latinam rationem, ex prælis recentissimam, oratque, ut perscribat, utra ratio ei magis probetur.

24 NUnquam tibi concedam, ut ipse majorem voluptatem ex mea consuetudine Ferrariæ caperes, quam ego facerem ex tua. Sed ne judex sim iniquus, concedo, ut parem ceperis. Nunc vero cum disjuncti sumus, credo item utrique æque evenire, ut, quod præsentia facere non possumus, id memoria repræsentemus. Mihi quidem non solum nostri sermones, congressus, atque omnes vel brevissimæ consalutationes in animo obversantur, verum etiam ita inhærent, ut nunquam evelli possint. Cujus amoris erga te mei summus mihi testis est Portius tuus, cum quo sum quotidie istud tui desiderium leniens, quem adolescentem & summa probitate, summoque ingenio præditum, ac commutata persona libenter te mihi alterum esse puto. Sed quid ego testem extrinsecus quæro? quasi vero proximæ meæ ad te literæ non idem planissime testentur, quas, si recte diei rationem inibis, eodem die, quo tuas, videbis esse conscriptas, quas cum leges, continuo aut omni lætitia exilies, intelligens me tibi mutuo in amore respondere, aut etiam dolebis, quod a me in eo facile vincaris, qui ea ad te multo ante mea sponte, quam tu tuis literis ea ipsa efflagitasti, tam longe miserim. Mitto tibi epistolam ad Herculem Atestium, in qua de Prænomine, Nomine, & Cognomine ad Latinam rationem multa disputantur, ex prælis, ut dicunt, recentissimam; utra vero magis ratio tibi probabitur, feceris mihi gratissimum, si ad me perscripseris. Sisena, ut isti, Sisenius, ut nos scribimus, item Andreas Canalius tibi salutem rescribunt. Balthassar Hispanus bonus sane vir jampridem decessit; Camillus filiolus te salutat. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Gotardio Costio S. D.

Sibi gratum futurum significat, si rem totam explicet, cur non frequentes ad se literas mittat; suam magnam esse propensionem ad omnes literatos Viros fraterne complectendos; se quamprimum Manfronianam defensionem, & Orationem de finibus agri Bononiensis, & Ferrariensis missurum; ab omnibus quidem amicis eum communiter resalutari, a Sisenio solo saluti dictæ literas adjunctas quam suavissime scriptas, aliaque subjicit ad Antimachum, & Camillum filium spectantia.

25. CUr tuarum literarum infrequentiæ caussam in meam Imitationem, atque in nescio quam epistolam de nautis transferas, non equidem intelligo. Quid enim liber meus de Imitatione te a scribendo deterreat, conjicere non possum; multo vero minus, quæ epistola illa sit de nautis, qui ad te de eo hominum genere, quod sciam, nihil unquam scripserim. Quare mihi pergratum feceris, si rem totam plenius explicabis. Quod autem mihi gratias agis, quod te in tuis quoque amem, tu quidem grate, sed & communibus studiis, & amicitia nostra indignum facis. Equidem, Costi, Portium tuum amo cum tua caussa, tum etiam mea natura. Plane enim nosti, quæ mea propensio sit ad omnes bene literatos Viros fraterne complectendos. Tametsi is quoque est ea integritate, atque probitate, ut, qui ab omnibus ametur, dignissimus sit. Scriberem ad te, ut ei meam omnem operam pollicereris, nisi id ipsi non solum antea fecissem, sed etiam præstitissem. Quicquid enim adhuc potui studio, gratia, ei non defui, neque re etiam familiari, si opus erit, sum defuturus. De Manfroniana defensione nunc tibi quidem obsequi non possum, sed brevi curabo, ut possim; cui ea quoque accedet defensio, quam nunc de finibus Bononiensis, ac Ferrariensis agri habeo in manibus prope absolutam, sane quidem, ut mihi videtur, justam, ac fortasse non ineptam Orationem. Amicis, quibus scribis, tuo nomine salutem dixi, quæ omnibus tam grata fuit, ut nihil magis, Sisenio vero multo gratior;

Is enim est homo, qui rem interius considerat. Quare cum omnes te communiter resalutent, solus saluti dictæ suas literas adjunxit. Eas igitur lege quam suavissime scriptas. Pene mihi fugerat de Antimacho. Is & annis gravis, & graviore morbo, si quid tamen gravius est senio octogenario, affectus jam tertium mensem in lecto cubat; dabo tamen operam, ut is per Fabium filium suum intelligat, se absenti tibi quoque plurimum amari. Nam qui ei salutem dicam, nihil est; magis opus esset, ut tu ex arte tua illi illam afferres, cui tamen Fabius filius ejus facultatis adolescens non imperitissimus præsto adest, atque omnia, quæ filius optimus optimo patri debet, pie præstat. Camillus filiolus suavissimus, ac mellitissimus puer, nisi ego sum pater, tui memoriter meminit, & cum parente suo te plurimi facit. Vale. Ferrariæ VI. Cal. Januarias.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Portio S. D.

Insignem Abiosii humanitatem laudat; dolet, eum non offendisse Venetiis Cornelium; ejus naturam, mores, & orationem eam esse ait, ut primo sermone eos, quibuscum loquitur, ita devinciat, ut sine ulla amicorum commendatione ei libenter studeant.

26. NOn miror, quod te meus Abiosius lectis meis literis tam amice, eoque vultu, quo veterem amicum faceret, acceperit, tibique omnia pollicitus sit, quæ ab eo tibi usui forent. Ejus enim ea est humanitas, quæ in ullo esse posset; in me vero is amor, quo nemo alius alium prosequitur. Quare si te ita complexus est, nihil mihi mirum accidit; magis mirum accidisset, si contra evenisset. Sed redeo ad te. Ego, Porti, sic soleo commendare, quos dignos mea commendatione arbitror, ut te sum ratus, ut nihil omittam. Doleo, te meum Cornelium Venetiis non offendisse. Vidisses in eo quoque, quanti ego te faciam. Tametsi tua natura, tuique optimi mores, atque adeo oratio ea est, ut primo sermone ita, quibuscum loquaris, tibi devincias, ut sine ulla amicorum commendatione tibi libenter studeant. Doleo equidem,

dem, quod te diu cariturus sum; sed tua caussa contra lætor, qui in ista illustri optimorum Virorum luce ages, ubi & multum nominis, & non parum studiorum tuorum utilitatis consequi poteris. Vale, Abiosioque nostro salutem meo nomine dices.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Portio S. D.

Se moleste tulisse significat, veteribus medicis invidiæ eum fuisse; sibi tamen gaudere, illique gratulari, quod nulla injuria sit, quæ inimicis nostris facilius condonari possit, quam ea, quæ ex invidia infertur, ut quæ suis ipsa gladiis seque, nosque assidue ulciscatur.

27. Tuas litteras accepi, quibus mihi significas id, quod de nostro Madio antea pernoveram, te isthic veteribus medicis summæ invidiæ fuisse; quod quidem, ut debui, moleste tuli. Malim enim id, quod æquius erat, te ab omnibus amari, quam a quoquam odio haberi. Sed quoniam eos fregisti, atque ut digni fuerunt, pertractasti, mihi gaudeo, tibi vero gratulor. Scito tamen, si qua ulla injuria est, quæ inimicis nostris condonari possit, eam esse, quæ nobis ex invidia infertur, ut quæ suis ipsa gladiis seque, nosque assidue ulciscatur. Quare illis concedere possumus, ut quousque invidia sit, ita isti nobis invideant, ut medii disrumpantur. Non enim arbitror aliis armis rem geri, quam quæ in medendi officina conflantur, quarum scientiam tu optime tenes, neque vereor, quin victor semper evadas. Sed in iis literis manum tuam non agnosco; neque tu quicquam; recte tamen arbitror. Aut enim calami defectu, quo interdum etiam literarum solita forma non perficitur, aut aliqua animi perturbatione, qua eas scripsisti, evenisse, facile adduci possum, ut credam; si quid tamen, cura, ut sciam. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Joanni Renio S. D.

Significat, se certiorem esse factum, eum quotidie gravius oculorum morbo laborare, seque id permoleste ferre. Licet autem unus visus rebus omnibus in hac vita jucundior esse videatur, hortatur, ut nihilominus in Christo, ut facit, acquiescat, & exterioris luminis amissionem interiori lumine consoletur.

28. CUm ego de te de quodam tuæ Diœcesis, qui hac forte Bononiam iter habebat, diligenter quærerem, is mihi post ea, quæ de tua integritate, ac summa in gregem tuum pietate prædicavit, te quotidie gravius oculorum morbo laborare, atque ita, ut parum abesset, quin eorum usu captus esses, retulit; quod, ut debui, tuli permoleste. Multa enim sunt homini in hac vita jucundissima, sed unus visus omnibus mihi jucundior esse videtur, quo uno nobis ablato quid in reliqua vita boni accidere possit, non video. Quare isto tuo tanto bono amisso tantum doleo, quantum te, quod plurimum est, amo. Sed quoniam ita hominum conditio est, ut omnibus miseriis subjecta sit; ut iis lætandum est, qui integra valetudine perfruuntur; ita contra, qui in male affecta sunt constituti, æquo animo ea est perferenda, ut te facere scio, quem ego novi secundam fortunam moderatissime semper tulisse, neque dubito, quin etiam in hac adversa parem virtutem adhibeas perferenda. Nam qui ad extremam senectutem vitam suam honeste produxit, ut eam quoque eodem tenore, quoquo ea provecta est, probe absolvat, nulli dubium esse potest. In Christo tuo, ut facis, acquiesce, atque ejus interiori lumine, quod a te nulla vis eripere potest, Mundi, atque exterioris hujus luminis amissionem consolare. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lazaro Sabellio S. D.

Animos addit, ut adversarii artes nihil metuat, admoneatque, ut, si quid, se absente, ille commoliatur, efficiat, ut in suum reditum res differatur.

29. CUr ego tibi in hoc non gratificer? Ecce igitur, quod cupis. Si quid impurus ille, me absente, commoliatur, continuo cum nostro eris, ac, ut in meum reditum res differatur, efficies. In quo tibi non multum erit elaborandum. Is enim ita mihi discedenti benignissime recepit. De illius vero appellatione quid egeris, nihil scribis. Vale. Atilio, Sylvio, Canalio salutem. Bononiæ Idib. Octob. MDLVII.

BAR-

BARTHOLOMÆI RICCII

LUGIENSIS

EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bernardino Masejo S. D.

Gratias agit & de libris suis de Imitatione, & de pecunia sibi missa. Se graviter angi significat, quod Pontificiis literis ita distineatur, ut nulla ipsi ad amicorum literas vel breviter dictandi facultas detur. Hortatur, ut velis, remisque contendat, ut insigni Galero ornetur, donec ei fortuna secunda favet.

1. DE proprio [quod dicunt] motu gratias ago; commodius agi non poterat. Isto enim modo & libris meis de Imitatione, & rei nummariæ exilitati optime consuluisti. Quare iterum tibi gratias ago, atque hasce posteriores tanto etiam majores, quanto mihi magis opus est præsenti pecunia, quam sperata. Quod ad tot meas ad te amantissime scriptas literas ne literam quidem unquam, tua mehercule caussa doleo magis, quam mea. Nam quod Riccium tuum, quem tantum amare solebas, a quo certe scires, te quamplurimi fieri, ex omni tua scriptione deleveris, cum tu in nullis meis scriptis non fideliter legaris, non sine aliqua tua nota factum videri potest. Sed, cum te sic postea tuis istis Pontificiis literis distineri video, ut ad amicorum literas nulla tibi, vel breviter dictandi, facultas detur, me multo acrius angit. Nam te sic eo modo occupatum video, ut vix cibum capias, nedum cum Musis tuis te quicquam oblectare possis. Sed recta erunt omnia, si eo perveneris, quo tu maxime studes, & omnes tui vehementer exoptant, ut insigni illo Galero orneris. Urge igitur

gitur tantam occasionem, Mafei. Tende ad istos ventos vela omnia; omnes auras cape, ut portum prius capias, quam secundissimi istorum ventorum flatus te prorsus deficiant. Nam, si te in alto deserant, nullo inde postea remigum impulsu eruere; in anchoris, mihi crede, moriere. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bernardino Mafejo S. D.

Literas has reddentem commendat, ut ei conditionem aliquam nobilem quærat, id tum sibi, tum Ferrinio amico suo gratissimum futurum significans, rogatque, ut libere perscribat, quid de opere suo de Imitatione sentiat.

2. HIc, qui tibi has literas reddidit, Ferrinii propinquus est, Ferrinio autem mihi omnibus amicitiæ vinculis conjunctior est nemo. Hic a me contendit, ut eum tibi commendem. Quamobrem id faciat, non satis video, qui illum tanti apud te esse sciam, ut ab eo tibi ipse, si usus veniat, facile commendari possem; tamen, quoniam ita ei placuit, eum tibi ea de meliore nota commendo, qua soleo, cum aliquem de optima commendo. Conditionem isthic quærit aliquam nobilem. Si ejus opera ad aliquid tibi usus esse putares, ea fideliter uti posses; sin minus, isque apud aliquem principem Virum tua opera collocabitur, mihi gratissimum, Ferrinio autem multo feceris gratius. Meum opus de Imitatione te percurrisse arbitror. Si per tuas ingentes occupationes, quid de eo sentias, ad me perscribere liceret, id esset mihi mirum in modum gratum. Vale. Magiolio, ac Rugerio nostris salutem. Ferrariæ. Quarto Idus Septembr. MDXXXXIIII.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bernardino Mafejo S. D.

Gratulatur de Cardinalatus Dignitate ei delata, optatque, ut ad ultimum Dignitatis gradum summa cum Reipubl. Christianæ utilitate feliciter perveniat.

3. ET vetus amor erga te meus, & ista tuæ summa Dignitatis accessio id gratulationis genus a me postulabat, quod maximum, atque amicissimum esset, quod ego quoque, ut præstarem, omnia exquisivi. Sed, cum utroque meum ingenium, atque dicendi facultas multo inferior esset, qui tuos istos sanctissimos mores, Romanasque istas literas semper plurimi feci, Cardinalatus autem Dignitas uno tantum gradu a Summo Pontificatu distet, veritus, ne dum ego utrique æque respondere studeo, neutri satisfacerem, hanc vulgarem, quam nullam omnino, gratulationis significationem facere malui. Tibi igitur gratulor, Mafei optime, vereque gratulor cum tantam istam tuæ Dignitatis accessionem factam, tum quia primus eam in Familiam tuam intulisti; quasi qui posteris tuis ad amplissimam gloriam hanc viam aperueris. Sed nimis hæc, sentio, vulgaris est mea gratulatio. Quid enim frigidius, aut quid jejunius diceret, qui te de facie tantum novisset? Utinam, Mafei, huc animum meum exprimere possem, atque summam in te benevolentiam meam par oratio sequeretur, longe, mihi crede, hæc post se etiam amplissimi Sacerdotii Dignitatem relinqueret, amoremque in te meum æquaret. Tametsi haud scio, an magis isti Dignitati mihi gratulandum sit, quod illo Viro illam auctam esse video, qui in eam multo plus splendoris, quam acceperit Dignitatis, omnino attulerit. Utrique igitur gratulabor, & quod illa tua virtute plane cumulata est, & tu ad omnium Dignitatum cumulum una illa proxime accessisti, cui utrique suam istam tantam gloriam diuturnam [quando perpetuam per rerum conditionem mihi non licet] maxime opto. Id vero tibi amplius; ut ad ultimum Dignitatis gradum summa cum Reip. Christianæ utilitate feliciter pervenias. Vale.

BAR-

BERNARDINUS MAFEJUS CARDINALIS

Bartholomæo Riccio S. D.

Significat, se perhonorifica illius gratulatione sic affectum, ut nihil eorum rejecerit, quæ sibi tribuerit, licet eum amore lapsum facile intelligeret. Addit, se velle eum putare, a se hæc vel per jocum, vel per audaciam dicta; nullius tamen literas se æque, atque illius delectasse, in quibus eum totum, quasi in speculo, viderit amore incensum, lætitiæ quadam abundantia gestientem.

4 CUm in manus calamum sumpsissem, ut literis tuis, quas ad me proxime dedisti, accurate, graviterque rescriberem, repente, nescio quo pacto, mutavi consilium, ut familiarius tecum agerem: tu vero isthæc velim dicas nemini. Ego ille temperans, omnis gloriæ contemptor, a vanitate, ut mihi videbar, alienissimus, perhonorifica illa tua gratulatione sic affici me sensi, ut nihil eorum rejecerim, quæ mihi tribuis, licet te amore lapsum facile intelligerem. Quare quoniam eum mihi errorem tuæ literæ objecerunt, qui jucundissimus est, cave eum mihi eripere coneris. Erit enim etiam fructuosus; siquidem necessitatem mihi quandam imponet, ut, qualem me tuæ literæ faciunt, talem me præbeam. Sed, hæc me vel lusisse, vel audacter dixisse, putato, quod utrumque mihi apud te licet. Quod sequitur, in pauca conferam. Quo enim verior, eo brevior debet esse oratio. Cum multi mihi, quod ad hunc gradum ascenderim, gratulati sint, nullius tamen literæ me æque, atque tuæ delectaverunt, in quibus te totum, quasi in speculo, vidi amore incensum, lætitię quadam abundantia gestientem; præterea in me effundentem ea, quæ quidem quo minus agnosco, a meque longius abesse sentio, eo majorem gratiam tibi debeo, majoremque benevolentiam, quam me tibi præstaturum semper esse confidas velim. Vale. VIII. Cal. Junias Roma.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bernardino Mafeio S. D.

Suum gratum animum in Ferrinium mortuum de se maxime meritum significat. Certiorem facit, eum in rei perexiguæ tenuitate cum septem liberis, duobus maribus, quinque fœminis decessisse. Orat, ut Pontificem in Ferrinium benè affectum excitet ad pueros juvandos, ut optima spe adolescentuli se ad paterna studia, atque ingenuas artes perducere, miseras autem sorores ad honestas Nuptias alere possint.

5. ETsi quantum ego in amicitiis sancte colendis religiosus sim, quantumque iis omnia libentissime concedam, ipse jam multos annos optime nosti, quem, a quo te primum die vidi, non solum semper observavi, plurimique feci, sed etiam meos amicos, communes tibi amicos esse volui; nunc tamen id maxime perspicies, cum etiam mortuorum tam constantem memoriam me servare videbis. Quanta benevolentia Ferrinium cum viveret, prosecutus sim, ne expecta dum dicam. Nam cum dixero, quanta meum Abiosium, Hectorem, Manutium, atque adeo te Mafejum, plurimum quidem dixero, ac quo etiam majus dicere non possem; meum tamen erga ilum amorem non plane expressero. Majus enim quid aliud ad eum significandum opus est; non quin hi mihi quidem multis, ac magnis de caussis charissimi sint, sed mihi cum Ferrinio ea necessitudinis caussa privatim intercessit, quod is solus, quem locum apud Principem meum jam undecim annos teneo, benigne mihi conciliavit, pro quo tanto beneficio cum omnem ei gratiam retulero, ea tamen apud me integra remanere mihi videbitur. Hic decedens septem liberos, duos mares, quinque fœminas, reliquit, quorum major natu nondum septimum annum complerat, in ea vero re eos reliquit, quæ ex dote matrem secuta est; nihil enim ei a parentibus venerat; a Principe vero suo adhuc omnia in spe erant posita, quæ miseris liberis una cum optimo parente prorsus interiit; ut si eorum mater, quod omnino est factura, quæ duo de triginta annos nondum attin-

attingit, secundis Nuptiis despondeatur, nudi illi tam postea a re omni, quam etiam a parentibus ipsis, sint futuri. Sed Deus Opt. Max. quasi eos respiciens, Montem, quem dicebant, Cardinalem Pontificem Maximum, hoc est, qui ejus vicem in terris gereret, effecit. Hic, quæ ejus summa semper fuit humanitas in optime institutos adolescentes, Ferrinium plurimum dilexit, quem etiam mortuum aliqua memoria prosequitur. Audimus enim de quodam nostro, eum quæsivisse, cum in ejus sermonem incidisset, quot filios decedens reliquisset? quos cum bene multos audisset, etiam ingemuisse. Quæ verba nos in magnam spem adduxere, facile fore, ut si quid miseris hisce filiolis ab eo peteretur, is id Ferrinii manibus libentissimo animo concederet. Sed cum, qui apud Pontificem nobis operam hanc fidelius præstaret, quam te, neminem haberemus, istam a te Ferrinii liberi, [ut nihil de eorum parente dicam, qui te omnium maxime vivens coluit] eo studio contendunt, quo miseri, atque inopes, aliqua magna vitæ subsidia facere solent. Ego vero ea fide, ac spe hoc ipsum hisce ipsis a te eodem peto, atque oro, qua ab amicissimo facere soleo, qui vel una hac ratione id maxime impetrare debeo, quod me gratissimum memoremque, vel ex hoc ipso, vides, qui pro amico mortuo, a quo mihi nullas gratias, ne agi quidem, spero, sed magis, ut ei ego aliquam referam, tantopere laborem. Effice, mi Mafei, ut hi pueri jam sextum annum parente optimo orbati sentiant parentem sibi in te, atque in Pontifice Maximo [nam de me id certo sentiunt, quotidieque vident] totum non interiisse: atque una ista tua opera effice, ut optima spe adolescentuli se ad paterna studia, atque ingenuas artes perducere, miseras autem sorores ad honestas Nuptias alere possint. Id autem erit, si quod ipse vivens ab illo facile impetrasset, tu idem illis ab eodem exorabis. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Lazaro Bonamicio S. D.

Philippum Ferrium Civem suum, ac discipulum in magna rei exiguitate constitutum commendat, ut ei locum quærat apud aliquem nobilem Civem aut in docendis ejus filiis, aut quoquo alio modo, quo possit studiis suis facilius operam dare.

6. PHilippus Ferrius, qui tibi has literas reddidit, meus est & Civis, & discipulus, quorum alterutrum vel ad singularem quamvis commendationem plurimum valere potest, utroque vero nihil magis. Accedit tamen ad hæc summa adolescentis probitas, ac bonarum literarum mirum desiderium; quo posteriore factum est, ut tuas sequeretur, teque magistrum maxime cuperet. Isthuc itaque se contulit, ut sub tua disciplina utramque linguam excoleret; sed cum victum, &, quæ reliqua necessaria sunt, sustinere ipse per rei suæ exiguitatem minime posset, locum quęrit apud aliquem nobilem Civem, aut in docendis ejus filiis, aut quoquo alio modo, qui illi ad hæc expediat studia. Huic ego omnia a te pollicitus sum, quæ a me habere posset, si isto essem in loco. Scio enim te, quicquid mea caussa faceres, meorum etiam esse facturum. Quare ita illum primum accipies & vultu, & oratione, qua soles, cum quem tibi gratissimum accipis; deinde eam operam dabis, ut, si locus ullus isthic sit, is huic sit. Certe, Bonamici, quicquid studii, quicquid officii in hunc adolescentem contuleris, id erit mihi mirum in modum gratum. Si vero locum impetro, omnia tua in me summa, atque innumerabilia beneficia cumulabis, ipsum præterea spe optima adolescentem magnopere sublevabis, tibique in perpetuum devinxeris. Vale. Ferrariæ VI. Cal. Novemb.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS
Lazaro Bonamicio S. D.

Certiorem facit, se ejus caussam Principi suo commendasse, sibique recepisse, eum nihil ipsi apud Judicem suum ad omnem æquitatem, atque maturam celeritatem defuturum. Hortatur, ut eamdem caussam apud ipsum Principem ipse quoque tribus versiculis Latinis commendet, quod plurimum caussæ profuturum, Principique gratissimum futurum pollicetur.

7. ERam in Beriguardo cum meo Principe, domo ab uxore mihi literæ tuæ sunt redditæ, quas ut legi, continuo caussam tuam illi commendavi, qui mihi recepit, ut primum Ferrariam rediisset; redit enim quinto quoque die; se nihil tibi apud Judicem suum ad omnem æquitatem, atque maturam celeritatem esse defuturum. Qui cum & tuo amplissimo nomine, & mea etiam de te prædicatione te jam multo ante cognosceret, literas tuas mihi legendas quæsivit, ratus eas Latine scriptas esse. Cui ego; is nunc Princeps, mecum egit nostra lingua, cum tamen alias semper Latine ad me scribere consueverit, ut ejus animum hinc quoque erga te facilem videre possis. Equidem non dubito, quin præstaturus sit, quod recepit. Sed si ad eum ipsum Principem tribus versiculis Latinis caussam ipse commendares, & caussæ tuæ te plurimum profuturum, & Principi gratissimum facturum, facile tibi polliceor. Tu tamen, ut tibi videbitur. Lilio tuo nomine salutem adscripsi, qui mihi rescripsit tum sibi nihil gratius accidere potuisse. Hoc enim uno maxime oblectatur, ut a tui similibus, qui pauci adhuc reliqui sunt amici, multum ametur, tibique eandem plurimam impertit. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS
Romulo Amasejo S. D.

Queritur, quod compromissi diem elabi siverit; se tamen nihilominus eum tantum diligere, quantum antea amavit, & coluit semper.

8. TE tamen, mi Romule, tantum diligo, quantum antea & amavi, & colui semper. Meis enim

V ratio-

rationibus ista tua mei compromissi declinatione, quam a te factum est, rectius consuli non poterat; qui librarium istum hoc modo & Diplomatis integra mulcta, & compromissi pœna probe mulctabo: tuum fuit tamen [ignoscas mi Romule, si tecum caussæ meę æquissimam rationem dissimulare non queo] aut compromissum non accipere, aut, eo accepto, secundum animi tui sententiam intra constitutum tempus decernere, præsertim cum quicquid ipse decrevisses, de compromissorum ipsorum more cautum esset, ut certum ratumque haberetur; quorum tu neutrum fecisti; alterum arbitror, ne mihi tui studiosissimo rem æquissimam negares, alterum, ne contra Crassi tui preces judicares. Itaque compromissi diem elabi sivisti. Neque enim ad hoc judicium Boaterii nostri præsentia requirenda fuit. Tibi enim, ut plane scis, res tota erat commissa. Te tamen, mi Romule, tantum diligo, quantum antea amavi, & colui semper. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Romulo Amasejo S. D.

Tantam imbrium copiam trium dierum spatio effusam significat, ut multis in viis ad equi sellam aqua pertingeret; id vero frumento in agris sub ipsam maturitatem maximum detrimentum attulisse; se tamen diligenter curaturum, ut ab iis, quorum prædia in altioribus locis sunt posita, quidquid ipsi curandum erit, fideliter habeat, & perpurgatum.

9. CUm ad III. Idus Junias domum a te rediissem, ita universum agrum nostrum perpetuis trium dierum imbribus obrutum offendi, ut multis etiam tum in viis ad equi sellam aqua pertingeret. Nam, cum fossæ magnam illam aquæ vim capere non possent, exuperatis earum ripis, aquis omnia exundarant. Nabant frumenta in agris sub ipsam maturitatem, quorum etiam magna pars superioribus diebus violentissimis ventorum flatibus ad terram constrata jacebat. Ut, quod ad messem attinet, quam tibi coram cum maximam, tum perpurgatam futuram promiseram, quid nunc sperem, non satis vi-

videam. Id sane nulli dubium est, quin ex ea proluvie, quamvis etiam frumenta probe exsiccentur, corrupti non nihil tamen semper exoleant; sed curabimus diligenter, ut ab iis, quorum prædia in altioribus locis sunt posita, quicquid tibi curandum erit, fideliter habeamus, & perpurgatum. Nunc passim, ac summo studio omnium operarum manu secantur. Id enim quoque adversi accidit, ut Auster, qui in Flaminia pestilenter dominatur, nunc, ut cum maxime, perflet; ne ejus vehementissimis flatibus spicæ inter se collisæ domum inanes convehantur. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Romulo Amasejo S. D.

Gratulatur de dignitate ipsi delata, cujus nuntius in id temporis inciderat, quo ipse, uxor, & filius unicus, inverso cisio, a violentissimis equis rapti fuerant. Dei beneficio incolumes ex tanto periculo se evasisse, tamque jucundo nuntio ex maximo metu contracto paululum se recreatum videri. Hortatur ad dandam omnem operam Farnesio, quem sperat libentissimo animo id præstiturum, quod restat, ad eam dignitatem cumulate illustrandam.

10. GRatulor tibi, Romule, etsi tuæ istius dignitatis nuntius in id mihi temporis incidit, quo ego, & uxor, & filius unicus, inverso cisio, a violentissimis equis [quantum in ipsis fuit] discerpti, atque in unum tumulum rapti sumus. Sed Dei clementia tantam tragœdiam pati non potuit. Hujus enim beneficio, nullo humano ex tam horrido, ac multiplici funere incolumes erepti sumus; si tamen eam incolumitatem appellamus, cum quis omnino corporis dolore vacuus sit, animi vero graviter laboret. Nam eo metu, quem contraximus in tanto casu, ita affecti sumus, ut nullo alio morbo, etiamsi ab hinc quinquaginta annos id fiat, simus decessuri. Sed ad istum tuum jucundum nuntium paululum tamen recreatus esse videor. Quare cum tibi gratulor, tum etiam mihi gaudeo, quod ista tua dignitas virtuti tuæ summum ornamentum attulerit, mihi vero tantum hunc dolorem meum aliquantulum levarit, quando prorsus

fus eum fuftuliffe dicere non poffum. Nam & is tantus, tamque recens eft, tua vero ifta dignitas tamdiu tibi, multoque etiam amplior eft debita, ut dolori meo meliorem medicinam, quam fecit, afferre nequiverit. Sed ad majores hic quidem primus eft quodammodo gradus, ut etiam quafi jactis optimis ædificii fundamentis bene, & recte de reliqua ædificatione nobis fperare liceat, quæ cum venerint, nos quoque fingulis fingula congratulationis genera accommodabimus. Tu modo incumbe, mi Romule, in iftam curam, hoc eft, Farnefio tuo, quod facis, omnem operam da, uni illi te te addicas, ftudeafque. Nam omnem tuam fortunam in ejus manibus pofitam effe video, qui etiam Pont. Max. efficere poffit, quem fpero tibi quoque ex ejus fortunæ fecundiffimis flatibus, quantum fatis fit, ad navim tuam in portum feliciter impellendam, non effe negaturum; quodque hactenus tua virtute ductus in te exornando tibi præftitit, fua pofthac conftantia, quod reftat, ad eamdem dignitatem tuam cumulate illuftrandam, libentiffimo animo collaturum. Vale, ac Mafejo Cardinali meo nomine falutem impertito.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Ejus literas laudat omni elegantia confcriptas; ait tamen, eas & purius, & humanius ab eo fcribi, quæ ad familiares mittuntur; ad fe vero planius, & amantius, in quibus nonnulla perfalfe, & perurbane, nonnulla plus, quam fraterne, ab illo dicta fignificat. Rambertum convaluiffe gratulatur; additque rem librariam cum fratre illic commorante facile tranfigi poffe.

11. O Manutii mei tam mihi gratas, quam etiam expectatas, quæ expectatiffimæ fuerunt, literas. Ecquid enim mihi gratius accidere potuit, quam te tandem peræque ufque recte habuiffe? idque de te ipfo intelligere? quod ne fecus accidiffet, ex tuo nimis diuturno filentio cogebar interdum fubvereri; præfertim cum te minime impigrum ad fcribendum antea femper cognoviffem, neque in quovis fcribendi genere quicquam

ami-

amicis tuis a te desiderari permittere solere. At quam omni elegantia conscriptas literas? ut eo quoque nomine mihi jucundissime acciderint. Ita mihi per Deos, [quando graviore jurejurando uti non possum] suavissima consuetudine tua perfrui liceat, ut omnium elegantissimæ sunt visæ. Illæ quidem, quas tu ad gravissimos Viros in librorum tuorum inscriptionibus scribis, sua, id est, Romana elegantia, conditæ sunt; verum, quæ ad familiares mittuntur, multo sunt & purius, & humanius conscriptæ. In his enim tui quam simillimus es, neque quicquam est, quod ambitioni, quasi fucum quendam ingenuæ orationi illinens, coacte, atque odiose deservias. Quæ quidem, quotquot sunt, ut huic, quam mihi nuper dedisti, & suavitate, & humanitate concedant, necesse est. Quis enim frater fratri de toto vitæ statu, ac suorum separatim etiam studiorum planius, atque amantius, quam Manutius Riccio suo facit, unquam significavit? in quibus quidem cætera perpolita, illud persalse mehercule, atque perurbane, cum ais, tua studia per æstatem prorsus confriguisse, proxima vero hyeme te omnem operam daturum, ut calefiant. Illud vero præla tua veternum occupasse, non mihi mehercule minus, quam qui Civitatem, arrisit; totam vero partem illam, qua meum a te discessum plus, quam fraterne, deploras, si prætereo, nihil moleste feras. Dolor enim vix hoc tantulum permittit, ac pro suo id jure quidem, cum mea culpa id omne, quod me assidue angit, contractum esse sciam; in eam tamen curam, quantum in me erit, incumbam, ut isthuc, cum primum id per fortunam meam potero facere, ad vos commigrem. Quod de Ramberti invaletudine scribis, eumque melius habere, id mihi rectissime accidisse video, quod prius eum convaluisse, quam etiam in morbum incidisse, cognoverim. Mihi itaque non parum gaudeo, illi vero maximopere gratulor, optoque, & spero, ut confirmatior & studia sua revisat multo acrius, & tibi, quam in nostris rebus tam amice operam pollicetur, multo vehementius præstet. De re vero mea libraria placebat illa permutatio, quam mihi proponis, vel non displicebat potius, si merx alia sit omnino, quam item libri. Frater isthic meus est. Cum eo res omnis, si facultas dabitur, facile transigi poterit. Vale. Lugi.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Tabellarii negligentiam incusat: queritur, eum cum comite Lugum ad se non divertisse: jocatur de nomine, quod sibi commutarat: hortatur, ut ad se primo quoque tempore advolet, ejusque adventum Rugerium quoque avide expectare significat.

12. SI tuus iste, nescio quis, Tabellarius recte incessisset, vel potius suo die tuas literas mihi reddidisset, eæ in Manutii fratris tui decessum incidissent, qui a me III. Non. Octobris cum monili pretioso discessit, ut, si spem aliquam in via augendi ejus fœnoris concepisses, eam plane totam deponas: tametsi, quicquid in hoc peccatum est, quod quam multiplex sit, vides, tota tua culpa est, qui Cæsennæ ad publicum hospitium consistere, quam Lugi ad tuum Riccium accurrere, maluisti. Primum enim Romæ cum comite isto [si modo quid est de comite] te eum Lugi potius commoraturum, quam Cæsennæ, constituere debuisti. Deinde, si id Romæ non vidisti, cum mihi Cæsenna literas dabas, non venit in mentem, cui, aut unde etiam scribebas? Hæc duo si considerasses, Riccium tuum jam decem dies tua præsentia non defraudasses. At hoc, inquies, quidem succurrit; loci enim propinquitate admonebar; sed serius. Jam enim Romæ Cæsenna cum comite locus erat constitutus. Quasi vero centum M. passuum Cæsenna Lugum tibi divertendum fuerit, aut non commodissime ei significare posses, te locum ex Cæsenna Lugum fecisse, quando nominum tam bellus commutator es factus, qui te isthic ex Manutio Prosperum facias. Sed credo Prosper iste me quoque fallere conabatur. Sed cur te non commodius Proteum fecisti? Ita me Dii ament, ut multo rectius. Nam in mari quoque regnum obtinuisses tuum. Dii boni, quantum mihi risum ea tuæ Epistolæ pars excitavit! Moriar, si umquam tantum. Sed risus missos faciamus, ac serio agamus. Ego te hic expecto, aut tu me isthic primo quoque tempore expecta; hac tamen lege, ut ad publicum hospitium

tium lautioribus me cœnis accipias, neque sine equo, ac Jacobo nostro, ubi ego te tanto sumptu mulctabo, ut in reliquum iter, etiam ad unum me, non modo ad Hunnos, viaticum te sit omne defecturum; quando ex larga ea spe jam plane te decidisse intellexti. Quare, si tibi recte consulas, ad nos primo quoque tempore advolabis. Bonifacius Rugerius [si quid hoc quoque ad rem pertinet] de te quantum honorifice & sentiat, & loquatur, dici non potest. Is quoque te avide expectat. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Certiorem facit, se assidua, ac vehementissima febri laborare, vitæque perexilem spem sibi relictam videri; a se animæ prius Christiane consultum; deinde uxori, reliquisque rebus suis testamento cautum: scripta sua se ipsi relinquere, ejusque fidei committere: orat, ut suam primo quoque tempore fidem studiosis omnibus in Particulis edendis peramice liberet: denique, se Bibliothecam suam Augustino Abiosio venire velle, significat.

13. DEcimus hic agitur dies, Manuti, cum in febrem assiduam, atque eandem vehementissimam incidi; ex qua Dii ipsi, si rectum, piumque oro, ut convalescam, efficiant. Nam, ut nunc quidem est, perexilis sane vitæ spes relicta videtur. Sed cum nudius quintus, postquam animæ, ut par fuit, Christiane consului, Floræ quoque uxori mihi charissimæ, & reliquis meis rebus testamento cavi; reliquum erat, ut idem meis scriptis prospicerem, quod per alium neque commodius, neque fidelius, quam per Manutium facere sum visus. Quare ea tibi relinquo, tuæque fidei committo, proque ea necessitudine, qua conjunctissime inter nos viximus, etiam, atque etiam commendo, ut meam primo quoque tempore fidem studiosis omnibus in Particulis edendis peramice liberes. Augustino Abiosio Bibliothecam meam venire volo, cui a me salutem plurimam imperties, ac ambo valebitis, vestrumque Ric-

cium, ut vivum fecistis, ita mortuum amabitis. Vale. Ravennæ VIII. Cal. Apr. MDXXXVIII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Ferrinium amicum vi pestifera ereptum dolet, ejusdemque mortem diligenter describens, ostendit, temporis remedio tantum dolorem levari non posse, cum majoris ejus filii præsentia, qui quotidie cum Camillo a se docetur, parentis memoriam sibi renovet, & assidue vulnus refricet acerbius: a se in ejus funere Orationem scriptam, & sermonem habitum cum Gyraldio; utrumque se missurum, ut edat: de re libraria admonet, oratque, ut quidquid ex ea pecuniæ confectum est, ad se mitti curet.

14. SCribis, tibi allatum esse, Ferrinium diem suum obiisse. Ita est, Manuti; sed non satis proprie tibi nuntiatum est de ejus obitu. Scribendum enim fuit, Ferrinium nobis vi pestifera subito ereptum fuisse. Is enim Mutinam Principem suum sequens, in itinere in febriculam incidit levissimam. Tertio die, quo Mutinam pervenit, moritur. Nam, etsi Ferrariam relatus est, etiamdum voce, & verbis satis utens, mortuum tamen potius, quam vivum relatum esse, dici potest, cui crura, ac brachia non solum calore naturali destituta, quasi glacies, tota friguissent, sed quæ carbonem extinctum nigrore superarent. Oculus ille, ille vultus, cui gratias omnes Venus, & decor afflarat, abierant, nulla Ferrinii imago remanserat; sensum tamen, ac orationem retinuit, donec ultimum egit spiritum; qui in suo obitu nullum amicum ad se admisit, neque Riccium compatrem suum carissimum, id caussæ afferens, ne primo illorum aspectu, quicquid reliquum supererat animæ, quam ille, quamdiu posset, retinere studebat, se subito desereret; ne filiis quidem hanc quoque gratiam fecit, quos moriens vidit nullos. Sed interea id unum agebat, ut cum Deo hinc decederet, id quod nulli dubium est, quin effecerit, qui Christianissime decesserit. Ita Ferrinius nobis ea ætate, iis moribus, eo fructu, majore etiam spe, repentino aufertur, in cujus mortis nun-

nuntio tibi allato, puta de Riccii tui quoque obitu esse nuntiatum. Nam, quicquid nunc sum reliquus, Manuti, umbra sum; quod spiritus fuit, id cum Ferrinio mortuum est. Quid faciam? Ita sum in eos, quos maxime diligo, ut illum faciebam, teque facio. Camillo, inquies, filiolo tute consule, Ricci. Neque mihi, neque illi desum, sed nihil proficio. Dolor conatus meos superat, lachrimæ erumpunt; totus conficior. His accedit, quod major ejus filius, qui quotidie cum Camillo a me docetur, si quid temporis remedio tantum dolorem levare possem, non sinit, ut faciam. Sua enim præsentia memoriam parentis mihi renovans, assidue vulnus refricat acerbius. In hujus funere Orationem scripsimus; fecimus etiam sermonem, an fletum potius? quem habui cum Gregorio Gyraldio, de ejus obitu. Isti, ut hæc edam, instant, & cogent tandem; tum commodius utrumque ad te mittam. De re autem nostra libraria, etsi nihil jam prorsus mihi laboro, filii caussa ea me tamen cura solicitat. Si quid potes, eam confice. Si non quanti res est, ac nos cuperemus, at quanti potest, ac, quicquid adhuc ex ea confectum est pecuniæ, id si mitti curabis, percommodum illi accidet, cui tu nunc, ac posthac parentis loco es futurus. Vale, vale, Manuti, Ferriniumque communem fere fratrem, mecum defle. Ferrariæ.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Certiorem facit, se Comaclio Ferrariam gravissima febre laborantem advectum fuisse: itineris difficultate tres dies in via consumptos, ac se pœne demersum ad Argentam significat; nunc quidem domi se cum suis sine febri esse, sed ita interdum tussi angi, ut pœne spiritum intercludat: hortatur, ut lagenulam vinosam mittat, quam se diligenter curaturum pollicetur, ut vinulo plenam remittat ipsius palato admodum jucundo.

15. QUo die tu, Manuti, Ferraria Venetias, ego Comaclio, ut ex tui discessus die conjicio, Ferrariam appuli; sed tu felicius omnino, qui satis

ſatis valens ad tuos rediiſti. Ego enim, qui valentiſſimus a te diſceſſeram, graviſſima febre domum ſum advectus; ut Comaclium Dii omnes, quantum in ipſis eſt, perdant, multo etiam magis, quam nunc eſt, in ſua mera ſolitudine perditiſſimum. Hoc in loco, ut audis, cum me febris graviter affligebat, tum id etiam non levius excruciabat, quod, qui in febris horrore, aut etiam in ſummo poſtea æſtu, quicquam officii, quod in tali re præſtari ſolet, nullus erat, præſertim cum domi cariſſimam uxorem haberem, quæ utrunque amantiſſime facere poſſet: quo facto tu quoque mihi in mentem veniebas, cum proxime Ferrariæ tuam in tua febricula ſæpius vocares. Sed tu minus miſer fuiſti, qui tuum Riccium tibi aſſidentem ſemper habuiſti, ego vero omnium miſerrimus, qui nullum meum Manutium habui, ubi niſi mare, litus, palus putida, via vero domum multo his etiam infeſtior, quæ me tres dies retinuit, cum ſuapte natura, tum etiam temporum iniquitate. Padus enim utramque ripam exuperans ſexcentis in locis navem trahi poſſe prohibebat; adverſo autem flumine tantum remis in tanto Padi impetu uti amentiſſimi erat hominis. Ad Argentam vero, ubi ſe ad Blaſii vicum deflectit Padus, pœne demerſus ſum. Deus me ſervavit, cum, quo navigaremus, noctis obſcuritate nihil cerneretur. Domi nunc ſum cum meis, etiam ſine febri, quique tam longam epiſtolam ſcribere potuerim, tametſi ad Cœlum nondum ſatis audeo exire. Tuſſis enim interdum me ita angit, atque conquaſſat, ut pœne mihi ſpiritum intercludat. Sane videres, cubanti cum exoritur [is enim ſtatus illi inimiciſſimus eſt] me longe ſaltu exilientem, atque ea conflictatum, non prius ſpiritum recipere poſſe, quam prope oculi ex ſuis locis exiluiſſe videantur. Quare Trimezinium noſtrum nondum viſi, ſed, cum primum mihi domo per infeſtiſſimam hanc tuſſim exire licebit, ad eum accurram, ut conſoler, tuique abſentis deſiderium mea præſentia leniam aliquo modo, ac ad vinulum illud, quod ei tu tuis verbis in tantam gratiam poſuiſti, jucunde invitem. Utinam vero ſe idem ad finem præſtet, ac ne aufugere ſtudeat. Certe mihi peregre redeunti non idem eſt viſum, quale ex uſu videri antea quotidie ſolebat. Senſi enim, quaſi hoſpes, neſcio quid in eo ineſſe non ſinceri, niſi id ex meo ſto-

ma-

macho magis contractum est vitii, quod equidem valde cupio, atque si ita est, Comaclio jam ignosco. Neque hoc tamen eo dictum esse velim ipse suspiceris, ut hoc modo ejus mittendi fidem meam tibi liberarim. Nam, si vel fugiat; fugere non poterit, quin mittatur; mitte tu modo lagenulam vinosam, cætera ego diligenter curabo. Tuas literas avide expecto, ut sciam quam recte confirmatus domum perveneris. Vale, Aldinoque suaviolum dato.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Maseji obitum cum Manutio deflens in ejus laudes excurrit, lætandumque potius, quam dolendum ostendit, quod ex his ærumnis in summam, atque æternam felicitatem, quam Deus ab initio illi, ejusque similibus constituit, evolarit.

16. *Ergo Masejum perpetuus sopor*
Urget? cui pudor, & justitiæ soror
Incorrupta fides, nudaque veritas,
Quando ullum inveniet parem?

Possum ego, Manuti, prope versibus iisdem tecum Maseji nostri obitum deflere, quibus Horatius Quintilii cum Virgilio deflet. Siquidem iis ille moribus, atque ea vitæ integritate præditus fuit, ut qui pares paucos, superiorem haberet neminem; atque eo magis, quod qui alii hisce virtutibus ornantur, iis hæ gradatim cum ætate accedere solent, hic vero quasi nascens, eas secum extulisse videbatur. Continuo enim in ipsa ephebi a ut vir probatus est, in adolescentia vero maturam gravitatem, quasi quæ in ea senectutem suam ageret, præ se ferebat. Quare ab omnibus valde amabatur, a Principibus vero eo in pretio est habitus, ut a Paulo III. Pontifice Maximo, quo a secretis uteretur, Romam ab usque Patavio accersitus sit; in quo suo officio eam operam navavit, atque ea fide in eo se decem annos præstitit, ut tertio anno antequam Pontifex decederet, ab eo in Cardinalium Collegium cooptaretur, quam sacrosanctam Dignitatem integerrime postea semper gessit.

Nam,

Nam, cum Regiæ dissensiones ita universam Christianam Remp. invasissent, ut quotidie in ea recenti [quid enim dicam veteri] vulneri novum vulnus adderent, atque usque eo penetrare non dubitarent, ut in Pontificiis etiam suffragiis decertarent, atque impotenter digladiarentur; in his Masejus ita se gessit, ut cum neutri parti adhæresceret, utrique tamen percharus haberetur. Aut enim hic cum paucioribus, iisque probatissimis, ac doctissimis Viris agebat, aut in sua studia se se abdens, ubi aut novi quid scribens, aut in Pauli III. Pontificis Maximi Historia, quam ipse scripserat, ut eam politiorem brevi in vulgus ederet, assiduo studio versabatur. Quare jure bonis omnibus flebilis discessit; mihi quidem in primis, qui cum eo ab ineunte ejus adolescentia summa familiaritate conjunctus eram; tibi vero, Manuti, omnium maxime, cui ad veterem necessitudinem magna etiam spes accedebat, fore, ut Aldo filiolo tuo non parum opis afferret in aliqua Sacerdotii collatione, cujus etiam optimi erga te animi sui certam jam significationem in LX. aureorum in singulos annos illi attributorum certissima pensione dare incœperat. Si tamen nos rectius rem considerabimus, multo æquius faciemus, si eum summa lætitia prosequemur, ut qui ex his ærumnis in summam illam, atque æternam felicitatem, quam Deus illi, atque ejus similibus ab initio constituerat, evolavit. Certe lucem hanc intueri, Cœlo hoc spirabili perfrui amens sim, si non optem; si vero contemnam, impius; nihil enim in terris homini suavius, nihil charius dari potest; si tamen nostræ cogitationes se paulo altius tollant, ac, quæ tandem humana sit conditio, æquius perpendant, si non hanc vitam deserere optemus, certe, ut nobis ex ea migrandum erit, ejusque dies postremus venerit, id haud moleste ferre debebimus; præsertim cum id omnibus omnino faciendum sit; neque propterea quis levius decedat, qui octingentesimum annum, quam qui octuagesimum agens, decesserit. Quare, Manuti, lætemur potius, [ut in hoc quoque a vulgo secernamur] quod Masejus noster eum vitæ cursum confecerit, quem Deus illi præscripserat, neque nos quicquam moveat aut ejus adolescentia, atque florentior ætas, quasi qui jam multos annos nobiscum esse posset; quando quaque ætate quis decesserit, mature, & suo tem-

tempore decessisse videatur; neque ea benevolentia, qua mutua tenebamur, quaque etiam præsentes perraro fruebamur, nos tantopere solicitet. Nam, quod ad nos, ea quoque mortuum prosequemur. Multo vero minus utilitas nostra nos tangere debet, ne in amico magis commodum nostrum, quam ejus discessum lamentari videamur; magisque inter nos, atque etiam cum cæteris Christiane agere studeamus, ut, cum hinc nos quoque evocabimur, cum hac spe ad Beatorum sedes evolemus, tum posteris nostris sanctiorem nostri memoriam relinquamus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Rogat, ut post Parthenium in Aonii honorem incumbat, præsertim cum plures annos ipse cum Aonio summa benevolentia conjunctus sit, ille vero menses tantummodo cum Parthenio.

17. PArthenium tuum antea mea sponte cum cæteris ejus generis optime literatis Viris amabam; nihil enim acciderat, ut hanc benevolentiam ei separatim præstarem; nunc vero, cum te illum tantopere amare scribis, ego quoque tua caussa, ei ut omnia optata veniant, cupio. Quare, ut in omnem ejus honorem incumbas, per me quidem licet. Verum, mi Manuti, si quid post hunc, id, ut Aonio nostro velis, te ita rogo, ut si id ipsum mihi ipsi rogarem. Tanti ego hunc, idque jure optimo facio, quantum tu Parthenium tuum facis. Id mihi amplius ut concedas, necesse est, quod me cum meo summa benevolentia plures annos, qua tu cum tuo menses, arctissime conjunctum esse vides. Quare tu quoque eum erga meos animum habebis, quem me erga tuos habere sentis. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Orat, ut quamprimum prælis suis decem suarum Epistolarum libros ad amicos scriptos edendos curet, ut saltem sciat, se decedente, in ea quoque parte aliquid, quod secum non concidat, remanere; hortaturque, ut sibi caveat a Bononiensi Cælo multis in locis pessime improbato.

18. Scripsi ad Corradium, ut de Epistolis nostris edendis tecum ageret diligentissime, caussamque, quamobrem id eum rogassem, etiam adscripsi; nunc idem tecum ago. Quam ego a te, Manuti, quæ ab amico expectari possint, omnia expectare possim, tu optimus testis es, quem scis a me tanti fieri, quanti a quoquam alio fias. Equidem in benigne tibi faciendo tuis Bononiensibus vel meo summo cum dolore possum concedere, in te vero vere amando ne ab Antonio quidem fratre tuo, tuique amantissimo, vincor. Quod cum ita sit, spero te quoque in amore mecum mutuum facturum, in eo præsertim, in quo meæ vitæ ratio non agitur parva. Vides, mi Manuti, me in decrepitam ætatem [quid enim dicam in senium labentem] quam vitam, quoniam quam communis ejus cursus ratio postulat, longius proferre in mea non est positum manu, cupioque non solum hoc sæculum aliquo modo, sed æterne, si possim, vivere; saltem, quod mihi in eo præstare permissum est, ne omisisse videar, magnopere studeo; id autem est in reliquorum meorum scriptorum editione collocatum, quæ si divulgentur, non dubito, quin in doctissimorum Virorum aliqua memoria nomen meum sit aliquot etiam annos perduraturum. Ex iis autem nunc decem Epistolarum libros ad amicos scriptos edere statui, hos autem ut a te exirent, multis de caussis mirum in modum cupio. Quare te etiam, atque etiam rogo, ut hanc mihi gratiam facias, quam etiam alienissimis quotidie facis, ut tuis prælis publice describantur; quantum autem in rei sumptum impendendum dixeris, tantum tibi continuo dissolvam. Sed cum hoc te rogo, tum illud etiam oro, ut id ipsum quamprimum

fa-

faciendum cures, ut si earum lectione diutius frui nequeam, saltem sciam, me decedente, in ea quoque parte aliquid, quod mecum non concidat, remanere. Vale. Cum has eram signaturus, tuus nuntius advenit, qui, ut me de iis, quæ ante libenter ex fratris tui literis noveram, certiorem fecisset, me non levi affecit molestia; cum diceret, te numquam isthic satis belle habuisse. Manuti, mihi omnia Bononiensia in Cœlo sunt, Cœlum autem istud multis in locis pessime improbatur. Quare ab isto, ut a valde pestifera bestia, etiam atque etiam cavebis iterum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Paulo Manutio S. D.

Fato magis regi homines, quam prudentia, ex ejus consilio repente commutato Ferrariam cum familia commigrandi, ut conviva sit cum ceteris nobilioribus Hippolyto Atestio Cardinali, ostendit, ejusque adventum singulos ejus amicos secum avide, anxieque expectare significat.

19. EQuidem, Manuti, ea olim sententia fui, ut magis homines sua prudentia, quam ullius fortunæ arbitrio regerentur, quam etiam meam sententiam suis validissimis rationibus in meis libris de Gloria satis tueri videbar; nunc vero totus hæreo, ac parum abest, quin ab ea sententia discedens, a me ipso ad eos, qui contra sentiunt, palam fiam transfuga. Nam, cum jam sæpius ante omnes amici tui, iique principes interdum Viri, in hanc curam studiosissime incumberent, ut Ferrariæ commode, atque cum aliqua dignitate agere posses, nihil tamen suo studio, atque auctoritate proficere umquam potuere; superiori vero æstate, cum Bononienses, ut te secum haberent, omnem honestam conditionem tibi proponerent, ego, & Pigna interea omnia tentavimus, ut te illis interciperemus. Plane enim scis, cum hac Venetias rediens transires, te biduum nobiscum moratum; quo tempore, ut perpetuo esse posses, omnia nostra consilia contulimus, quæ ita tu probasti, ut, si a Principe Hercule honesta aliqua conditio tibi afferretur, tum rem facile absolvi posse putares. Is eam affert æquissimam.

Tem-

Tempus postulas ad deliberandum: datur: discedis: res postea multos dies per literas ultro, citroque missas tractatur, neque tamen quicquam perficitur. Utrum an in decernendo, utram acciperes [ne quid de Romana, ac Papiensi dicam] non satis constituebas? Ita sensim res tota postea refrixit, atque agi est desita. Ecce autem tibi, atque etiam alia omnia agenti, qui te tantum nomine cognoverat, ad te adit, atque ita tecum agit, ut non prius discederet, quam te Hippolyto Atestio Cardinali suo amplissimo familiarem efficeret. At qua familiaritate? qua illi cum cæteris nobilioribus conviva esses. Cui honori CCC. etiam sunt addita. Qua una magnifica conditione, si non perpetuo Ferrariæ, ubi is nunc jam longum tempus agit, certe magnam temporis partem es commoraturus. Ecquid ais, Manuti? Num ita est? *Cedant*, inquit ille, *arma togæ*; ego vero, inquam, cedant consilia fato; ita enim ab initio erat in mente illa constitutum, ut hac ratione, atque hoc tempore, Ferrariam cum familia commigrares, nos vero tui omnia frustra experiremur. Cui isti tuo tamen fato multo equidem debeo, quod fatalem meum diem antecessit, qui in mea senectute veterem consuetudinem renovare potero, cujus etiam recordatione videbor quodammodo annos quoque renovasse. Sed Dii isti pestilentiæ omnia mala dent, quæ te nobis tot menses intercepit. Nunc vero, cum ea ita se remisit, ut omnibus, qui cum fide publica isthinc discedunt, a cæteris Civitatibus accipiantur, quid stas? cur non huc advolas? quid te amplius remoratur? At oculi, inquies, parum etiam lippiunt. At, mihi crede, ut caliginosum istud Cœlum reliqueris, ac in Pado nostro semel eos laveris, omnem in perpetuum tibi lippitudinem absterseris, neque tibi umquam postea dolebunt. Si igitur cætera parata sunt, continuo navem conscendas; si vero conscenderis, vela fac; si ea fecisti, remis etiam incumbe, ut primo quoque tempore tuis familiaribus tui desiderium expleas. Te Cesanius Vir optimus, qui de te optime & sentit, & loquitur, quemque tu omnium plurimi facis, cupide expectat; est Locatellius Philosophiæ; Juris Civilis Catius; Cananius vero medendi artis haud imperiti Viri. Familiæ item gubernator, quique a secretis est, horam illam non vident, qua te fraterne amplexentur. Extra autem familiam ve-

ſtram Pigna, & Riccius pro tuo adventu etiam vota faciunt, quibus tu contra item, qui te poſtea peramice perfruentur. Sylvius Antonianius nobis accedit, mirificus adoleſcens, qui de unaquaque re, quæ ei ſubito propoſita ſit ad dicendum, Hetruſco verſu, idque ad lyram, optime canit. Sed hoc ad vulgi aures, tuis autem doctiſſimis in Latinis etiam non minus ſatisfaciet, qui tui videndi ſummo exardet deſiderio. Vale. Ferrariæ VI. Cal. Decemb. MDLVI.

MANUTIUS

Bartholomæo Riccio S. D.

Nihil eſſe in ſuis conſiliis antiquius reſpondet, quam ut in aula eximii Principis, ac Viri præſtantiſſimi Cardinalis Hippolyti Eſtenſis conſeneſcat: multis rebus ſe impediri ſubjicit, ne ſtatim Ferrariam ſe conferat, ubi ejus ſermonibus, humanitate, & lepore fruatur, interruptamque multorum annorum conſuetudinem reſarciat.

20. VEra narras, optime Ricci, atque ita narras, ut in magna tuarum literarum prudentia facile tamen amor interluceat. Mihi, ut ſcribis, conditiones hoc biennio delatæ ſunt multæ, quinque fere, aut ſex, omnes cum emolumento, nulla ſine dignitate; fecit tamen ſive valetudo mea, ſeu voluntas, ſeu fati potius, quæ in rebus humanis dominatur, occulta quædam vis, ut omnes rejecerim, hanc poſtremam, ut dederem me ſummo Cardinali Hippolyto Eſtenſi, unam avide ſum amplexus, unam omnibus antepoſui, nec eſt in meis conſiliis quidquam antiquius, quam ut in illius aula eximii Principis, ac Viri præſtantiſſimi conſeneſcam. Quare quod hortaris, ut ad vos quamprimum me conferam, non efficis, ut cupiam, qui cupiditate jam ardeam; dolorem potius auges, cum intelligam, quod maxime volo, id me conſequi hoc quidem tempore non poſſe. Nam, ut omittam, quod hæc me frigoris acerrima vis, & intemperies Cœli ſemel, aut iterum cubiculo egreſſum peſſime accepit, & in eadem clauſtra, in eaſdem, ubi multis jam menſibus jacui, tenebras retruſit; præterea pietas me retinet. Fratres habet uxor

mea duos, quos ego, ambos unice diligo, contraque ipsi mihi singularem non modo benevolentiam, verum etiam observantiam præstant; probi sunt adolescentes, ingenio, modestia, virtute etiam ornati, una re minus laudandi, quod inter ipsos non convenit. Orta est inter eos, post obitum patris, de hæreditate dissensio; inde lis, inde odium, quod nisi ego me interponerem, nisi utrumque prehensarem, rogaremque per parentis manes, per solitudinem matris, per existimationem familiæ, conflictarentur assidue turpibus judiciis, gravi jactura famæ, magno rei familiaris detrimento. Hoc ego dum versor in negotio, dum in eo studium, operamque pono, ut uxoris meæ fratribus consulam, putem mihi esse verendum, ne quis me, sana præditus mente, reprehendat? Non puto. Num igitur, hoc te judice, pertimescam? Hem Ricci, qui Sacris in Literis non ambitione, ut multi, sed ita versatus es, ut scientiam e libris petitam vita exprimeres, quæ sunt illa præclara, quæ nos Magister ille bonarum actionum optimus edocuit? Non hæc sunt, egentibus subvenire, errantes in viam, diffidentes ad concordiam revocare? Ama igitur me de hoc officio; non postulo, ut laudes. Jam enim didici vel ætate doctus, vel morbo admonitus, recte factorum fructum a Deo potius, quam ab hominum judiciis, expectari, omnemque laudem non in honore verborum, sed in ipsa re, atque in una virtute consistere. Vides jam duas esse commorationis meæ caussas, utramque satis gravem. Accedit tertia, ne ipsa quidem levis, ut imprimam librum meum de Legibus Romanis, quem flagitantibus multis debere jam diutius non possum, eoque magis in hanc voluntatem incubui, quod inscriptum opus Hippolyto Cardinali, cui me addixi totum, emittetur. Reliqua deinceps, quæ ad Romanas antiquitates pertinent, suo quidque tempore, absolventur, & in ejusdem Cardinalis nomine, si modo hoc illius modestia patietur, apparebunt. Ad me quidem quod attinet, quæ juris mei sunt, volo omnia ab illius voluntate pendere. Si quid ingenio, si quid literis consequar, ad unius arbitrium refero; unius laudem mea studia spectabunt; uni posthac mea serviet industria. Tu, mi Ricci, fac tibi ita persuadeas, amabiliorem mihi Ferrariam fore tua caussa. Tuis enim sermonibus, tua humanita-

te,

te, tuo lepore frui, interruptamque multorum annorum consuetudinem licebit aliquando resarcire; quod ut sit maxime diuturnum, opto vehementer, &, ut tu amantissime auguraris, etiam spero. Vale. Pignæ nostro salutem plurimam. Venetiis Pridie Id. Decemb.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Manutio S. D.

Significat, se ruri messem satis uberem curantem, villulamque rustica pictura exornantem commorari, maximeque cupere, eum secum esse. Nonnulla addit de Camilli filii peregrinatione, matremque sibi referre, eum ex illa nonnihil mansuetioris animi domum retulisse, & cum libris in gratiam rediisse videri.

21. Utinam mecum esses, Manuti, ubi tuæ mihi literæ sunt redditæ, atque eo animo, ac corporis viribus, non autem eo annorum numero, quo ego sum, esses. Lætior, atque valentior esse non posses. Ruri sum messem meam satis uberem curans, atque interim villulam rustica pictura exornans. Huc accedit, quod nihil urbani æstus sentires, qui, si usquam Cœlum inflammat, Venetiis ardentius inflammat. Nam etsi laxissime habitas, nulla tamen liberior, ac salubris aura æstum istum tibi lenit, atque temperat; cum hic omnia contra, & summa amœnitate plena. Sed hoc magis optare, quam sperare possum, quando, quod in rem tuam maxime futurum erat, Cardinalem tuum vel semel visere nunquam per tuos oculos quivisti. De Camillo, ita ut tu scribis, facere constitui; quin quo is tempore peregre erat, ego cum Madio, cum Sylvio Antoniano, ac alio hujus generis hominum comitatu in mea Ricciola in Quartisano suo me oblectabam, quorum utriusque in urbem reditus forte in eundem diem incidit. Mane enim ego, ille vesperi advenit. Paterne accipitur. Ut enim nuntiatur, Camillum pultasse, continuo mater se scalis deorsum in ejus complexum præcipitem demittit. Ego illum in Bibliotheca expectavi. Cætera non sine lachrimis. Pater sum, ac unius ejus tantum filii pater. Vesperi sub cœnam omnem suam peregrinationem nobis

exponit, satis eam quidem commodam, nisi, quod a meis amicis neque isthic, neque Patavii eo vultu accipitur, quo antea mecum factus erat. Solus Ruscellius facti nescius, illum amicissime complexus est. Caussam illi attuli, quia sine meis ad omnes literis, qui magis aliquid mali eo ornatu, quam boni, accidisse facile suspicarentur. Cætera multa in eam sententiam; quæ omnia visus est in eam partem, quam debebat, accipere, seque Patavii mire cupere sequenti anno suis studiis operam dare dicebat. An id studiorum caussa, an liberius agendi potestate a custode parente remotior faciat, haud satis dispicio. Mater refert ex ista peregrinatione nonnihil mansuetioris animi domum retulisse, atque cum libris in gratiam rediisse videri. Ego fidelem nostrum, scis bene quem dico, ne referat, magis metuo, neque id cum eo dissimulo. Tam enim cito ut deferbuerit, adduci non possum, ut credam. Interim autem assidue est ad Aloysium Atestium in iis, qui ei in cubiculo operam dant, qua una ratione aliquantum in rationis gyro continetur. Dii illum melius, quanto etiam me meliores sunt, curent. De tuo Betonicatu, ut in urbem rediero, diligenter curabo. Vale. Ex mea villula Ricciola. Non. Jul. MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aldo Manutio Pauli Filio S. D.

Queritur, sibi libellum Ciceronis locutionum ab eo conscriptum, & editum non fuisse missum, petitque, ut statim mittendum curet.

22. ITa ne, Alde fili, cum Riccio altero parente tuo tam parum benevole agis? qui libellum bellissimum Ciceronis locutionibus conscriptum edidisti, neque mihi non solum meum volumen non misisti, sed ne de eo quidem aut a te, aut a patre tuo Paulo verbum est factum? quasi ego tuæ istius gloriolæ non ita cupidus sim, atque is Camilli filii mei, si quid tale edidisset, fuisset. Sed ego tibi facile ignosco, qui adolescentulus hæc non videris; non ita illi, quamvis perpetuum oculorum morbum mihi objiciat. Hoc enim animi, atque bene-

benevolentiæ, non autem corporis oculis cernitur. Ita tibi quoque tamen ignosco, si, quod in ea re damni tua culpa feci, id mihi præstandum curabis, hoc est, si meum mihi volumen remiseris, aut gratis, aut quanti quanti indicetur. Parenti tuo non scribo. Proxime enim is ad me scripsit, postero earum literarum die isthinc Brixiam esse discessurum. Cum ad eum scribes, meo nomine illi salutem adscribes. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Gabrieli Cesanio S. D.

Gratulatur de Episcopatu ei delato, jocaturque, istius generis Dignitates podagrosis plerumque demandari, quia optimæ sunt, & ad eorum dolorem valde deliniendum accommodatæ.

23. TAntum tibi ex istius Episcopatus tui Dignitatis accessione gratulor, quantum dolui ex Cardinalatus amissione, si noster Maximus Pontifex factus esset. Nulli enim dubium est, quin, qui tibi Cardinalis Episcopatum sua sponte detulit, multo libentius Pontifex Cardinalatum detulisset; sed illud in spe, hoc in manu, ac quasi illius viæ præmunitor. Verum cum hoc gratulor, tum etiam eo doleo, quod mea congratulatio in tuum morbum inciderit. Audio enim, te non satis belle habere; sed tanta Dignitas vel cuique morbo saluberrima posset esse medicina, etiam si podagra te acrius torqueret; neque alia ratione factum arbitror, ut plerumque podagrosis istius generis dignitates demandentur, nisi quia optimæ sunt, & ad eorum dolorem valde deliniendum accommodatæ. Sed satis de jocis. Dii tibi præsentem Dignitatem fortunent; speratam etiam brevi concedant, cui, quanto hac major erit, tanto ego quoque graviorem polliceor congratulationem. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Gabrieli Cesanio S. D.

Manutii epistolam mittit, ut ex ea intelligat, quæ caussa ejus adventum retardet, & ut eum apud Cardinalem suum excuset, fateturque, eumdem in quovis scribendi genere omnium ætatis suæ facile principem esse.

24. MAnutii nostri epistolam, quam ad meam rescribit, tibi legendam mitto, ut, quæ caussa nobis ejus adventum retardet, intelligas, ac, si quid postea opus erit, ejus excusationem apud Cardinalem tuum comprobare possis; utrum autem meam, non satis constituo. Vereor enim, ne si cum ea, quæ est elegantissima, parum compta, minus ornata, ac quasi infans conferatur, multum de ea detrahatur; ut ei in scribendo non solum concedam, sed etiam libenter concedam, fateorque meum Manutium in quovis scribendi genere omnium ætatis nostræ facile principem. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Galeatio Gonzagio S. D.

Epistolam mittit, in qua cum Corradio disputaverat, quibus rationibus facile fieri posset, ut Hippolytus Atestius Cardinalis hoc tempore Summus Pontifex decerneretur.

25. CUm ego quoque cum cæteris nostris mirum in modum cuperem, ut Hippolytus Atestius Cardinalis summus Pontifex hoc tempore decerneretur, quibus id rationibus facile fieri posset, satis longa epistola ad Corradium nostrum disputavi. Eam tibi legendam mitto ex iis versibus, quos ipse hodie mane, cum ad Principem nostrum essemus, in hanc sententiam scriptos mihi recitasti, ut videas quam apte inter nos conveniamus. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Galeatio Gonzagio S. D.

Fortunæ iniquitate eveniſſe ſignificat, quo minus ſuum deſiderium parum prudens videri poſſit.

26. EQuidem, Galeati, in eam ſpem, quam vidiſti, avidiſſime veniebam, ſed ea tamen ratione, quæ certiſſimis argumentis probaretur, veniebam. Neque enim plus unquam in ejus generis ſuffragiis fortunæ temeritatem, quam prudentiæ conſilium, valere putavi. Quoniam tamen ſecus ſive quorundam improbitate, ſive, ut tu mavis, fortunæ vitio accidit, æquo animo facile perferam. Quod vero me mones, ut in poſterum mea deſideria æquius temperem, atque comprimam, ut, ſi, quemadmodum cupimus, recte ſucceſſerit, integriori lætitia poſtea perfruamur, ſi minus, id levius animum noſtrum offendat, tu quidem recte, & ſapienter mones. Tametſi in hujus generis deſiderio id mihi ſolatio ſemper eſſe poſſit, me nulla mea ignorantia fruſtra tam cupide ſperaſſe, qui, quæ certiora cernerem, paulo ardentius concupiverim; ſed id fortunæ iniquitate eveniſſe, quo minus meum hoc deſiderium parum prudens videri poſſit. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Galeatio Gonzagio S. D.

Vaſre admodum cum eo agit, conaturque boni viri actione ab eo obtinere, quod fortaſſe propter potentiam in jus vocando nulla ratione obtinuiſſet. Orat, ut reſcribat, utrum velit ſe comparare ad cauſſam ſuam Judici comprobandam, an efficere, ut de munere ſibi collato gratiæ illi in perpetuum agendæ ſint.

27. EGo te, Galeati, in jus vocare, tecumque jure ſubſtructionis agere conſtitueram, qui in meis fundamentis, me inſcio, ædificium tibi ſubſtruxeris; ſed boni viri actione prius tecum agere placuit, atque te

commonefacere, an jure decernere, an pacto mecum convenire malueris. Pactum autem id esse potest, ut aut tuam mihi substructionem vendas, aut eam demoliaris, atque ejus lapides, ligna, ferramenta, cæteraque, quæ ad aliam ædificationem tibi usui evenirent, alio cures transferenda; horum alterutrum si feceris, & æquum feceris, & ego nullam dicam tibi postea dicam; sin aliter animatus sis, ac judicio rem decernere mavis, diem tibi dico Calendas Martias. Solus Princeps Hercules nobis Judex erit, ne caussa ullam provocationem habeat, aut in Judicibus rejicendis, si plures deligantur, res longius trahatur. Uterque vero ut caussam suam agat, æquius erit, ut omnis prævaricationis suspicio tollatur, ac jure æquissimo decertetur, in quo judicio tibi etiam permitto, ut novo agendę caussæ modo agas, quoniam scilicet optimus es Poeta, ut eam tuis etiam grandioribus heroicis pertractes, facile concedo. Sed quid ego imprudens egi? pœne caussam meam stultus prodidi, ac mihi insciens etiam prævaricator fui, qui in hac mea liberalitate non animadverti, continuo Judicem tibi benevolentissimum futurum, qui sentiat eo dicendi genere apud se agi, quo ipse quoque maxime delectatur, atque in quo ille etiam non parum profecerit. Quare, quod postremo obtuleram, id revoco, oblatum recipio; sed de more utrinque caussa, non autem ex altera parte canendo, ut agatur, volo. Sed quid, si, quæ tua summa est liberalitas, reliquum tuum istud ædificium mihi condones, ut qui locupletissimus sis, hoc est, qui infinitis hujusmodi locis abundes? ego vero illud solum mihi in meo perpusillo solo constituerim? quod si faceres, ego tibi gratiam haberem maximam. Nam si me parem relaturum dicam, tantundem esset, atque si id emissem. Nisi postremam hanc conditionem magis probas, ut ego ad primum tabulatum; quod vero supra illud est, ipse æque possideamus, atque ita in unis ædibus, ut etiam fratres consortes, concorditer habitemus. Expecto scire quam harum conditionem acceperis, ut, quid mihi agendum sit, sciam, an caussam meam instituam, meque comparem ad eam Judici comprobandam, an tibi de munere tuo gratiæ magis sint in perpetuum agendæ. Vale.

Meum fundamentum in Principis Herculis Atestii tormenti militaris, cognomento terræmoti, laudem.

Hoc tonat Alcides, hoc horrida fulmina trudit,
Concutit hoc terram, hoc arcibus excidio est.

Tua substructio.

Bellica sic inter dignum tormenta fuisti,
Cui prius ornaret sacra corona caput.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Mirolio Prætori S. D.

Consolatur de patris obitu eas omnes rationes afferens, quæ in tanta calamitate filii dolorem lenire posse videntur: hortatur, ut ad prudentiam illam redeat, qua in cæteris consolandis plurimum valet, quæque eum ad summam auctoritatem ipsi a Principe delatam evexit.

28. Digna noster mihi retulit, te, ut tibi de patris tui obitu nuntiatum est, ita commotum, itaque a te ipso abalienatum esse, ut parum absfuerit, quin ad id nuntii subito ipse quoque occideres, ac, quod reliquum tibi spiritus remansit, id totum in acerbissimos questus esse collatum, neque quicquam aliud ex te audiri, quam hei pater, hei pater, pater mihi rerum omnium charissime, nunc me tam longe gentium tam præter omnem expectationem relinquis? in cujus voluptate ego omnes meas voluptates repositas habebam? quo uno mihi tam subito abrepto, omnis lętitia adempta est, vita vero reliqua aceerbissima est futura? In quo tuo tanto, tamque justo dolore te equidem non possum non magnopere laudare. Major enim plaga nulla accipi potest, quam quæ in parentum interitu accipitur, ut unde nos lucem hanc hausimus, quaque læte perfruimur, eam illis eripi videamus; præsertim cum iis parentibus orbemur, qui in nostra educatione nihil aut probati studii, aut paternæ pietatis non adhibuerint. Ego quoque adhuc meum lugeo, &, quandiu vixero, lugebo; sed prudentiam tuam tamen non possum non desiderare, qui cum istius jam grandioris ætatis sis, atque eam totam in iis studiis consumpseris, quibus hæc humana non solum incerta, manca, fluxa, optime prospicere, sed etiam contemnere deberes, ita te nunc opprimi sinas, ut, si nihil unquam de hominum conditione aut ipse legisses, aut de aliis au-

audivisses, nihil in te ipso alias, aut in tuis propinquis, aut amicis, iis interdum etiam charioribus, aut sensisses, aut vidisses. Quæ res si nobis omnino solatio esse non possunt, certe quodammodo iis assuescendo, levior superveniens fit dolor. Jam alter annus est, cum mater tibi decessit, scio tibi tum ex pietate continuo parentem occurrisse, atque etiam tum de ejus obitu dolere cœpisse. Matris igitur dolor, & parentis præsens illa cogitatio recentem istum tibi dolorem aliqua ex parte mitiget, atque leniat. Tametsi gravissimos etiam Viros habes, quos in tuo tanto luctu optime imiteris, qui in charissimorum, ac clarissimorum filiorum obitu [quando in horum morte multo parentes acrius anguntur, quam filii faciunt in parentum obitu] fortissimos Viros sese præbuere. Id quod ipse quoque efficies, si ejus personæ, quam apud Principem nostrum, quæ tua virtus est, geris, aliquam rationem adhibebis. Id quoque accedit ad tuum tantum istum dolorem non parum levandum, quod pater tuus jam senex moritur, quæ ætas natura humanæ vitæ finem afferre solet; quod quinque filios inter se fraterne amantes reliquit, eosque jam viros omnes, te, ut maximum natu, ita etiam ea authoritate apud Principem nostrum, quæ maxima est, quo post multas Præturas æquissime gestas, nunc Consiliario utitur optimo; alterum, qui rem familiarem domi curat; tertium, & postremum milites haud instrenuos; inter hos Hectorem adolescentem optimum, atque in Philosophia [de more] insigni testimonio decoratum. At hoc ipsum doleo. Hoc me angit solum, quod ea voluptate, quam ex quinque talibus filiis percipiebat, diutius perfrui nequiverit. Quasi vero nescias, rerum humanarum conditionem ita se habere, ut, quo quis lætius agere cœpit, omnium jam laborum immunis, in summa etiam, ut ita dicam, felicitate constitutus, eo tempore concedat, atque ex summo statu aut præceps dejiciatur, aut etiam intereat. Scio, te recordari me tibi paucis ante diebus, idque de tuis rebus lætissimis, cum congratularer, tertiam gratulationem brevi in celeberrimas tuas Nuptias recte esse ominatum; eam Diis in hanc consolationem commutare placuit. Quando iis quoque videbitur, illam etiam tertiam congratulationis caussam non negabunt. Redi, redi tandem ad te, Miroli, hoc est, ad tuam illam pruden-

den-

dentiam, qua in cæteris consolandis plurimum vales, quæque te ad tantum authoritatis, quanta ea est, quam tibi Princeps noster detulit, evexit. Una illa totus nitere; tibi ipsi tua virtute præsto adsis, atque viriliter consolare, vivasque, quamdiu vivis, neve, quod a te remedii habere potes, id aliunde expecta. Ad tua judicia, ad tuas publicas rogationum subscriptiones redi. Obliviscere desiderium tuum, præsertim ejus rei, quam si tecum etiam aliquot annos habuisses, ea tamen te, aut tu ea eras aliquando cariturus; ut, si pater tuus interrogari possit, utrum maluisset, an se tibi, an te sibi superstitem futurum, certe is responderet, se cum naturæ rationi obtemperare, tum ne, quod sibi vel morte ipsa gravius fuisset, pateretur, maluisse. Ut videas, eum quoque in suo obitu hoc tantum malum evitasse, tametsi multo majus est bonum, ad quod pervenisse putatur, quam quod hic ipse eum reliquisse existimas, ad illam scilicet æternam vitam, ubi nihil est, quod alterum interitum metuat; atque ubi te cum reliquis fratribus tuis, filiis suis, cum Deo placuerit, læte expectat. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Mirolio Prætori S. D.

Orat, ut de Joannis Zaionii caussa jampridem utrinque omnibus rationibus disputata sententiam ferat, neque eam ab adversario diutius cavillationibus trahi patiatur.

29. JOannes Zaionius, qui tibi has literas reddidit, caussam habet cum vitrico suo Puinario, quæ jampridem utrinque omnibus rationibus disputata est. Restat, ut ipse de ea sententiam feras, quæ cum ab ejus adversario diutius cavillationibus traheretur, me rogavit, ut ita tecum agerem, ut hanc sententiam sibi impetrarem. Vides, Miroli, æquissimam amici postulationem, neque te fugit tui officii esse, rem tandem absolvere, bonitatis etiam cavillationibus obviam ire, neque sinere jus ipsum ulla ullius gratia quicquam differri amplius, opprimi vero nullo modo. Quibus rationibus ego quoque id a te contendo, non ut nobis caussam adjudices, ab adversario vero abjudices, quorum neutrum ne-

que

que mea integritas, neque tua æquitas patitur, sed quod æquissimum est, ut post longissimum tempus caussam judices, ac de ea sententiam feras, ita te rogo, ut studiosius rogare non possem. Quod si a te impetro, erit mihi valde gratum. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Grifolio S. D.

Lætitiam suam ob ejus literas acceptas, quem jamdiu mortuum putabat, effundit: se valere, sed ab animo non admodum sibi belle esse significat, propterea quod ejus discipulus Princeps, patre inscio, in Galliam ad Regem belli tantum gloria profectus sit: se malle, eum Venetiis Egnatio succedere, aut Bononiensem conditionem accipere, quam Romam abire.

30. O Literas multos mihi annos desideratas, o diem mihi felicissimum, cum a meo Grifolio, de cujus vita ad hunc diem incertus eram, certior factus sum, eum etiam vivere. Rumor enim apud tuos Venetiis emanarat, quem tuum perpetuum silentium comprobat, te diem tuum obiisse. Is ut Ferrariam pervenit, me valde perculit. Continuo in Hetruriam ad Aonium nostrum eas literas scribo, quas puto te vidisse in eis, quas ille postea cum suis in vulgum edidit, qui cum te videre, atque valere rescripsisset, vix tamen adduci poteram, ut crederem. Natura enim comparatum est, ut, quæ avide cupimus, etiamsi ea videmus, falli quodammodo semper dubitemus. Nunc vero omni metu sum liberatus, cum tu id mihi per tuas literas testatus es, quem posthac Deos omnes, ut incolumem servent, rogo, atque oro. Ego, Grifoli [ne mireris, quod potius Grifoli, quam Grifole, te appellem; Latinarum enim familiarum nomina, quarum rationem sequor, ut ad Herculem Atestium Epistola mea probavi, quod tu quoque, si tibi esset integrum, facere deberes, id omnino postulant] ego, inquam, Grifoli, valeo cum reliqua familia, etsi Camillus, cum hæc scriberem, ex febricula convaluerat. Utinam ab animo tam mihi belle esset. Princeps enim meus, in quo uno nunc, cum grandior

dior natu factus esset, atque apud patrem majorem authoritatem haberet, omnem meam, hoc est, quatuordecim annorum spem posueram, jam quartum mensem, inscio patre, immo vero cum ejus summo dolore, qui mori non potuit, in Galliam ad Regem profectus est, neque de ejus reditu spes ulla ostenditur, profectionis autem caussa belli tantum gloria fuit. Quæ me res multis de caussis angit. Hæc pauca de meo statu. Ut vero sensi Urbis tuæ civiles motus excitatos esse; continuo tu mihi in mentem venisti, ac tuorum studiorum aliam rationem, aliam armorum esse duxi. Quod vero scribis, te Romam cogitare, multæ quidem caussæ, eæque honestissimæ esse possunt, quamobrem eo te conferas: ego te Venetiis mallem Egnatio succedere, in quam spem me Manutius noster adducere videtur. De Bononiensi etiam conditione subaudio, etsi de ea tu ne verbum quidem, quæ eo magis mihi probatur, quod prope una esse videremur. Unius enim diei iter distaremus, ut aut ego ad te, aut tu ad me, crebro itare, atque tot annorum interruptam, atque etiam intermortuam consuetudinem quodam modo resarcire possemus. Sed Dii quod melius. Legretio tuo tuæ literæ ut recte perferantur, per Tabellarium nostrum curabo diligenter. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Grifolio S. D.

Rationem reddit, cur statim ejus literis non responderit: gratulatur, quod Vincentiæ publicæ scholæ cum summa Civium benevolentia præsit: ejus Orationes, quæ sub prælo sunt, se avide expectare significat: de re Corneliana ejus prudentiam laudat, seque cum Principe sedulo acturum pollicetur.

31. NE tibi simul, cum ad Cornelium nostrum rescripsi, rescriberem, id effecit, quod tuæ literæ, nisi postquam Tabellarius discesserat, mihi sunt redditæ. At in Cornelii fasciculum conjectæ erant. Ita quidem. Sed cum ego rure in Urbem rediissem, uxor, quæ fasciculum dissolverat, & utrasque legerat, Cornelii, ut quæ majoris negotii erant, mihi in manus dat; eas ut

per-

percurri, calamum sumo, rescribo, Tabellario non solum præsente, sed etiam urgente. Duas autem post horas Camillus filius tuas mihi attulit. Ecquid hoc est, clamo, literarum? Tum uxor, una erant cum Cornelianis. Quid autem negligentiæ? Cur non mihi sunt cum eis redditæ? Muliercula se eas oblitam esse excusat: ego vero excrucior. Nunc igitur eas habe, ac quod ad mutuam benevolentiam attinet, ita quidem est, ut dixti, nullo diuturno silentio, nullo aut temporum, aut locorum intervallo de vera amicitia quicquam detrahi posse. Quare nihil est, quod metuamus, ne aut ipse a me, aut ego a te perpetuo amemur. Scribis te secundo Vincentiæ publicæ scholæ summa cum istorum Civium benevolentia præesse. Quare etiam, atque etiam tibi gratulor, sed multo magis, quod viaticum, ut scribis, senectutis tibi compararis, ut cum ea ingruerit, quam jam adesse, nedum instare, video, in otio satis commode agere possis. Orationes, quas significas, te sub prælis habere, avide expecto. De re vero Corneliana tu quidem prudenter mecum egisti, qui cum videres, non solum nullam facilitatem habere ad impetrandum, sed ne de ea quidem verbum faciendum esse, eo minus ponderosas literas ad me dedisti. Sed is ex sua humanitate, non autem ex infensissimorum hostium odio rem hanc existimavit, neque vidit, non solum non permitti, ut Corrigienses agros suos sererent, sed etiam, quos superiori anno sevissent, eorum messem hostili incendio esse consumptam, in quos sequenti anno, si bellum erit, nihilo clementius agetur. Quin Princeps magis nos beneficio, si neget, quam si, quod agimus, concesserit, afficere, se vere excusare poterit, quibus sementem, atque ejus operas hoc modo conservarit. Cum eo tamen sedulo agam. Malo enim, me illi nimis in amicorum rebus studiosum, quam in re militari parum prudentem, videri. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Philippo Ferrio S. D.

Orat, ut Philippum Ferrium domum redeuntem, atque illac iter habentem eo vultu accipiat, quo se ipsum faceret, eumque hoc primo ingressu sibi devinciat.

32. Laurentius Frizolius, qui tibi has literas reddidit, mihi multis de caussis charissimus est, in primis autem propter communia studia, in quibus nunc ætatem longe superat, mox omnium etiam opinionem superabit, eum unice diligo. Ob autem sanctissimos mores, atque vitæ summam integritatem, valde etiam admiror. Hic isthac, domum rediens, iter habet, ut eum eo vultu accipias, quo me ipsum faceres, te rogo; si vero per ejus modestiam obtinere posses, ut eo die tecum esse vellet, mihi gratissimum esset, tibi vero minime insuave. Ego, Ferri, adolescentem optimum novum amicum tibi conciliavi; tu eum, quæ tua summa est humanitas, ita hoc tuo primo ingressu tibi devinxeris, ut nulla postea oblivio vestram amicitiam sit interruptura. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Philippo Ferrio S. D.

Rogat, ut Aurelii Tibertii filios domi erudiendos accipiat, illique ex suis verbis operam suam offerat.

33. Aurelius Tibertius mihi rescripsit, se tibi nusquam esse defuturum, idque ego tibi affirmo. Cave enim putes, te humaniorem, aut magis officiosum virum unquam vidisse. Quin is etiam me rogat, ut tecum ita agam, ut duos ejus filios domi erudiendos accipere velis, non quin apud se, ut cæteri faciunt, ad te ventitando, ii quoque doceri possint; sed est, quod amplius in iis quærat; id autem est ingenua educatio, mores optimi, quæ domi suæ ob multorum generum homines, qui eam frequentant, qui de more pueris in omnibus

bus blandiuntur, in pluribus vero obsequuntur, habere non potest. Hos igitur, ut accipias, ne expecta, ut te roget. Operam tuam illi ex meis verbis offeres. Ad ejus enim erga te benevolentiam hanc quoque necessitudinem adjunxeris, tibique illum multo arctius devinxeris, quorum etiam studio, si quid diligentiæ tuæ accedere poterit, ut mea caussa accedat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Philippo Ferrio S. D.

Circumforaneum quemdam rabulam ita vivis coloribus, & graphice describit, ut eum videre videaris, & ab eo se domi, forisque obsessum significat.

34. ITa bene grati homines, ut iste Virgiliaster, de se optime meritis gratiam referunt. Venit ad me inops, miser, ut quem hostis nudum reliquisset, sine toga, quæ vero reliqua vestis, scissa, nedum attrita, soleis, ut nosti, absque solea, pileo laneo, eoque, quam vaporarii purgatoris, multo sordidiori, ore vero macilento, ac quasi fame enectus, quid multis? centum, qui ostiatim quærunt, melius vestitos, atque multo habitiores vidisti. Continuo Græcas se literas optime callere jactat, Latinas qui minus, quas suas appellabat? quibus satis tamen eruditus mihi inter loquendum est visus. Is conditionem quærit, puta tu, cui ego vel verum Virgilium talem proposuissem filiis suis magistrum accipiendum. Humane tamen sum commotus. De meo nescio quid pusilli primum illi do, atque ita, ut melius possum, eum a me dimitto. Postridie me domo egredientem adoritur. Caussas quasdam honestas mihi fingo, quamobrem cum eo commode esse non possim. Vix ab eo me avello. Vesperi ad ostium pultat. Jubeo responderi, me foris cœnare. Sed quid verbis opus est? Hic jam me domi, forisque obsidebat, cui molestiæ hoc consilii cepi. A meo Aloysio duos aureos nummos erogo, quos illi ejus nomine postea dono do, illum amice admonens, ne bonis literis hanc injuriam faciat, ut qui iis ad istam mendicitatem abutatur. Jam natu grandiorem

rem eum esse ostendo ; ut senectuti consulat, admoneo ; ne in aliquo publico mendicorum hospitio commoriatur, objicio; quæ, ut a me dicta erant, ita amice accepisse videbatur. Discedens autem, ut se tibi per literas commendarem, instat : vicit: scribo. Sed is eas literas, puto, aperuit, quando eas tibi nullas reddidisse, sed quædam tantum memoriter ex illis recitasse, scribis. In iis fortasse aliquid esse potuit, quo mihi, tibique ab eo prudentius caverem. Sed istum circumforaneum rabulam omittamus. Tibertium nostrum Virum optimum, mihique amicissimum tam graviter pedibus laborare, valde doleo, sed quando *morbus non est*, ut ille, *ad mortem*, æquo animo ferendus est. Illi meo nomine salutem, quam possum, dixeris, quam medici reliquam afferre possint [etsi id morbi ejus generis est, qui medicos irridere solet] ab eis ea petenda est. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Aurelio Tibertio S. D.

Certiorem facit, se de filiis ad Philippum Ferrium scripsisse, additque cujusdam vocis in suo Epitaphio positæ significationem.

35. DE Philippo Ferrio te valde amo. Ad eum scripsi de filiis tuis. Non dubito, quin tibi libenter obsequatur, qui hoc quoque modo suis rationibus multo melius sit consulturus. De voce illa, quæ in amici nostri Epitaphio erat, miror, quid isti dubitarint, quæ planius poni non potuit ; ejus tamen sensus est : quo Consiliario illa utebatur, ac de cujus sententia omnia constituebat. Sed multo graviora sunt consecuta, quæ ad te non scribo, ne majorem dolorem tibi commoveam, quando scribis, te superioribus etiam graviter affectum esse. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Bartholomæo Abiosio S. D.

Bartholomæum Portium suum perveterem amicum commendat, ut ei præsto sit, donec Doctoratus insignia assequatur, deinde in medendo etiam omnia tribuat.

36. BArtholomæus Portius meus pervetus amicus est, quique totum illud tempus, quo Ferrariæ Philosophiæ operam dedit, tam familiariter mea domo usus est, quam ego tua, cum Venetiis agerem, uti solebam. Hoc cum dixi, puto etiam dixisse, eum esse Virum optimis moribus, atque ea integritate, quæ tibi, ac nobis probari solet, æque præditum. Sed his accedit Latinarum, ac Græcarum literarum optima institutio. Hic testimonium suæ doctrinæ, quod Doctoratum vulgo appellant, a vestro Collegio quærit, quo merito dato, isthic etiam, ubi artem suam postea exerceat, permansurus est. Hunc recta ad te mitto; primum ut tanto amico te adaugeam; deinde ut ei meo nomine, & in illo ea dignitate condecorando, & in medendo etiam omnia tribuas; sed in posteriori te etiam, atque etiam rogo; videlicet ut eos ægrotos, quibus tu suppetere non possis, illi curandos attribuas, atque ita optimum adolescentem, optima spe, istis initiis, quasi tuo spiritu foveas, atque in viam dirigas. Pro quo ego isto tuo tanto officio nihil tibi a me ipso polliceor. Non enim nostra amicitia ex eo amicitiarum genere est, quæ ex ullo suo officio quicquam remunerationis expectet. Sed quantum ad Portium, fidem meam tibi obstringo, te tam officioso Viro, quam quod Portio præstiteris, officium nullum præstitisse, re ipsa quotidie esse comprobaturum. Vale.

BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Bonio S. D.

Gratulatur de amore Cardinalis erga ipsum, idque gratulatur non tam ipsi, quam ejus parenti optimo seni, qui in eo omnium fortunarum suarum columen constituit.

37. CUm Pater tuus Madium, Pignam, meque [tres enim, ut fere semper sumus, una offenderat] tuo nomine salvere jussisset, ei omnes, ut idem tibi nostro omnium nomine adscriberet, rogavimus. Ego vero id nimis exile esse amicitiæ nostræ existimans, has ad te literas exaravi, quibus etiam post salutem, tibi, quod facio, Cardinalis tui amorem erga te valde gratularer. Refert enim pater ex tuis literis, te apud eum Principem operam tuam ponere, qui omnium gratissimus est, quique tibi cum præsenti, tum etiam multo majori sperata utilitate benignitatem suam quotidie declarat. Sed hoc non tam tibi, quam parenti tuo optimo seni, mihique veteri amico, gratulor, quem summa voluptate, cum hæc narrabat, liquefieri videbam, quique in te omnium fortunarum suarum columen esse constituit, atque a quo non solum res familiaris amplior fiat cum ad sororem honesto Viro collocandam, tum etiam ad reliquam familiam non parum juvandam, sed etiam ad summam aliquam dignitatem extollendam. Quem diem si ego [id enim ex annis meis dicendum est] videro, me tum aliud congratulationis genus ex summo artificio deprompturum, polliceor. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Jacobo Bonio S. D.

Rogat, ut epiſtolam ad Riccium Cardinalem a ſe ſcriptam ipſe manu ſua reddat, & excuſationem afferat, quamobrem tam ſero ſit miſſa: hortatur, ut eam lætitiam patri jampridem ingraveſcenti afferat, ut ipſum quotidie proficere videat, Deumque orat, ut ei omnia feliciter abſolvat.

38. TUas literas accepi, in quibus omnia gratiſſima acciderunt; de Riccio autem Cardinali multo etiam gratius accidit. Scripſeram enim ad eum, cum Cardinalis factus eſt, epiſtolam, qua illi tantam Dignitatem maxime gratulabar, ſed eam non miſi, quoniam omnes poſtea, de quibus ego quæſiviſſem, nullum Riccium Cardinalem eſſe affirmabant. Quare eam gratulationem, quæ non omnium mearum poſtrema videtur, fruſtra feciſſe, quæque, ut interiret, neceſſe erat, graviter, atque iniquo animo perferebam. Sed cum tu, ut res ipſa eſt, & nos optabamus eſſe, nobis ſignificaſti, eam mihi, meque una cum illa illi reſtituiſti. Hæc ea eſt, quam tuæ adjunctam eſſe vides, epiſtola. Per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi ipſi eam tua manu reddideris, atque quamobrem tam ſero ſit miſſa, eam excuſationem afferes, quam ipſe de me audiſti. Ad quod officium tuum, quicquid aliud opus erit, id omne tuæ relinquo prudentiæ. Quod vero ad te attinet, perge, ut cœpiſti, ſuſtine, patere, vince. Nihil enim magnum ſine magno fit labore. Etiam arbores, & ſementes dura hyemis perferunt frigora, ut ad fructus ſuos per æſtatem poſtea perveniant. Pater jampridem ingraveſcens, per quot, ac quanta pericula vitam traxerit, noſti, qui una cum eo partem tuam etiam non parvam ſubiiſti. Nunc gratias Diis agit immortales, qui ſe in hunc diem ſervarunt, ut te in iſta dignitatis ſpe non parva poſitum videat, a quo uno ſperat nomen familiæ ſuæ in aliud nomen, quam ipſe optimis ſtudiis fecit, omnino extollendum. Tu vero, ut facis, a te ipſo, hoc eſt, a bono, ne diſceſſeris. Dii cætera, qui ſe pie, ac vere co-

colentes non deferunt, tibi feliciter absolvent. Quod vero ego Transpadanus Romana lingua ad te scribam, tu vero Romæ Italice mihi rescribas, id tuis occupationibus facile condono. Quid enim aliter faciam, qui, quam in ea quoque scribendi ratione valeas omnium optime, sciam? De Cornelio meo, ut commodum erit. Neque enim res te ulla cogit, ut officium hoc festines. Madio, Brasaulio, Pignæ, ut jussisti, tuo nomine salutem dixi. Hanc eandem omnes, tibi ut adscriberem, rogarunt. Has, si me amas, Mathiolo, qui iis nuntiis præest, qui per dispositos equos quaque versus mittuntur, recte reddendas curabis. Vale. Cal. Aprilis MDLIV.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Francisco Sisenio S. D.

Facilius esse ostendit, pueros ore docere, quam libris, majoremque eos ex hac docendi ratione fructum capere, quam ex alia qualibet, miro plane modo persuadere conatur.

39. QUam varia, ac multiplex sit, Siseni, puerorum edocendorum ars, & facultas, facile inde cognosci potest, quod fere quisque magister suam habet, quam propriam sequatur, docendi regulam. Hæc mihi, alia alii magis probatur. Quare etiam fit, ut in ea deligenda maximo sit opus judicio. Nam quemadmodum non omnis pileus omni capiti facile accommodatur; sic non omnis instituendi via, & præceptio pueris conveniet omnibus. Magistri ea cura est, ut qua via quisque discipulus ducatur, facilius prius is pernorit, eamque postea studiosius in iis insistat instituendis, ut nos ab initio in nostro Principe fecimus, quem cum ingenio valere, nec dum literas una simul ad vocem componere didicisse viderem, ne ea legendi disciplina mihi annum auferret, novam rationem inivi, ut prima dicendi rudimenta ei ad digitorum articulos commonstrarem, ac optime edocerem, ne, si ea, quæ erant illi memoriæ mandanda, multa vidisset in libro perscripta, desperaret, atque animo concideret, librumque iratus abjiceret. Liber ego illi fui, cui quotidie pro puerili captu aliquid suppetebam, ut nunc etiam fit in dicendi

ratione, quam cum superioribus diebus Principi nostro explicarem, nescio quid ei visum est objicere, cui, quanquam a nobis contra, cum tu quoque adesses, satis tum abunde est responsum, placuit tamen tecum hoc quoque modo rationem hanc nostram aut firmioribus argumentis tueri, aut etiam iisdem, sed alio modo, pertractare. Naturam, Siseni, omnibus rebus ducem sequi semper optime factum esse, boni omnes existimarunt. Cum igitur ista ipsa ex auditu magis, quam scriptione, infantem puerum continuo loqui edoceat, recte is quoque Magister facere existimabitur, qui in sermone magis, quam in scriptione puerum suum ad Latinam dictionem exercebit. Neque nunc, ut omnia, quæ illi usu veniant, Latine a se proferat, intelligo. Nam ad hanc loquendi rationem multo major est opus Latini sermonis usus, & verborum copia, quam in puero esse possit, sed in eo, quod illi tantum erit a Magistro sua lingua propositum, atque dictatum ad Latine postea faciendum. Nam si scriptam habeat puer Orationem, quam Latinam suo stylo conscribat, aut ea paulo angustior sit, aut multis verbis conscripta, oportet. Si brevior, parum proficitur; si plena agatur pagina, periculum est, ne puer animo prius cadat, quam dictatum legendo percurrerit, ac, quicquid agat postea, laboriose atque difficulter agat, versetur que in re, cujus primus aspectus lassitudinem ei afferat. Est enim Princeps [ut de meo nunc dicam] puer, quique ab hisce studiis maxime abhorret. At tempus ei datur ad cogitandum accommodatius. Certe ad ignaviam non parvam excitandam. Charta, calamo, atramento, ac cæteris ejus generis opus est ad scriptionem. Ea dum parantur, dies abiit. At præsto adsint. Ne sit calamus obtusus, ne charta absorbeat, ne parum atramentum fluat, neve liquidius sit, æque providendum est. Verum antequam hæc in manum sumat, antequam incipiat, quæ distorsiones? qui hiatus? quæ cætera ad ignaviam? Tandem incipit, vel inceptat potius. Scriptio lenta est: lituræ officiunt: delet: reponit: mutat. Adde, quod verbum nullum a se, omnia a Magistro efflagitat. Ecquid hoc? illud autem? non memini verbum. Etsi omnia sint planissima, socordie tamen, atque fastidiose agitur. Ecce autem tibi aut prius imprudenter in cubitum scribentis offendit; aut etiam falso accusatur. Isthæc rixa vel totum diem potest

aufer-

auferre. Mensa atramento conspergitur; hunc illum, illum alium accusare; neminem non præfracte caussam suam ad ravim agere videres. In altera vero exercendi ratione, quæ ex ore, ut ita dicam, præcipitur, nihil est, quod tale quicquam verearis. Nulla instrumenti caussa impeditur puer. Charta, calamus, atramentum, & reliqua id genus in lingua sunt posita; nullum ex omni parte impedimentum. Præsto adest Magister; instat; urget; hortatur; fervet opus: non denique [quod maximum est] quam longum id futurum sit, usquam apparet. Nam primum dictatum paucioribus verbis comprehenditur, reliquum, quasi ex perpetuo fonte ad pueri satietatem clanculum hauritur. Accedit ad hæc quæ potior ratio est, quod ad paratius Latine loquendum, quo uno maxime Principi opus esse apud alienas gentes facile intelligis, aut hæc una est expeditior via, aut nulla omnino alia. Id autem quemadmodum ego præstem, te rogo, ut semel adesse, ac videre velis. Ea enim instituendi ratio talis est, ut vel ad unum sensum puero nostro Italice dictatum, quod is postea nobis Latine reddat, tota facillime percipiatur. Hæc nunc ea ratio est, non quin, cum plusculum & doctrinæ, & usus Principi accesserit meo, ad hanc postea quoque scribendi rationem, sim eum traducturus, in qua una ita versabimur, ut qui ad imitandam veram rationem non minimum cognoverit, ac in eo operæ multum & annorum, & studii, non fortasse inepte posuerit. Sed de illo aliorum erit judicium. Nunc, quod instat. Jam aliquot etiam menses hoc modo meus Princeps mihi ad dicendum exercendus est. Cum tempus aderit accommodatius, nos eo non magis, quam hoc præsenti facimus, abutemur. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Marco Gandulfio S. D.

Se Bononiam venturum significat, ut Epistolas suas per Antonium Manutium imprimat. Orat, ut ibidem cubiculum sibi commodum provideat, omniaque ad commorandum necessaria, quæ singula mirifice describit.

40. BOnoniæ totum Septembrem esse cogito, quo tempore ab Antonio Manutio meæ Epistolæ impri-

mantur. Quare tu mihi de cubiculo cum foro, tum impressoribus commodo providebis, apud mulierem scilicet Bononiensem, hoc est, munditiis, atque humanitate præditam. Nolo sordidam, incultam, rusticam, atque insuavem; neque etiam anum, tussi graviter laborantem, atque ostrea in omnibus ædium angulis evomentem; sed quæ media ætate sit, forma integra, atque liberali, vestitu mundo, læto, atque hilari, vultu, quæ advenientem hospitem accipiat, quæque in primis cum ancillis, ac pueris ne de quaque re levissima contumeliose contendat. Nihil enim mihi odiosius offerri potest, quam cum domi rixari sentio. Postremo, quæ ipsa non multum garriat, atque odiosa, sed pauca, eaque læta omnia atque jucunda loquatur. Quod vero ad mensam, eam volo mantiliis, quadris, cyathis, & cæteris ejus instrumentis pereleganter apparatam. Lecti vero fulcra honorifica, quæ putidos, atque infestissimos cimices non gignant; eorum deinde tentoria pernitida. Lectum autem non tam molli lana, qua magis, quam pluma, utor, bene completum, perquam etiam candidis linteis stratum, quæque sæpius commutentur, neque id ex aliis, ut fit, lectis, sed quæ ex capsa recenter purgata depromantur. Pulvinaria plumea, non situm olentia. Nam quo ego ea vestiam, domo mecum afferam. Cubiculum vero magis latum, quam angustum, placet. Id autem an humi, an ad primum tabulatum, non admodum laboro. Ad secundum, multo etiam minus ad tertium, [ut ad Annam hospitam esse audio] annis meis, atque genibus importunum est. Id autem in primis curabis, ut fumus, si ignis opus erit, per vaporarium commodius exeat, ne aliena culpa oculi mihi doleant. Hos vero cum aut sursum, aut deorsum, aut quoquo deflexero, ne in aliquam immunditiam offendant, cupio; quarum sæpius, me absente, cum pavimentum, tum etiam parietes erunt reverrendi. De fenestris nihil dico, quæ sunt cubiculorum oculi, ea ut vitrea, ut luminosa, neque pulvere, atque araneis oppleta sint, scis legenti, atque scribenti oportere. Locum postremo, quo ad naturæ ex inferioribus partibus operam dandam utimur, neque in cubiculo, neque cum cubiculo conjunctum ferre possum. Commodius atque nobilius erit, si vas sit fictile, quod, data illa opera,

con-

continuo in fornices inferiores evacuetur. Hæc ſunt, quæ mihi in hac mea menſtrua hoſpitalitate per te parari cupio; cætera ego mihi ex meo ære, ut magis libebit, comparabo. Vale. Ferrariæ VI. Cal. Aug. MDLVII.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Marco Cornelio Spalatrenſi Archiepiſcopo Deſignato
S. D.

Rationem reddit, cur tacite a nobiliſſimo comitatu ſe ſurripuerit, rogatque, ut honeſtiſſimam ſuam cauſſam cum Carniſiccio, ac Perio, ut æquum eſt, accipiat.

41. VIdeo, te valde miratum eſſe, meque tecum, atque adeo cum doctiſſimo atque humaniſſimo tuo Carniſiccio fortaſſe aliquid ſubaccuſaſſe, hoſpitem ſcilicet elegantiſſimum, qui me tibi, atque tam nobili comitatui tam tacite ſurripuerim, cujus mei facti cauſſam etſi tibi a familiari tuo, qui me ad ultimas ſcalas comitatus eſt, expoſitam eſſe certo ſcio, viſus ſum tamen hoc modo per literas recte facere, ſi eandem ipſe quoque non reticuiſſem. Cum ego te, Marce, ex eo nuntio, quem acceperas de Triulcii Pontificis Legati Cardinalatu, cum Carniſiccio, ac Perio omni lætitia geſtientem viderem, atque a cetero comitatu, atque etiam a Jacheto omnium optimo muſico, cum etiam dum ſuavius Harpicordo ſonaret, cum iis parum ſeceſſiſſe, quaſi qui inter vos ſecreto colloqueremini, mihique negotium inſtaret, nolui tantam veſtram lætitiam ne verbo quidem conturbare. Nam, cum ego interea complura ſpatia in longa porticu cum illo tuo confeciſſem, neque ipſe adhuc Senatum tuum dimitteres, de diſcedendo ita, ut feci, cum eo conſilium cepi, paulo poſt tamen, aut ſaltem poſtridie ad te rediturus, quo ſolo ſolus familiarius perfruerer. Sed neque eo die per meas occupationes mihi ad te redire licuit; poſtridie vero cum iis liber eſſem, comites de reditu in Patriam inter ſe conſtituerant; quos cum ego neque ſine me diſcedere, neque illi diem hunc mihi concedere poſſent, factum eſt, ut ego vobis omnibus parum urbanus videri potuerim. Et profecto, niſi hoc modo erratum meum per veſtram hu-

humanitatem mihi purgare liceret, hoc gravius ferre non possem: quam meam honestissimam caussam ut Carnisiccius, ac Perius, ut æquum est, accipiant, ambos etiam, atque etiam rogo. Nam de te nihil admodum vereor, ut quicquam de mea ingenua, quam tot annos unus omnium optime nosti, natura minus belle suspiceris; sed quanto magis tibi confido, tanto plus de præstantissimis illis Viris, quibusque nostra familiaritas minus nota est, cum hoc meum nimis familiare factum viderint, ne me in nimia familiaritate peccasse valde accusent, timere cogor, quibus etiam post hanc excusationem meo nomine plurimam salutem dixeris. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Marco Cornelio S. D.

Dolet, se illi in petitione sua apud Principem satisfacere nequivisse, additque rationem allatam a Principe, cur negarit, se, quod petebatur, posse concedere, negationemque ipsi profuturam probasse.

42. RENatæ tuas literas reddidi. Ea, quæ ejus est humanitas, se cum Principe filio omnem operam esse daturam, ut tibi obsequeretur, mihi recepit. Ego vero ad Principem scripsi, rem istam diligentissime commendans. Is mihi rescribit, hoc non esse in jure belli, ut obsessis concedatur, ut quicquam aliunde in Oppidum comportetur; multo vero minus, ut ex suo agro percipiant; quin hoc primum, atque solum attenditur, ut, quicquid possunt, commeatus illis auferant, atque a vicinorum etiam eos intercludant. Si tamen id mihi pusilli concedat, magnum periculum esse, ne multo etiam pluribus idem concedere cogatur. Quare ne alius nos sibi objicere possit, id si sua voluntate facturus sit, negat posse concedere; qui id nostro quoque beneficio se negare probat, qui nulla illa sua permissione amico nostro sementem hanc, atque operarum sumptus conservat. Nam, si bellum erit, eadem belli in futurum annum futura est ratio, quæ præsentis etiam fuit anni; ut, qui fortior erit, is metat, atque legat. Vides quibus rationibus, non solum armis, oppugnemur,

at-

atque etiam jure vincamur. Doleo mirum in modum; me tibi in hac re satisfacere nequivisse; nisi tamen id est satisfacere, ea, quæ plane videas non esse impetranda, ea tamen pro amico perstudiose rogare. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Vincentio & Joanni Marco Fantoniis
Fratribus S. P. D.

De patris obitu dolet omnia reputanda proponens, quæ maximo solatio eis esse possint, hortaturque, ut ipsum in omnes benigne agendo imitari pergant.

43. QUod subito meo isthinc discessu coram facere nequivi, id nunc absens per literas exequar. De obitu patris vestri valde doleo, tum vestra primum caussa, qui optimum parentem amisistis, tum etiam non parva mea, cui in eo benevolentissimus animus decessit. Vix simplex consolabilis dolor, duplex multo etiam minus. Vobis enim pater charissimus, mihi fidelissimus, ac multorum annorum amicus, est deflendus. Verum si tamen rectius consideremus, atque dolorem nostrum in rationis gyrum revocemus, multo minus ejus obitum nobis dolendum esse videbimus. Hic enim rem ex perexiguis initiis suo studio, sua industria, suo labore, atque diligentia quam amplissimam effecit; filias, quas pudicissimas habuit, vos filios, quos maxime ingenuos procreavit, atque aluit, cum honestissime collocatos, tum etiam multis, ac fidelissimis amicitiis devinctos reliquit, ex quibus etiam neptes, atque nepotes vidit. Id accedit, quod in tota vita, quam ad octuagesimum quintum annum feliciter produxit, nihil cuiquam injuriæ intulit; in multos vero multa benigne, ac liberaliter contulit. Cum vero in ea Provincia, atque adeo in eo Oppido vixisset, quod perpetuis, ac maximis odiis Civilibus laboraret, ita se semper gessit, ut æque utrique parti acceptissimus existeret. Unum ei reliquum ad omnem humanæ conditionis felicitatem deerat, ut, quemadmodum feliciter vixerat, feliciter etiam decederet, id quod felicius facere non potuit. Nam cum sana mente, corporis viribus satis integris uteretur, qui et-

etiam post multos dies, ex quo febre assidua laborare cœpit, semper cum suis pedibus lectum commutaret, tum etiam apte, atque ad rem loqueretur, cum postremo naturæ ex inferioribus partibus operam dedisset, atque inde se in lectum reciperet, tum spiritus eum defecit, atque ita feliciſſime cadens sine ullo doloris sensu moritur. Quod genus mortis si mihi Deus concedat, nihil amplius ab eo exoptem. Quibus rebus si quid etiam de animo, qui homini immortalis datus est, cogitemus, hac quoque ratione nisi in æternam gloriam eum commigrasse putemus, aut imprudentes, aut etiam illi iniqui sumus. Quæ omnia maximo solatio nobis esse possunt. Nam si nobis tanto patre, mihi vero tanto amico carendum est, his vobis cum summis commodis, mihi vero cum multo ejus beatiori statu carendum est. Quod vero ad vos attinet, illud est, ut parenti, quod jampridem instituistis, similes esse, huncque ipsum in omnes benigne agendo, pergatis imitari. Valete.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Antonio Angelio S. D.

Sibi potius lætandum, quam mœrendum, de Ravanii uxoris suæ fratris discessu significat, non leviter tamen angi, quod filiolos pœne infantes reliquerit. Orat, ut rescribat, quantum eorum natu maximus in studiis humanioribus profecerit, ut vel ad se duci jubeat in primis Juris Civilis rudimentis instituendum, vel adhuc Latini sermonis ignarum ipse separatim ab aliis paulo attentiori studio informet, ut citius ad se mittere possit.

44. HIeronymum Ravanium, uxoris meæ fratrem, diem suum obiisse audio, cujus interitum æque, ut debui, moleste tuli, sed, quando cum eo, ut qui integerrime atque Christiane vixerit, optime actum esse pro certo ausim affirmare, magis ejus discessum lætitia, quam mœrore prosequi debeo. Id vero me non leviter angit, quod filiolos, quos impuberes, ac pœne etiam infantes reliquit, quo is adolescens pervenerat, perducere nequiverit. Quæ cura etsi eorum patruis relicta esse videtur, meam ego tamen, non tantum pro ea affi-

affinitate, quæ mihi cum illo intercedebat, sed pro summa nostra benevolentia, aliquam esse volo. Quare mihi rescribas velim, quantum eorum natu maximus in humanioribus studiis profecerit. Nam, si ejus sermonis Latini cognitionis esset, quæ ad prima Juris Civilis rudimenta traduci posset, continuo eum ad me duci juberem, mecumque haberem, quamdiu satis illi esset, ad totam illam in caussis defendendis rationem percipiendam; sin aliquid etiam adhuc ei desideratur, te rogo per eam amicitiam, quæ tibi cum ejus parente intercedebat, perque tuos liberos, si quid eis [quod omen Deus avertat] tale accidisset, ut paulo diligentiorem illi operam des, ac separatim ab aliis aliquid paulo attentioris studii impertias, quo eum citius ad me mittas, qui postea in parentis locum recurrens, cæteris fratribus pro patre, matri vero, ac reliquæ familiæ voluptati esse possit. Quod si feceris, mihi omnium gratissimum feceris, quique tui istius officii perpetuo meminerim. Vale.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Julio Magnanio universæ Franciscanæ Familiæ Generali S. D.

De morte Philippi Braschii Viri summi, doctissimi, sibique amicissimi certiorem facit, & Epitaphium lapidi inscribendum mittit, malevolorum nonnulla subjiciens, hunc illi supremum honorem invidentium.

45. PHilippus Braschius Faventinus unus ex tua Franciscana Familia, Vir summa, ut nosti, doctrina, majori etiam Sacerdos integritate, doctissimorum vero Virorum amicitiis, in quibus Vincentius Madius non ultimus erat, florentissimus, superioribus diebus decessit. Hunc ego vel post Madium, vel quantum Madius, amavi; certe ita, ut etiam mortuum non parum diligam, ejusque memoriam non solum amice præstem, simque perpetuo præstaturus, verum etiam, quantum in me est, eam cæteris quoque repræsentare studeam, neque totum interiisse sinam. Id autem de cæterorum more facere cogito, si in pariete e regione ejus tumuli lapidem, in quo incisum sit ejus Epitaphium, defigendum

dum curabo. Ad quam rem duo a custode tuo tantum postulo ; alterum , lapidem ex iis , quos multos frustra habet ; alterum , locum in Templo vacuum , cætera mihi ex meo ære comparaturus. Tum homo iste, ministro [ut vos dicitis] qui brevi expectabatur , rem remittit. Paucos post dies is venit. Hunc adeo , atque hoc idem ab eo peto, qui non solum benigne omnia mihi concedit, sed gratias etiam agit, quod communi amico tantam memoriam procurem ; quin etiam rogat , ut hanc eandem Epitaphii operam quatuor ejus generis ex vestris Sacerdotibus , qui Faventiæ superioribus annis decessere, dare ne negem. Recipio, me illi omnia libenter facturum. Tum ille mihi ut custos lapidem attribuat , de loco etiam nihil impediat , jubet , atque ita discessit. Redeo postridie, ut lapidem mihi deligam. Tum custos negat ullum lapidem adesse ; qui vero adsunt , quod inficiari non potest , alienos esse ait. Ita etiam locum alii jampridem destinatum objicit. Quod cum audio, id verum esse suspicari cœpi , quod mihi secreto dictum erat ; quosdam ex iis sua improbitate huic meo Christiano officio maxime esse adversaturos ; immo vero , si obtinuissem , nullum dubium esse , quin etiam inscriptum lapidem aut scalpello delerent, aut saltem aliquo modo turpiter fœdarent. Qui malevoli si hoc agunt , ut hunc illi supremum honorem invideant , moriantur & ipsi quantum cito velint , polliceor in meo etiam lapide pro eorum virtute in hoc genere laudis nihil eis esse defuturum. Qua de re tota mihi visus sum recte facere , si te certiorem facerem , teque id , quod etiam atque etiam facio , rogarem , ut custodi tuo, quid agendum esset , scriberes. Nam si tua voluntas huic meo honestissimo desiderio accesserit , ego amico meo postea non deero ; sin contra [quod tamen adduci non possum , ut credam] hac mihi epistola , quæ illi apud omnes gentes Epitaphii loco erit , satisfecero , quin etiam ipsum Epitaphium , cujus tibi exemplum mitto , ipsi epistolæ adscribam. Vale.

Phi-

D. O. M.
Philippo Braschio Franciscano Sacerdoti probatissimo cum Philosopho haud imperitissimo, tum suopte ingenio Viro integerrimo, primum Christiano Concionatori, tum publico Metaphysicæ in Ferrariensi Gymnasio Interpreti, vita, moribus, institutis optime prædito.
V. Ann. XLI. *mor.* III. *Non. Jan.* MDLVII.
Bartholomæus Riccius & amice fecit, & posuit.

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Hieronymo Palanterio S. D.

Consolatur de Braschii morte, nihil esse affirmans, cur tantopere doleat, ne amico æternam gloriam invidere videatur. Hortatur, ut ad se, & sua studia tandem redeat, ejusque optimos mores, atque vitæ Sanctitatem in se exprimat.

46. CUr tantum, Palanteri, insano isti dolori indulges? cur te tantum afflictas? cur tamdiu in isto mœrore, ac luctu contabescis? Braschius tuus, immo vero noster, non, ut reris, e vita decessit, sed in vitam, unde prius venerat, a nobis discessit, ubi etiam nos lætus ad nostrum diem expectat. Nosti quam integre vixerit, vidisti quam quiete, quam in Christo animam egerit. Ecquid igitur isto tuo perpetuo luctu tanto amico æternam gloriam tantam invidere videris? Redi tandem ad te, atque ad tua studia, atque ita in ea incumbas, ut eum in iis cæteris aliquando referas; in ejus vero vivendi ratione ita insistas, ut ejus optimos mores, atque vitæ Sanctitatem in te exprimas. Me certe eum, qui in te amando nulli concedat, habebis, quin etiam, quoniam ei charissimus fuisti, quem ego unice dilexi, mihi quoque nihilominus acceptus eris, quem etiam possum in ejus locum facile reponere. Vale

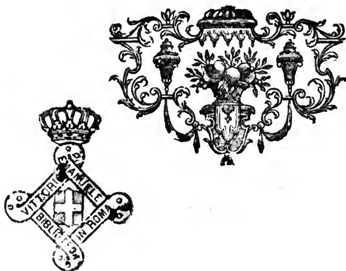
BAR-

BARTHOLOMÆUS RICCIUS

Alexandro Bruſantinio S. D.

Pro ſumma in filium ſuum humanitate ſe ei plurimum debere fatetur, ſibique eum gratum facturum ſignificat, ſi ſua opera, ubi res tulerit, utatur.

47. CAmillus filius mihi retulit eo ſe a te hoſpitio acceptum fuiſſe, quo ſi veteri hoſpite fuiſſet, neque humanius, neque amicius accipi potuiſſe. Equidem, Bruſantini, patrem tuum ob ejus ſingulares virtutes amavi plurimum, nunc tibi pro tua iſta ſumma in filium meum humanitate multum debere fateor, in qua mihi quidem gratiſſimum feciſti; ſed multo gratius feceris, ſi contra mea opera, quoties, ac quamdiu ea tibi uſui accidat, eo modo uteris, quem tua talis humanitas poſtulat, qua non ſolum eum tibi, ſed me ſimul una cum eo in perpetuum devinxiſti. Vale.

BAR-

